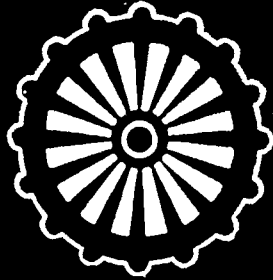

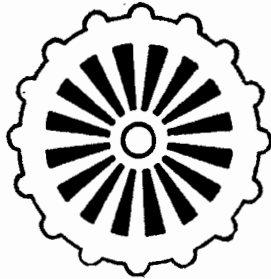
බුද්ධිජයන්තිත්වකග්‍රන්ථමාලා: 35 (i)

සුත්‍රාන්තත්වකයෙහි

පටිසමනිද්‍රමගගපපකරණ

බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා: 35 (i)

සුත්‍රාන්ත පිටකයෙහි

29 වන ග්‍රන්ථය

පටිසම්භිද්ද මගග පප්ප කරණ

බුද්ධ කතීකාය

ත්‍රයොදශ භාගය

පාඨශෝධනය

මොල්ලිගොඩ ප්‍රච්චනොදය පිටිවෙන්නි උපප්‍රධානාචාර්ය
උබුගම උඩකානඤ්ඤ අනුනායක සම්චරයන්වහන්සේ

සිංහලානුවාදය

යථොක්ඛ අනුනායක සම්චරයන්වහන්සේ හා උඩමාකඩවර
පුරාණ විහාරවාසී පණ්ඩිත කරහමිඬිපිගොඩ සුමනසාර
සම්චරයන්වහන්සේ

බු. ව. 2550

ක්‍රි. ව. 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 35 (i)

The Twenty-ninth Book in the
Suttanta-Pitaka
Khuddaka Nikāya (12)

29

PATISAMBHIDĀ

MAGGAPPAKARANA (I)

Edited by

Ven. Labugama Lankānanda Anunāyaka Thera

Translated into Sinhala by

The Said Anunāyaka Thera and
Pandit Karahampitigoda Sumanasāra Thera

සුභානන්දපිටකේ

වූද්දකතිකායෝ

තෙරසමෝ භාගෝ

සුත්‍රානන්දපිටකයෙහි

වූද්දකතිකාය

ත්‍රයොදහ භාගය

**“තථාගතසඤ්චිනො හික්ඛිවෙ ධම්මචිතංසො චිවංචො චිරොචනී
නො පච්චජනෙතා”**

**“මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණ ලද
ධම්ම හා චිතය විද්වෘත වූයේ බබලයි. වැසුණේ නො බබලයි.”**

(අභිතුභතරතිකාය - තිකතිපාත - හරණ්ඩුවගො, 9 සුත්තය.)

පටුන

CONTENTS

සංස්කාරකනිවේදනය	IX
ත්‍රිපිටක සමපාදක මණ්ඩලය	XI
සංඥාපනය	XIII
පාළිභෝගිය — PĀLI ALPHABET	XXI
සංකේත නිරූපණය — ABBREVIATIONS	XXIII
විසයසූචි	XXV
පෙළ හා පරිච්ඡේදය	2 521
භාෂාදිපාදනුකකමණිකා	525
විසේෂපදනුකකමණිකා	529-531

සංස්කාරක නිවේදනය

පරිසමහිදමගහපකරණ සොබනය

සමූහාධිපතිවරුන්ගේ දේදහස් පත්සිය වසක් ඉක්මනින්ම නිමිතක කොටගෙන බුද්ධිජයන්හි මහෝත්සවය උත්කෘතියෙන් පවත්වාලීම සඳහා තත්කාලීන ලබ්ධාරාජ්‍යයේ ද අනුග්‍රහයෙන් ඇරැඹුණු බෞද්ධිමණ්ඩලය මගින් සංවිහිත වූ ශාසනෝපසාහක කාර්යයන් අතුරෙහි ප්‍රශසා වූයේ ත්‍රිපිටක පාලිය හෙළබසින් තබාලීමේ අභියත දුකෙර කතීව්‍ය යි. 1955 දී ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ හෙළබසට නගාලීම සඳහා සුදුසුකම් ඇති භික්ෂූන් වහන්සේ පත්කරගැනීමේ දී පරිසමහිදමගහයෙහි වගී තුන වෙන වෙනම මහතෙර-වරුන් තුන්තමකට භාර කරන ලද විස. එහෙත් එහි ඇතැම් කොටස් 1959 වර්ෂය වන තුරු ද ශෝධනය හා පරිවර්තනය නිමාවට නොපැමිණියේ විස. නිමවා තුබූ කොටස්හි පවා ශෝධනය හා පරිවර්තනය ප්‍රමාණ නොවන බව පෙනීගිය හෙයින් උත්තරීතර සංස්කාරක මණ්ඩලය විසින් පරිසමහිදමගහ-යෙහි සපුරා ශෝධනය හා පරිවර්තනය අප වෙත පවරන ලද්දේ ය.

ලක්දිව, මෙතෙක් මුද්‍රණයට නොපමුණුවා තුබූ පරිසමහිදමගහයේ ශෝධනය ආරාස උපදවන කරුණක් බව පෙනීගියෙන් පුස්තකාල පිටපත් බොහෝ ගණනකුදු සපයාගෙන, සියමීරට තායි අක්ෂරයෙන් මුද්‍රිත පොත ද, එංගලන්තයේ පාලිපොත් සමාගම මගින් පළකරවනලද පොත ද, බුරුමට ඡව්ඨිඝ ඩිවිති පුස්තකය ද ඇසිරු කෙරෙමින් සුත්‍රාන්තපිටකයෙහි වෙනත් ග්‍රන්ථයුදු වහල් කොටගෙන පරිසමහිදමගහය මුළුල්ල ඉදිරියට පමුණුවන ලද්දේ ය. කල් නොයා දී මා පරිවර්තනය ද නිමවන ලද්දේ ය. පරිවර්තන අවසානයෙහි ලා පණ්ඩිත කරහමපිටිගොඩ සුමනසාර සඨවිරයන් වහන්සේ මූල සිට මා සහාය වූහ. 1962 දී පරිවර්තනය අවසන් කොට මුද්‍රණයට ඉදිරිපත් කරනලද නමුදු මුද්‍රණකාර්යයෙහි ක්‍රමානුකූල සංවිධානයක් නොවූයෙන් පළකරවාලීම මෙතෙක් පමා වූ බව ද පවසමිහ.

තවද පරිසමහිදමගහපාඨශෝධනයෙහි දී හා පරිවර්තනයෙහි දී ද දෙමටගොඩ පධානාඝරවිහාරාධිපති වෑ වෑඩවිසු ත්‍රිපිටක සංස්කාරකමණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සමපාදක වෑ සිරි පරම ගෞරවාසපද ත්‍රිපිටක වාගීඝවරාචාර්යී දඹිනවිඝාරද පරවාහාර ශ්‍රී වජ්‍රඝන නායක සාමිඝ්‍යයන් වහන්සේ හා එකාබඬ අමරපුරමහානිකායේ මහානායකධුරිණ අගමහාපණ්ඩිත බලන්ගොඩ ආනන්දමෙත්‍රෙය සාමිඝ්‍යයන් වහන්සේ හා අහංගමා විදුචඝ පරිවෙණාධිපති ත්‍රිපිටකවාගීඝවරාචාර්යී පණ්ඩිත කොදගොඩ ඝනාලොකා-භිධාන දක්ෂිණලබ්ධායෙහි ප්‍රධාන සබ්ඝනායකසඨවිරයන් වහන්සේ හා සුදුපදෙඝදනයෙන් උපසකාන වූහ. මෙහි ලා දෙමටගොඩ ධම්මකාග්‍රම විදුලයාධිඝවර භාෂාන්තරවිඝාරද ශ්‍රී වජ්‍රඝන පණ්ඩිත පරවාහාර ශ්‍රී ප්‍රඝනඝු (බී. ඒ. ගෞරව ලන්ඩන්) කොදුඬ නවකෝරලයේ ප්‍රධාන සබ්ඝනායක සඨවිරයන් වහන්සේ ද කානඝනාපුමික වෑ සදහන් කරමිහ.

ලබුගම ලබ්ධානඝ
අනුනායකසඨවිර.
ත්‍රිපිටකසමපාදක මණ්ඩලයේ
ප්‍රධානසමපාදක.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

බුද්ධිජයන්ති ත්‍රිපිටකපරිවර්තනසංස්කාරකසභායෙහි ආරම්භයෙහි සිටම එහි ප්‍රධානසම්පාදකධුරය බරමින් දවරැය වෙහෙසෙමින් ක්‍රියා කළ අතිගරු දැයීභවිඤ්ඤා පරවාහාර ශ්‍රී චන්ද්‍රඥානාභිධාන නාහිමිපාණන් වහන්සේ 1970 පෙබරවාරි 9 වැනි දින සාහසිකව වූයෙන් එකල මුද්‍රණයෙහි පැවැති අඩුකුණකර නිකාය වතුකීභාගය හා මේ 'පටිසම්බද්ධමග්ග' ය ද නාවකාලීන වැනවතා-ලත්තට සිදු විය. සංස්කාරක මණ්ඩලයෙහි සංස්කරණයක් අවශ්‍ය වූ හෙයිනි. 1970 අප්‍රියෙල් 3 වැනි දින අධ්‍යාපන සාංස්කෘතික සභිලේකම් තුමා හා සාංස්කෘතික අධ්‍යක්ෂවරයා ද ඇතුළු කොට 'මහානායක වාරිකාරාම' යෙහි පැවැති සාකච්ඡාසභායෙහි දී පහත සඳහන් මණ්ඩලය සමන්ව විය

1 ප්‍රධාන උපදෙශක :

අග්ගමහාපණ්ඩිත බලන්ගොඩ ආනන්දමෙත්‍රෙයාභිධාන සමය්‍යා අමරපුර මහානිකායෙහි මහානායක ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ

2 සහාපති :

අභංගම විද්‍යාවන්දු පරිවේණාධිපති ත්‍රිපිටකවාගීච්චරාචායකී කෝදු-ගොඩ ශ්‍රී ඤාණාලොකාභිධාන දක්ෂිණලඛිකායෙහි ප්‍රධාන සංඝ-නායක සභිවරයන් වහන්සේ.

3. ප්‍රධාන සම්පාදක :

මොල්ලිගොඩ ප්‍රච්චනොදය පිරිවේන්ති උපප්‍රධානාචායකී ත්‍රිපිටක වාගීච්චර ලබ්‍රහම ශ්‍රී ලඛිකානන්දභිධාන ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රිධම් මහාසංඝසභායෙහි අනුනායක සභිවරයන් වහන්සේ.

4 උපනවිචාර සාමාජික :

දෙමටගොඩ බමුණුනායුමවිද්‍යලයාධිපති, පණ්ඩිත, භාෂානතරවිශා-රද පරවාහාර ශ්‍රී පඤ්ඤාදනන්ද (බී. ඒ. ගෞ. ලත්ඛන්) කොළඹ නව කෝරළයෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සභිවරයන් වහන්සේ.

5. ,, පණ්ඩිත කරභම්පිටිගොඩ සුමනසාර සභිවරයන් වහන්සේ

6. කායකී සංවිධායක :

පණ්ඩිත දෙරගමුගමි බමමපාල කොළඹපළාතේ ප්‍රධාන නායක සභිවරයන් වහන්සේ.

මෙහි සඳහන් පස්නම ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය වශයෙන් සමන්ව වැ ඇත කලින් සහාපති ධුරය බැරූ වැලිවිටියේ ශ්‍රී සෞරත නාහිමිපාණන්-ගේ අභාවයෙන් වූ පුරප්පාඩුව පිණිස කෝදුගොඩ ශ්‍රී ඤාණාලොක සභිවර-යන් වහන්සේ ද පරවාහාර ශ්‍රී චන්ද්‍රඥාන නාහිමිපාණන්ගේ අභාවයෙන් වූ පුරප්පාඩුව පිණිස ලබ්‍රහම ශ්‍රී ලඛිකානන්ද අනුනායක සභිවරයන් වහන්සේ ද පත්වූහ. අග්ගමහාපණ්ඩිත ආනන්දමෙත්‍රෙය මහානායක මහාස්භිවරයන් වහන්සේ වෙතින් උපදෙශ ලබාගත යුතු බවද තීරණය විය. අවශ්‍ය අවස්ථායෙහි සහාය භාවයට කැඳවා ගතයුතු අතිරේක සාමාජිකයෝ කිහිප දෙනෙක් ද සමන්ව වැ ඇත.

සංඥාපනය

“යො පබ්බජී ජාතීසනාති පඤච
පහාය කාමාති මනොරමාති,
තං විතරාභං සසමාහිතීන්ද්‍රියං
පටිනිබ්බතං වඤඪ සාරිපුත්තං”

පටිසම්භිද

පටිසම්භිද (පිළිසැකියා) සතරෙකි. ‘අත්, ධම්ම, නිරුතති, පටිභාන’ යි. ඒ සියුපිළිසැකියාවනට මාගීය, අධිගමයෙහි උපාය නුසි - ‘පටිසම්භිදමය්‍ය’ නම් විය. ප්‍රතිසංවිත්ප්‍රතිලාභයෙහි හෙතුව යි.

මේ දෙශනාව හෝ මේ ප්‍රකරණය ඒ සියුපිළිසැකියාවනට කිසෙයින් උපාය වෙසි යත්: ප්‍රහෙද හෙයින් දෙසනලද ධර්මය හෙතු කොටගෙන පිළිසැකියා නුවණ උපදවන හෙයින්. එසේ මා ය: නානාහෙදයෙන් ප්‍රහෙදයට ගිය ධර්මයන් පිළිබඳ නානාහෙදභින්න වූ දෙශනාව අසන අංශීපුද්ගලයනට ප්‍රතිසංවිද්ඤනප්‍රහෙදය ද උපදවයි, පුහුදුන් පුගුලනට අනායෙහි ප්‍රතිසංවිද්ඤනප්‍රහෙදයට ද ප්‍රත්‍යය වෙසි. මේ වදුරන ලද මා ය: පහෙදතො හි දෙසනා සනවිතිබොහොපටිසම්භිදඤාණාවභා භොති’ යි. මෙ ද අගසවු සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේගේ නානාහෙද භින්න වූ දෙශනායෙකි. එහෙයින් පටිසම්භිදවනට මාගීභාවය සිඳු යි.

සියුපිළිසැකියා

පටිසම්භිද සතරෙකි. ‘පටිසම්භිද’ නම්; ඤනප්‍රහෙද යි, අද්ධං ඤාණං අද්ධපටිසම්භිද, ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිද, ‘භගු ධම්මනිරුතනාතිලාපෙ ඤාණං නිරුතනිපටිසම්භිද, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද’ යි පටිසම්භිදවිභවිගයෙහි වදාළ හෙයින් අත් කිසි-වක්නුගේ ප්‍රහෙද නොවැ ඤනයාගේ මා ප්‍රහෙද යි: එහෙයින් ‘වතුපටිසම්භිද’ යනු ‘සතර ඤනප්‍රහෙද කෙනෙකැ’ යන අද්ධි යි. අද්ධිප්‍රහෙදය සැලැකීමෙහි ප්‍රකට කිරීමෙහි නිශ්චය කිරීමෙහි සමච්ඡි වූ අද්ධියෙහි ප්‍රහෙදගත ඤනය අද්ධපටිසම්භිදයා, ධර්මප්‍රහෙදය සැලැකීමට ප්‍රකට කිරීමට නිශ්චය කිරීමට සමච්ඡි වූ ධර්මයෙහි ප්‍රහෙදගත ඤනය ධම්මපටිසම්භිදයා, නිරුතනිප්‍රහෙදය සැලැකීමට විභාවනසට නිශ්චය කිරීමට සමච්ඡි වූ නිරුතනාතිලාපයෙහි ප්‍රහෙදගත ඤනය නිරුතනිපටිසම්භිදයා, ප්‍රතිභානප්‍රහෙදය සැලැකීමට විභාවනසට නිශ්චය කිරීමට සමච්ඡි වූ ප්‍රතිභානයෙහි ප්‍රහෙදගත ඤනය පටිභානපටිසම්භිද යි.

එහි සැකෙවින් හෙතුඵලය ‘අත්’ නම් වෙසි. හෙතු අනුසාරයෙන් ඵලය අවබෝධ කරනුලබන හෙයින් පැමිණෙනුලබන හෙයින් අද්ධි යයි කියනු ලැබේ. ඒ අද්ධිය ප්‍රහෙද හෙයින් යම් කිසි ප්‍රත්‍යයසමුත්පන්නයෙකැ නිජාණ යැ භාමිනාද්ධි යැ විපාක යැ ක්‍රියා යැ යන මේ පඤචධර්මයෝ වෙති. ඒ පඤචධර්ම සබ්බසාත අද්ධිය ප්‍රත්‍යවෙක්ඛා කරන්නාහට ඒ අද්ධියෙහි ප්‍රහෙදගත ඤනය ‘අද්ධිපටිසම්භිද’ නම් වෙසි.

සැකෙවින් ප්‍රත්‍යය 'ධම්ම' නම් වෙයි, ඒ ඒ ඵලය උපදවා නුසි පවත්වා නුසි පමුණුවා නුසි ධම්මෙ යයි කියනු ලැබේ. හේ ප්‍රහේද හෙයින් යම් කිසි ඵල නිපදවන හෙතෙසකැ ආර්යමානීයා භාෂිත යා කුශල යා අකුශල යා යන මේ පස්දහම්මු ධම්මෙ යයි දකුණත්තාහ. ඒ ධම්මෙ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාහට ඒ ධම්මෙයෙහි ප්‍රහේදගත ඥානය 'ධම්මපටිසම්මිදා නම් වෙයි, මේ අතීය මා අතිධම්ම (විභවිගාපකරණ) යෙහි "දුකෙකි ඤාණං අත්ථපටිසම්මිදා දුකකිසම්මුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්මිදා දුකකිනිරොපධ ඤාණං අත්ථපටිසම්මිදා දුකකිනිරොධිගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්මිදා" යනාදි නසින් විභාග කොට වදාරන ලද්දේ ය.

"නනු ධම්මනිරුත්තානිලාපෙ ඤාණං" යි ඒ අතීයෙහි ද ධම්මෙයෙහි ද යම් සවභාවනිරුත්තානිකක් අව්‍යතිවාරී ව්‍යවහාරයෙක් ඇද්ද ඒ ව්‍යවහාරය ලපනයෙහි භාෂිතයෙහි උදීරණයෙහි පාවැති ලපිත භාෂිත උදීරිතසවභාවනිරුත්තානිකි යබදය අරමුණු කොට ගෙන ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාහට ඒ සවභාවනිරුත්තානිලාපයෙහි මෙ 'සභාවනිරුත්තානි' යා මේ 'අසභාවනිරුත්තානි' යා යි මුලභාෂාව වූ මගධයෙහි උපන් ධම්මනිරුත්තානි සබ්බසාන ඒ සවභාවනිරුත්තානියෙහි ප්‍රහේදගත ඥානය 'නිරුත්තානිපටිසම්මිදා' නම් වෙයි. මෙසෙයින් නිරුත්තානිපටිසම්මිදාව යබදලබ්බන වූවා යා' ප්‍රඥානාලබ්බන නොවන්නී යා, යබදය ඇසීමෙන් මා මේ සභාවනිරුත්තානි යා මේ අසභාවනිරුත්තානි යා' යි දනාගන්තා හෙයිනි.

"ඤාණෙසු ඤාණං" යි සමීයාධිකඥානය අරමුණු කොට ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාහට ඒ ඥානයෙහි ප්‍රහේදගතඥානය හෝ 'අත්ථපටිසම්මිදා'දී යථොක්ත ඥානානුයෙහි ගොවර කෘත්‍යාදී වෘතයෙන් විභාරයට ගිය ඥානය හෝ "පටිභානපටිසම්මිදා" නම් වේ.

තවද මේ සතර ප්‍රතිසංවිද්දනායෝ ශෛක්‍ෂභුමි යා අශෛක්‍ෂභුමි යා යන දෙතැන්හි ප්‍රහේදයට යන්නාහ. එහි සාරිපුත්ත මහාමොග්ගලාන මහාකසුප මහාකච්චායනා'දී අසුමහතෙරවරුන්ට අශෛක්‍ෂභුමියෙහි පටිසම්මිදවෝ ප්‍රහේදයට ගියාහු ය. 'ආනන්ද සඨවිර විතතගහපති ධම්මික උපාසක උපාලිගහපති බුදුජිත්තරා උපාසිකා' යනාදිහට ශෛක්‍ෂභුමියෙහි පටිසම්මිදවෝ ප්‍රහේදයට ගියාහ.

ප්‍රතිසංවිදවෝ විශද වන්නාහු අධිගමයෙන, පෘතීපතියෙන, ශ්‍රවණයෙන, පරිපාව්ච්යායෙන, පුච්චියොගයෙන යන පස්කරුණෙන් විශද වන්නාහ. එහි අධිගම නම්: රහත්බවට පැමිණීම යා, රහත්වූවහුට පටිසම්මිදවෝ විශද වෙති, පරිපාව්ච්යා නම්: බුදුවදන් යා. ඒ බුදුවදන් උගන්නාහට ද පටිසම්මිදවෝ විශද වෙති, සවන නම්: සඬමිශ්‍රවණය යි. සකස් ව අතීවත් කොට බණ අසන්නාහට පටිසම්මිදවෝ විශද වෙති. පරිපුච්ච්යා නම් පාලි අතීකථායෙහි ග්‍රන්ථපද අතීපදයන්ගේ විනිශ්චයකථා යා, උගන් පාලි ආදියෙහි අතී පුච්ච්යානාහට පටිසම්මිදවෝ විශද වෙති. පුච්චියොග නම්: පෙර බුදුන්ගේ සස්තෙහි යොගාවචර බව යා, ගතපච්චාගනික වන පිරිමෙන් අනුලොමඥානය දක්වා ගොනුභු සම්පයට පැමිණී විදශීනායෙහි යෙදීම යි, එසේ මා ය: පුච්චියොගාවචරයනට පටිසම්මිදවෝ විශද වෙති මේ පස්කරුණෙන් සියුපිලිසිඬියාවෝ විශද වන්නාහ

තවද කිසිකෙනෙක්:
 'පුබ්බියොගො බානුසම්මං දෙසභාසා ව ආගමො
 පරිපුච්ච්යා අධිගමො ගරුසනනිසායො නවා
 මිතනසම්පතති වෙවාහි පටිසම්මිදපච්චියා' යි

‘පුබ්බයොග බාහුසච්ච දෙසභාසා ආගම පරිපුච්ඡා අභිගම් ගරු-
 සන්තිසුඤ්ඤා මිත්තසම්පන්නා’ යන අටකරුණ පරිසමහිදුලාභයට ප්‍රත්‍යය වෙතී’
 කීහු. එහි පුබ්බයොග යට කී නග මැයි, බාහුසච්ච නම්: ඒ ඒ ශාස්ත්‍රයෙහි ද
 ශිලායන්හි ද නිපුණබව යැ, දෙසභාසා නම්: එක්සියක් භාෂාව්‍යවහාරයෙහි
 කුශල බව යැ, විශෙෂයෙන් මහධ්‍යානායෙහි කුශලබව යි. ආගම නම්:
 යටත් පිරිසෙයින් ඔපමාවට ප්‍රමාණ වූ ද බුද්ධිච්චන පුහුණු කිරීම යැ,
 පරිපුච්ඡා නම්: එක ගාථාවක හෝ අභිච්චිකාවක විවාරීම යැ, අභිගම නම්:
 සෝචත් බව හෝ සෙදගාමිබව හෝ අනගාමිබව හෝ රහත්බව හෝ යැ,
 ගරුසන්තිසුඤ්ඤා නම්: ශ්‍රාවප්‍රතිභාන බහුල වූ ගුරුන් සම්පයෙහි විසීම යැ,
 මිත්තසම්පන්නා නම්: එබඳු වූ මෑ මිත්‍රයන්ගේ ප්‍රතිලාභ යි. එහි බුදු
 පඤ්චුද්‍රවරයෝ පුබ්බයොගය ද අභිගමය ද නිසා පරිසමහිදුවනට
 පැමිණෙති, ශ්‍රාවකයෝ මේ හැම කරුණු මෑ නිසා පරිසමහිදුලාභී වෙත්.
 තවද පරිසමහිදුවනට පැමිණීම සඳහා වෙනම කමටහන් වැඩිමෙකුදු නැත.
 ශෛක්‍ෂයනට ශෛක්‍ෂඵල විමොක්‍ෂාන්තයෙහි වූ ද අශෛක්‍ෂයනට අශෛක්‍ෂ-
 ඵලවිමොක්‍ෂාන්තයෙහි වූ ද පරිසමහිදුප්‍රාපතිය වෙයි. තථාගත බුදුච්චරයනට
 දශබලයන් සෙයින් ආයතීයනට ආයතීඵලයන් සමග මෑ පරිසමහිදුවෝ
 සමෘද්ධි වන්තාහු වෙත්.

පරිසමහිදුමගගපසකරණ.

මේ දක්වනලද සතර ප්‍රතිසංවිදුවනට මාගීය ක්‍රම ‘පරිසමහිදුමගග’
 නම් විය. පරිසමහිදුමගගය මෑ ප්‍රකරණ වූයේ ‘පරිසමහිදුමගගපසකරණ’
 නම් වේ. නානාවිධ හෙදහින්න වූ ගමනිරාජීයෝ මෙහි ලා ප්‍රකාරයෙන්
 කියනුලැබෙත් ක්‍රම ‘පකරණ’ නම් වී. නෙල “පරිසමහිදුමගගපසකරණ”ය
 අභිසම්පන්න යැ, බසඤ්ඤාසම්පන්න යැ, ගමනිරාජී ඇත්තෙ යැ, ලොච්ඡුරු
 දහම් පවසනුයෙ යැ, ඉන්‍යාතාප්‍රතිසංයුක්ත යැ, ප්‍රතිපනතිඵලවිශෙෂ
 ඵලවක්‍රයෙ යැ, ප්‍රතිපක්‍ෂයන් වලහනුයෙ යැ, යොගාවචරයනට ඥානවර-
 රත්නාකර වූයෙ යැ, ධර්මකපිකයනට ධර්මකථාච්චලාසවිශෙෂයට කාරණ
 වූයෙ යැ; සංසාරභිරුකයනට දුක් දුරලක්‍රයෙ වෙයි.

තවද මේ ප්‍රකරණය දුක්ඛනිසාරණයට උපාය දැක්වීමෙන් ආසාදන
 දනවනු සඳහා ද තත්ප්‍රතිපක්‍ෂයන් නැසීම සඳහා ද ගමනිර වූ අභි ඇති
 නොයෙක් සුත්‍රාන්තපදයන්ගේ අභි විවරණ කිරීමෙන් හුදී ජනයනට
 හෘදයාච්චල දනවනු පිණිස සකලදෙයධර්මවිෂයෙහි අප්‍රතිභත සඵලකාලන
 ලක්‍ෂණ මහාපුද්දිසාවහාස ඇති සකල සත්ත්වගීයා කෙරෙහි පතල මහා-
 කරුණා ලක්‍ෂණ සෙනහයෙන් සන්ධි වූ සිත් ඇති තථාගත අතීන්
 සමයක්සම්බුද්ධයන් විසින් වෛතෙසජනහෘදයත නෙලශාකිකාර
 විධිවංසනය සඳහා දල්වනලද සභිමී ලක්‍ෂණ මහාපුද්දිපය තදබිප්‍රාච්චිකාශන
 ලක්‍ෂණ කෙලපරිමෙකයෙන් පස්වාදහසක් තිරතුරු කොට දල්වාතැබීමෙහි
 රිසි ඇති ලොකානුකම්පක වූ සඵලකලා ධර්මසෙනෙවි සැරිසුන් මහරහතුන්
 වහන්සේ විසින් ඒ ඒ අවස්ථායෙහි වදාරනලද වේ, (මහානිද්දෙස සංඥාපනය
 ද බලන්න.)

ප්‍රථම මහාධම්මසංඝයාගේ පැමිණීමේදී ආරාමයේදී පැමිණීමේදී මහා-
 තෙරුන් විසින් ඇසූ පරිදි මා සමාජයාගේ ආරාමයේ කැරකලද 'පරි-
 සමාජයාගේ පැමිණීමේදී මා තෙල ප්‍රකාරයේ සුත්‍රාන්ත පිටකයෙහි ඇතුළු
 කරනලද්දේ දිසාගමාදී පඤ්චමහානිකායයන් කෙරෙහි බුදුකමහානිකාය-
 පරිපාපන විය. 'සුත්‍රා ගෙය' දී නව ගාඤ්ඤාසාසනාධාරයන් කෙරෙහි
 යථාසම්මතයෙන් ගෙය වෙය්‍යාකරණාධාරයන් කෙරෙහි බැසගෙන සිටී.
 චතුරාසිති ධම්මසංඝයන් අනුරෙහි ධම්මසංඝයාගේ ආනන්ද තෙරණුවන්
 විසින් ශ්‍රාවක භික්ෂූන් කෙරෙහි උගන්වනලදී පැවැසූ දේ දහසක්
 ධම්මසංඝයන් ගෙන් සියගණනක් ධම්මසංඝයන් සමාජයා වූයේ යි

තවද මේ පරිසමාජයාගේ කරුණෙහි 'මහාවග්ග' යා, 'මජ්ඣිමවග්ග'
 යා, චූළවග්ග යා'යි ප්‍රමාණපරිපාටියෙන් වග්ග වූනේ වෙයි, එහි මධ්‍යම-
 වග්ග 'සුගතඤ්චග්ග' නමුදු චූළවග්ග 'පඤ්ඤවග්ග' නමුදු වේ. එයින්
 මහාවග්ගයෙහි 'ඤ්ඤකපා' යා, දිට්ඨකපා' යා, ආනාපානසතිකපා' යා,
 ඉන්ද්‍රියකපා' යා, විමොක්ඛකපා' යා, ගතිකපා' යා කම්මකපා' යා, විපල්‍යාස-
 කපා' යා, මග්ගකපා' යා, මඤ්ඤපෙය්‍යකපා' යා'යි දසකපා'යෙක් ද -
 මධ්‍යමවග්ගයෙහි 'සුගතඤ්චකපා' යා, සම්මකපා' යා, බොජ්ඣංගකපා' යා,
 මෙත්තකපා' යා, විරාගකපා' යා, පරිසමාජකපා' යා, ධම්මවකකපා' යා,
 ලොකුතතරකපා' යා, බලකපා' යා, සුඤ්ඤතාකපා' යා'යි කපා' දසයෙක් ද -
 චූළවග්ගයෙහි පඤ්ඤකපා' යා, ඉන්ද්‍රියකපා' යා, අභිසම්මකපා' යා, විවේකකපා'
 යා, චරිතකපා' යා, පාටිභාරිකපා' යා, සම්මසිකපා' යා, සතිපට්ඨානකපා'
 යා, විපස්සනකපා' යා, මානිකාකපා' යා'යි දස කපා'යෙක් දැයි සමාජයා
 කපා' කෙනෙක් වෙත්.

ත්‍රිපිටකය

ආචාරිකාවක වූ ධම්ම-විනය සංඛ්‍යාත ත්‍රිපිටකපාලිය යථාභාෂිතයන් මා
 සාහිත්‍යයෙහි. ලොවැ ශිෂ්ටාචාරයන් ඇසිරි කොටගෙන ගොඩනැගුණු
 විවිධ සාහිත්‍යයෝ ද වෙති ත්‍රිපිටකපාලිය තබා අන් භෑම සාහිත්‍යයෝ ඒ ඒ
 භාෂාවෙහි නිපුණ වූ විශාරදයන්ගේ නන්වැදූරම් වූ රචනා එක්තැන්
 වීමෙන් ගොඩනැගී ඇති රචනාසාහිත්‍යයෝ යි. එකල ත්‍රිපිටකය වූ
 කලී තථාගත සම්මාසම්බුදුන් විසින් ද සාරිපුත්තාදී ඇතැම් ශ්‍රාවක කෙන-
 කුන් විසින් ද ඒ ඒ කරුණෙහි ලා දෙනනා කරවදුල අනෙකවිධ දෙනනාවන්
 යථාවිසින් එක්තැන් කොට සමිතික වූ අනුසමිතික වූ පවත්නා අනන්‍ය
 සාධාරණ වූ දෙනනාසාහිත්‍යයෙක් වේ මා ය. එය ප්‍රථම සමිතිකයෙහි පටන්
 මෙදවස දක්වා ස්ඵට්ටනියෙහි ආචාරිකාවරයෝ ජීවිතයට ද වඩා අගය
 කෙරෙමින් ආරක්ෂා කෙරෙති. ඔහු බුදුභාෂිතයෙහි අක්ෂරයක් මාත්‍රාවකුදු
 වෙනස්වනු නො ඉවසති.

බුදුභාෂිත වූ පාලිධම්මයෙහි ඇති මේ විශේෂය නොදන් අවරදිග ඇතැම්
 විවේචකයෝ ද උන් අනුගමනය කල මෙරට ඇතැම් උගතුන් හා නවකයෝ
 ද බුදුදහම සාහිත්‍යලෙඟයෙන් ගෙන විචේචනයට භාජන කෙරෙති.
 බුදුරජුන් විසින් මා තමන්වහන්සේ වදාල දෑ 'යො වො ආනන්ද මයා ධම්මො
 ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤාසෙනා සො චො මමචමයෙන සප්ඨා' යනාදී

අනෙකසඵලයෙහි ධම්ම-විනය විසින් දෙපරිදි වූ සාරි ද, ‘ඉඛි පන භික්ඛවෙ ඵකවෙව කුලපුත්තා ධම්මං පටිපාසුණන්ති සුත්තං භෙය්‍යං වෙය්‍යාතරණං භාඨං උද්‍යාං ඉභිචුත්තකං ජාතකං අබහුතඛම්මං වෙදලලං’ යනාදි තැන්හි ඒ සියලු දෙශිතය අඛන නවයෙක බැසැගෙන සිටුනා පරිදි ද වදාළන ලද්දේ ය. මෙයින් සියලු දෙනොසාභිතය ධම්ම-විනය බවත් එය සුත්ත-ගෙයාදි අඛන නවයකින් සුක්ක වූ බවත් පවසන ලදී.

සඛ්‍යායනාඅවසථාවට පැමිණ මහාකසුපාදි ප්‍රථම සඛිනිකාරක මහ තෙරවරුන් විසින් ධම්මවිනය සඛ්ඛ්‍යාත නවාඛන ශාස්ත්‍රාශාසනය නාක් මලක්නෙක නැවූ නොගෙනු මල්ලසක් සෙසින් වෙන් වෙන් වෑ විසිරූ පවත්නායේ සලකා හැම දහම් කොටස් පිටක වශයෙන් හා නිකාය වශයෙන් පඨන පාඨනෙයෙහි ග්‍රහණ ධාරණයෙහි සුකර වනසේ ක්‍රමබඳ්ධ කොට සඛිනිත විය. එ මතු නො වෑ තෙවලායෙහි අතුළු වෑ සිව් එකකාදි නිපාත-පණණාස - වගීවශයෙන් ද සඛ්‍යානිත වූයේ නිදන උද්‍යනගාථාදිය පවා ඒ ප්‍රථම සඛිනිකාරකයන් විසින් ම සපුරා තබන ලද විය. බුද්ධපරිනිපාණ-යෙන් පසු වෑ ශ්‍රාවක භාෂිත වූ කතිපය සුත්‍ර කෙනකුත් හා මොග්ගලීපුත්ත-නිසස මහරහතුන් වහන්සේ වදාල කථාවඤ්චපකරණය හා දෙවන තෙවන සඛ්‍යායනාවන්හි දී සඛිනිත වෑ ථෙරීය ඇදුරොල්ලි මුඛ පාඨයෙන් මෑ ගෙන එනලදු වෑ මුදුන් පිරිනිවි සාරසියසුපනස් වසක්ඛුගේ ඇවෑමෙන් තෙවලාධර පන්සියක් රහතුන් විසින් අනාගත ජනකාවගේ පරිභානිය දැක ග්‍රන්ථාරූඪ කොට තබන ලද වී.

පටිසම්භිදාමග්ගය රචනාවක් ද?

විලගම්බා රාජ්‍යසමය තෙක් ලොබනගත නො වූ ‘පටිසම්භිදාමග්ගප-කරණය’ ගෙන විවේකබුද්ධි රහිත වෑ විවේචනයට බස්නා ඇතැම් කෙනෙක් ‘පටිසම්භිදාමග්ගය ද සාරිසුත් තෙරුන් වහන්සේ විසින් රචිත ප්‍රකරණයෙ-කැ යි ආවායඝීමනය වේ’ යනු කියති. එහෙත් පටිසම්භිදාමග්ගය අගසවූ සාරිසුත් මහතෙරණුවන් විසින් රචනා කරනලදුයි ආවායඝීමනයෙක් කැල මෑ නැත. එහි ලා ආවායඝීමනය නම්: ‘ගමිතිරත්නානුච්ඡෙද අනෙකෙසං සුත්තනනපද්‍යාං අනුච්චරණෙන ... ධම්මසෙත්‍යාපඨිනා ආයසමනා සාපිපුත්තනෙචරෙන භාසිතං’ යි ගැඹුරු අරුත් ඇති සුත්‍රයන්ගේ අභි විචරණ කරමින් සාරිසුත් තෙරණුවන් විසින් වදාරනලද බව යි.

පටිසම්භිදාමග්ගය අභිධම්මයක් ද?

පටිසම්භිදාමග්ගය නාමමාත්‍රයෙන් ඔබ්බෙහි නොහැදින විවේචනයට ගිය ඔහු ‘‘පටිසම්භිදාමග්ගය අභිධම්මපිටකයට අයත් නුවූයේ මන්දැයි විසඳිය නොහැකි ප්‍රශ්නයකි’’ යි කියති. ප්‍රකරණය ගැන අවබෝධයක් නැතිවී-මත් යට දැක්වූ ආවායඝී මනය නොදැනීමත් හෙනු කොටගෙන ‘‘පටිසම්භිදා’’ යනු අභිධම්මයෙකැයි සිතාගැනීමෙන් වූ සමමොහය නිසා පටිසම්භිදාමග්ගය සුත්‍රපිටකයෙහි ලා සඛ්‍යායනා කිරීම වරදක් කොට සැලකූ බව පෙනේ. වගකියසුතු තැන් ඇසුරු කරමින් මෙබඳු අවිචාරාත්මක ප්‍රකාශයන් කිරීම ධම්ම හා ධම්මධරයන් ලඝු කොට දක්වමින් ආබුතිකයන් නොමග යැවීමෙකි.

පරිසමභිදාමඤ්ඤාය බුදුන් වදාල ගමනිරාජී වූ නොයෙක් සුත්‍රාන්තපද-
 යන්ගේ අභීව්වරණයෙකි. එහෙයින් සඤ්ඤිතිකාරකයන් එය සුත්‍රාන්ත
 පිටකයෙහි බුදුකමහාතිකායාන්තරීත කොට සමිඛිත විය. එකරුණ තම්
 දුරටත් විමසා බලනු සඳහා, “මණ්ඩපෙය්‍යකථාව” ඉදිරිපත් කරමිහා:
 “මණ්ඩපෙය්‍යමිදං හික්ඛවෙ චුභමවපියං සන්ධා සමමුඛිභුතො” යනු
 මණ්ඩපෙය්‍යකථායෙහි උදෙසාපදයයි. මේ වූකලී සංයුත්තයෙහි
 නිදනවග්ගයට අයත් අතිසමයසංයුතතයෙහි තුන්වැනි වග්ගයේ දෙවැන්න වූ
 දසබල සුත්‍රයෙහි වදාල: “දුක්ඛං හික්ඛවෙ කුසිතො විහරති ටොකිණේණා
 පාපතොති අකුසලෙති ධමමෙති මහනාඤ්ච සදන්ධං පරිහාපෙති.
 ආරදධවිපියො ව ටො හික්ඛවෙ සුඛං විහරති පවිච්ඡොතො පාපතොති
 අකුසලෙති ධමමෙති මහනාඤ්ච සදන්ධං පරිසුජෙති. න හික්ඛවෙ
 හිනොති අග්ගස්ස පනති හොති. අග්ගනො ව ටො අග්ගස්ස පනති හොති.
 මණ්ඩපෙය්‍යමිදං හික්ඛවෙ චුභමවපියං සන්ධා සමමුඛිභුතො. භස්මාතිහ
 හික්ඛවෙ විපියං ආරහථ අපපතාස්ස පනතියා, අනාගිගතස්ස අබිගමාස
 අසවජ්ඣකාස්ස සවජ්ඣකියාය” යනාදී සුත්‍රප්‍රදේශයෙහි ‘මණ්ඩපෙය්‍ය’ පදය
 ගෙන දෙසනා පරිග්‍රහ-බුභවචරිය විසින් මණ්ඩය ත්‍රිවිධ කොට ඉන්ද්‍රිය බල
 බොජ්ඣංග මග්ගභගයන්හි ලා පරිසුඤ්ඤා ධර්මවිභාගය වදාරන ලද්දේ ය.

මෙසෙයින් පරිසමභිදාමඤ්ඤායෙහි විභීත්‍රයට අයත් කථා තිස බෙහෙවින්
 සුත්‍රාන්තයක් හෝ සුත්‍රාන්තපදයක් හෝ පෙරදැරි කොටගෙන ශ්‍රොතා-
 ජනයාගේ ඥානප්‍රභේදය දනවනු සඳහා ශාස්තෘකලා වූ ධර්මසෙනෙවී
 සාරිඤ්ඤා මහරහතුන් වහන්සේ විසින් ඒ ඒ අවස්ථායෙහි වදාරන ලද බව ද
 සඤ්ඤිතිකාරක මහතෙරවරුන් විසින් ක්‍රමසර්වත කොට සමිඛිත වූ බව ද,
 ගමනිරාජී වූ සුත්‍රපදයන්ගේ අභී විභාග කළ දේශනා වන හෙයින් සුත්‍රාන්ත
 පිටකයෙහි සභභාලු බව ද, ප්‍රමාණයෙන් කුඩා ප්‍රකරණයක් වූයෙන් කුදුගත්
 සහිතයෙහි ලා ගිණු බව ද සාලාකිය යුතු ය.

තවද “මහානිද්දෙසයන් පරිසමභිදාමඤ්ඤායන් පසු කලෙක පෙලට
 ඇතුළත් කරගත් අටුවා දෙකෙකැ”යි කියති. මෙයින් මහානිද්දෙසපාලිය
 ගෙන කියයුතු ද මහානිද්දෙස සංඥාපනතයෙහි ලා ප්‍රකාශ කළමිහ. පරි-
 සමභිදාමඤ්ඤාය ද මහානිද්දෙසය සෙයින් ම සාරිඤ්ඤා මහරහතුන් වහන්සේගේ
 දේශනාවක් බව මූලින් සඳහන් කොට ඇත. එය අටුවාවක් නොවන පරිදී
 විමසුව මනා යා: පරිසමභිදාමඤ්ඤායෙහි ආදිම වූයේ ඤාණකථා ය. එය
 වදාරන සාරිඤ්ඤා තෙරණුවෝ ශ්‍රාවකයන් හා සාධාරණ වූ ශ්‍රාවමය ඥානය
 ආදී කොට ඇති සන්සාට නුවණ ද, ඉන්ද්‍රියපරොපරියතනාදී මහිආසාධාරණ
 ඥානය දැයි නෙසාත්තා නුවණ මාතෘකා විසින් උදෙසා කොට, යළි තමන්
 වහන්සේගේ ශ්‍රාවකපාරිථිඤ්ඤායෙහි සිටි බුදුන් වදාල නය ගෙන විවිධාකාර
 යෙන් ඥානවිභාගය කළහ. හැම අටුවාආදරනුදු ධර්මකපිකයනුදු ඥානකථා
 වණිනා කරනුයේ පරිසමභිදාමඤ්ඤායෙහි වදාල දහමිනග ආසුරා කොටගෙන
 ය. එය අටුවාවකැ”යි කියනු නොදැනීමෙනි.

අනෙකකුදු විමසන් හොත් සත්‍යකථාදේශනාවට පැමිණී මහ-
 තෙරණුවෝ සංයුත්තයෙහි සච්චසංයුතතයට අයත් ධර්මවකකපචතතන
 වග්ගයේ දසවැනි සුත්‍රය උදෙසා කොට ගෙවත් මාතෘකා වශයෙන් තබා
 සියුසක් පිළිබඳ තථ අවිතථ අනඤ්ඤාච වූ මොඛයාජීය ද චතුස්සත්‍යය
 මාභිඤ්ඤායෙන් එක්වට ප්‍රතිවේධ වන සැරි ද සත්‍යයන් පිළිබඳ ලක්ෂණාදී
 ප්‍රභේදයන් ද නිද්දෙස කොට වදාලහ.

යළි බැකිසංයුත්තයෙහි භාරවගීයේ පස්වැනි සුත්‍රය උදෙසා කොට පඤ්චාපාදනසකකි - ආදශාබගයන්ගේ වශයෙන් වතුසාන්‍යය විවිධා-කාරයෙන් ප්‍රභේද කොට වදාලන. මෙසේ බලන් මෑ පරිසමහිදුමඟ්‍යය අවුච්චක් නොව ශ්‍රෝතෘජනයනට ඥානප්‍රභේද දනවනු සඳහා කරනලද බිච්චිභාගයක් බව මැනවින් දන හැකි ය.

පටිච්චාර ග්‍රන්ථ

ත්‍රිපිටකයෙහි සඳිකිතිත්‍රයට නැගිහිය අච්චිකථාව ද සියලු ආචාර්ය-වාදයන්හුද මහාමඤ්ඤ මහරහතුන් වහන්සේ ලක්දිවැ සිංහල අනාවැසියනට උගන්වාලූබව ශාසන ඉතිහාසයෙහි එයි. මදකලක් ඉක්මැ යන් මෑ එ හැම අවුච්චා හෙලබසින් තබා ලූ බව ද සඳහන් වෙයි. තිකායානතර සංකලනය නොවනු සඳහා යි. අවුච්චාආදුරු බුදුගොස් මහනෙරණුවෝ මහානාම රජු දවස හෙලවුච්චා බොහෝ ගණනක් මගබහාමාවට පරිවර්තන කලහ. පරි-සමහිදුමඟ්‍යයට ද මිහිඳු අනවැසියන් ලියාතැබූ යම් හෙලවුච්චාවක් වී නම් එය මාගධියට නැගී මෙකල සද්ධම්මපසකාසනී යන නාමයෙන් දක්නට ලැබේ. එය කුමාරධාතුසෙන රජුගේ රාජ්‍යාදයෙන් තුන් වැන්නෙහි (ක්‍රි: ව: 510) මහානාම නම් තෙරකෙනකුන් විසින් ලියන ලද්දේය. ධාතුසේන (ක්‍රි: ව: 459-477) රජතුමාගේ මයිලණුවන් වූ මහානාම තෙරණුවෝ ම පරිසමහිදු-මඟ්‍යඅවුච්චාවේ කතුචරයෝ වූහයි සලකනු ලැබෙත්. මේ අවුච්චා පරිසමහිදු-මඟ්‍යගේ අච්චාවබොධියට මිණිපහනක් බඳු ඉතා ව්‍යකත වූ කෘතියකි.

තවද පැරැකුම් මහරජුගේ බිමාගාරයෙහි නියුක්ත වූ පාලිපුවමස කර්තෘක වාචිසාර තෙරණුවන් විසින් පරිසමහිදුමඟ්‍යයට සිංහලයෙන් ලිනාච්චිවණිනාවක් ලියූ බව පුවමස නිගමනයෙහි සඳහන් වෙයි. එ පොත මේ තාක් පලවූයේ නොවේ. අනුරාධපුර මහාවිහාරවාසී තෙරකෙනකුන් ලියූ ගණපිපදයකුදු ඇත. මුද්‍රණයෙන් පලවී ඇති මේ ග්‍රන්ථය ව්‍යකත රචනාවකැයි කිව නොහේ.

පටිසම්මිදුමග්‍යපාඨානතර

වලගම්බා රාජ්‍යසමයෙහි ඇතිවූ ද්‍රවිබිච්චලවය ද බ්‍රාහ්මණතීය දුර්භික්‍ෂය ද නිෂික්‍ෂ කොට මාතලේ අලුලෙණැ රැස්වූ ත්‍රිපිටකධර පන්සියක් මහරහතුන් විසින් ලෙබන සංගීතිය සිදු කල බව කියන-ලද්දේ ය. ලෙබනය ආරම්භ වන් ම අනවධානය හෙතු කොටගෙන ලෙබකයන් ඇතින් විවිධ පාඨයන්ගේ බැසැගැනීම අනිවාර්ය විය. දෙශානතර වශයෙන් ද ආචාර්යමත විසින් ද පාඨානතරපනනය විය. එහෙයින් ශෝධනයෙහි දී මූලපාඨය නිශ්චය කර ගැනීම ආයාසකර විය. එහිදී අච්චි කථාව ද ත්‍රිපිටකයේ සුත්‍රානතරයන් ද ඇසුරු කෙරෙමින් ශුද්ධපාඨය නගාගන් සැටි පිටුවක් පාසා සඳහන් කල පාඨානතරයන්ගෙන් දන හැකි ය. තවද ලෙබන අවසානයෙහි හෙල ආදුරන් විසින් එකල පැවැති හෙලවහරට අනුරූප කොට ලියා තැබූ අතිරෙකපාඨ තුබූ බව පෙනේ, මැදුම් සහියේ මූලපරියායසුත්‍ර ආදියෙහි මෙකී, විදේශික ආචාර්යවරයන් විසින් එබඳු පාඨ බෙහෙවින් පෙලබසට නගා විකෘත කොට ඇත ද ලක්දිව පැරණි පිටපත්හි කලතුරෙකින් ශෛඡ වැ ඇත, පරිසමහිදුමඟ්‍ය, පැරණි පිටපතක දක්නට ලැබුණු එක් මෑ පාඨය “පරිපුණ්ණකිදුති” (දව්තීයභාගය 20 විට) යි එසෙයින් ම තබාලූමහ.

ශ්‍රී ලංකාණ්ඩුවේ සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සිදුවෙන ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනකාණ්ඩය වූ කලී ඉක්මැහිය දෙවාදහස්කාලය තුළ සිදුකරනලද අද්විතීය වූ ධර්මශාසත්‍රීය සේවාවකි. ඉඟ්ට්සමපන්න සාධුන්ගේ ධර්මඥනය හා සවහාමාඥනය හා අපෙක්ෂා කොට ලියනලද පරිසමහිදුමඟ්ඟ ව්‍යාච්ඡානය ලොවට වැඩ සිදුකෙරේවා'සී ද ඔම ම අධිකාරයෙහි නියුක්ත වූ හැම සාධුහට නිවන්සුව ලැබේවා'සී ද ආශංසනය කරමිහ.

**ලබ්‍රිතම ලංකානාඤ
අනුනායකසම්චර.**

20. 12. 71
ප්‍රචචනොදය පිරිවෙන.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALA CHARACTERS.

VOWELS

ආ ආ̄ ඉ ඉ̄ උ උ̄ ඊ ඊ̄

CONSONANTS

	කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞna		
	චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤṅa		
	ටta	ඨtha	ඪḍa	ඬḍha	ණṇa		
	තta	ඵtha	දda	ධdha	භna		
	පpa	ඵpha	ඞba	භbha	මma		
යya	රra	ලla	වva	ඝssa	හha	ල්ලa	අංm

ක	කාkā	කීki	කී̄kī	කුku	කූkū	කෙke	කොkō
ඛkha	ඛාkhā	ඛිkhi	ඛී̄khi	ඛුkhu	ඛූkhū	ඛෙkhe	ඛොkhō
ගga	ගාgā	ගීgi	ගී̄gī	ගුgu	ගූgū	ගෙge	ගොgō

Conjunct - Consonants

කකkka	කඞකṅka	භුtra	මම්mpha
කඛkkha	භනනha	දදda	මෙ,මිmba
කඝkgha	කඞචca	දධdḍha	මඞmbha
කඡkkhja	කඞඡchca	දුdra	මමmma
කඣkkjhja	කඞඣchjca	ද්ව,ධdva	මඞmha
කඤkkṅgha	කඞඤṅgha	ධධdhva	යය,යයyya
කඞkkṇgha	කඞඞḍgha	තතnta	යයyha
කඟkkḅgha	කඞඟḅgha	ඵඵntha	ල්ලlla
කඞkkḍgha	කඞඞḍḍgha	ඡඡnda	ලයlyya
කඞkkṇgha	කඞඞḍḍḍgha	කඞkṇdha	ලඞlha
කඞkkṇgha	කඞඞṇgha	තනnna	වඞvha
කඞkkṇgha	කඞඞṇṇgha	තනnha	යයssa
කඞkkṇgha	කඞඞṇṇṇgha	පපppa	යයsma
කඞkkṇgha	කඞඞṇṇṇṇgha	පඵppha	යයsva
කඞkkṇgha	කඞඞṇṇṇṇṇgha	ඞඞbbba	හහhha
කඞkkṇgha	කඞඞṇṇṇṇṇṇgha	ඞඞbbbha	හහhva
කඞkkṇgha	කඞඞṇṇṇṇṇṇṇgha	ඞඞbra	ලඞlha
කඞkkṇgha	කඞඞṇṇṇṇṇṇṇṇgha	මමmpa	

ආ̄ ආ̄ ඉ̄ ඉ̄ උ̄ උ̄ ඊ̄ ඊ̄

සමෛකනනිරූපණය

ABBREVIATIONS

- 3. 1. — පච්චනොදය පොත්කාලය - නාලපණණපොත්කො.
- සී. 2. — සිරිසිඳ්ධන්දුරාමපොත්කාලය - නාලපණණපොත්කො.
- සී. 3. — ‘පැල්මඩුල්ල’ මහාවිහාරපොත්කාලය - නාලපණණ-
පොත්කො.
- මජ්ඣ. — මරමජ්ඣිමනිකායා සංඛ්‍යාතපටිපමුහුණය.
- සං. — සං. - නාය සකකරමුද්දන පටිපමුහුණය.
- PTS. — Pali Text Society - Patisambhidāmagga
- සං. — මුද්දනසංඝ්‍යාතනිකායපාලි.
- අනි. — මුද්දනඅනුකතනිකායපාලි.
- ස. — සං.මමපසකාසනී - පටිපමුහුණයටිපමුහුණය.
- වි. — විසුද්ධිමහණය.
- පු. — අට්ඨකථාගනානි - පොරාණකපාඨනනරානි.

බුද්ධකතියෝ

තෙරසමෝ භාගෝ - විසයසූචි

මහාවගග

විසයෝ	1. ඤාණකථා	පිටියකොටි
	...	2-249
මාතිකා	...	2- 9
1. සුතමයඤාණ	...	10- 79
2. සීලමයඤාණ	...	80- 91
3. සමාධිභාවනාමයඤාණ	...	91- 95
4. ධම්මට්ඨිතිඤාණ	...	94-101
5. සමමනනඤාණ	...	100-103
6. උදයබ්බයඤාණ	...	104-109
7. භඛිතානුපසසනාඤාණ	...	108-111
8. ආදීනවඤාණ	...	112-115
9. මුඤ්චිතුකමාසනාඤාණ	...	114-125
10. ගොත්‍රභූඤාණ	...	124-129
11. මග්ගඤාණ	...	128-133
12. එලඤාණ	...	132-137
13. විමුච්චිඤාණ	...	136-139
14. පච්චවේකබ්බඤාණ	...	138-143
15. වජ්ජනානතනඤාණ	...	142-147
16. ගොචරනානතනඤාණ	...	148 158
17. චිරියානානතනඤාණ	...	152-159
18. භූමිනානතනඤාණ	...	160-161
19. ධම්මනානතනඤාණ	...	162-167
20-24. ඤාණපඤ්චක	...	166-167
25-28. පච්චමහිදාඤාණ	...	168-175
29-31. ඤාණතතය	...	174-179
32. ආනන්තරිකසමාධිඤාණ	...	180-183
33. අරණවිහාරඤාණ	...	184-185
34. නිරෝධසමාපත්තිඤාණ	...	186-191
35. පරිනිබ්බානඤාණ	...	190-193
36. සමසීසට්ඨඤාණ	...	192-195
37. සලොචට්ඨඤාණ	...	194-197
38. විරියාරම්භඤාණ	...	196-197
39. අත්ථසංදස්සනඤාණ	...	198-199
40. දස්සනවිසුද්ධිඤාණ	...	198-201
41. බ්‍රහ්මඤාණ	...	200-201
42. පරියෝගාභඤාණ	...	202-203
43. පදෙසවිහාරඤාණ	...	202-203
44 49. විචට්ඨඤාණජකක	...	204-209
50. ඉද්ධිවිධඤාණ	...	210-211

විසය:

පිටුවකොණ

51.	සෞඛ්‍යානුචි සුද්ධියුණ	...	212-213
52.	වෛතොපරියයුණ	...	212-215
53.	පුබ්බතිවාසානුසස්ථියුණ	...	214-215
54.	දිබ්බවකඛුයුණ	...	216-217
55.	ආසවකකියයුණ	...	218-221
56-63.	සව්වයුණවනුකකඛුය	...	222-223
64-67.	සුද්ධිකපරිසරවිද්‍යයුණ	...	224-227
68.	ඉන්ද්‍රියපරොපරියතකයුණ	...	226-231
69.	ආසයානුසයයුණ	...	230-233
70.	යමකපාවිචිරයුණ	...	234-235
71.	මහාකරුණාසමාපනතියුණ	...	236-243
72-73	සබ්බසුද්ධත-අනාවරණයුණ	...	242-249

2. දිට්ඨිකථා ... 250-307

	දිට්ඨිපුව්ඡ,	...	250-261
1.	අසාදදිට්ඨි	...	262-267
2.	අත්තානුදිට්ඨි	...	266-281
3.	මිච්ඡ, දිට්ඨි	...	282-283
4.	සකකායදිට්ඨි	...	282-283
5.	සකකායවච්ඡුකාසස්සතදිට්ඨි	...	284-285
6.	සකකායවච්ඡුකාඋචේඡදදිට්ඨි	...	284-285
7.	අත්තභ්‍යාභිකාදිට්ඨි	...	286-295
8.	පුබ්බත්තානුදිට්ඨි	...	294-295
9.	අපරත්තානුදිට්ඨි	...	294-295
10.	සංයෝජනිකාදිට්ඨි	...	294-296
11.	අභන්තිමානවිනිබ්බාදිට්ඨි	...	296-297
12.	මමන්තිමානවිනිබ්බාදිට්ඨි	...	286-297
13.	අත්තවාදපටිසංසුත්තාදිට්ඨි	...	298-299
14.	ලොකවාදපටිසංසුත්තාදිට්ඨි	...	298-299
15-16.	භවදිට්ඨි-විභවදිට්ඨි	...	300-307

3. අනාපානසථිකථා ... 308-377

1.	ගණනුදෙස	...	308-309
2.	පරිපඤ්චපකාරසොලසයුණ	...	308-311
3.	උපසංකිලෙසයුණ	...	310-317
4.	වොදනසුණ	...	316-331
5.	සතොකාරියුණ	...	330-373
6-11.	සුද්ධිකරුණිකක	...	374-377

විෂය

පිටුවකොඳි

	4. ඉන්ද්‍රියකථා	...	378-485
1.	පශ්චාත්ත	...	378-383
2.	දුකිත	...	382-401
3.	කතිත	...	400-413
4.	චතුර්ත	...	412-423
	ඉන්ද්‍රියසමාධානය	...	422-435
	5. විමෝක්ෂකථා	...	436-495
	6. ගතිකථා	...	496-503
	7. කම්මකථා	...	504-505
	8. විපලාසකථා	...	506-509
	9. මග්ගකථා	...	508-513
	10. මණ්ඩපෙණකථා	...	513-521
	ගාථාදීපාදනකමණිකා	...	523
	විසෙසපදනකමණිකා	...	524-529

සුභානාපිටකෙ

පරිසමහිද්‍රමගො

පඨමො භාගො

සුත්‍රානාපිටකසෙහි

පරිසමහිද්‍රමාගීය

ප්‍රථම භාගය

සුභකතාවටකෙ
 මුද්දකතියො
පරිසමහිද්දමගො

1. පඨමො පණණාසකො

1. මහාවගො

නමො නසස භගවතො අරහතො සමමාසමබ්බද්ධසස.

මාතිකා

1. සොතාවධානෙ පඤ්ඤ සුතමයෙ ඤ්ණං.
2. සුතාන සංචරෙ පඤ්ඤ සීලමයෙ ඤ්ණං.
3. සංචරිනි; සමාදහනෙ පඤ්ඤ සමාධිභාවනාමයෙ ඤ්ණං.
4. පච්චයපරිඤ්ඤෙ පඤ්ඤ ධම්මට්ඨිති ඤ්ණං.
5. අතීතානාගතපච්චුප්පත්තානං ධම්මානං සතිවිපිනි; වච්ඡානෙ පඤ්ඤ සමමසනෙ ඤ්ණං.
6. පච්චුප්පත්තානං ධම්මානං විපරිනාමානුපස්සනෙ පඤ්ඤ උදයබ්බයානු-පස්සනෙ ඤ්ණං.
7. ආරම්මණං පරිසඛි; භවිතානුපස්සනෙ පඤ්ඤ විපස්සනෙ ඤ්ණං.
8. භගතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදීනවෙ ඤ්ණං.
9. මුඤ්ඤිතුකමාසතාපරිසඛි;සනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛි;රුපෙකඛාසු ඤ්ණං.
10. බහිඤ්ඤා වුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤ ගොත්‍රභු ඤ්ණං.
11. දුභතො වුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤ මග්ගෙ ඤ්ණං.
12. පයොගපට්ඨපස්සඤ්ඤි පඤ්ඤ ඵලෙ ඤ්ණං.
13. ජිනනවට්චමනුපස්සනෙ¹ පඤ්ඤ විමුත්ති ඤ්ණං.

- 14. තද සමුද්‍රගතෙ¹ ධමෙම පසසනෙ² පඤ්ඤ පච්චවෙකඛිනෙ ඤ්ඤං.
- 15. අජ්ඣතනවච්චානෙ පඤ්ඤ වජ්ඣනානතො ඤ්ඤං.
- 16. බහිඤ්ඤාචච්චානෙ පඤ්ඤ ගොචරනානතො ඤ්ඤං.
- 17. චරියාචච්චානෙ³ පඤ්ඤ චරියානානතො ඤ්ඤං.
- 18. චතුධම්මචච්චානෙ පඤ්ඤ භුමිනානතො ඤ්ඤං.
- 19. නවධම්මචච්චානෙ පඤ්ඤ ධම්මනානතො ඤ්ඤං.
- 20. අභිඤ්ඤාපඤ්ඤ ඤ්ඤතට්ඨ ඤ්ඤං.
- 21. පරිඤ්ඤාපඤ්ඤ තීරණට්ඨ ඤ්ඤං.
- 22. පහානෙ පඤ්ඤ පරිච්චාගට්ඨ ඤ්ඤං.
- 23. භාවනාපඤ්ඤ එකරසට්ඨ ඤ්ඤං.
- 24. සච්ඡිකිරියාපඤ්ඤ චුසනට්ඨ⁴ ඤ්ඤං.
- 25. අත්තානතො පඤ්ඤ අත්තපරිසමහිදෙ ඤ්ඤං.
- 26. ධම්මනානතො පඤ්ඤ ධම්මපරිසමහිදෙ ඤ්ඤං.
- 27. නිරුත්තිනානතො පඤ්ඤ නිරුත්තිපරිසමහිදෙ ඤ්ඤං.
- 28. පටිභාන⁵ නානතො පඤ්ඤ පටිභානපරිසමහිදෙ ඤ්ඤං.
- 29. විහාරනානතො පඤ්ඤ විහාරට්ඨ ඤ්ඤං.
- 30. සමාපත්තිනානතො පඤ්ඤ සමාපත්තට්ඨ ඤ්ඤං.
- 31. විහාරසමාපත්තිනානතො පඤ්ඤ විහාරසමාපත්තට්ඨ ඤ්ඤං.
- 32. අච්ඤ්ඤාපපරිසුඤ්ඤානා අභවසමුච්චේදෙ පඤ්ඤ අනන්තරිකසමා-
ධිසමිං⁶ ඤ්ඤං.
- 33. දසසනාධිපනෙයං සනෙතා ච විහාරාධිගමො පඤ්ඤාධිමුත්තනා පඤ්ඤ
අරණවිහාරෙ ඤ්ඤං.
- 34. දව්චි බලෙහි සමන්තාභවතා නයො ච සඛිඤ්ඤානං පටිපපසසද්ධියා
සොලසහි ඤ්ඤංචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසිභාවනා⁷ පඤ්ඤ
නිරොධසමාපත්තියා ඤ්ඤං.
- 35. සමපජානසස පච්චතපරියාදනෙ පඤ්ඤ පරිනිබ්බානෙ ඤ්ඤං.
- 36. සබ්බධම්මානං සමමා සමුච්චේදෙ නිරොධෙ ච අනුපට්ඨානනා පඤ්ඤ
සමසීසට්ඨ ඤ්ඤං.
- 37. පුච්ඡනානතොජපරියාදනෙ⁸ පඤ්ඤ සලලෙඛට්ඨ ඤ්ඤං.

1. සමුපාගතෙ—සා.
 2. විපසසනෙ—PTS. 3 වර්ගවච්චානෙ—පු.
 4. එසසනට්ඨ—මජ්ඣ, සා. 5 පටිභාණ—සා. 6 සමාධිමහි—මජ්ඣ, සා.
 7. වසිභාවනා—පු 8 නානතොජපරියාදනෙ—සී 1, නානතොජපරියාදනෙ—සී 2.

- 38 අසලීනතන පභිතතන-පග්ගහටෙඨ පඤ්ඤා විරියාරමො ඤ්ඤං.
- 39. නානාධම්මපකාසිනතා¹ පඤ්ඤා අභ්භසඤ්ඤානෙ ඤ්ඤං.
- 40. සබ්බධම්මානං එකසච්චගතානානතෙනකතනපට්ඨෙධෙ පඤ්ඤා දස්සන-
විසුද්ධිඤ්ඤං.
- 41. විද්දිතතතා පඤ්ඤා ඛනති ඤ්ඤං.
- 42. පුට්ඨිතතා පඤ්ඤා පරියොගාහනෙ² ඤ්ඤං.
- 43. සමොදහනෙ³ පඤ්ඤා පදෙසවිහාරෙ ඤ්ඤං.
- 44. අධිපතතතා පඤ්ඤා සඤ්ඤාවිචට්ටෙ ඤ්ඤං.
- 45. නානතෙන පඤ්ඤා චෙතොවිචට්ටෙ ඤ්ඤං.
- 46. අධිට්ඨානෙ පඤ්ඤා ඒතනවිචට්ටෙ ඤ්ඤං.
- 47. සුඤ්ඤානෙ පඤ්ඤා ඤ්ඤංවිචට්ටෙ ඤ්ඤං.
- 48. වොස්සගෙහ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිචට්ටෙ ඤ්ඤං.
- 49. නථටෙඨ පඤ්ඤා සච්චවිචට්ටෙ ඤ්ඤං.
- 50. කායමපි විතතමපි එකච්චභ්භානතා සුඛසඤ්ඤාඤ්ඤා ලුප්පසඤ්ඤාඤ්ඤා
අධිට්ඨානචසෙන ඉජ්ඣිනටෙඨ පඤ්ඤා ඉද්ධිවිධෙ ඤ්ඤං.
- 51. විතකකවිපථාරචසෙන නානතෙනකතන සද්දතිමිත්තානං පරියොගා-
හනෙ² පඤ්ඤා සොතධාතුච්චුද්ධිඤ්ඤං.
- 52. තිණ්ණං⁴ විතතානං විපථාරතතා ඉඤ්ඤානං පසාදචසෙන නානතෙන-
කතනවිඤ්ඤාණවරියාපරියොගාහනෙ පඤ්ඤා චෙතොපරියඤ්ඤං.
- 53. පච්චෙසපච්චතතානං ධම්මානං නානතෙනකතනකමමවිපථාරචසෙන
පරියොගාහනෙ² පඤ්ඤා පුබ්බෙතිවාසානුස්සති ඤ්ඤං.
- 54. ඔහාසචසෙන නානතෙනකතනරූපතිමිත්තානං දස්සනටෙඨ පඤ්ඤා
දිබ්බවකඛුඤ්ඤං.
- 55. චතුසට්ඨියා ආකාරෙහි තිණ්ණං ඉඤ්ඤානං වසිතාවතා පඤ්ඤා
ආසවානං ඛගෙ ඤ්ඤං.
- 56. පරිඤ්ඤාටෙඨ පඤ්ඤා උකෙඛ ඤ්ඤං.
- 57. පහානටෙඨ පඤ්ඤා සමුදගෙ ඤ්ඤං.

1 ධම්මපකාසනතා—සහ, මජ්ඣ. 2 පරියොගාහනෙ—මජ්ඣ.
3 සමොධානෙ—පු 4 තිණ්ණං—මජ්ඣ.

- 58. සමස්ත කිරීමට පසුදු නිරෝධය සඳහා.
- 59. භාවනාවේ පසුදු මගීයා සඳහා.
- 60. දුකට සඳහා.
- 61. දුකට සමුදාය සඳහා.
- 62. දුකට නිරෝධය සඳහා.
- 63. දුකට නිරෝධය මගීයා පරිපදාය සඳහා.
- 64. අනුපරිසර හිතකර සඳහා.
- 65. බලපරිසර හිතකර සඳහා.
- 66. නිරුත්සාහ පරිසර හිතකර සඳහා.
- 67. පරිසර හිතකර පරිසර හිතකර සඳහා.
- 68. ඉන්ද්‍රිය පරිපදාය පරිපදාය සඳහා.¹
- 69. සත්‍යානං ආසාදානුසංයෝග සඳහා.
- 70. සමක පාරිසර සඳහා.
- 71. මහාකරුණාසමාපතියා සඳහා.
- 72. සමක සුදුසුකම සඳහා.
- 73. අනාවරණ සඳහා.

ඉමානි වෙසවන හි සඳහානි. ඉමෙසං වෙසවන හි² සඳහානං සත්‍ය සට්ඨි සඳහානි සාවකසාධාරණානි. ඡ සඳහානි අසාධාරණානි සාවෙකෙහි.³

මානිසා නිවසිතා.

1. ඉන්ද්‍රිය පරිපදාය පරිපදාය සඳහා - පු. ඉන්ද්‍රිය පරිපදාය පරිපදාය සඳහා - පු, මඡසං, සසා, PTS, සි 1, 2, 3.
 2. වෙසවන හිතකර - PTS.
 3. සාවකෙහිති - සසා.

ඤාණකපා.

1. සුභමයඤාණ.

1. කපා සොනාවඩානෙ පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං:

‘ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤායා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා පහාතඛබ්බා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා භාවෙනඛබ්බා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතඛබ්බා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා භානභාගියා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා සීතිනාගියා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා විසෙසභාගියා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉමෙ ධම්මා නිබ්බධනාගියා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘සබ්බෙ සඛ්ඛාරා අනිච්චා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘සබ්බෙ සඛ්ඛාරා දුක්ඛා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉදං දුක්ඛං අරිඤ්චි’නති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

‘ඉදං දුක්ඛසමුදයො¹ අරිඤ්චි’නති සොනාවඩානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුභමයෙ ඤාණං.

1 දුක්ඛසමුදයං—මජ්ඣ.

‘ඉදං දුක්ඛනිරෝධො’¹ අරියසම්මානනී සොනාවධානං, නංජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ සද්දායකං.

‘ඉදං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මානනී සොනාවධානං, නංජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ සද්දායකං.

(2)

සාමං ‘ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායා’නි සොනාවධානං, නංජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ සද්දායකං:

- එකො ධම්මො අභිඤ්ඤායො: සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිනීකා
- ඥෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායො: ඥෙ ධාතුයො.
- තයො ධම්මා අභිඤ්ඤායො: තියෙසා ධාතුයො.
- චතතාරො ධම්මා අභිඤ්ඤායො: චතතාරී අරියසම්මානනී.
- පඤ්ච ධම්මා අභිඤ්ඤායො: පඤ්ච විමුක්තායතනානී.
- ඡ ධම්මා අභිඤ්ඤායො: ඡ අනුතතරියානී.
- සත්ත ධම්මා අභිඤ්ඤායො: සත්ත නිද්දසච්ඡ්ඤිති.
- අට්ඨ ධම්මා අභිඤ්ඤායො: අට්ඨ අභිභායතනානී.
- නව ධම්මා අභිඤ්ඤායො: නව අනුපුබ්බවිහාරා.
- දස ධම්මා අභිඤ්ඤායො: දස නිජ්ජරච්ඡ්ඤිති.

(3)

“සබ්බං භික්ඛවෙ, අභිඤ්ඤායං. කීඤ්ච භික්ඛවෙ, සබ්බං අභිඤ්ඤායං:

චකක්ඛා² භික්ඛවෙ, අභිඤ්ඤායං, රූපා අභිඤ්ඤායො, චකක්ඛවිඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායං, චකක්ඛසම්මසෙසා අභිඤ්ඤායො, යමපිදං³ චකක්ඛසම්මසා-පච්චයා උපපජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි අභිඤ්ඤායං.

තොනං අභිඤ්ඤායං, සද්දා අභිඤ්ඤායො -පෙ- සානං අභිඤ්ඤායො, ගඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො -පෙ- ජීවහා අභිඤ්ඤායො, රසා අභිඤ්ඤායො -පෙ- කායො අභිඤ්ඤායො, ඵොට්ඨබ්බා අභිඤ්ඤායො -පෙ- මනො අභිඤ්ඤායො, ධම්මා අභිඤ්ඤායො, මනොවිඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායො, මනොසම්මසෙසා අභිඤ්ඤායො, යමපිදං මනොසම්මසාපච්චයා උපපජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි අභිඤ්ඤායො.a

රූපං අභිඤ්ඤායො, වෙදනා අභිඤ්ඤායො, සඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො, සංඛාරා අභිඤ්ඤායො, විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායො.

1 දුක්ඛනිරෝධං—මජ්ඣ. 2 චකක්ඛ—මජ්ඣ. 3 යදිදං—PTS
 4 වෙදනායං සුඛං—අභිච්චවග්ගෙ චතුසං.

වකඛුං අභිඤ්ඤායාං, සොතං අභිඤ්ඤායාං, සානං¹ අභිඤ්ඤායාං, ජ්ඣා අභිඤ්ඤායාං, කායො අභිඤ්ඤායො, මනො අභිඤ්ඤායො.

රූපා අභිඤ්ඤායා, සද්දා අභිඤ්ඤායා, ගන්ධා අභිඤ්ඤායා, රසා අභිඤ්ඤායා, ඵොට්ඨබ්බා අභිඤ්ඤායා, ධම්මා අභිඤ්ඤායා.

වකඛුච්ඡාද්දුණං අභිඤ්ඤායං, සොතච්ඡාද්දුණං අභිඤ්ඤායං, සානච්ඡාද්දුණං අභිඤ්ඤායං, ජ්ඣාච්ඡාද්දුණං අභිඤ්ඤායං, කායච්ඡාද්දුණං අභිඤ්ඤායං, මනොච්ඡාද්දුණං අභිඤ්ඤායං.

වකඛුසම්පසො අභිඤ්ඤායො, සොතසම්පසො අභිඤ්ඤායො, සානසම්පසො අභිඤ්ඤායො, ජ්ඣාසම්පසො අභිඤ්ඤායො, කායසම්පසො අභිඤ්ඤායො, මනොසම්පසො අභිඤ්ඤායො.

වකඛුසම්පසුඡා වෙදනා අභිඤ්ඤායා, සොතසම්පසුඡා වෙදනා අභිඤ්ඤායා, සානසම්පසුඡා වෙදනා අභිඤ්ඤායා, ජ්ඣාසම්පසුඡා වෙදනා අභිඤ්ඤායා, කායසම්පසුඡා වෙදනා අභිඤ්ඤායා, මනොසම්පසුඡා වෙදනා අභිඤ්ඤායා.

රූපසඤ්ඤා අභිඤ්ඤායා, සද්දසඤ්ඤා අභිඤ්ඤායා, ගන්ධසඤ්ඤා අභිඤ්ඤායා, රසසඤ්ඤා අභිඤ්ඤායා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා අභිඤ්ඤායා, ධම්මසඤ්ඤා අභිඤ්ඤායා.

රූපසඤ්ඤානනා අභිඤ්ඤායා, සද්දසඤ්ඤානනා අභිඤ්ඤායා, ගන්ධසඤ්ඤානනා අභිඤ්ඤායා, රසසඤ්ඤානනා අභිඤ්ඤායා, ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤානනා අභිඤ්ඤායා, ධම්මසඤ්ඤානනා අභිඤ්ඤායො.

රූපනණනා අභිඤ්ඤායා, සද්දනණනා අභිඤ්ඤායා, ගන්ධනණනා අභිඤ්ඤායා, රසනණනා අභිඤ්ඤායා, ඵොට්ඨබ්බනණනා අභිඤ්ඤායා, ධම්මනණනා අභිඤ්ඤායා.

රූපච්චිතකොඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො, සද්දච්චිතකොඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො, ගන්ධච්චිතකොඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො, රසච්චිතකොඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො, ඵොට්ඨබ්බච්චිතකොඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො, ධම්මච්චිතකොඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො.

රූපච්චාරො අභිඤ්ඤායො, සද්දච්චාරො අභිඤ්ඤායො, ගන්ධච්චාරො අභිඤ්ඤායො, රසච්චාරො අභිඤ්ඤායො, ඵොට්ඨබ්බච්චාරො අභිඤ්ඤායො, ධම්මච්චාරො අභිඤ්ඤායො.

පඨව්ඛාතු² අභිඤ්ඤායා, ආපොඛාතු අභිඤ්ඤායා, තෙජොඛාතු අභිඤ්ඤායා, වායොඛාතු අභිඤ්ඤායා, ආකාශඛාතු අභිඤ්ඤායා, විඤ්ඤාණඛාතු අභිඤ්ඤායා.

පඨව්කසිණං³ අභිඤ්ඤායං, ආපොකසිණං අභිඤ්ඤායං, තෙජොකසිණං අභිඤ්ඤායං, වායොකසිණං අභිඤ්ඤායං, නිලකසිණං අභිඤ්ඤායං, පිතකසිණං අභිඤ්ඤායං, ලොභිතකසිණං අභිඤ්ඤායං, ඔද්ධකසිණං අභිඤ්ඤායං, ආකාශකසිණං අභිඤ්ඤායං, විඤ්ඤාණකසිණං අභිඤ්ඤායං.

1 සාණං - මජ්ඣං. 2 පඨව්ඛාතු - මජ්ඣං. 3 පඨව්කසිණං - මජ්ඣං.

කෙසේදැයි දැනගැනීමට, ලොමා දැනගැනීමට, නවය දැනගැනීමට, දනනා දැනගැනීමට, නවො දැනගැනීමට, මංසං දැනගැනීමට, නභාරු¹ දැනගැනීමට, අට්ඨි දැනගැනීමට, අට්ඨිමිඤ්ජ² දැනගැනීමට, වකකං දැනගැනීමට, හදයං දැනගැනීමට, යකනං දැනගැනීමට, කිලොමකා දැනගැනීමට, පිහකං දැනගැනීමට, පපථාසං දැනගැනීමට, අනතං දැනගැනීමට, අනතගුණං දැනගැනීමට, උදරිතං දැනගැනීමට, කට්ඨං දැනගැනීමට, පිතතං දැනගැනීමට, සෙමනා දැනගැනීමට, පුබ්බො දැනගැනීමට, ලොතිතං දැනගැනීමට, සෙදෙ දැනගැනීමට, මෙදෙ දැනගැනීමට, අග්ගු දැනගැනීමට, වසා දැනගැනීමට, වෙලො දැනගැනීමට, සිඛිසාණිකා දැනගැනීමට, ලසිකා දැනගැනීමට, මුත්තං දැනගැනීමට, මන්ද්‍රමිතං දැනගැනීමට.

වකකායනනං දැනගැනීමට, රූපායනනං දැනගැනීමට, සොකායනනං දැනගැනීමට, සද්දායනනං දැනගැනීමට, ඝානායනනං දැනගැනීමට, ගන්ධායනනං දැනගැනීමට, ජීවනායනනං දැනගැනීමට, රසායනනං දැනගැනීමට, කායායනනං දැනගැනීමට, චොට්ඨබ්බායනනං දැනගැනීමට, මනාසනනං දැනගැනීමට, ධම්මායනනං දැනගැනීමට.

වකඛුධාතු දැනගැනීමට, රූපධාතු දැනගැනීමට, වකඛුච්ඡාද්‍යණ ධාතු දැනගැනීමට, සොතධාතු දැනගැනීමට, සද්දධාතු දැනගැනීමට, සොතච්ඡාද්‍යණධාතු දැනගැනීමට, ඝානධාතු දැනගැනීමට, ගන්ධධාතු දැනගැනීමට, ඝානච්ඡාද්‍යණධාතු දැනගැනීමට, ජීවනධාතු දැනගැනීමට, රසධාතු දැනගැනීමට, ජීවනච්ඡාද්‍යණධාතු දැනගැනීමට, කායධාතු දැනගැනීමට, චොට්ඨබ්බධාතු දැනගැනීමට, කායච්ඡාද්‍යණධාතු දැනගැනීමට, මනොධාතු දැනගැනීමට, ධම්මධාතු දැනගැනීමට, මනොච්ඡාද්‍යණධාතු දැනගැනීමට.

වකඛුච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, සොතිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, ඝාතිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, ජීවිතිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, කායිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, මනිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, ජීවිතිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, ඉභිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, පුරිසිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, සුඛිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, දුක්ඛිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, සොමනසිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, දෙමනසිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, උපෙකම්ච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, සඳ්ධිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, විරිසිච්ඡ්‍රියං³ දැනගැනීමට, සතිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, සමාධිච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, පඤ්ඤච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, අනඤ්ඤච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, අඤ්ඤච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට, අඤ්ඤච්ඡ්‍රියං දැනගැනීමට.

කාමධාතු දැනගැනීමට, රූපධාතු දැනගැනීමට, අරූපධාතු දැනගැනීමට, කාමභවො දැනගැනීමට, රූපභවො දැනගැනීමට, අරූපභවො දැනගැනීමට, සඤ්ඤභවො දැනගැනීමට, අසඤ්ඤභවො දැනගැනීමට, නෙවසඤ්ඤභවො දැනගැනීමට, එකභවොකාර භවො දැනගැනීමට, චතුභවොකාරභවො දැනගැනීමට, පඤ්ඤභවොකාර භවො දැනගැනීමට.

පඨමං ක්කිනං⁴ දැනගැනීමට, දුතියං ක්කිනං දැනගැනීමට, තතියං ක්කිනං දැනගැනීමට, චතුතියං ක්කිනං දැනගැනීමට, මෙත්තා වෙතො- විමුත්ති දැනගැනීමට, කරුණාවෙතොවිමුත්ති දැනගැනීමට, මුද්දිනා- වෙතොවිමුත්ති දැනගැනීමට, උපෙකකාවෙතොවිමුත්ති දැනගැනීමට, ආකාසානඤ්ඤායනනසමාපතති දැනගැනීමට, විඤ්ඤානඤ්ඤායනනසමා- පතති දැනගැනීමට, ආකිඤ්ඤායනනසමාපතති දැනගැනීමට, නෙවසඤ්ඤානසඤ්ඤායනනසමාපතති දැනගැනීමට.

1 නභාරු - මජ්ඣ. 2 අට්ඨිමිඤ්ජ - අභිඤ්ඤායන - සය, PTS විරිසිච්ඡ්‍රියං - ඡේදය. 4 පඨමඤ්ඤානං - සය.

අවිජ්ජා අභිඤ්ඤායො, සංඛාරා අභිඤ්ඤායො, විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායො, නාම රූපං අභිඤ්ඤායො, සලායතනං අභිඤ්ඤායො, ඵසෙසා අභිඤ්ඤායො, වෙදනා අභිඤ්ඤායො, තණ්හා අභිඤ්ඤායො, උපාදානං අභිඤ්ඤායො, භවො අභිඤ්ඤායො, ජාති අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණං අභිඤ්ඤායො.

දුක්ඛං අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛසමුදයො අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධො අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිඤ්ඤායො.

රූපං අභිඤ්ඤායො, රූපසමුදයො අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධො අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිඤ්ඤායො.

වෙදනා අභිඤ්ඤායො - පෙ - සංඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො - පෙ - සංඛාරා අභිඤ්ඤායො - පෙ - විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤායො - පෙ -

චක්ඛුං¹ අභිඤ්ඤායො - පෙ - ජරාමරණං අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණසමුදයො අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධො අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධගාමිනී පටිපදා අභිඤ්ඤායො.

දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛසමුදයස්ස පභානාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

රූපස්ස පරිඤ්ඤාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපසමුදයස්ස පභානාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

වෙදනාය - පෙ - සංඤ්ඤා - පෙ - සංඛාරානං - පෙ - විඤ්ඤාණස්ස - පෙ - චක්ඛුස්ස - පෙ - ජරාමරණස්ස පරිඤ්ඤාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණසමුදයස්ස පභානාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

දුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛසමුදයස්ස පභානාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

රූපස්ස පරිඤ්ඤාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපසමුදයස්ස පභානාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, රූපනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

වෙදනාය - පෙ - සංඤ්ඤා - පෙ - සංඛාරානං - පෙ - විඤ්ඤාණස්ස - පෙ - චක්ඛුස්ස - පෙ - ජරාමරණස්ස පරිඤ්ඤාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණසමුදයස්ස පභානාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධස්ස සච්ඡිකිරියාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො, ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපදා භාවනාවෙධාවෙධා අභිඤ්ඤායො.

1 චක්ඛු - ඡ්ජසං.

දුකඩං අභිසේකයො, දුකඩසමුදයො අභිසේකයො, දුකඩනිරොධො අභිසේකයො, දුකඩස්ස සමුදයනිරොධො අභිසේකයො, දුකඩස්ස ඡන්දරාගනිරොධො අභිසේකයො, දුකඩස්ස අස්සාදෙ අභිසේකයො, දුකඩස්ස ආදීනවො අභිසේකයො, දුකඩස්ස නිස්සරණං අභිසේකයො.

රූපං අභිසේකයො, රූපසමුදයො අභිසේකයො, රූපනිරොධො අභිසේකයො, රූපස්ස සමුදයනිරොධො අභිසේකයො, රූපස්ස ඡන්දරාගනිරොධො අභිසේකයො, රූපස්ස අස්සාදෙ අභිසේකයො, රූපස්ස ආදීනවො අභිසේකයො, රූපස්ස නිස්සරණං අභිසේකයො.

වෙදනා අභිසේකයො -පෙ- සකුකු අභිසේකයො -පෙ- සබ්බාරා අභිසේකයො -පෙ- විකුකුණං අභිසේකයො -පෙ- චකුචු අභිසේකයො -පෙ- ජරාමරණං අභිසේකයො, ජරාමරණසමුදයො අභිසේකයො, ජරාමරණනිරොධො අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස සමුදයනිරොධො අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස ඡන්දරාගනිරොධො අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස අස්සාදෙ අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස ආදීනවො අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස නිස්සරණං අභිසේකයො.

දුකඩං අභිසේකයො, දුකඩසමුදයො අභිසේකයො, දුකඩනිරොධො අභිසේකයො, දුකඩනිරොධගාමිනී පටිපදා අභිසේකයො, දුකඩස්ස අස්සාදෙ අභිසේකයො, දුකඩස්ස ආදීනවො අභිසේකයො, දුකඩස්ස නිස්සරණං අභිසේකයො.

රූපං අභිසේකයො, රූපසමුදයො අභිසේකයො, රූපනිරොධො අභිසේකයො, රූපනිරොධගාමිනී පටිපදා අභිසේකයො, රූපස්ස අස්සාදෙ අභිසේකයො, රූපස්ස ආදීනවො අභිසේකයො, රූපස්ස නිස්සරණං අභිසේකයො.

වෙදනා අභිසේකයො -පෙ- සකුකු අභිසේකයො -පෙ- සබ්බාරා අභිසේකයො -පෙ- විකුකුණං අභිසේකයො -පෙ- ජරාමරණං අභිසේකයො, ජරාමරණසමුදයො අභිසේකයො, ජරාමරණනිරොධො අභිසේකයො, ජරාමරණනිරොධගාමිනී පටිපදා අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස අස්සාදෙ අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස ආදීනවො අභිසේකයො, ජරාමරණස්ස නිස්සරණං අභිසේකයො.

අනිච්චානුපස්සනා අභිසේකයො, දුකඛානුපස්සනා අභිසේකයො, අනවතානුපස්සනා අභිසේකයො, නිබ්බදානුපස්සනා අභිසේකයො, විරාගානුපස්සනා අභිසේකයො, නිරොධානුපස්සනා අභිසේකයො, පටිනිස්සගානුපස්සනා අභිසේකයො.

රූපෙ අනිච්චානුපස්සනා අභිසේකයො, රූපෙ දුකඛානුපස්සනා අභිසේකයො, රූපෙ අනවතානුපස්සනා අභිසේකයො, රූපෙ නිබ්බදානුපස්සනා¹ අභිසේකයො, රූපෙ විරාගානුපස්සනා අභිසේකයො, රූපෙ නිරොධානුපස්සනා අභිසේකයො, රූපෙ පටිනිස්සගානුපස්සනා අභිසේකයො.

1 නිබ්බානුපස්සනා - PTS.

වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සඛ්ඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණේ -පෙ- වකුඛුමිං -පෙ- ජරාමරණේ අනිච්චානුපසානා අභිඤ්ඤාණා, ජරාමරණේ දුක්ඛානුපසානා අභිඤ්ඤායා, ජරාමරණේ අනන්තානුපසානා අභිඤ්ඤායා, ජරාමරණේ නිබ්බදනුපසානා අභිඤ්ඤායා, ජරාමරණේ විරාගානුපසානා අභිඤ්ඤායා, ජරාමරණේ නිරෝධානුපසානා අභිඤ්ඤායා, ජරාමරණේ පටිනිසංගහානුපසානා අභිඤ්ඤායා.

උපපාදෙ අභිඤ්ඤායො, පච්චන්දනං¹ අභිඤ්ඤායං, නිමිත්තං අභිඤ්ඤායං, ආයුභනා² අභිඤ්ඤායා, පටිසන්ධි අභිඤ්ඤායා, ගති අභිඤ්ඤායා, නිබ්බන්ධි අභිඤ්ඤායා, උපපත්ති අභිඤ්ඤායා, ජාති අභිඤ්ඤායා, ජරා අභිඤ්ඤායා, ව්‍යාධි අභිඤ්ඤායො, මරණං අභිඤ්ඤායං, සොකො අභිඤ්ඤායො, පරිදෙවො අභිඤ්ඤායො, උපායාසො අභිඤ්ඤායො.

අනුපපාදෙ අභිඤ්ඤායො, අපච්චන්දනං අභිඤ්ඤායං, අනිමිත්තං අභිඤ්ඤායං, අනායුභනා අභිඤ්ඤායා, අපච්චන්ධි අභිඤ්ඤායා, අගති අභිඤ්ඤායා, අනිබ්බන්ධි අභිඤ්ඤායා, අනුපපත්ති අභිඤ්ඤායා, අජාති අභිඤ්ඤායා, අජරා අභිඤ්ඤායා, අව්‍යාධි අභිඤ්ඤායො, අමරණං අභිඤ්ඤායං, අසොකො අභිඤ්ඤායො, අපරිදෙවො අභිඤ්ඤායො, අනුපායාසො අභිඤ්ඤායො.

උපපාදෙ අභිඤ්ඤායො, අනුපපාදෙ අභිඤ්ඤායො, පච්චන්දනං අභිඤ්ඤායං, අපච්චන්දනං අභිඤ්ඤායං, නිමිත්තං අභිඤ්ඤායං, අනිමිත්තං අභිඤ්ඤායං, ආයුභනා අභිඤ්ඤායා, අනායුභනා අභිඤ්ඤායා, පටිසන්ධි අභිඤ්ඤායා, අපච්චන්ධි අභිඤ්ඤායා, ගති අභිඤ්ඤායා, අගති අභිඤ්ඤායා, නිබ්බන්ධි අභිඤ්ඤායා, අනිබ්බන්ධි අභිඤ්ඤායා, උපපත්ති අභිඤ්ඤායා, අනුපපත්ති අභිඤ්ඤායා, ජාති අභිඤ්ඤායා, අජාති අභිඤ්ඤායා, ජරා අභිඤ්ඤායා, අජරා අභිඤ්ඤායා, ව්‍යාධි අභිඤ්ඤායො, අව්‍යාධි අභිඤ්ඤායො, මරණං අභිඤ්ඤායං, අමරණං අභිඤ්ඤායං, සොකො අභිඤ්ඤායො, අසොකො අභිඤ්ඤායො, පරිදෙවො අභිඤ්ඤායො, අපරිදෙවො අභිඤ්ඤායො, උපායාසො අභිඤ්ඤායො, අනුපායාසො අභිඤ්ඤායො.

උපපාදෙ දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, පච්චන්දනං දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, නිමිත්තං දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, ආයුභනා² දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, පටිසන්ධි දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායා, ගති දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, නිබ්බන්ධි දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, උපපත්ති දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, ජාති දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, ජරා දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, ව්‍යාධි දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, මරණං දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං සොකො දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, පරිදෙවො දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං, උපායාසො දුක්ඛන්ති අභිඤ්ඤායං¹.

අනුපපාදෙ සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අපච්චන්ති සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අනිමිත්තං සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අනායුභනා සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අපච්චන්ධි සුඛන්ති අභිඤ්ඤායා, අගති සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අනිබ්බන්ධි සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අනුපපත්ති සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අජාති සුඛන්ති අභිඤ්ඤායා, අජරා සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අව්‍යාධි සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අමරණං සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අසොකො සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අපරිදෙවො සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං, අනුපායාසො සුඛන්ති අභිඤ්ඤායං.

1 චචන්ති - ඝා. 2 ආයුභනා - ඝා.

උපපාදේ දුක්ඛං, අනුපපාදේ සුඛනති අභිඤ්ඤායං, පච්චනං දුක්ඛං, අපච්චනං සුඛනති අභිඤ්ඤායං, නිමිත්තං දුක්ඛං, අනිමිත්තං සුඛනති අභිඤ්ඤායං, ආයුභනා දුක්ඛං, අනායුභනා¹ සුඛනති අභිඤ්ඤායං, පරිසඤ්ඤි දුක්ඛං, අපරිසඤ්ඤි සුඛනති අභිඤ්ඤායං, ගති දුක්ඛං, අගති සුඛනති අභිඤ්ඤායං, නිබ්බතති දුක්ඛං, අනිබ්බතති සුඛනති අභිඤ්ඤායං, උපපතති දුක්ඛං, අනුපපතති සුඛනති අභිඤ්ඤායං, ජාති දුක්ඛං, අජාති සුඛනති අභිඤ්ඤායං, ජරා දුක්ඛං, අජරා සුඛනති අභිඤ්ඤායං, ව්‍යාධි දුක්ඛං, අව්‍යාධි සුඛනති අභිඤ්ඤායං, මරණං දුක්ඛං, අමරණං² සුඛනති අභිඤ්ඤායං, සොකො දුක්ඛං, අසොකො සුඛනති අභිඤ්ඤායං, පරිදෙවො දුක්ඛං, අපරිදෙවො සුඛනති අභිඤ්ඤායං, උපායාසො දුක්ඛං අනුපායාසො සුඛනති අභිඤ්ඤායං.

උපපාදේ භයනති අභිඤ්ඤායං, පච්චනං භයනති අභිඤ්ඤායං, නිමිත්තං භයනති අභිඤ්ඤායං, ආයුභනා භයනති අභිඤ්ඤායං, පරිසඤ්ඤි භයනති අභිඤ්ඤායං, ගති භයනති අභිඤ්ඤායං, නිබ්බතති භයනති අභිඤ්ඤායං. උපපතති භයනති අභිඤ්ඤායං, ජාති භයනති අභිඤ්ඤායං, ජරා භයනති අභිඤ්ඤායං, ව්‍යාධි භයනති අභිඤ්ඤායං, මරණං භයනති අභිඤ්ඤායං, සොකො භයනති අභිඤ්ඤායං, පරිදෙවො භයනති අභිඤ්ඤායං, උපායාසො භයනති අභිඤ්ඤායං.

අනුපපාදේ ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අපච්චනං ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අනිමිත්තං ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අනායුභනා ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අපරිසඤ්ඤි ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අගති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අනිබ්බතති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අනුපපතති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අජාති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අජරා ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අව්‍යාධි ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අමරණං² ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අසොකො ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අපරිදෙවො ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, අනුපායාසො ඛේමනති අභිඤ්ඤායං.

උපපාදේ භයං, අනුපපාදේ ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, පච්චනං භයං, අපච්චනං ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, නිමිත්තං භයං. අනිමිත්තං ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, ආයුභනා භයං, අනායුභනා¹, ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, පරිසඤ්ඤි භයං, අපරිසඤ්ඤි ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, ගති භයං, අගති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, නිබ්බතති භයං, අනිබ්බතති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, උපපතති භයං, අනුපපතති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, ජාති භයං, අජාති ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, ජරා භයං, අජරා ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, ව්‍යාධි භයං, අව්‍යාධි ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, මරණං භයං, අමරණං,² ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, සොකො භයං, අසොකො ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, පරිදෙවො භයං, අපරිදෙවො ඛේමනති අභිඤ්ඤායං, උපායාසො භයං, අනුපායාසො ඛේමනති අභිඤ්ඤායං.

1. ආයුභනා - අනායුභනා - ස්‍යා.
 2. අමරණං - මරණං ස්‍යා, PTS.

උපපාදේ සඛිං රා, අනුපපාදේ නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, පව්නං සඛිං රා, අප්පව්නං නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, නිමිත්තං සඛිං රා, අනිමිත්තං නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, ආයුභනා සඛිං රා, අනායුභනා නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, පටිසන්ඪි සඛිං රා, අප්පටිසන්ඪි නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, ගති සඛිං රා, අගති නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, නිබ්බතනි සඛිං රා, අනිබ්බතනි නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, උපපතනි සඛිං රා, අනුපපතනි නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, ජාති සඛිං රා, අජාති නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, ජරා සඛිං රා, අජරා නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, ව්‍යාධි සඛිං රා, අව්‍යාධි නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, මරණං සඛිං රා, අමරණං නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, සොකො සඛිං රා, අසොකො නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං. පරිදෙවො සඛිං රා, අපරිදෙවො නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං, උපායාසො සඛිං රා, අනුපායාසො නිබ්බානනනි අභිඤ්ඤායං.

සමමභගාණවාරං.

පරිගහවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පරිවාරවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පරිපූරවෙය්‍යා¹ අභිඤ්ඤායොසා, එකගහවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අවිකෙට්ඨවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පගහවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අවිසාරවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අනාවිලවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අනිකුන්තවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, එකතනුපට්ඨානවසෙන² විතතස්ස ධීතවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ආරමමණවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ගොචරවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පහානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා පරිව්චාගවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, චුට්ඨානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, නිවතනනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සනානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, පණ්ණිතවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විමුත්තවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අනාචවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, තරණවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අනිමිත්තවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අප්පණ්ණිතවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සුඤ්ඤාතවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, එකරසවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, අනතිවතනනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, යුගනනිවෙය්‍යා,³ අභිඤ්ඤායොසා, නිය්‍යානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, හෙතුච්චා අභිඤ්ඤායොසා, දස්සනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ආඛිපනෙය්‍යවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

සමථස්ස අවිකෙට්ඨවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, විපස්සනාය අනුපස්සනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සමථවිපස්සනානං එකරසවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, යුගනනිස්ස⁴ අනතිවතනනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

සිකාය සමාද්නවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ආරමමණස්ස ගොචරවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, ලීනස්ස විතතස්ස පගහවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, උද්ධිකස්ස විතතස්ස නිගහවෙය්‍යා⁵ අභිඤ්ඤායොසා, උගොවිපුද්ධානං අප්ඤ්ඤපනනනවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, භාවනා විසෙය්‍යාධිගමවෙය්‍යා⁶ අභිඤ්ඤායොසා, උතනරි පටිවෙධවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, සච්චාහිසමයවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා, නිරොධෙ පතිට්ඨානවෙය්‍යා අභිඤ්ඤායොසා.

1. පරිපූර්වෙය්‍යා - ස, 2. එකතන පට්ඨානවසෙන - .PTS
 3. යුගහද්ධිවෙය්‍යා - මජ්ඣ, 4. යුගහද්ධිස්ස - මජ්ඣ. 5. විනිගහවෙය්‍යා - PTS
 6. විසෙය්‍යාධිගමවෙය්‍යා - මජ්ඣ, සා,

සද්ධිනිද්ධිය ස්ථාන අභිමොක්ඛවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, විරිඤ්චිය ස්ථාන පග්ග-
හවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සතිනිද්ධිය ස්ථාන උපට්ඨානවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,
සමාධිනිද්ධිය ස්ථාන අවිකේඛපවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, පඤ්ඤානිද්ධිය ස්ථාන දුස්සනවෙතී,
අභිඤ්ඤායොගො.

සද්ධාබලස්ස අසසද්ධියෙ අකම්පියවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, විරියබලස්ස
කොසඤ්ජේ අකම්පියවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සතිබලස්ස පමාදේ අකම්පියවෙතී,
අභිඤ්ඤායොගො, සමාධිබලස්ස උද්ධච්චේ අකම්පියවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,
පඤ්ඤාබලස්ස අවිජ්ජාය අකම්පියවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො.

සතිසමෝඤ්ඤාබ්භවස්ස උපට්ඨානවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, ධම්මවිචය-
සමෝඤ්ඤාබ්භවස්ස පවිචයවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, විරියසමෝඤ්ඤාබ්භවස්ස
පග්ගහවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, පීතීසමෝඤ්ඤාබ්භවස්ස උපසම්චෙතී, අභිඤ්ඤා-
යොගො, සමාධිසමෝඤ්ඤාබ්භවස්ස අවිකේඛපවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, උපෙක්ඛා-
සමෝඤ්ඤාබ්භවස්ස පටිසම්භිද්ධවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො.

සමමාදිට්ඨියා දුස්සනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සමමාසඛකපපස්ස අනිති-
රොපනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සමමාචාරාය පරිග්ගහවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,
සමමාකම්මනනස්ස සමුට්ඨානවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සමමාආජීවස්ස
වොද්දනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සමමාචාරායාමස්ස පග්ගහවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,
සමමාසතියා උපට්ඨානවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සමමාසමාධියා අවිකේඛ-
පවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො.

ඉන්ද්‍රියානං ආධිපතෙය්‍යවෙතී¹ අභිඤ්ඤායොගො, බලානං අකම්පි-
යවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, බෝඤ්ඤාබ්භවනං නියොගනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,
මග්ගස්ස හෙතුචෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සතිපට්ඨානානං උපට්ඨානවෙතී,
අභිඤ්ඤායොගො, සමමුප්පධානානං පද්ධනවෙතී² අභිඤ්ඤායොගො, ඉද්ධිපා-
ද්‍යනං ඉඤ්ඤානවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සච්චානං ධර්මවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,
පයොගානං³ පටිපසස්සඤ්ඤාවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, ඵලානං සච්ඡිකිරියවෙතී,
අභිඤ්ඤායොගො.

විතකකස්ස අනිතිරොපනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, විචාරස්ස උපවිචා-
රවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, පීතියා ඵරණවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සුඛස්ස
අනිසන්දනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, විතතස්ස ඵකග්ගවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො.

ආචර්ජනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, විජ්ජනවෙතී⁴ අභිඤ්ඤායොගො,
පජානනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සඤ්ජානනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, [ඵකා-
රමමණවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,] ඵකොද්ධෙතී⁵ අභිඤ්ඤායොගො, අභිඤ්ඤායොගො,
ඤ්ඤාභවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, පරිඤ්ඤායොගො නීරණවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො,
පහානස්ස පරිච්චාගවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, භාවනාය ඵකරසවෙතී,
අභිඤ්ඤායොගො, සච්ඡිකිරියාය ඵස්සනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, ඛන්ධානං
ඛන්ධවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, ඛානුනං ඛානුචෙතී⁶ අභිඤ්ඤායොගො,
ආයතානානං ආයතනවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො, සඛිධානං සඛිධවෙතී,
අභිඤ්ඤායොගො, අභිඤ්ඤායොගො අසඛිධවෙතී, අභිඤ්ඤායොගො.

1 අධිපතෙය්‍යවෙතී - PTS, 2 පධානවෙතී - පු.
3 මග්ගානං - මජ්ඣිම, පයොගානං - සො, 4 විජ්ජනවෙතී - සො.
5 ඵකරසවෙතී - මජ්ඣිම, ඵකාරමමණවෙතී - සො. 6 ඛානුචෙතී - සො.

විතනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනානතනරියටෙය්‍යා¹ අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස ට්‍රිටඨානටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස විචට්ටනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස හෙතුටෙය්‍යා² අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස පච්චයටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස චජ්ඣටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස භුමමටෙය්‍යා³ අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස ආරමමණටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස ගොචරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස චරියටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස ගතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස අභිනීභාරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස නියසානටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, විතනස්ස නිස්සරණටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා.

එකතෙන ආචජ්ජනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන විජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සඤ්ජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන එකොදුටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන උපතිබ්බිකටෙය්‍යා⁴ අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පකඛ්ඤ්ඤානටෙය්‍යා⁵ අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පසීදනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සනතිට්ඨිකටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන විමුච්චනටෙය්‍යා⁶ අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන 'එතං සනත'නහි පස්සනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන යානීකනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන චජ්ඣිකනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන අනුට්ඨිතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පරිචිතටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සුභමාරඳධිටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පරිග්ගහටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පරිවාරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පරිපුරටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සමොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන අධිට්ඨානටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන ආසෙවනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන භාවනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන බහුලීකමමටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සුසමුග්ගනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සුච්චුතනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන බුජ්ජිකනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන අනුබුජ්ජිකනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පච්චුජ්ජිකනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සමබුජ්ජිකනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන බොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන අනුබොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පටිබොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සමොධිනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන බොධි-පකඛියටෙය්‍යා⁷ අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන අනුබොධිපකඛියටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පටිබොධිපකඛියටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සමොධිපකඛියටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන ජොනනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන උජ්ජොනනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන අනුජ්ජොනනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන පටිජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා, එකතෙන සඤ්ජානනටෙය්‍යා අභිඤ්ඤායෙසා.

1. විතනාකතනරියටෙය්‍යා - PTS.: 2. ඝෙතටෙය්‍යා - සා.
 3. භුමමටෙය්‍යා - මජ්ඣ. 4. උපතිබ්බිකටෙය්‍යා - සා. 5. පකඛිකනටෙය්‍යා - ස
 6. මුච්චනටෙය්‍යා - ස, 7 බොධිපකඛියටෙය්‍යා - මජ්ඣ., සා. PTS

පකාසනටො¹ අභිඤ්ඤායොසා, විරොචනටො² අභිඤ්ඤායොසා, කිලෙසානං සන්තාපනටො³ අභිඤ්ඤායොසා, අමලටො⁴ අභිඤ්ඤායොසා, විමලටො⁵ අභිඤ්ඤායොසා, නිමමලටො⁶ අභිඤ්ඤායොසා, සමටො⁷ අභිඤ්ඤායොසා, සමයටො⁸ අභිඤ්ඤායොසා, විවෙකටො⁹ අභිඤ්ඤායොසා, විවෙකචරිඤටො¹⁰ අභිඤ්ඤායොසා, විරාගටො¹¹ අභිඤ්ඤායොසා, විරාගචරිඤටො¹² අභිඤ්ඤායොසා, නිරොධටො¹³ අභිඤ්ඤායොසා, නිරොධචරිඤටො¹⁴ අභිඤ්ඤායොසා, වොස්සග්ගටො¹⁵ අභිඤ්ඤායොසා, වොස්සග්ගචරිඤටො¹⁶ අභිඤ්ඤායොසා, විමුත්තටො¹⁷ අභිඤ්ඤායොසා, විමුත්තචරිඤටො¹⁸ අභිඤ්ඤායොසා.

ඡන්දටො¹⁹ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස මූලටො²⁰ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස පාදටො²¹ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස පඛානටො²² අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස ඉජ්ඣනටො²³ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස අධිමොක්ඛටො²⁴ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස පග්ගහටො²⁵ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස උපට්ඨානටො²⁶ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස අවිකෙඛපටො²⁷ අභිඤ්ඤායොසා, ඡන්දස්ස දස්සනටො²⁸ අභිඤ්ඤායොසා.

විරියටො²⁹ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස³⁰ මූලටො³¹ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස පාදටො³² අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස පඛානටො³³ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස ඉජ්ඣනටො³⁴ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස අධිමොක්ඛටො³⁵ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස පග්ගහටො³⁶ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස උපට්ඨානටො³⁷ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස අවිකෙඛපටො³⁸ අභිඤ්ඤායොසා, විරියස්ස දස්සනටො³⁹ අභිඤ්ඤායොසා.

විත්තටො⁴⁰ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස මූලටො⁴¹ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස පාදටො⁴² අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස පඛානටො⁴³ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස ඉජ්ඣනටො⁴⁴ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස අධිමොක්ඛටො⁴⁵ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස පග්ගහටො⁴⁶ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස උපට්ඨානටො⁴⁷ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස අවිකෙඛපටො⁴⁸ අභිඤ්ඤායොසා, විත්තස්ස දස්සනටො⁴⁹ අභිඤ්ඤායොසා.

වීමංසටො⁵⁰ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය මූලටො⁵¹ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය පාදටො⁵² අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය පඛානටො⁵³ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය ඉජ්ඣනටො⁵⁴ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය අධිමොක්ඛටො⁵⁵ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය පග්ගහටො⁵⁶ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය උපට්ඨානටො⁵⁷ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය අවිකෙඛපටො⁵⁸ අභිඤ්ඤායොසා, වීමංසාය දස්සනටො⁵⁹ අභිඤ්ඤායොසා.

* දුක්ඛස්ස පිලිනටො⁶⁰ අභිඤ්ඤායොසා, දුක්ඛස්ස සංඛිතටො⁶¹ අභිඤ්ඤායොසා, දුක්ඛස්ස සන්තාපටො⁶² අභිඤ්ඤායොසා, දුක්ඛස්ස විපරිණාමටො⁶³ අභිඤ්ඤායොසා.

සමුදයස්ස ආයුභනටො⁶⁴ අභිඤ්ඤායොසා, සමුදයස්ස නිදුනටො⁶⁵ අභිඤ්ඤායොසා, සමුදයස්ස සංඤ්ඤාගටො⁶⁶ අභිඤ්ඤායොසා, සමුදයස්ස පමුඛොධටො⁶⁷ අභිඤ්ඤායොසා.

1. පකාපනටො - මජ්ඣ, සා, PTS, 2 වොසග්ගටො - මජ්ඣ,
 3. විරියටො - මජ්ඣ, 4. විරියස්ස - මජ්ඣ,
 5. ආයුභනටො - සා, 6. පලිණොධනටො - PTS,
 * දුක්ඛටොහි ආදීනි මූලපදනි මරමි ජට්ඨසංඛිතීභොපොකාදිසු අභිකානි.

නිරෝධස්ස නිසාරණවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, නිරෝධස්ස විවෙකවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, නිරෝධස්ස අසඛිතවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, නිරෝධස්ස අමතවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා.

මග්ගස්ස නිය්‍යානවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, මග්ගස්ස හෙතු වෙධා¹ අභිඤ්ඤායෙසා, මග්ගස්ස දස්සනවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, මග්ගස්ස ආභි-පනෙය්‍යවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා.

තථවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, අනත්තවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, සච්චවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, පරිච්චවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, අභිජානනවෙධා අභිඤ්ඤා-යෙසා, පරිජානවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, ධම්මවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, ධාතු වෙධා² අභිඤ්ඤායෙසා, සද්ධවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, සච්ඡිතිරියවෙධා අභිඤ්ඤා-යෙසා, එස්සනවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා, අභිසමියවෙධා අභිඤ්ඤායෙසා.

නෙකඛම්මං අභිඤ්ඤායෙසං, අව්‍යාපාදෙ අභිඤ්ඤායෙසා, ආලොක-සකුසද්ධ අභිඤ්ඤායෙසා, අවිකෙඛපො අභිඤ්ඤායෙසා, ධම්මච්චන්දානං අභිඤ්ඤායෙසං, සද්දණං අභිඤ්ඤායෙසං, පාමොජ්ජං.³ අභිඤ්ඤායෙසං.

පඨමං ක්‍යානං⁴ අභිඤ්ඤායෙසං, දුතියං ක්‍යානං අභිඤ්ඤායෙසං, තතීයං ක්‍යානං අභිඤ්ඤායෙසං, චතුර්ථං ක්‍යානං අභිඤ්ඤායෙසං, ආකාසා-නඤ්චායතනසමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා, විකුසද්දණඤ්චායතන සමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා, ආභිඤ්චකුසද්දායතන සමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා, නෙචසකුසද්ද-නාසකුසද්දායතන සමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා.

අභිච්චානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, දුකඛානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, අනත්තානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, නිඛිද්දනුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, විරාගානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, නිරෝධානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, පරිනිස්සග්ගානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, ඛයානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, චයානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, විපරිණාමානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, අනිමිතතානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, අපපණිතිතානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, සුඤ්ඤානාභුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, අධිපකුසද්ධම්මවිපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, යථාභුතසද්දණදස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, ආදීනවානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, පරිසඛිතානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා, විචට්ඨානුපස්සනා අභිඤ්ඤායෙසා.

සොනාපතතිමග්ගො අභිඤ්ඤායෙසා, සොනාපතතිඵලසමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා, සකද්දගාමිමග්ගො අභිඤ්ඤායෙසා, සකද්දගාමිඵලසමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා, අනාගාමිමග්ගො අභිඤ්ඤායෙසා, අනාගාමිඵලසමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා, අරහත්තමග්ගො අභිඤ්ඤායෙසා, අරහත්තඵලසමාපතති අභිඤ්ඤායෙසා.

අඛිමොකඛවෙධන සඤ්චිජ්ජියං අභිඤ්ඤායෙසං, පග්ගභවෙධන විරිසිජ්ජියං⁵ අභිඤ්ඤායෙසං, උපට්ඨානවෙධන සතිජ්ජියං අභිඤ්ඤායෙසං, අවිකෙඛවෙධන සමාධිජ්ජියං අභිඤ්ඤායෙසං, දස්සනවෙධන පකුසද්දිජ්ජියං අභිඤ්ඤායෙසං.

අස්සඤ්චියෙ අකමපියවෙධන සඤ්චාබලං අභිඤ්ඤායෙසං, කොසජ්ජේ අකමපියවෙධන විරියබලං අභිඤ්ඤායෙසං, පමාදෙ අකමපියවෙධන සතිබලං අභිඤ්ඤායෙසං, උඤ්චවෙච අකමපියවෙධන සමාබිබලං අභිඤ්ඤායෙසං, අවිජ්ජාය අකමපියවෙධන පකුසද්ධබලං අභිඤ්ඤායෙසං.

1. හෙතවෙධා - ස්‍යා. 2. ධාතවෙධා - ස්‍යා, 3. පාමුජ්ජං - ස්‍යා, 4. පඨමජ්ජානං (ආදි) ස්‍යා, P.T.S., 5. විරිසිජ්ජියං - ඡුජ්ජං.

උපට්ඨානවෙය්න සතිසමෝඡ්ඤ්ඤායො, අභිඤ්ඤායො, පච්චයවෙය්න ධම්මවිචයසමෝඡ්ඤ්ඤායො අභිඤ්ඤායො, පග්ගහවෙය්න විරියසමෝඡ්ඤ්ඤායො, අභිඤ්ඤායො, ඵරණවෙය්න පීතිසමෝඡ්ඤ්ඤායො, අභිඤ්ඤායො, උපසමවෙය්න පසුඤ්ඤායො, අභිඤ්ඤායො, අවිනෙකපවෙය්න සමාධිසමෝඡ්ඤ්ඤායො, අභිඤ්ඤායො, පරිසමිතිදාමවෙය්න උපෙකඤ්ඤායො, අභිඤ්ඤායො.

දසුනවෙය්න සමමාදිට්ඨි අභිඤ්ඤායො, අභිභිරොපනවෙය්න සමමාසඛකපෙසා අභිඤ්ඤායො, පරිග්ගහවෙය්න සමමාචාරා අභිඤ්ඤායො, සමුට්ඨානවෙය්න සමමාකමමනෙතා අභිඤ්ඤායො, වොදනවෙය්න සමමාආජීවො අභිඤ්ඤායො, පග්ගහවෙය්න සමමාචාරාමො අභිඤ්ඤායො, උපට්ඨානවෙය්න සමමාසති අභිඤ්ඤායො, අවිනෙකපවෙය්න සමමාසමාධි අභිඤ්ඤායො.

ආධිපතෙය්න ඉන්ද්‍රියා අභිඤ්ඤායො, අකම්පිතවෙය්න බලා අභිඤ්ඤායො, නියතවෙය්න බොඡ්ඤ්ඤායො, අභිඤ්ඤායො, හෙතු වෙය්න මයො අභිඤ්ඤායො, උපට්ඨානවෙය්න සතිපට්ඨානා අභිඤ්ඤායො, පදහනවෙය්න සමමපපධානා අභිඤ්ඤායො, ඉඡ්ඤ්ඤායො, ඉද්ධිපාද අභිඤ්ඤායො, තථවෙය්න සච්චා අභිඤ්ඤායො.

අවිනෙකපවෙය්න සමමො අභිඤ්ඤායො, අනුපසසනවෙය්න විපසුනා අභිඤ්ඤායො, ඵකරසවෙය්න සමථවිපසුනා අභිඤ්ඤායො, අනතිවතනවෙය්න සුගතකං¹ අභිඤ්ඤායො.

සංවරවෙය්න සීලවිසුද්ධි අභිඤ්ඤායො, අවිනෙකපවෙය්න විතතිසුද්ධි අභිඤ්ඤායො, දසුනවෙය්න දිට්ඨිවිසුද්ධි අභිඤ්ඤායො, මුත්තවෙය්න විමොකෙති අභිඤ්ඤායො, පරිවෙධවෙය්න විජ්ජා අභිඤ්ඤායො, පරිච්චාගවෙය්න විමුත්ති අභිඤ්ඤායො, සමුචෙඡ්දවෙය්න බෂය සද්දණං අභිඤ්ඤායො, පරිපසුඤ්ඤාවෙය්න අනුපපාදෙ සද්දණං අභිඤ්ඤායො.

ඡන්දෙ මූලවෙය්න අභිඤ්ඤායො, මනසිකාරො සමුට්ඨානවෙය්න අභිඤ්ඤායො, ඵසෙසා සමොධානවෙය්න අභිඤ්ඤායො, වෙදනා ඝමොසරණවෙය්න අභිඤ්ඤායො, සමාධි පමුඛවෙය්න අභිඤ්ඤායො, සති ආධිපතෙය්න අභිඤ්ඤායො, පසුඤ්ඤා නදුත්තරවෙය්න² අභිඤ්ඤායො, විමුත්ති සාරවෙය්න අභිඤ්ඤායො, අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානවෙය්න අභිඤ්ඤායො.

යෙ යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤානා භොනති, තෙ තෙ ධම්මා සද්දනා භොනති, තං සද්දනවෙය්න සද්දණං, පජානනවෙය්න පසුඤ්ඤා. තෙන ට්‍රිවිති: “ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤායො”ති සොභාවධානං, තංපජානනා පසුඤ්ඤා සුඛමයෙ සද්දණං”නති.

අභිඤ්ඤායොතිදෙදසො.

දුතියක භාණවාරං.

1 සුගතදුඛං - මජ්ඣ. 2 තතුත්තරං ධම්මං - මජ්ඣ.

(1)

කපා 'ඉමේ බලමා පරිසරයන්හි සොනාවඩානං, නංපජානනා පසුකුසු සුභමයෙ සුභං:

- එකො බලමා පරිසරයන්හි: එසො සාසවො උපාදානියො.
- ඒබ් බලමා පරිසරයන්හි: නාමසුභ් රුපසුභ්.
- නසො බලමා පරිසරයන්හි: නියො වෙදනා
- චනනාරො බලමා පරිසරයන්හි: චනනාරො ආභාරො
- පසුභ් බලමා පරිසරයන්හි: පසුභ්පාදනකනිකා.
- ඡ බලමා පරිසරයන්හි: ඡ අජනනනිකානි ආයනනානි.
- සනන බලමා පරිසරයන්හි: සනන විසුකුණවිනිනියො.
- අව් බලමා පරිසරයන්හි: අව් ලොකබලමා.
- නව බලමා පරිසරයන්හි: නව සනනාවාසා.
- දස බලමා පරිසරයන්හි: දසායනනානි.

(2)

සබ්බං භික්ඛවෙ, පරිසරයන්හි, කිසුභ් භික්ඛවෙ, සබ්බං පරිසරයන්හි.

චක්ඛං¹ භික්ඛවෙ, පරිසරයන්හි, රුපා පරිසරයන්හි, චක්ඛවිසුකුණං පරිසරයන්හි, චක්ඛසලච්ඡො පරිසරයන්හි, යමපිදං² චක්ඛසලච්ඡො-පව්චයා උපපජානි වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, නමපි පරිසරයන්හි.

සොනං පරිසරයන්හි, සද්දං පරිසරයන්හි -පෙ- සානං පරිසරයන්හි, ගනා පරිසරයන්හි -පෙ- ජීවනා පරිසරයන්හි, රසා පරිසරයන්හි -පෙ- කායො පරිසරයන්හි, චොට්ඨබ්බො පරිසරයන්හි -පෙ- මනො පරිසරයන්හි, බලමා පරිසරයන්හි, මනොවිසුකුණං පරිසරයන්හි, මනො-සලච්ඡො පරිසරයන්හි, යමපිදං² මනොසලච්ඡොපව්චයා උපපජානි වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, නමපි පරිසරයන්හි.a

රුපං පරිසරයන්හි, වෙදනා පරිසරයන්හි, සසුකුසු පරිසරයන්හි, සබ්බාරා පරිසරයන්හි, විසුකුණං පරිසරයන්හි, චක්ඛං¹ පරිසරයන්හි -පෙ- ජජාමරණං පරිසරයන්හි -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරිසරයන්හි සානවෙදනා පරිසරයන්හි -පෙ-

යෙසං යෙසං බලමානං පරිලාභජාය වායමනනසු තෙ තෙ බලමා පරිලභා හොනති. එවං තෙ බලමා පරිසුකුසුතො වෙච්ච හොනති නිරිතො ව.

නෙකබ්බමං පරිලාභජාය වායමනනසු නෙකබ්බමං පරිලභං හොනති. එවා සො බලමා පරිසුකුසුතො වෙච්ච හොනති නිරිතො ව.

අබ්බාපාදා පරිලාභජාය වායමනනසු අබ්බාපාදො පරිලභො හොනති එවං සො බලමා පරිසුකුසුතො වෙච්ච හොනති නිරිතො ව.

1. චක්ඛ - ඡසං. 2. යමපිදං - PTS
 a. වෙදනාසංසුතං - අභිද්වව්භවන පසුභ්මං,

ආලෝක සහ සෑදීම පරිලාභනීය වායු මනනය ආලෝක සහ සෑදීම පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

අවිකේත පරිලාභනීය වායු මනනය අවිකේත පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

ධමවච්චන පරිලාභනීය වායු මනනය ධමවච්චන පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

සඳහන් පරිලාභනීය වායු මනනය සඳහන් පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

පාමොජ්ජං¹, පරිලාභනීය වායු මනනය පාමොජ්ජං පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

පඨමං ක්කිනං² පරිලාභනීය වායු මනනය පඨමං ක්කිනං² පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

දුතියං ක්කිනං - පෙ - තතියං ක්කිනං - පෙ - චතුත්ථං ක්කිනං පරිලාභනීය වායු මනනය චතුත්ථං ක්කිනං පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

ආකාසාන සඳවායන සමාපතති, පරිලාභනීය වායු මනනය ආකාසාන සඳවායන සමාපතති පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

විසඳ්දන් සඳවායන සමාපතති, පරිලාභනීය වායු මනනය විසඳ්දන් සඳවායන සමාපතති පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

දාකීඤ්ච සඳ්දායන සමාපතති, පරිලාභනීය වායු මනනය දාකීඤ්ච සඳ්දායන සමාපතති පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

නෙවස සඳ්දානා සඳ්දායන සමාපතති, පරිලාභනීය වායු මනනය නෙවස සඳ්දානා සඳ්දායන සමාපතති පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

අතිච්චානුපසානං පරිලාභනීය වායු මනනය අතිච්චානුපසානං පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

දුකඛානුපසානං පරිලාභනීය වායු මනනය දුකඛානුපසානං පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

අනන්තානුපසානං පරිලාභනීය වායු මනනය අනන්තානුපසානං පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

නිබ්බිද්දානුපසානං පරිලාභනීය වායු මනනය නිබ්බිද්දානුපසානං පරිලාභනීය හොඳි, එවං සො ධමෙමො පරිසරයක වෙච්ච හොඳි තීරිතො ව.

1. පාමුජ්ජං - සා, 2. පඨමපඨිකං - PTS.

චිරාගාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු චිරාගාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච

නිරොධාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු නිරොධාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

පටිනිසුග්ගාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු පටිනිසුග්ගාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

ධයාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු ධයාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

වයාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු වයාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

විපරිණාමාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු විපරිණාමාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

අනිමිතතාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු අනිමිතතාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

අපපණ්ණිතාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු අපපණ්ණිතාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

සුඤ්ඤාතාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු සුඤ්ඤාතාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

අභිපඤ්ඤාධම්මවිපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු අභිපඤ්ඤාධම්මවිපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච

යථාභුතසද්දණදසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු යථාභුතසද්දණදසුනං පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

ආදීනවාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු ආදීනවාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

පටිසංඛාත්‍රපසුනං පටිලාහන්දාය වායමනනසු පටිසංඛාත්‍රපසුනා පටිලදා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ච.

විවර්ධානුපසස්සනං පටිලාභන්දාය වායමන්තස්ස විවර්ධානුපසස්සනා පටිලද්ධා හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ව.

සොනාපනතිමග්ගං පටිලාභන්දාය වායමන්තස්ස සොනාපනතිමග්ගො පටිලද්ධො හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ව.

සකදාගාමිමග්ගං පටිලාභන්දාය වායමන්තස්ස සකදාගාමිමග්ගො පටිලද්ධො හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ව.

අනාගාමිමග්ගං පටිලාභන්දාය වායමන්තස්ස අනාගාමිමග්ගො පටිලද්ධො හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ව.

අරහත්තමග්ගං පටිලාභන්දාය වායමන්තස්ස අරහත්තමග්ගො පටිලද්ධො හොති, එවං සො ධම්මො පරිඤ්ඤානො වෙච්ච හොති තීරිතො ව.

යෙසං යෙසං ධම්මානං පටිලාභන්දාය වායමන්තස්ස තෙ තෙ ධම්මා පටිලද්ධා හොනති, එවං තෙ ධම්මා පරිඤ්ඤානා වෙච්ච හොනති තීරිතා ව. තං සදුතට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන චූච්චති “ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤායා”ති සොනාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුත්තමයෙ සද්දණ”නති.

පරිඤ්ඤායාහිදේද්දසො.

(3)

කථං ‘ඉමෙ ධම්මා පහානබ්බා’ති සොනාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුත්තමයෙ සද්දණං:

- එකො ධම්මො පහානබ්බො: අසම්මානො.
- දෝ ධම්මො පහානබ්බො: අච්ඡා ව භවතණ්හා ව
- තයො ධම්මො පහානබ්බො: තිය්සො තණ්හා.
- චතතාරො ධම්මො පහානබ්බො: චතතාරො ඔසා.
- පඤ්ච ධම්මො පහානබ්බො: පඤ්ච තීවරණාති.
- ඡ ධම්මො පහානබ්බො: ඡ තණ්හාකායා.
- සත්තධම්මො පහානබ්බො: සත්තානුසයා.
- අට්ඨ ධම්මො පහානබ්බො: අට්ඨ මිච්ඡත්තා.
- නව ධම්මො පහානබ්බො: නව තණ්හා මූලකා
- දස ධම්මො පහානබ්බො: දස මිච්ඡත්තා.

දේ පහානානි: සමුච්ඡේදපහානං පරිපසසද්ධිපහානං. සමුච්ඡේද-
පහානානඤ්ච ලොකුතතරං ඛයගාමිමග්ගං භාවයනො පරිපසසද්ධිපහා-
නඤ්ච ඵලකකිණේ.

තීණී පහානානි: කාමානමෙතං නිසසරණං. යදිදං නෙකකමමං,
රූපානමෙතං නිසසරණං. යදිදං ආරූපං, යං ඛො පන කිඤ්චි භුතං
සංඛිතං පටිච්චසමුප්පන්නං නිරොධො, තස්ස නිසසරණං නෙකකමමං පරි-
ලඤ්ඤාසා කාමා පභිනා වේච භොනති පටිච්චතතා ව, ආරූපං පටිලඤ්ඤාසා
රූපා පභිනා වේච භොනති පටිච්චතතා ව, නිරොධා පටිලඤ්ඤාසා සංඛාරා
පභිනා වේච භොනති පටිච්චතතා ව.

චතතාරි පහානානි: දුකකසච්චං පරිඤ්ඤා පටිවෙධං පටිච්ඡිකිනෙතා,
පජ්ඣාති,¹ සමුදයසච්චං පහානපටිවෙධං පටිච්ඡිකිනෙතා, පජ්ඣාති,¹
නිරොධසච්චං සච්ඡිකිරියාපටිවෙධං පටිච්ඡිකිනෙතා, පජ්ඣාති,¹ මග්ගසච්චං
භාවනාපටිවෙධං පටිච්ඡිකිනෙතා, පජ්ඣාති.¹

පඤ්ච පහානානි: විකකමහනපහානං තදඛගපහානං සමුච්ඡේදපහ-
හානං පරිපසසද්ධිපහානං නිසසරණපහානං. විකකමහනපහානඤ්ච
නීවරණානං පඨමං ක්ඛානං භාවයනො, තදඛගපහානඤ්ච දිට්ඨිගතානං
නිබ්බධභාගියං සමාධිං භාවයනො, සමුච්ඡේදපහානඤ්ච ලොකුතතරං
ඛයගාමිමග්ගං භාවයනො, පරිපසසද්ධිපහානඤ්ච ඵලකකිණේ, නිසසර-
ණපහානඤ්ච නිරොධො නිබ්බානං.

(4)

“සබ්බං භික්ඛවෙ, පහාතබ්බං, කිඤ්ච භික්ඛවෙ, සබ්බං පහාතබ්බං:

චකඤ්ච,² භික්ඛවෙ, පහාතබ්බං, රූපා පහාතබ්බං, චකඤ්චඤ්ඤාණං
පහාතබ්බං, චකඤ්චසමථස්සො පහාතබ්බං, යමපිදං³, චකඤ්චසමථස්සපච්චයා
උප්පජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුකකං වා අදුකකමසුඛං වා තමපි පහාතබ්බං.

සොනං පහාතබ්බං, සිද්දං පහාතබ්බං, -පෙ- ඝානං පහාතබ්බං, ගඤ්ඤා
පහාතබ්බං-පෙ- ජීවහා පහාතබ්බං, රසා පහාතබ්බං-පෙ- කායො පහා-
තබ්බං, ඵොට්ඨබ්බං පහාතබ්බං-පෙ- මනො පහාතබ්බං, ධම්මා පහා-
තබ්බං, මනොවිඤ්ඤාණං පහාතබ්බං, මනොසමථස්සො පහාතබ්බං, යමපිදං
මනොසමථස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුකකං වා අදුකකම-
සුඛං වා තමපි පහාතබ්බං. 2.

1. පජ්ඣාති - පු, මජ්ඣං, භෞ. 2. චකඤ්ච - ඡිජසං.
3. යමපිදං - PTS.
a. වෙදකාසංසුඛං - අනිච්චවග්ගෙ ඡට්ඨං.

රූපං පසුනන්තො පජ්ඣති, වෛදනං පසුනන්තො පජ්ඣති, සඤ්ඤං පසුනන්තො පජ්ඣති, සංකප්පං පසුනන්තො පජ්ඣති, චක්ඛිං -පෙ- ජරාමරණං -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානධෙය්න පසුනන්තො පජ්ඣති.

යෙ යෙ ධම්මා පතීනා හොනති, තෙ තෙ ධම්මා පරිච්චන්තා හොනති. තං ඤාතධෙය්න ඤාණං, පජානනධෙය්න පඤ්ඤා. තෙන චුච්චති. “ඉමෙ ධම්මා පහානබ්බාති සොඛාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණ”නති.

**පහානබ්බාතිදද්දසො
තනියො භාණ්ඩාරො.**

(5)

කථං ඉමෙ ධම්මා භාවෙනබ්බා’ති සොඛාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං:

- එකො ධම්මො භාවෙනබ්බො: කායගතා සති සානසහගතා.
- ද්වෙ ධම්මා භාවෙනබ්බො: සමථො ච විපසුනා ච.
- තයො ධම්මො භාවෙනබ්බො: තයො සමාධි.
- චන්තාරො ධම්මා භාවෙනබ්බො: චන්තාරො සතිපට්ඨානා.
- පඤ්ච ධම්මා භාවෙනබ්බො: පඤ්චබ්බිකො සමාධි.¹
- ඡ ධම්මා භාවෙනබ්බො: ඡ අනුසුතිට්ඨානාති.
- සත්ත ධම්මා භාවෙනබ්බො: සත්ත බොජ්ඣංගිනා.
- අට්ඨ ධම්මා භාවෙනබ්බො: අට්ඨො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො.
- නව ධම්මා භාවෙනබ්බො: නව පාරිසුද්ධිපට්ඨානිකාති.²
- දස ධම්මා භාවෙනබ්බො: දස කසිණායතනාති.

1. සමමා සමාධි - ඥානා, 2. පාරිසුද්ධිපට්ඨානිකාති - ඥානා.

ද්‍රෝණි භාවනා: ලොකීයා ව භාවනා, ලොකුකරා ව භාවනා.

තිස්සෝ භාවනා: රූපාවචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා, අරූපාවචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා, අපරියාපනන¹ කුසලානං ධම්මානං භාවනා. රූපාවචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා අනි තීනා, අනි මජ්ඣිමා, අනි පඤ්ඤා. අරූපාවචරකුසලානං ධම්මානං භාවනා අනි තීනා, අනි මජ්ඣිමා, අනි පඤ්ඤා. අපරියාපනන කුසලානං ධම්මානං භාවනා පඤ්ඤා.

චතස්සෝ භාවනා: දුක්ඛසම්මං පරිඤ්ඤාපට්ඨෙධං පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති, සමුදයසම්මං පහානපට්ඨෙධං² පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති, නිරෝධසම්මං සම්මුතියාපට්ඨෙධං පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති, මග්ගසම්මං භාවනා පට්ඨෙධං පටිච්ඡේදනේනා භාවෙති. ඉමා චතස්සෝ භාවනා.

අපරාපි චතස්සෝ භාවනා. එසනා භාවනා, පටිලාභා භාවනා, එකරසා භාවනා, ආසෙවනා භාවනා.

කතමා එසනා භාවනා: සබ්බසං සමාධිං සමාපන්නානං තත්ථ ජාතා ධම්මා එකරසා භොනතීති අයං එසනා භාවනා.

කතමා පටිලාභා භාවනා: සබ්බසං සමාධිං සමාපන්නානං තත්ථ ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤං නානිච්චතනතීති අයං පටිලාභා භාවනා.

කතමා එකරසා භාවනා: අධිමොක්ඛධෙය්න සද්ධිඤ්ඤා භාවයතො සද්ධිඤ්ඤාසං වසෙන චතතාරි ඉඤ්ඤාති එකරසා භොනතීති ඉඤ්ඤානං එකරසධෙය්න භාවනා, පග්ගහධෙය්න විරිදිඤ්ඤා³ භාවයතො විරිදිඤ්ඤාසං වසෙන චතතාරි ඉඤ්ඤාති එකරසා භොනතීති ඉඤ්ඤානං එකරසධෙය්න භාවනා, උපධානධෙය්න සතිඤ්ඤා භාවයතො සතිඤ්ඤාසං වසෙන චතතාරි ඉඤ්ඤාති එකරසා භොනතීති ඉඤ්ඤානං එකරසධෙය්න භාවනා, අවිකේධපධෙය්න සමාධිඤ්ඤා භාවයතො සමාධිඤ්ඤාසං වසෙන චතතාරි ඉඤ්ඤාති එකරසා භොනතීති ඉඤ්ඤානං එකරසධෙය්න භාවනා, දස්සනධෙය්න පඤ්ඤාඤ්ඤා භාවයතො පඤ්ඤාඤ්ඤාසං වසෙන චතතාරි ඉඤ්ඤාති එකරසා භොනතීති ඉඤ්ඤානං එකරසධෙය්න භාවනා.

අස්සද්ධියෙ අකම්පියධෙය්න සද්ධියබ්බං භාවයතො සද්ධියබ්බසං වසෙන චතතාරි බ්බංකි එකරසා භොනතීති බ්බංකං එකරසධෙය්න භාවනා, කොසජ්ජේ අකම්පියධෙය්න විරියබ්බං භාවයතො විරියබ්බසං වසෙන චතතාරි බ්බංකි එකරසා භොනතීති බ්බංකං එකරසධෙය්න භාවනා, පමාදේ අකම්පියධෙය්න සතිබ්බං භාවයතො සතිබ්බසං වසෙන චතතාරි බ්බංකි එකරසා භොනතීති බ්බංකං එකරසධෙය්න භාවනා, උද්ධවේච්ච අකම්පියධෙය්න සමාධිබ්බං භාවයතො සමාධිබ්බසං වසෙන චතතාරි බ්බංකි එකරසා භොනතීති බ්බංකං එකරසධෙය්න භාවනා, අවිජ්ජාය අකම්පියධෙය්න පඤ්ඤාබ්බං භාවයතො පඤ්ඤාබ්බසං වසෙන චතතාරි බ්බංකි එකරසා භොනතීති බ්බංකං එකරසධෙය්න භාවනා.

1 අපරියාපනනානං - සන. 2 පහානපට්ඨෙධං - මජ්ඣිම, සන. 3 විරිදිඤ්ඤා - මජ්ඣිම.

උපට්ඨානටෙය්න සතිසමේඛොඡ්ඤාමිතං භාවයතො සතිසමේඛොඡ්ඤාමිතස්ස වසෙන ඡ බොඡ්ඤාමිතා එකරසා භොනතීති බොඡ්ඤාමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, පච්චිවයටෙය්න ධම්මච්චිවයසමේඛොඡ්ඤාමිතං භාවයතො ධම්මච්චිවයසමේඛොඡ්ඤාමිතස්ස වසෙන ඡ බොඡ්ඤාමිතා එකරසා භොනතීති බොඡ්ඤාමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, පග්ගහටෙය්න විරියසමේඛොඡ්ඤාමිතං භාවයතො විරියසමේඛොඡ්ඤාමිතස්ස වසෙන ඡ බොඡ්ඤාමිතා එකරසා භොනතීති බොඡ්ඤාමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, එරණටෙය්න පීතිසමේඛොඡ්ඤාමිතං භාවයතො පීතිසමේඛොඡ්ඤාමිතස්ස වසෙන ඡ බොඡ්ඤාමිතා එකරසා භොනතීති බොඡ්ඤාමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, උපසමටෙය්න පස්සඳ්ධිසමේඛොඡ්ඤාමිතං භාවයතො පස්සඳ්ධිසමේඛොඡ්ඤාමිතස්ස වසෙන ඡ බොඡ්ඤාමිතා එකරසා භොනතීති බොඡ්ඤාමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, අච්ඤෙකපටෙය්න සමාධිසමේඛොඡ්ඤාමිතං භාවයතො සමාධිසමේඛොඡ්ඤාමිතස්ස වසෙන ඡ බොඡ්ඤාමිතා එකරසා භොනතීති බොඡ්ඤාමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, පරිසමිහිදාමටෙය්න උපෙකකාසමේඛොඡ්ඤාමිතං භාවයතො උපෙකකාසමේඛොඡ්ඤාමිතස්ස වසෙන ඡ බොඡ්ඤාමිතා එකරසා භොනතීති බොඡ්ඤාමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා.

දස්සනටෙය්න සමමාදිට්ඨිං භාවයතො සමමාදිට්ඨියා වසෙන සත්ත මග්ගමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, අභිතිරොපනටෙය්න සමමාසමිකපපං භාවයතො සමමාසමිකපපස්ස වසෙන සත්ත මග්ගමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, පරිග්ගහටෙය්න සමමාවාචං භාවයතො සමමාවාචාය වසෙන සත්ත මග්ගමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, සමුට්ඨානටෙය්න සමමාකමමනනං භාවයතො සමමාකමමනනස්ස වසෙන සත්ත මග්ගමිතමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, වොදානටෙය්න සමමාආජීවං භාවයතො සමමාආජීවස්ස වසෙන සත්ත මග්ගමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, පග්ගහටෙය්න සමමාවායාමං භාවයතො සමමාවායාමස්ස වසෙන සත්ත මග්ගමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, උපට්ඨානටෙය්න සමමාසතිං භාවයතො සමමාසතියා වසෙන සත්ත මග්ගමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා, අච්ඤෙකපටෙය්න සමමාසමාධිං භාවයතො සමමාසමාධිස්ස වසෙන සත්ත මග්ගමිතා එකරසා භොනතීති මග්ගමිතානං එකරසටෙය්න භාවනා. අයං එකරසා භාවනා.

කතමා ආසෙවනා භාවනා: “ඉධ භික්ඛු පුබ්බන්තසමයමපි¹ ආසෙවති, මඡ්ඤානතිකසමයමපි² ආසෙවති, සායන්තසමයමපි ආසෙවති, පුරෙහත්තමපි ආසෙවති, පච්ඡාහත්තමපි ආසෙවති, පුරිමෙපි යාමෙ ආසෙවති, මඡ්ඤිමෙපි යාමෙ ආසෙවති, පච්ඡමෙපි යාමෙ ආසෙවති, රත්තිමපි ආසෙවති, දිවාපි ආසෙවති, රත්තින්ද්‍රිවාපි ආසෙවති, කාලෙපි ආසෙවති, ජුණ්ණෙපි ආසෙවති, වසෙසපි ආසෙවති, ගෙමන්තෙපි ආසෙවති, ගිලෙනපි ආසෙවති, පුරිමෙපි වයොබන්ධෙ ආසෙවති, මඡ්ඤිමෙපි වයොබන්ධෙ ආසෙවති, පච්ඡමෙපි වයොබන්ධෙ ආසෙවති. අයං ආසෙවනා භාවනා.

ඉමා වකස්සො භාවනා.

1 පුබ්බන්තසමයං - මජ්ඣ. 2 මඡ්ඤිනතිකසමයමපි - මජ්ඣ.

අපරාපි වතඥො භාවනා: තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතන-
නට්ඨෙන භාවනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන භාවනා, තදුපගච්චියවාහ-
නට්ඨෙන භාවනා, අසෙවනට්ඨෙන භාවනා.

කථං තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා:

කාමච්ඡදං පජ්ඣතො නෙකඛමමවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං
නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා.
බ්‍යාපාදං පජ්ඣතො අබ්‍යාපාදවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාති-
වතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා, පීන-
මිඳං¹ පජ්ඣතො ආලොකසඤ්ඤවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාති-
වතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා,
උඛවචං පජ්ඣතො අවිකෙඨපවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාති-
වතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා,
විනිකිච්ඡං පජ්ඣතො ධම්මවච්ඡානවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං
නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා,
අවිජ්ජං පජ්ඣතො ඤ්ඤවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාතිවතනනතීති
තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා, අරතීං පජ්ඣතො
පාමොජ්ජවසෙන² ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාතිවතනනතීති තත්
ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා.

නීවරණේ³. පජ්ඣතො පඨමඤ්ඤානවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං
නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා,
විතකකච්චාරො පජ්ඣතො දුතියඤ්ඤානවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං
නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා,
පීතිං පජ්ඣතො තතියඤ්ඤානවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාති-
වතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා,
සුඛදුකෙඛ පජ්ඣතො චතුර්ඤ්ඤානවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං
නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනට්ඨෙන භාවනා.

1. පිකමිදං - මජ්ඣ. 2. පාමුජ්ජවසෙන - ඥා. 3. නීවරණං - PTS සි.

රූපසද්දණං පටිසසද්දණං නානත්තසද්දණං පජ්ඣතො ආකිඤ්චසද්දණං-
 යතනසමාපත්තිවසෙන ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත්
 ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, ආකාසානඤ්චායතන-
 සද්දණං පජ්ඣතො විසද්දණඤ්චායතනසමාපත්තිවසෙන ජාතා ධම්මා
 අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්ත-
 නවෙය්ඨන භාවනා, විසද්දණඤ්චායතනසද්දණං පජ්ඣතො ආකිඤ්චසද්දණං-
 යතනසමාපත්තිවසෙන ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති
 තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, ආකිඤ්චසද්දණං-
 යතනසද්දණං පජ්ඣතො නෙවසද්දණාසද්දණයතනසමාපත්තිවසෙන
 ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා.

තිව්චසද්දණං පජ්ඣතො අතිව්චානුපසානාවසෙන ජාතා ධම්මා
 අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවත්ත-
 නවෙය්ඨන භාවනා, සුඛසද්දණං පජ්ඣතො දුකඛානුපසානාවසෙන ජාතා
 ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනති-
 වත්තනවෙය්ඨන භාවනා, දතකසද්දණං පජ්ඣතො අනතතානුපසානාවසෙන
 ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, නද්දි පජ්ඣතො නිබ්බිදානුපසානාවසෙන
 ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, රාගා පජ්ඣතො විරාගානුපසානාවසෙන
 ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, සමුදයං පජ්ඣතො නිරෝධානුපසානාවසෙන
 ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, ආදානං පජ්ඣතො පටිනිසාග්ගානුපසානාව-
 සෙන ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, සනඃසද්දණං¹ පජ්ඣතො ඛයානුපසානාව-
 සෙන ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, ආයුභනං² පජ්ඣතො වයානුපසානාවසෙන
 ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං
 අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, ධුව්ඛසද්දණං පජ්ඣතො විපරිණාමානුපසා-
 නාවසෙන ජාතා ධම්මා අසද්දණමසද්දණං නාතිවත්තනතීති තත් ජාතානං
 ධම්මානං අනතිවත්තනවෙය්ඨන භාවනා, තිමිතනං පජ්ඣතො අතිමිතතානු-

1. සාතසද්දණං - PTS 2. ආයුභනං - සංඝ PTS

පසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, පණ්ඨිං පඡහතො අපපණ්ඨිතානු-පසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, අභිනිවෙසං පඡහතො සුඤ්ඤාතානුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, සාරාද්දනාභි-නිවෙසං පඡහතො අධිපඤ්ඤාධම්මවිපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනති-වතනනටෙය්න භාවනා, සමොභාභිනිවෙසං පඡහතො යථාභූතසූඡ-දසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, ආලයාභිනිවෙසං පඡහතො ආදීනුවානුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, අපට්ඨසඛිං පඡහතො පට්ඨසඛිනුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාති වතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, සඤ්ඤාභාභිනිවෙසං පඡහතො විචටනානුපසුනාවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතන-නටෙය්න භාවනා.

දිට්ඨකටෙය් කිලෙසෙ පඡහතො සොනාපතීම්භවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතන-නටෙය්න භාවනා, ඔලාරිකෙ කිලෙසෙ පඡහතො සකදගාමිම්භවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, අණ්ඨසහගතෙ කිලෙසෙ පඡහතො අනාගාමි-ම්භවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා, සබ්බකිලෙසෙ පඡහතො අරහතන-ම්භවසෙන ජාතා ධම්මා අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නාතිවතනනතීති තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා.

එවං තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිවතනනටෙය්න භාවනා.

කථං ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා.

කාමච්ඡන්දං පඡ්භතො නෙකඛම්මවසෙන පඤ්චේන්ද්‍රියානී එකරසා භොනතීති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා, බ්‍යාපාදං පඡ්භතො අබ්‍යාපාදවසෙන පඤ්චේන්ද්‍රියානී එකරසා භොනතීති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පඡ්භතො අරහත්තමග්ගවසෙන පඤ්චේන්ද්‍රියානී එකරසා භොනතීති ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා.

එවං ඉන්ද්‍රියානං එකරසධෙය්‍යන භාවනා.

කථං තදුපගච්චිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා:

කාමච්ඡන්දං පඡ්භනෙතො¹ නෙකඛම්මවසෙන චිරියං² වාහෙතීති තදුපගච්චිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා, බ්‍යාපාදං පඡ්භනෙතො¹ අබ්‍යාපාදවසෙන චිරියං² වාහෙතීති තදුපගච්චිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා, -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පඡ්භනෙතො අරහත්තමග්ගවසෙන චිරියං² වාහෙතීති තදුපගච්චිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා.

එවං තදුපගච්චිරියවාහනධෙය්‍යන භාවනා.

කථං ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා:

කාමච්ඡන්දං පඡ්භනෙතො¹ නෙකඛම්මං ආසෙවතීති ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා, බ්‍යාපාදං පඡ්භනෙතො අබ්‍යාපාදං ආසෙවතීති ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පඡ්භනෙතො අරහත්තමග්ගං ආසෙවතීති ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා.

එවං ආසෙවනධෙය්‍යන භාවනා. ඉමා වතස්සො භාවනා.

රූපං පස්සනෙතො භාවෙති, වේදනං පස්සනෙතො භාවෙති, සඤ්ඤාං පස්සනෙතො භාවෙති, සඛ්ඛාරෙ පස්සනෙතො භාවෙති, විඤ්ඤාණං පස්සනෙතො භාවෙති. චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානධෙය්‍යන පස්සනෙතො භාවෙති.

සෙ සෙ ධම්මා භාවිතා භොනති, තෙ තෙ ධම්මා එකරසා භොනති. තං ඤාතධෙය්‍යන ඤාණං, පඡානනධෙය්‍යන පඤ්ඤා. තෙන චූච්චති: “ඉමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බා’ති සොතාච්චානං, තංපඡානනා පඤ්ඤා සුතමසෙ ඤාණ”න්ති.

භාවෙතබ්බනීදෙදසො

චතුසෙඨා භාණවාරො.

1. පඡ්භතො - මඡ්ඡං සො.

2 චිරියං - මඡ්ඡං.

(6)

කළු 'ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා'නි සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං:

එකො ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: අකුප්පා වෙනොවිමුත්ති.

ඥො ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: විජ්ජා ච විමුත්ති ච.

තයො ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: තිය්සො විජ්ජා.

චතතාරො ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: චතතාරි සාමඤ්ඤාඵලාති.

පඤ්ච ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: පඤ්ච ධම්මකකකිං.

ඡ ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: ඡ අභිඤ්ඤා.

සතත ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: සතත බිණ්ණාසවබලාති.

අට්ඨ ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: අට්ඨ විමොක්ඛා.

නච ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: නච අනුසුඛබ්බිතරොධා.

දස ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො: දස අසෙකකා ධම්මො.

“සබ්බං භික්ඛවෙ, සච්ඡිකාතබ්බං, කිඤ්ච භික්ඛවෙ, සබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං:

චකුඛුං¹ භික්ඛවෙ, සච්ඡිකාතබ්බං, රූපා සච්ඡිකාතබ්බො, චකුඛුචිඤ්ඤාණං සච්ඡිකාතබ්බං, චකුඛුසල්ඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බො, සමපිදං.² චකුඛුසල්ඤ්ඤා-පච්චයා උප්පජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමපි සච්ඡිකාතබ්බං.

සොතං සච්ඡිකාතබ්බං, සඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බො -පෙ- සානං සච්ඡිකාතබ්බං, ගනා සච්ඡිකාතබ්බො -පෙ- ජීවහා සච්ඡිකාතබ්බො, රසා සච්ඡිකාතබ්බො -පෙ- කායො සච්ඡිකාතබ්බො, ඵොට්ඨබ්බො සච්ඡිකාතබ්බො -පෙ- මනො සච්ඡිකාතබ්බො, ධම්මො සච්ඡිකාතබ්බො, මනොවිඤ්ඤාණං සච්ඡිකාතබ්බං, මනොසල්ඤ්ඤා සච්ඡිකාතබ්බො, සමපිදං³ මනොසල්ඤ්ඤාපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, තමපි සච්ඡිකාතබ්බං.^a

රූපං පසසනො සච්ඡිකරොති, වෙදනං පසසනො සච්ඡිකරොති, සඤ්ඤා පසසනො සච්ඡිකරොති, සබ්බාරෙ පසසනො සච්ඡිකරොති, විඤ්ඤාණං පසසනො සච්ඡිකරොති, චකුඛුං -පෙ- ජරාමරණං -පෙ- අමනොගධං තිබ්බානං පරිශොසානට්ඨන පසසනො සච්ඡිකරොති.

1 චකුඛු - මජ්ඣ. 2 සද්දං - PTS.
a වෙදනාසංසුඤ්ඤා - අනිච්චමයෙහි - සත්තම.

යෙ යෙ ධම්මා සච්ඡිකතා හොනති, තෙ තෙ ධම්මා ඵසසීනා භොනති, නං සද්දතට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පසද්ද තෙන වුච්චති. “ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකතාතබ්බා”ති සොනාවධානං, නං පජානනා පසද්දා සුතමයෙ සද්දණ”නති.

සච්ඡිකාතබ්බ නිදදදසො.

(8)

කථා “ඉමෙ ධම්මා භානභාගියා, ඉමෙ ධම්මා සීතිභාගියා, ඉමෙ ධම්මා විසෙසභාගියා, ඉමෙ ධම්මා නිබ්බධභාගියා”ති සොනාවධානං, නං පජානනා පසද්දා සුතමයෙ සද්දණං:

පඨමස්ස කුච්ඡාසං¹ ලාභීං කාමසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්ද-වරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති සීතිභාගියො ධම්මො. අවිතකකසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බධසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

දුතියස්ස කුච්ඡාසං² ලාභීං විතකකසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්ද-වරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. උපෙකඛාසුඛසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බධසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

තතීයස්ස කුච්ඡාසං³ ලාභීං පීතිසුඛසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. අදුකම්මසුඛසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බධසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

චතුස්ස කුච්ඡාසං⁴ ලාභීං උපෙකඛාසුඛසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. අකාසානඤ්චාසනසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බධසභගතා සසද්දමනසිකාරා සමුද්දවරනති විරාගුපසංඝිතා, නිබ්බධභාගියො ධම්මො.

1 පඨමජ්ඣානස්ස - සො, PTS 2 දුතියජ්ඣානස්ස - සො, P.T.S.
3 තතීයජ්ඣානස්ස - සො, PTS. 4 චතුස්සජ්ඣානස්ස - සො, PTS.

ආකාසානඤ්චායනනසස ලාභිං රූපසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. විඤ්ඤණඤ්චායනනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බිදුසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි විරාගුපසංභිතා, නිබ්බධිභාගියො ධම්මො.

විඤ්ඤණඤ්චායනනසස ලාභිං ආකාසානඤ්චායනනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බිදුසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි විරාගුපසංභිතා, නිබ්බධිභාගියො ධම්මො.

ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසස ලාභිං විඤ්ඤණඤ්චායනනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි, භානභාගියො ධම්මො. තදනුධම්මතා සති සනතිට්ඨති, සීතිභාගියො ධම්මො. නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤායනනසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි, විසෙසභාගියො ධම්මො. නිබ්බිදුසහගතා සඤ්ඤමනසිකාරා සමුද්චරනනි විරාගුපසංභිතා, නිබ්බධිභාගියො ධම්මො.

තං ඤ්ඤතථෙඨන ඤ්ඤණං, පජානතථෙඨන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: “ඉමෙ ධම්මා භානභාගියා, ඉමෙ ධම්මා සීතිභාගියා, ඉමෙ ධම්මා විසෙසභාගියා, ඉමෙ ධම්මා නිබ්බධිභාගියා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමගෙ ඤ්ඤණනි.”

භානභාගීයචතුක්කනිදේශො.

(9)

කථං “සබ්බෙ සඤ්ඤාරා අනිච්චා, සබ්බෙ සඤ්ඤාරා දුක්ඛා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමගෙ ඤ්ඤණං.”

‘රූපං අනිච්චං ඛයථෙඨන, දුක්ඛං භයථෙඨන, අනත්තා අසාරකථෙඨනා’ති සොතාවධානං, තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමගෙ ඤ්ඤණං.

වෙදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සඤ්ඤාරා -පෙ- විඤ්ඤණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චං ඛයථෙඨන, දුක්ඛං භයථෙඨන, අනත්තා අසාරකථෙඨනා’ති සොතාවධානං. තංපජානනා පඤ්ඤා සුතමගෙ ඤ්ඤණං. තං ඤ්ඤතථෙඨන ඤ්ඤණං, පජානතථෙඨන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති: “සබ්බෙ සඤ්ඤාරා අනිච්චා, සබ්බෙ සඤ්ඤාරා දුක්ඛා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ති සොතාවධානං, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමගෙ ඤ්ඤණං.”

ලක්ඛණතනිකනිදේශො.

(10)

කථං ‘ඉදං දුක්ඛං අරියසම්මං, ඉදං දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං, ඉදං දුක්ඛනිරෝධො¹ අරියසම්මං, ඉදං දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදා අරියසම්ම’නති සොතාවධානං. තංපඡානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤ්ඤා:

තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසම්මං: ඡාතිපි දුක්ඛා ඡරාපි දුක්ඛා මරණමපි දුක්ඛං සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසාපි දුක්ඛා අපපිගෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො පිගෙහි විපපයොගො දුක්ඛො යම්පිච්ඡං න ලහති තමපි දුක්ඛං සඞ්ඛිතෙනන පඤ්චුපාදනකඛඤ්ඤා² දුක්ඛා.

තත්ථ කතමං ඡාති: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ඡාති සඤ්ජාති මකකන්ති අහිනිබ්බන්ති බ්බානං පාත්තභාවො ආයතනානං පටිලාභො, අයං වුච්චති ඡාති.

තත්ථ කතමං ඡරා: යා තෙසං තෙසා සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ඡරා ඡරණතා බණ්ඨිච්චං පාලිච්චං වලිත්තවතා ආයුනො සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං වුච්චති ඡරා.

තත්ථ කතමං මරණං: යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහා තමහා සත්තනිකායා වුච්චි වචනනා හෙදෙ අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා බ්බානං හෙදෙ කලෙබරස්ස³ තිකෙහිපො ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපවෙඡ්ඡදො, ඉදං වුච්චති මරණං.

තත්ථ කතමො සොකො: යො ඤ්ඤතිබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස හොගබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස සීලබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්බසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධිමෙමන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිත්තනං අනෙතා සොකො අනෙතා පරිසොකො වෙතසො පරිඡ්ඤායනා දෙමනස්සං සොකසලං, අයං වුච්චති සොකො.

තත්ථ කතමො පරිදෙවො: යො ඤ්ඤතිබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස හොගබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස සීලබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්බසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්බසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධිමෙමන චුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙචිත්තනං පරිදෙචිත්තනං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලපො ලාලපනා ලාලපිත්තනං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

1 දුක්ඛනිරෝධං - මඡසං. 2 බ්බාපි - PTS
3. කලෙබරස්ස - මඡසං, ස්‍යා

තත්ථ කතමං දුක්ඛං: යං කායිකං අසාතා, කායිකං දුක්ඛං, කාය-
භල්ඵසුච්ඡාදං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං, කායභල්ඵසුච්ඡාදං අසාතා දුක්ඛා
වෙදනා, ඉදං චුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමං දෛමනස්සං: යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං,
චේතොභල්ඵසුච්ඡාදං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං, චේතොභල්ඵසුච්ඡාදං අසාතා
දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං චුච්චති දෛමනස්සං.

තත්ථ කතමො උපායාසො: යො සද්දනිබ්බසනෙන වා චුච්චස්ස භොග-
බ්බසනෙන වා චුච්චස්ස රොගබ්බසනෙන වා චුච්චස්ස සීලබ්බසනෙන වා
චුච්චස්ස දිට්ඨිබ්බසනෙන වා චුච්චස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන බ්බසනෙන
සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුච්චස්ස ආයාසො
උපායාසො¹ ආයාසිතතතං උපායාසිතතතා, අයං චුච්චති උපායාසො

තත්ථ කතමො අපට්ඨෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො: ඉධ යාස්ස² තෙ
භොනති අනිට්ඨා අකතතා අමනාපා රූපා සඤ්ඤා ගඤ්ඤා රසා චොට්ඨබ්බා,
යෙ වා පනස්ස තෙ භොනති අනත්ථකාමා අනිතකාමා අචාසුකාමා
අයොගකෙතිකාමා, යා තෙහි³ සභිගති සමාගමො සමොධානං මිසසීභාවො,
අයං චුච්චති අපට්ඨෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ථ කතමො පිසෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො: ඉධ යාස්ස² තෙ භොනති,
ඉට්ඨා කතතා මනාපා රූපා සඤ්ඤා ගඤ්ඤා රසා චොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස
තෙ භොනති අත්ථකාමා භිතකාමා චාසුකාමා යොගකෙතිකාමා මාතා වා
පිතා වා භාතා වා භගිනී වා මිත්තා වා අමච්චා වා සද්දනී වා සාලොභිතා වා⁴
යා තෙහි³ අසභිගති අසමාගමො අසමොධානං අමිසසීභාවො, අයං චුච්චති
පිසෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ථ කතමං යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං : ජාතිධම්මානං සත්තානං
ඵචං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති: ‘අභො වන මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වන
නො ජාති ධාගච්ඡෙය්ඤා’ති, න ඛො පනෙනං ඉච්ඡාය පනතබ්බා, ඉදම්පි
යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං. ජරාධම්මානං සත්තානං -පෙ- ව්‍යාධි-
ධම්මානං සත්තානං -පෙ- මරණධම්මානං සත්තානං -පෙ- සොකපරිදෙව-
දුක්ඛදෛමනස්සුපායාසධම්මානං සත්තානං ඵචං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති: ‘අභොවන
මයං න සොකපරිදෙව දුක්ඛදෛමනස්සුපායාසධම්මා අස්සාම, න ච වන
නො සොකපරිදෙවදුක්ඛදෛමනස්සුපායාසා ආගච්ඡෙය්ඤා’ති. න ඛො
පනෙනං ඉච්ඡාය පනතබ්බා, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං.

1 ‘ආයාසතා උපායතා’ ඉති - ඡේතං, PTS. 2 යස්ස - ඡේතං.
3 තෙහි යද්දිං - ඡේතං. 4 මිත්තාමච්චා වා සද්දනීසාලොභිතා වා - විට.

තත් කතමේ¹. සඛිඛිතෙනන පඤ්චපාදනකකිකිං දුකකිං: සෙය්‍යපීදං² රුපුපාදනකකිකිං වෙදනුපාදනකකිකිං සඤ්ඤපාදනකකිකිං සඛිඛි- රුපාදනකකිකිං විඤ්ඤණුපාදනකකිකිං, ඉමෙ වුච්චන්ති සඛිඛිතෙනන පඤ්චපාදනකකිකිං දුකකිං. ඉදං වුච්චන්ති දුකකිං අරියසම්මං.

දුකකිසම්මනිදෙදසො.

තත් කතමං දුකකිසම්මදසො³ අරියසම්මං:

යායං තණ්හා පොනොභවිකා⁴ නන්දිරාගසහගතා තනු තනුභිනන්දිතී, සෙය්‍යපීදං² කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා. සා බො පනෙසා තණ්හා කත් උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, කත් තිවිසමානා තිවිසති: යං ලොකෙ පියරුපං සාතරුපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් තිවිසමානා තිවිසති.

කිඤ්ච ලොකෙ පියරුපං සාතරුපං: චකඛුං⁵ ලොකෙ පියරුපං සාත- රුපං එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් තිවිසමානා තිවිසති. සොතං ලොකෙ -පෙ- කානං ලොකෙ -පෙ- ජීවනා ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පියරුපං සාතරුපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් තිවිසමානා තිවිසති.

රුපං ලොකෙ පියරුපං සාතරුපං, එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් තිවිසමානා තිවිසති, සද්ද ලොකෙ -පෙ- ධම්මා ලොකෙ -පෙ- චකඛුච්ඤ්ඤණං ලොකෙ -පෙ- මනොච්ඤ්ඤණං ලොකෙ -පෙ- චකඛු- සම්මසෙය්‍යා ලොකෙ -පෙ- මනොසම්මසෙය්‍යා ලොකෙ -පෙ- චකඛුසම්මසෙය්‍යා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- මනොසම්මසෙය්‍යා වෙදනා ලොකෙ -පෙ- රුප- සඤ්ඤ ලොකෙ -පෙ- ධම්මසඤ්ඤ ලොකෙ -පෙ- රුපසඤ්ඤවතනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසඤ්ඤවතනා ලොකෙ -පෙ- රුපතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ -පෙ- රුපවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- රුපවිචාරො ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිචාරො, ලොකෙ පියරුපං සාතරුපං එතේසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් තිවිසමානා තිවිසති. ඉදං වුච්චන්ති දුකකිසම්මදසො³ අරියසම්මං.

සම්මදසම්මනිදෙදසො.

තත් කතමං දුකකිතිරොධො⁶ අරියසම්මං:

යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො වාගො පටිනිස්සය්‍යො මුත්ති අනාලයො, සා බො පනෙසා තණ්හා කත් පභීගමානා⁷ පභීගති, කත් තිරුජ්ඣමානා තිරුජ්ඣති: යං ලොකෙ පියරුපං සාතරුපං, එතේසා තණ්හා පභීගමානා පභීගති, එත් තිරුජ්ඣමානා තිරුජ්ඣති.

1. කතමා - PTS 2. සෙය්‍යපීදං - මජ්ඣං. 3. දුකකිසම්මදසං - මජ්ඣං.
4. පොනොභවිකා - සා 5. චකඛු - මජ්ඣං. 6. දුකකිතිරොධං - මජ්ඣං.
7. පභීගමානා - ඥා

කිසිදු ලොකේ පියරුපං සාතරුපං: වකුටු ලොකේ පියරුපං සාත-
රුපං, එතේසා තණනා පහිසමානා පහිසනි, එතේ නිරුපකමානා නිරුපකනි
-පෙ- ධම්මවිචාරො, ලොකේ පියරුපං සාතරුපං, එතේසා තණනා පහිස-
මානා පහිසනි, එතේ නිරුපකමානා නිරුපකනි. ඉදං වුච්චති දුකක
නිරොධො අරියසම්මං.

නිජරාධිසම්මතිඡද්දසො.

තත් කතමං දුකකනිරොධගාමිනී පරිපදා අරියසම්මං:

අයමෙව අරියො අධ්මිඛිකො මග්ගො. සෙය්‍යපිදං: සමමාදිට්ඨි සමමා-
සඛකපෙසා සමමාවාචා සමමාකම්මනො සමමාආච්චො සමමාවායාමො
සමමාසනි සමමාසමාධි.

තත් කතමා සමමාදිට්ඨි: දුකෙකි සද්දණං, දුකකසමුදයෙ සද්දණං, දුකක-
නිරොධෙ සද්දණං, දුකකනිරොධගාමිනියා පරිපදාය සද්දණං, අයං වුච්චති
සමමාදිට්ඨි.

තත් කතමො සමමාසඛකපෙසා: නෙකකම්මසඛකපෙසා, අව්‍යාපාද-
සඛකපෙසා, අවිනිංසාසඛකපෙසා අයං වුච්චති සමමාසඛකපෙසා.

තත් කතමා සමමාවාචා: මුසාවාදා වෙරමණී, පිසුනාවාචා වෙරමණී,
ඵරුසාවාචා වෙරමණී, සමඵප්පලාපා වෙරමණී, අයං වුච්චති සමමාවාචා.

තත් කතමො සමමාකම්මනො: පාණ්ණිපානා වෙරමණී, අදින්නාදනා
වෙරමණී, කාමෙසු මිච්චාචාරා වෙරමණී, අයං වුච්චති සමමාකම්මනො.

තත් කතමො සමමා ආච්චො: ඉධ අරියසාමිකො මිච්චා ආච්චං පහාය
සමමාආච්චෙන ජිවිකං! කපෙහි, අයං වුච්චති සමමාආච්චො.

තත් කතමො සමමාවායාමො: ඉධ භිකුචු අනුප්පන්නානං පාපකානං
අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති, වායමති, මිරිසං ආරහති,
විතනං පග්ගණ්ණාති, පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං
පහානාය ඡන්දං ජනෙති, -පෙ- අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං
උප්පාදය -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය
භියෙසාභාවාය වෙසුලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති, වායමති,
මිරිසං ආරහති, විතනං පග්ගණ්ණාති, පදහති, අයං වුච්චති සමමාවායාමො.

1. විජිතං - PTS,

තඤ්ඤා සමමාසනී: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සත්මා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී -පෙ-විනෙත විතතානුපස්සී -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සත්මා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අයං ථූවච්චි සමමාසනී.

තඤ්ඤා සමමාසමාධි: ඉධ භික්ඛු විවිධෙව ආමේති විවිධ අභුසලෙති ධම්මෙති සවිතකකං සවිචාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පඤ්ඤං ක්‍රියං¹, උපසම්පජ්චිහරති, විතකකවිචාරානං චූපසමා අජ්ඣාතනං සම්ප-සාදනං වේතසො ඵකොදිහාවං අවිතකකං අවිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ක්‍රියං උපසම්පජ්චිහරති, පිතිසා ච විරාගා උපෙකකකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛං ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියං ආවිකකනති උපෙකකකො සත්මා සුඛවිහාරී'ති තං නතියං ක්‍රියං² උපසම්පජ්චිහරති, සුඛස්ස ච පහානා දුකකස්ස ච පහානා පුඤ්ඤච සොමනස්සදොමනස්සානං අඤ්ඤාමා අදුකකමසුඛං උපෙකකාසනිපාරිසුද්ධිං චතුඤ්ඤං ක්‍රියං උපසම්පජ්චිහරති, අයං ථූවච්චි සමමාසමාධි. ඉදං ථූවච්චි දුකකනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

මග්ගසම්මතිදෙදසො

තං ඤාතධෙඤ්ඤා ඤාණං, පජානනධෙඤ්ඤා පඤ්ඤා තෙන ථූවච්චි: “ඉදං දුකකං අරියසච්චං, ඉදං දුකකනිච්චිදො අරියසච්චං, ඉදං දුකකනිරොධො අරියසච්චං, ඉදං දුකකනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චනති සොතාවධානා, තං පජානනා පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණනති.”

එවං සොතාවධානෙ පඤ්ඤා සුතමයෙ ඤාණං.

චතුසම්මතිදෙදසො.

සුතමග්ගසමමතිදෙදසො.

1. පඤ්ඤාකං - සෘ, PTS, භිඉ
2. සුඛවිහාරීති තතියජ්ඣාකං - බහුසු.

2. සිලමය සඳුණ

කපං සුචාන සංවරෙ පඤ්ඤ සිලමයෙ සඳුණං:

පඤ්ච සිලාති: පරිසන්තපාරිසුද්ධිසිලං, අපරිසන්තපාරිසුද්ධිසිලං, පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසිලං, අපරාමඛ්චපාරිසුද්ධිසිලං, පටිපසංඝද්ධිපාරිසුද්ධිසිලනන්.¹

තඤ්ඤ කතමං පරිසන්තපාරිසුද්ධිසිලං: අනුපසම්පන්නානං පරිසන්තසිකඛාපදානං ඉදං පරිසන්තපාරිසුද්ධිසිලං.

කතමං අපරිසන්තපාරිසුද්ධිසිලං: උපසම්පන්නානං අපරිසන්තසිකඛාපදානං ඉදං අපරිසන්තපාරිසුද්ධි සිලං.

කතමං පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසිලං: පුඤ්ඤානකල්යාණකානං කුසලධම්මසුත්තානං සෙකඛපරිසන්තෙ² පරිපුරකාරිනං කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙකඛානං පරිච්චතඤ්චිතානං ඉදං පරිපුණ්ණපාරිසුද්ධිසිලං.

කතමං අපරාමඛ්චපාරිසුද්ධි සිලං: සත්තන්තං සෙකඛානං³ ඉදං අපරාමඛ්චපාරිසුද්ධිසිලං.

කතමං පටිපසංඝද්ධි පාරිසුද්ධි සිලං: තථාගතසාවකානං බිණ්ණාසමානං, පච්චෙකඛුඤ්ඤානං, තථාගතානං අරහන්තානං සමමාසච්චුඤ්ඤානං, ඉදං පටිපසංඝද්ධි පාරිසුද්ධිසිලං.

අඤ්ච සිලං පරිසන්තං⁴, අඤ්ච සිලං අපරිසන්තං.

තඤ්ඤ කතමං තං සිලං පරිසන්තං: අඤ්ච සිලං ලාභපරිසන්තං, අඤ්ච සිලං යසපරිසන්තං, අඤ්ච සිලං සඳුනිපරිසන්තං, අඤ්ච සිලං අභිග්ගපරිසන්තං, අඤ්ච සිලං ජීවිතපරිසන්තං.

කතමං තං සිලං ලාභපරිසන්තං: ඉධෙකච්චො ලාභගෙනු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා යථාසමාදින්නං සිකඛාපදං චිතීකකමති, ඉදං තං සිලං ලාභපරිසන්තං.

කතමං තං සිලං යසපරිසන්තං: ඉධෙකච්චො යසගෙනු යසපච්චයා යසකාරණා යථාසමාදින්නං සිකඛාපදං චිතීකකමති, ඉදං තං සිලං යසපරිසන්තං.

කතමං තං සිලං සඳුනිපරිසන්තං: ඉධෙකච්චො සඳුනිගෙනු සඳුනිපච්චයා සඳුනිකාරණා යථාසමාදින්නං සිකඛාපදං චිතීකකමති, ඉදං තං සිලං සඳුනිපරිසන්තං.

1: සිලං - PTS. 2 අපෙකඛපරිසන්ත - භෟ, පෙකඛපරිසන්ත - සීසි
3 සෙකඛානං - වසී. 4. යපරිසන්තං - වඡ.

කතමං නං සීලං අඛගපරියනනං: ඉධෙකච්චො අඛගහෙභු අඛගපච්චයා අඛගකාරණා යථාසමාදිනනං සිකඛාපදං චිතිකකමති, ඉදං නං සීලං අඛග-පරියනනං.

කතමං නං සීලං ජීවිතපරියනනං: ඉධෙකච්චො ජීවිතහෙභු ජීවිත-පච්චයා ජීවිතකාරණා යථාසමාදිනනං සිකඛාපදං චිතිකකමති, ඉදං නං සීලං ජීවිතපරියනනං.

ඵවරුපාති සීලාති ඛණ්ඩාති ඡද්දති සබ්ලාති කම්මාසාති, න භුජ්ඣසාති, න විඤ්ඤපසසථාති, පරාමට්ඨාති, න සමාධිසංවනනනිකාති,¹ න අවිපපච්-සාරවච්ඡුකාති, න පාමොඡ්චච්ඡුකාති,² න ජීවිවච්ඡුකාති, න පසුඤ්ඤ-වච්ඡුකාති, න සුඛවච්ඡුකාති, න සමාධිවච්ඡුකාති, න යථාභුතඤ්ඤ-දසුනවච්ඡුකාති, න ඵකනනතිබ්බිදය න විරාගාය න තිරොධාය න උපසමාය න අභීඤ්ඤාය න සමෙබ්බාධාය න තිබ්බානාය සංවනනනති. ඉදං නං සීලං පරියනනං.

කතමං නං සීලං අපරියනනං: අනච්චි සීලං න ලාභපරියනනං, අනච්චි සීලං න යසපරියනනං, අනච්චි සීලං න ඤදතිපරියනනං, අනච්චි සීලං න අඛගපරියනනං, අනච්චි සීලං න ජීවිතපරියනනං.

කතමං නං සීලං න ලාභපරියනනං: ඉධෙකච්චො ලාභහෙභු ලාභ-පච්චයා ලාභකාරණා යථාසමාදිනනසිකඛාපදං චිතිකකමාය විතනම්පි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතිකකම්ඣසුති. ඉදං නං සීලං න ලාභපරියනනං.

කතමං නං සීලං න යසපරියනනං: ඉධෙකච්චො යසහෙභු යසපච්චයා යසකාරණා යථාසමාදිනනසිකඛාපදචිතිකකමාය විතනම්පි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතිකකම්ඣසුති. ඉදං නං සීලං න යසපරියනනං.

කතමං නං සීලං න ඤදතිපරියනනං: ඉධෙකච්චො ඤදතිහෙභු ඤදති-පච්චයා ඤදතිකාරණා යථාසමාදිනනසිකඛාපදචිතිකකමාය විතනම්පි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතිකකම්ඣසුති. ඉදං නං සීලං න ඤදති පරියනනං.

කතමං නං සීලං න අඛගපරියනනං: ඉධෙකච්චො අඛගහෙභු අඛග-පච්චයා අඛගකාරණා යථාසමාදිනනසිකඛාපදචිතිකකමාය විතනම්පි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතිකකම්ඣසුති. ඉදං නං සීලං න අඛගපරියනනං.

කතමං නං සීලං න ජීවිතපරියනනං: ඉධෙකච්චො ජීවිතහෙභු ජීවිතපච්චයා ජීවිතකාරණා යථාසමාදිනනසිකඛාපදචිතිකකමාය විතනම්පි න උප්පාදෙති, කිං සො චිතිකකම්ඣසුති. ඉදං නං සීලං න ජීවිතපරියනනං.

1. අසමාධිසංවනනනිකාති - මජ්ඣං, ඥානා 2. ක චාමුඤ්ඤවච්ඡුකාති-සංඝා 3. යථාසමාදිනනං සිකඛාපදං - මජ්ඣං, ඥානා, PFS.

එවරුපාති සීලාති අබණ්ඩාති අවජ්ජාති අසබලාති අකමමාසාති හුජ්ඣාති විඤ්ඤාපසකපාති අපරාමධ්‍යාති සමාධිසංවතනතිකාති අවිපපටි-සාරවජ්ජකාති පාමොජ්ජවජ්ජකාති ජීතිවජ්ජකාති පසුඤ්චවජ්ජකාති සුඛ-වජ්ජකාති සමාබ්ච්ච්ජකාති යථාභූතඤ්ඤාදසුනවජ්ජකාති එකතනතිබ්බිද්දය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමෙබ්බාධාය නිබ්බානාය සංවහනන්ති. ඉදං තං සීලං අපර්යන්තං.

කීං සීලං, කති සීලාති, කීංසමුට්ඨානං සීලං, කතිධම්මසමොධානං සීලං:

කීංසීලනති: වෙනනා සීලං, වෙනසිකං සීලං, සංවරො සීලං, අවිතිකකමො සීලං.

කභ්සීලානති: තිණ්ණි සීලාති: කුසලසීලං, අකුසලසීලං, අබ්‍යාකත සීලං.

කීංසමුට්ඨානං සීලනති: කුසලචිත්තසමුට්ඨානං කුසලසීලං, අකුසල-චිත්තසමුට්ඨානං අකුසලසීලං, අබ්‍යාකතචිත්තසමුට්ඨානං අබ්‍යාකතසීලං.

කතිධම්මසමොධානං සීලනති: සංවරසමොධානං සීලං, අවිතිකකම-සමොධානං සීලං, තථාභාවෙ ජාතවෙනනාසමොධානං සීලං.

පාණාතිපාතං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. අදීනනාදනං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. කාමෙසු ඡ්ච්ඡාචාරං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. මුසාවාදං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. පිසුනං වාචං¹ සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකක-මධෙය්න සීලං. ඵරුසං වාචං² සංවරධෙය්න සීලං. අවිතිකකමධෙය්න සීලං. සච්චපලාපං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. අභිජ්ඣං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. බ්‍යාපාදං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. ඡ්ච්ඡාදිට්ඨිං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං.

නෙකඛමෙමන කාමච්ඡදං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. අබ්‍යාපාදෙන බ්‍යාපාදං සංවරධෙය්න සීලං, අවිතිකකමධෙය්න සීලං. අලොකසඤ්ඤාය ජිනමිද්ධං³ -පෙ- අවිනෙකපධෙය්න උඤ්චිට්ඨං -පෙ- ධම්ම-වචනානෙන විචිතිච්ඡං -පෙ- ඤ්ඤාන අවිජ්ජං -පෙ- පාමොජ්ජන⁴ අරතීං -පෙ-

1. පිසුනාවාචං - වසි, පිසුණං-සඤා PTS, 2. ඵරුසාවාචං - වසි, ඵරුසාවාචං- සඤා, PTS
3. ජිනමිද්ධං - මජ්ඣ. 4. පාමුජ්ජන - වසි, ඤා.

පශ්චමෙන ක්‍රිකානෙන¹ නීවරණේ² -පෙ- දුතියෙන ක්‍රිකානෙන විතකකවිචාරෙ -පෙ- තතියෙන ක්‍රිකානෙන පීතීං -පෙ- වතුකේන ක්‍රිකානෙන සුඛද්දකං -පෙ- ආකාසානකද්වායතනසමාපතතියා රූපසකදදං පටිසසකදදං නානතතසකදදං -පෙ- විකදදණකද්වායතනසමාපතතියා ආකාසානකද්වායතනසකදදං -පෙ- ආකිකද්වකදදයතනසමාපතතියා විකදදණකද්වායතනසකදදං -පෙ- නෙවසකදදනාසකදදයතනසමාපතතියා ආකිකද්වකදදයතනසකදදං -පෙ-

අතිවචානුපසානාය නිවචසකදදං -පෙ- දුකකානුපසානාය සුඛසකදදං -පෙ- අනතතානුපසානාය අතතසකදදං -පෙ- නිබ්බිදුනුපසානාය නන්දිං -පෙ- විරාගානුපසානාය රාගං -පෙ- නිරොධානුපසානාය සමුදයං -පෙ- පටිතිසාග්ගානුපසානාය ආද්‍යනං -පෙ- ඛයානුපසානාය සනසකදදං -පෙ-³ වයානුපසානාය ආයුභනං⁴ -පෙ- විපරිණාමානුපසානාය ධුචසකදදං -පෙ- අතිමිත්තානුපසානාය නිමිතනං -පෙ- අපපණීභිතානුපසානාය පණීධිං -පෙ- සුකදදනානුපසානාය අභිනිවෙසං -පෙ- අධිපකදදධම්ම- විපසානාය සාරාද්‍යනාභිනිවෙසං⁵ -පෙ- යථාභුතසද්දසානෙන සමෙවොභාභිනිවෙසං -පෙ- ආදීනවචානුපසානාය ආලයාභිනිවෙසං -පෙ- පටිසඛිධානුපසානාය අපපටිසඛිං -පෙ- විචට්ඨානුපසානාය සකදදගාභිනිවෙසං -පෙ-

සොනාපතනිමග්ගෙන දිට්ඨෙකට්ඨෙ කීලෙසෙ -පෙ- සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකෙ කීලෙසෙ -පෙ- අනාගාමිමග්ගෙන අණුසභගනෙ කීලෙසෙ -පෙ- අරහතනමග්ගෙන සබ්බකීලෙසෙ සංවරට්ඨෙන සීලං, අවිනිකමට්ඨෙන සීලං.

පකද්ව සීලානි: පාණාතිපාතසා පහානං සීලං, වෙරමණී සීලං, වෙනනා සීලං, සංවරො සීලං, අවිනිකමො සීලං. එවරූපාති සීලානි විතතසා අච්චපටිසාරාය සංවතතනති, පාමොජ්ජාය⁶ සංවතතනති, පීතියා සංවතතනති, පසාද්ධියා සංවතතනති, සොමනසාය සංවතතනති, ආසෙවනාය සංවතතනති, භාවනාය සංවතතනති, බහුලීකමාය සංවතතනති, අලඛකාරාය සංවතතනති, පරිකකාරාය සංවතතනති, පරිවාරාය සංවතතනති, පාරිජුරියා සංවතතනති, එකනනතිබ්බිද්දය විරාගාය නිරොධාය උපස්මාය අභිකදදය සමොධාය නිබ්බානාය සංවතතනති.

එවරූපානං සීලානං සංවරපාරිසුද්ධි අධිසීලං, සංවරපාරිසුද්ධියා සීතං විතතං න විකෙඛපං⁷ ගච්ඡති, අවිකෙඛපපාරිසුද්ධි අධිවිතතං, සංවරපාරිසුද්ධිං සමමා පසානති, අවිකෙඛපපාරිසුද්ධිං සමමා පසානති, දසානපාරිසුද්ධිං අධිපකදදං, යො තත්ථ සංවරට්ඨො අයං අධිසීලසිකකා, යො තත්ථ අවිකෙඛපට්ඨො අයං අධිවිතතසිකකා, යො තත්ථ දසානට්ඨො අයං අධිපකදදසිකකා.

1. පශ්චමකානෙන - සභා, PTS, 2. නීවරණ - PTS, 3. සාණසකදදං - වසි
 4. ආයුභනං - සභා, 5. සාරාගාභිනිවෙසං - PTS, 6. පාමුජ්ජාය - වසි, සභා.
 7. අවිකෙඛපං - මජ්ඣං.

ඉමා තිසේසා සිකකායො ආචර්ජනො සිකති, ජනනො සිකති, පසුනො සිකති, පච්චේකකනො සිකති, චිත්තං අභිට්ඨනො සිකති, සඤ්ඤා අභිමුච්චනො සිකති, විරියං පගගණනො සිකති, සතිං උපට්ඨපෙනො සිකති, චිත්තං සමාදහනො සිකති, පඤ්ඤා පජනනො සිකති, අභිඤ්ඤායං අභිජනනො සිකති, පරිඤ්ඤායං පරිජනනො සිකති, පහානබ්බං පජනනො සිකති, භාවෙනබ්බං භාවෙනො සිකති,* සච්ඡිකානබ්බං සච්ඡිකරොනො සිකති.

පඤ්ච ජීලාති: අදිනනාදිනස්ස -පෙ- කාමෙසු මිච්ඡාචාරස්ස -පෙ- මුසාවාදස්ස-පෙ- පිටුනාය වාචාය-පෙ- ඵරුසාය වාචාය -පෙ- සමඵපලා-පස්ස -පෙ- අභිජ්ඣාය -පෙ- ව්‍යාපාදස්ස -පෙ- මිච්ඡාදිට්ඨියා -පෙ-

නෙකකමෙමන කාමච්ඡදස්ස -පෙ- අඛ්‍යාපාදෙන ඛ්‍යාපාදස්ස -පෙ- ආලොකසඤ්ඤාය චිතමිඤ්ඤා¹ -පෙ- අවිකෙකපෙන උඤ්චවස්ස -පෙ- ධම්මවච්ඡානෙන විචිකිච්ඡාය -පෙ- ඤ්ඤානෙ අච්ඡාය -පෙ- පාමොජේන² අරතියා -පෙ-

පඨමෙන ක්‍යානෙන³ නීවරණානං -පෙ- දුතියෙන ක්‍යානෙන විතකක-විචාරානං -පෙ- තතියෙන ක්‍යානෙන පිතියා -පෙ- චතුසේඵන ක්‍යානෙන සුඛදුකකානං -පෙ- ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපතතියා රූපසඤ්ඤාය පරිස-සඤ්ඤාය නානතතසඤ්ඤාය -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතතියා ආකාසා-නඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය -පෙ- ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතියා විඤ්ඤාණඤ්ඤා-යතනසඤ්ඤාය පෙ-- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා ආකිඤ්ච-ඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය -පෙ-

අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤාය-පෙ- දුකකානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤාය -පෙ- අනතනානුපස්සනාය අතනසඤ්ඤාය -පෙ- නිබ්බිදනුපස්සනාය නන්දියා -පෙ- විරාගානුපස්සනාය රාගස්ස -පෙ- තිරොධානුපස්සනාය සමුදයස්ස-පෙ- පටිතිස්සගානුපස්සනාය ආදිනස්ස -පෙ- ඛ්‍යානුපස්සනාය සනසඤ්ඤාය⁴ -පෙ- වයානුපස්සනාය ආයුභනස්ස⁵ -පෙ- විපරිණාමානු-පස්සනාය ධුම්බසඤ්ඤාය -පෙ- අනිමිතනානුපස්සනාය නිමිතනස්ස -පෙ- අපපණ්ණිතනානුපස්සනාය පණ්ණියා -පෙ- සුඤ්ඤානානුපස්සනාය අභිනි-වෙසස්ස -පෙ- අභිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාය සාරාදනාභිනිවෙසස්ස⁶ -පෙ- යථාභුතඤ්ඤාදස්සනෙන සමෙමාභාභිනිවෙසස්ස -පෙ- ආදිනවානුපස්සනාය ආලයාභිනිවෙසස්ස -පෙ- පටිසඛ්‍යානුපස්සනාය අපපටිසඛ්‍යාය -පෙ- විච්චානුපස්සනාය සඤ්ඤාගාභිනිවෙසස්ස -පෙ-

1 පිනමිඛස්ස - මජ්ඣ. 2. පාමුජේන - ඝෘ, වසි.
3 පඨමජ්ඣානෙක (ඉච්චාදි) - ඝෘ - PTS. 4. ඝාතසඤ්ඤාය - වසි.
5 ආයුභනස්ස - ඝෘ. 6. සාරාගාභිනිවෙසස්ස - PTS.
* භාවෙනබ්බං - සච්ඡිකානබ්බපදනී මජ්ඣ. පොඤ්ඤා විපරිතානී දිස්සන්ති

සෞඛ්‍යපවත්මයෙන් දිවෙස්කට්ඨානං කිලෙසානං -පෙ- සකද්ගාමි-
 මයෙන ඔලාරිකානං කිලෙසානං -පෙ- අනාගාමිමයෙන අණුසහගතානා
 කිලෙසානං -පෙ- අරහතනමයෙන සබ්බකිලෙසානං පහානං සීලං,
 වෙරමණී සීලං, වෙනනා සීලං, සංවරො සීලං, අච්චිකකමො සීලං.
 එවරුපාති සීලානි විතනස්ස අවිපපටිසාරාය සංවතනනති, පාමොජ්ජාය
 සංවතනනති, පීතියා සංවතනනති, පසුද්ධියා සංවතනනති, සොමනස්සාය
 සංවතනනති, ආසෙවනාය සංවතනනති, භාවනාය සංවතනනති,
 බහුලීකමමාය සංවතනනති, අලභිකාරාය සංවතනනති, පරිකාරාය
 සංවතනනති, පරිවාරාය සංවතනනති, පාරිසුරියා සංවතනනති, එකනන-
 තිබ්බිද්දය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමොධාය නිබ්බානාය
 සංවතනනති.

එවරුපානං සීලානං සංවරපාරිසුද්ධි අධිසීලං, සංවරපාරිසුද්ධියා
 සීතං විතනං න විකෙකපං¹ ගච්ඡති, අවිකෙකපපාරිසුද්ධි අධිවිතනං, සංවර-
 පාරිසුද්ධිං සමමා පසුන්ති, අවිකෙකපපාරිසුද්ධිං සමමා පසුන්ති, දස්සනපාරිසුද්ධි
 අධිපඤ්ඤා, යො තථ සංවරට්ඨො අයං අධිසීලසිකතා, යො තථ අවිකෙක-
 පට්ඨො අයං අධිවිතනසිකතා, යො තථ දස්සනට්ඨො අයං අධිපඤ්ඤාසිකතා.

ඉමා තිසෙසා සිකතායො ආචර්ජනො සිකති, ජාහනො සිකති
 පසුන්තො සිකති, පච්චවෙකනො සිකති, විතනං අධිට්ඨගනො
 සිකති, සද්ධාය අධිමුච්චනො සිකති, විරියං² පගගණනො සිකති,
 සතිං උපට්ඨපෙනො සිකති, විතනං සමාදහනො සිකති, පඤ්ඤාය
 පජානනො සිකති, අභිඤ්ඤායාං අභිජානනො සිකති, පරිඤ්ඤායාං
 පරිජානනො සිකති, පහානබ්බං පජගනො සිකති, භාවෙනබ්බං
 භවෙනො සිකති, සච්ඡිකානබ්බං සච්ඡිකරොනො සිකති.

තං ඤානට්ඨෙන ඤාණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, තෙන මුච්චති:
 “සුචාන සංවරෙ පඤ්ඤා සීලමයෙ ඤාණං.”

සීලමයඤාණනිද්දෙසො.

3. සමාධිභාවනාමයඤාණං

කථා සංවරිනා සමාදහනෙ පඤ්ඤා සමාධිභාවනාමයෙ ඤාණං:

එකො සමාධි විතනස්ස එකගතා.

ඤේ සමාධි: ලොසියො සමාධි, ලොකුතතරො සමාධි.

තයො සමාධි: සවිතකකසවිචාරො සමාධි, අවිතකකසවිචාරමනො
 සමාධි, අවිතකකසවිචාරො සමාධි.

1 අවිකෙකපං - මජ්ඣ., 2 විරියං - මජ්ඣ.

වතනාරො සමාධි: හානහාගියො සමාධි, සීතිහාගියො සමාධි, විසෙස-හාගියො සමාධි, නිබ්බධහාගියො සමාධි.

පඤ්ච සමාධි: පීතිඵරණතා, සුඛඵරණතා, උපෙක්ඛාඵරණතා, ආලොක-ඵරණතා, පච්චවේකනනනිමිතතං.

ඡ සමාධි: බුද්ධානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි, ධම්මානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි, සඛ්ඤා-නුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි, සීලානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි, වාගානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙ-කගගතා අවිකෙඛපො සමාධි, දෙවතානුස්සතිවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි.

සත්ත සමාධි: සමාධිකුසලතා, සමාධිස්ස සමාපනතිකුසලතා සමාධිස්ස සීතිකුසලතා, සමාධිස්ස චුට්ඨානකුසලතා, සමාධිස්ස කලලතාකුසලතා,¹ සමාධිස්ස ගොචරකුසලතා, සමාධිස්ස අභිනීහාරකුසලතා.

අට්ඨ සමාධි: පඨවීකසිණ²වසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි, ආපොකසිණවසෙන -පෙ- තෙජෝකසිණවසෙන -පෙ- වායොක-සිණවසෙන -පෙ- නීලකසිණවසෙන -පෙ- පිතකසිණවසෙන -පෙ- ලොහිතකසිණවසෙන -පෙ- ඔදුතකසිණවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි.

නව සමාධි: රූපාවචරො සමාධි අත්ථි හිනො, අත්ථි මඡ්ඤිමො, අත්ථි පණ්ඨිතො. අරූපාවචරො සමාධි අත්ථි හිනො, අත්ථි මඡ්ඤිමො, අත්ථි පණ්ඨිතො. සුඤ්ඤාතො සමාධි, අනිමිතො සමාධි, අපපණ්ඨිතො සමාධි.

දස සමාධි: උද්ඛුමාතකසඤ්ඤාවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි, විනීලකසඤ්ඤාවසෙන-පෙ විපුබ්බකසඤ්ඤාවසෙන-පෙ- විච්ඡදුක-සඤ්ඤාවසෙන -පෙ- විකබ්බිතකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- විකබ්චතකසඤ්ඤාව-සෙන -පෙ- හතවිකබ්චතකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- ලොහිතකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- පුලුචකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- අට්ඨිකසඤ්ඤාවසෙන විතතස්සෙකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි ඉමෙ පඤ්චපඤ්ඤාස සමාධි.

1. කලපතා කුසලතා - මජ්ඣ, PTS. කලුතකුසලතා සෘ, කලකුසලතා - වසි
2. පඨවීකසිණ - මජ්ඣ.

අපි ව පඤ්චවිසති සමාධිස්ස සමාධිට්ඨා: පරිඤහභවෙය්න සමාධි, පරිවාරවෙය්න සමාධි, පරිජුරවෙය්න සමාධි, එකගභවෙය්න සමාධි, අවිකෙඛපවෙය්න සමාධි, අවිසාරවෙය්න සමාධි, අනාවිලවෙය්න සමාධි, අනිඤ්ජනවෙය්න සමාධි, විමුක්තභවෙය්න සමාධි, එකතනුපට්ඨානවසෙහ විතකස්ස ඕතතතා සමාධි, සමං එසනීති සමාධි, විසමං නෙසනීති සමාධි, සමං එසිතතතා සමාධි, විසමං නෙසිතතතා සමාධි, සමං ආදියනීති සමාධි, විසමං අනාදියනීති සමාධි, සමං ආදිනතතතා සමාධි, විසමං අනාදිනතතතා සමාධි, සමං පටිපඤ්ඤනීති සමාධි, විසමං නපටිපඤ්ඤනීති සමාධි, සමං පටිපනතතතා සමාධි, විසමං නපටිපනතතතා සමාධි, සමං ක්කායනීති සමාධි, විසමං ක්කාපෙතීති සමාධි, සමං ක්කාතතතා සමාධි, විසමං ක්කාපිතතතා සමාධි, සමො ව භිතො ව සුඛො වාති සමාධි. ඉමෙ පඤ්චවිසති සමාධිස්ස සමාධිට්ඨා.

තං සද්දනවෙය්න සද්දණං, පජානනවෙය්න පඤ්ඤා. තෙන චුච්චති: “සංවරිකා සමාදහගෙ පඤ්ඤා සමාධිභාවනාමයෙ සද්දණං.”

සමාධිභාවනාමයසද්දණනිදද්දෙසා.

4. ධම්මට්ඨිතිසද්දණං

කථං පච්චයපරිඤහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිසද්දණං:

අවිඤ්ජා සඛ්ඛාරානං උපපාදට්ඨිති ව, පචතතට්ඨිති ව, නිමිත්තට්ඨිති ව, ආයුහනට්ඨිති ව, සඤ්ඤාගට්ඨිති ව, පලිබොධට්ඨිති ව, සමුදයට්ඨිති ව, හෙතුට්ඨිති ව, පච්චයට්ඨිති ව. ඉමෙහි නවභාකාරෙහි අවිඤ්ජා පච්චයො, සඛ්ඛාරා පච්චයසමුපපනතා. උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුපපනතා’ති පච්චයපරිඤහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිති සද්දණං.

අනිතමපි අභ්ඛානං අනාගතමපි අභ්ඛානං අවිඤ්ජා සඛ්ඛාරානං උපපාදට්ඨිති ව, පචතතට්ඨිති ව, නිමිත්තට්ඨිති ව, ආයුහනට්ඨිති ව, සඤ්ඤාගට්ඨිති ව, පලිබොධට්ඨිති ව, සමුදයට්ඨිති ව, හෙතුට්ඨිති ව, පච්චයට්ඨිති ව. ඉමෙහි නවභාකාරෙහි අවිඤ්ජා පච්චයො, සඛ්ඛාරා පච්චයසමුපපනතා, උභොපෙතෙ ධම්මා පච්චයසමුපපනතා’ති පච්චයපරිඤහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිසද්දණං.

සබ්බකාමී විඤ්ඤාණය - පෙ - විඤ්ඤාණං නාමරූපස්ස - පෙ - නාමරූපං සලායතනස්ස - පෙ - සලායතනං ඵස්සස්ස - පෙ - ඵස්සො වෙදනාය - පෙ - වෙදනා තණ්හාය - පෙ - තණ්හා උපාදානස්ස - පෙ - උපාදානං භවස්ස - පෙ - භවො ජාතියා - පෙ - ජාති ජරාමරණස්ස උපාදානස්සිති ව, පවත්නට්ඨති ව, නිමිත්තවස්සිති ව, ආයුභවත්තස්සිති ව, සඤ්ඤාගට්ඨස්සිති ව, පලිබ්බොධට්ඨස්සිති ව, සමුදයට්ඨස්සිති ව, හෙතුට්ඨස්සිති ව, පච්චයට්ඨස්සිති ව, ඉමෙහි නවහාකාරෙහි ජාති පච්චයො, ජරාමරණං පච්චයසමුප්පන්නං. උභොපෙනෙ ධම්මො පච්චයසමුප්පන්නාති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිතිස්සණං.

අතීතමපි අධ්‍යානං අනාගතමපි අධ්‍යානං ජාති ජරාමරණස්ස උපාදානස්සිති ව, පවත්නට්ඨස්සිති ව, නිමිත්තවස්සිති ව, ආයුභවත්තස්සිති ව, සඤ්ඤාගට්ඨස්සිති ව, පලිබ්බොධට්ඨස්සිති ව, සමුදයට්ඨස්සිති ව, හෙතුට්ඨස්සිති ව, පච්චයට්ඨස්සිති ව. ඉමෙහි නවහාකාරෙහි ජාති පච්චයො, ජරාමණං පච්චයසමුප්පන්නං, උභොපෙනෙ ධම්මො පච්චයසමුප්පන්නා'ති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිතිස්සණං.

අවිජ්ජා හෙතු, සබ්බකාමී හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙනෙ ධම්මො හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිති ස්සණං. අතීතමපි අධ්‍යානං අනාගතමපි අධ්‍යානං අවිජ්ජා හෙතු, සබ්බකාමී හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙනෙ ධම්මො හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිතිස්සණං.

සබ්බකාමී හෙතු, විඤ්ඤාණං හෙතුසමුප්පන්නං - පෙ - විඤ්ඤාණං හෙතු, නාමරූපං හෙතුසමුප්පන්නං - පෙ - නාමරූපං හෙතු, සලායතනං හෙතුසමුප්පන්නං - පෙ - සලායතනං හෙතු, ඵස්සො හෙතුසමුප්පන්නො - පෙ - ඵස්සො හෙතු, වෙදනා හෙතුසමුප්පන්නා - පෙ - වෙදනා හෙතු, තණ්හා හෙතුසමුප්පන්නා - පෙ - තණ්හා හෙතු, උපාදානං හෙතුසමුප්පන්නං - පෙ - උපාදානං හෙතු, භවො හෙතුසමුප්පන්නො - පෙ - භවො හෙතු, ජාති හෙතුසමුප්පන්නා - පෙ - ජාති හෙතු, ජරාමරණං හෙතුසමුප්පන්නං. උභොපෙනෙ ධම්මො හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිතිස්සණං. අතීතමපි අධ්‍යානං අනාගතමපි අධ්‍යානං ජාති හෙතු, ජරාමරණං හෙතුසමුප්පන්නං, උභොපෙනෙ ධම්මො හෙතුසමුප්පන්නාති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිතිස්සණං.

අවිජ්ජා පට්ඨමි, සබ්බකාමී පට්ඨමිසමුප්පන්නා. උභොපෙනෙ ධම්මො පට්ඨමිසමුප්පන්නාති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිතිස්සණං. අතීතමපි අධ්‍යානං අනාගතමපි අධ්‍යානං අවිජ්ජා පට්ඨමි, සබ්බකාමී පට්ඨමිසමුප්පන්නා. උභොපෙනෙ ධම්මො පට්ඨමිසමුප්පන්නාති පච්චයපරිභ්‍යාසෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨස්සිතිස්සණං.

සඹාරා, පරිවහන, විද්‍යාඥයන් පරිවහන සම්පන්න, -පෙ- විද්‍යාඥයන් පරිවහන නාමරූප, පරිවහන සම්පන්න -පෙ- නාමරූප, පරිවහන, සලායනන පරිවහන සම්පන්න -පෙ- සලායනන පරිවහන, එසේම පරිවහන සම්පන්න -පෙ- එසේම පරිවහන, වෙනම පරිවහන සම්පන්න -පෙ- වෙනම පරිවහන, තනතුරු පරිවහන සම්පන්න -පෙ- තනතුරු පරිවහන, උපාදාන පරිවහන සම්පන්න -පෙ- උපාදාන පරිවහන, හවෙලා පරිවහන සම්පන්න -පෙ- හවෙලා පරිවහන, ජාති පරිවහන සම්පන්න -පෙ- ජාති පරිවහන, ජාති මරණ පරිවහන සම්පන්න, උපාදාන නිමවා පරිවහන සම්පන්න පරිවහන පරිගණක පදනමක් සාදනු ලැබේ. අනෙක් අතරින් අධ්‍යයන අනුගතයින් අධ්‍යයන ජාති පරිවහන, ජාති මරණ පරිවහන සම්පන්න, උපාදාන නිමවා පරිවහන සම්පන්න පරිවහන පරිගණක පදනමක් සාදනු ලැබේ.

අවිජ්‍ය, පව්‍යය, සඹාරා පව්‍ය සම්පන්න, 'උපාදාන නිමවා පව්‍ය සම්පන්න' පව්‍ය පරිගණක පදනමක් සාදනු ලැබේ. අනෙක් අතරින් අධ්‍යයන අනුගතයින් අධ්‍යයන අවිජ්‍ය, සඹාරා පව්‍ය සම්පන්න, උපාදාන නිමවා පව්‍ය සම්පන්න පව්‍ය පරිගණක පදනමක් සාදනු ලැබේ.

සඹාරා පව්‍යය,¹ විද්‍යාඥයන් පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- විද්‍යාඥයන් පව්‍යය, නාමරූප, පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- නාමරූප, පව්‍යය, සලායනන පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- සලායනන පව්‍යය, එසේම පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- එසේම පව්‍යය, වෙනම පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- වෙනම පව්‍යය, තනතුරු පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- තනතුරු පව්‍යය, උපාදාන පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- උපාදාන පව්‍යය, හවෙලා පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- හවෙලා පව්‍යය, ජාති පව්‍ය සම්පන්න -පෙ- ජාති පව්‍යය, ජාති මරණ පව්‍ය සම්පන්න, උපාදාන නිමවා පව්‍ය සම්පන්න පව්‍ය පරිගණක පදනමක් සාදනු ලැබේ. අනෙක් අතරින් අධ්‍යයන අනුගතයින් අධ්‍යයන ජාති පව්‍යය, ජාති මරණ පව්‍ය සම්පන්න, උපාදාන නිමවා පව්‍ය සම්පන්න පව්‍ය පරිගණක පදනමක් සාදනු ලැබේ.

පුරවක මහවසම් මොහො අවිජ්‍ය, අනුගත² සඹාරා, නිකනති තනතුරු, උපගමන උපාදාන, වෙනම හවෙලා, ඉමේ පදනම නිමවා පුරවක මහවසම් ඉඩ පරිසරය පව්‍යය.

ඉඩ පරිසරය විද්‍යාඥයන්, ඔබ්බකති නාමරූප, පසාදේ අයනන, පුට්ටා එසේම, වෙනම වෙනම, ඉමේ පදනම නිමවා ඉඩ පව්‍ය නිමවා පුරවක කතසා කමසා පව්‍යය.

1. පව්‍යය - මරණ - වසි. 2. අනුගත - මරණ සා, PTS.

ඉඩ පරිපක්කතතා: ආයතනානං මොහො අවිජ්ජා, ආයුතනා සංඛාරා, තිකනති තණ්හා, උපගමනං උපාදානං, වෙනනා භවො, ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධ කම්මභවස්මිං ආයතීං පරිසන්ධියා පච්චයා.

ආයතීං¹ පරිසන්ධි විඤ්ඤාණං, ඔක්කනනති නාමරූපං, පසාදො ආයතනං, උච්චො ඵෙසො, වෙදසිතා වෙදනා, ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ආයතීං උප-පතතිභවස්මිං ඉධ ඤ නස්ස කම්මස්ස පච්චයා.

ඉති ඉමෙ² චතුසංඛෙපෙ නයො අද්ධො වීසතියා ආකාරෙහි තිසන්ධිං පච්චිකම්මපාදං ජානාති, පසාති, අඤ්ඤාති, පටිච්ජකිති. නං ඤාතවෙය්න ඤාණං, පජානනවෙය්න පඤ්ඤා තෙන ට්ට්චති: පච්චයපරිගහගෙ පඤ්ඤා ධම්මවිච්චිකම්මාණං.

ධම්මවිච්චිකම්මාණනිද්දෙසො

5. සම්මසන්ධිකම්මාණං

කථං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං ධම්මානං සංඛිපිතා වච්චානෙ පඤ්ඤා සම්මසනෙ ඤාණං:

යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣතතං වා ඛණ්ඩා වා ඔලාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ වා සන්තිකෙ වා, සංඛං රූපං අනිච්චතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං. දුක්ඛතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං, අනත්තතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං.

යා කාවි වෙදනා -පෙ- යා කාවි සඤ්ඤා -පෙ- යෙ කෙවි සංඛාරා -පෙ- යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣතතං වා ඛණ්ඩා වා ඔලාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, සංඛං විඤ්ඤාණං අනිච්චතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං. දුක්ඛතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං. අනත්තතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං.

චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අනිච්චතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං. දුක්ඛතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං. අනත්තතො වච්චෙති, එකං සම්මසනං.

1 ආයතී-සා, වසී. 2 ඉතිමෙ-සා

රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පනනං අනිච්චං ඛයධෙය්ඤ, දුක්ඛං භයධෙය්ඤ, අනත්තා අසාරකධෙය්ඤා'ති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං, 'වෙදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං. අතීතානාගතපච්චුප්පනනං අනිච්චං ඛයධෙය්ඤ, දුක්ඛං භයධෙය්ඤ, අනත්තා අසාරකධෙය්ඤා'ති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං.

රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පනනං අනිච්චං සංඛිතං පරිච්චසමුප්පනනං ඛයධමමං චයධමමං විරාගධමමං නිරොධධමම'නති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං, 'වෙදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං. අතීතානාගතපච්චුප්පනනං අනිච්චං සංඛිතං පරිච්චසමුප්පනනං ඛයධමමං චයධමමං විරාගධමමං නිරොධධමම'නති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං.

ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, අසති ජාතියා නත්ති ජරාමරණ'නති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං, අතීතමපි අධ්ඤානං අනාගතමපි අධ්ඤානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, අසති ජාතියා නත්ති ජරාමරණ'නති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං.

භවපච්චයා ජාති, අසති -පෙ- උපාදනපච්චයා භවො, අසති -පෙ- නණ්ඤාපච්චයා උපාදනං, අසති -පෙ- වෙදනාපච්චයා නණ්ඤා, අසති -පෙ- ඵසාපච්චයා වෙදනා, අසති -පෙ- සලායතනපච්චයා ඵසො, අසති -පෙ- නාමරූපපච්චයා සලායතනං, අසති -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, අසති -පෙ- සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, අසති සංඛාරෙසු -පෙ- අවිජ්ජා-පච්චයා සංඛාරා, අසති අවිජ්ජාය නත්ති සංඛාරා'ති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං.

'අතීතමපි අධ්ඤානං අනාගතමපි අධ්ඤානං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, අසති අවිජ්ජාය නත්ති සංඛාරා'ති සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං.

තං සද්දතධෙය්ඤ සද්දණං, පජානනධෙය්ඤ පඤ්ඤා. තෙන චුච්චති. 'අතීතානාගතපච්චුප්පනනානං ධමමානං සංඛිප්පිතා චචන්දානෙ පඤ්ඤා සමමසනෙ සද්දණං'.

6. උදයබ්බයසද්දණං

කථං පච්චුප්පනනානං ඛම්මානං විපරිනාමානුපසස්සෙන පසද්ද උදයබ්බයානුපසස්සෙන සද්දණං:

ජාතං රූපං පච්චුප්පනනං, තස්ස නිබ්බතතිලකණං උදයො, විපරිනාමි ලකණං වයො, අනුපසස්සනා සද්දණං.

ජාතා වෙදනා -පෙ- ජාතා සසද්ද -පෙ- ජාතා සඛ්ඛාරා -පෙ- ජාතං විසද්දණං -පෙ- ජාතං චකචු -පෙ- ජාතො හවො පච්චුප්පනො, තස්ස නිබ්බතතිලකණං උදයො, විපරිනාමිලකණං වයො, අනුසස්සනා සද්දණං.

පඤ්චනනං බ්බානං උදයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති, වයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති, උදයබ්බයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති.

පඤ්චනනං බ්බානං උදයං පසස්සෙනා පඤ්චවීසති ලකණොති පසස්සති, වයං පසස්සෙනා පඤ්චවීසති ලකණොති පසස්සති, උදයබ්බයං පසස්සෙනා පසද්දස ලකණොති පසස්සති.

රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති, වයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති, උදයබ්බයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති. වෙදනාකකිසස්ස -පෙ- සසද්දකකිසස්ස -පෙ- සඛ්ඛාරකකිසස්ස -පෙ- විසද්දණකකිසස්ස උදයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති, වයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති, උදයබ්බයං පසස්සෙනා කති ලකණොති පසස්සති.

රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සෙනා පඤ්ච ලකණොති පසස්සති, වයං පසස්සෙනා පඤ්ච ලකණොති පසස්සති, උදයබ්බයං පසස්සෙනා දස ලකණොති පසස්සති. වෙදනාකකිසස්ස -පෙ- සසද්දකකිසස්ස -පෙ- සඛ්ඛාරකකිසස්ස -පෙ- විසද්දණකකිසස්ස උදයං පසස්සෙනා පඤ්ච ලකණොති පසස්සති, වයං පසස්සෙනා පඤ්ච ලකණොති පසස්සති, උදයබ්බයං පසස්සෙනා දස ලකණොති පසස්සති.

රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සෙනා කතමාති පඤ්ච ලකණොති පසස්සති: 'අච්ඡාසමුදයා රූපමුදයො'ති පච්චයසමුදයටෙඨන රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සති, 'නණහාසමුදයා රූපසමුදයො'ති පච්චයසමුදයටෙඨන රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සති, 'කම්මසමුදයා රූපසමුදයො'ති පච්චයසමුදයටෙඨන රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සති, 'ආහාරසමුදයා රූපසමුදයො'ති පච්චයසමුදයටෙඨන රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සති, නිබ්බතතිලකණං පසස්සෙනාපි රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සති. රූපකකිසස්ස උදයං පසස්සෙනා ඉමාති පඤ්ච ලකණොති පසස්සති.

වගං පසසනො කතමානි පඤ්චලකණානි පසසති: අවිජ්ජානිරොධා රූපනිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන රූපකකුසසං වගං පසසති, 'කණ්ණානිරොධා රූපනිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන රූපකකුසසං වගං පසසති, 'කම්මනිරොධා රූපනිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන රූපකකුසසං වගං පසසති, 'ආහාරනිරොධා රූපනිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන රූපකකුසසං වගං පසසති, විපරිනාමලකණං පසසනොපි රූපකකුසසං වගං පසසති, රූපකකුසසං වගං පසසනො ඉමානි පඤ්චලකණානි පසසති:

උදයබ්බගං පසසනො ඉමානි දස ලකණානි පසසති.

වෙදනාකකුසසං උදයං පසසනො කතමානි පඤ්චලකණානි පසසති. 'අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං උදයං පසසති, 'තණ්හාසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං උදයං පසසති, 'කම්මසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං උදයං පසසති, 'ඵසසමුදයා වෙදනාසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං උදයං පසසති, නිබ්බතනිලකණං පසසනොපි වෙදනාකකුසසං උදයං පසසති. වෙදනාකකුසසං උදයං පසසනො ඉමානි පඤ්චලකණානි පසසති.

වගං පසසනො කතමානි පඤ්චලකණානි පසසති: 'අවිජ්ජානිරොධා වෙදනානිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං වගං පසසති, 'කණ්ණානිරොධා වෙදනානිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං වගං පසසති, 'කම්මනිරොධා වෙදනානිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං වගං පසසති, 'ඵසසනිරොධා වෙදනානිරොධො'නි පච්චයනිරොධට්ඨෙන වෙදනාකකුසසං වගං පසසති, විපරිනාමලකණං පසසනොපි වෙදනාකකුසසං වගං පසසති. වෙදනාකකුසසං වගං පසසනො ඉමානි පඤ්චලකණානි පසසති.

උදයබ්බගං පසසනො ඉමානි දස ලකණානි පසසති.

සඤ්ඤාකකුසසං -පෙ- සංඛාරකකුසසං -පෙ- විඤ්ඤාණකකුසසං උදයං පසසනො කතමානි පඤ්චලකණානි පසසති: 'අවිජ්ජාසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන විඤ්ඤාණකකුසසං උදයං පසසති, 'තණ්හාසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන විඤ්ඤාණකකුසසං උදයං පසසති, 'කම්මසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන විඤ්ඤාණකකුසසං උදයං පසසති, 'නාමරූපසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො'ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන විඤ්ඤාණකකුසසං උදයං පසසති, නිබ්බතනිලකණං පසසනොපි විඤ්ඤාණකකුසසං උදයං පසසති. විඤ්ඤාණකකුසසං උදයං පසසනො ඉමානි පඤ්චලකණානි පසසති.

වයං පසුකෙතො කතමාති පඤ්ච ලකුණොති පසුකති: ‘අවිජ්ජාති-රොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’ති පච්චයතිරොධවෙධන විඤ්ඤාණකකුසලං වයං පසුකති, ‘තණ්හාතිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’ති පච්චයතිරොධවෙධන විඤ්ඤාණකකුසලං වයං පසුකති, ‘කමමතිරොධා විඤ්ඤාණ නිරොධො’ති පච්චයතිරොධවෙධන විඤ්ඤාණකකුසලං වයං පසුකති, ‘නාමරූපතිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’ති පච්චයතිරොධවෙධන විඤ්ඤාණකකුසලං වයං පසුකති, විපරිනාමලකුණං පසුකෙතොපි විඤ්ඤාණකකුසලං වයං පසුකති. විඤ්ඤාණකකුසලං වයං පසුකෙතො ඉමාති පඤ්චලකුණොති පසුකති.

උදයබ්බයං පසුකෙතො ඉමාති දා ලකුණොති පසුකති.

පඤ්චනතං බකුසං උදයං පසුකෙතො ඉමාති පඤ්චවිසති ලකුණොති පසුකති. වයං පසුකෙතො ඉමාති පඤ්චවිසති ලකුණොති පසුකති. උදයබ්බයං පසුකෙතො ඉමාති පඤ්ඤසා¹ ලකුණොති පසුකති.

තං සුභවෙධන සුභං පජානනවෙධන පඤ්ඤා. තෙන ට්‍රිවිති. පච්චුප්පනනානං ධම්මානං විපරිනාමානුපසුකෙන පඤ්ඤා උදයබ්බයානු-පසුකෙන සුභං.

රූපකකුසලො ආහාරසමුදයො,² වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා³ තයො ඛකුසලො ඵසුසමුදයො, විඤ්ඤාණකකුසලො නාමරූපසමුදයො⁴.

උදයබ්බයසුභානිදේශසො

7. හඬගානුපසුකතාසුභං

කථං ආරම්භං පරිසඛිං හඬගානුපසුකෙන පඤ්ඤා විපසුකෙන සුභං:

රූපාරම්භණා විතතං උපපජ්ජිතා භිජ්ජති, තං ආරම්භං පරිසඛිං තසු විතතසු හඬගං අනුපසුකති.

අනුපසුකති කථං අනුපසුකති: අනිච්චතො අනුපසුකති, නො නිච්ච-තො. දුකඛතො අනුපසුකති, නො සුඛතො. අනතතතො අනුපසුකති, නො අතතතො. නිබ්බිඤ්ඤාති, නො නඤ්ඤාති. විරජ්ජති, නො රජ්ජති. නිරොධෙති, නො සමුදෙති පටිතිසුසජ්ජති, නො ආදියති.

අනිච්චතො අනුපසුකෙතො නිච්චසඤ්ඤං පජ්ජති, දුකඛතො අනු-පසුකෙතො සුඛසඤ්ඤං පජ්ජති, අනතතතො අනුපසුකෙතො අතත-සඤ්ඤං පජ්ජති, නිබ්බිඤ්ඤාතො නඤ්ඤං පජ්ජති, විරජ්ජනො රාගං පජ්ජති, නිරොධෙනො සමුදයං පජ්ජති, පටිතිසුසජ්ජනො ආදිනං පජ්ජති.

- 1. පඤ්ඤසා - සා,
- 2. රූපකකුසලො ආහාරසමුදයො - සා,
- 3. සංඛාරානි සෙසා - වසි, සා
- 4. විඤ්ඤාණකකුසලො නාමරූපසමුදයො - වසි, සා

වෙදනාරමමණතා -පෙ- සඤ්ඤාරමමණතා -පෙ- සඬ්ඬාරාරමමණතා -පෙ- විඤ්ඤනාරමමණතා -පෙ- චකාරමමණතා¹ -පෙ- ජරාමරණාරමමණතා විතතං උපපජ්ජති භජ්ජති, තං ආරමමණං පරිසඬ්ඬා තස්ස විතතස්ස භඬ්ඬං අනුපස්සති.

අනුපස්සතීති කථං අනුපස්සති: අනිච්චතො අනුපස්සති, නො නිච්චතො. දුක්ඛතො අනුපස්සති, නො සුඛතො. අනත්තතො අනුපස්සති, නො අත්තතො. නිඛිනිදුතී, නො භාදුතී. විරජ්ජති, නො රජ්ජති. නිරොධෙති, නො සමුදෙති. පටිනිස්සජ්ජති, නො ආදියති.

අනිච්චතො අනුපස්සනො නිච්චසඤ්ඤං පජ්භති, දුක්ඛතො අනුපස්සනො සුඛසඤ්ඤං පජ්භති, අනත්තතො අනුපස්සනො අත්තසඤ්ඤං පජ්භති, නිඛිනිදුතො නාදිං පජ්භති, විරජ්ජනො රාගං පජ්භති, නිරොධෙනො සමුදයං පජ්භති, පටිනිස්සජ්ජනො ආද්‍යනං පජ්භති.

1. වජුසඬ්ඬාමනා වෙච සඤ්ඤාය² ච විචට්ටනා ආචජ්ජනාබලං වෙච පරිසඬ්ඬා විපස්සනා.
2. ආරමමණං³ අකුසෙහ උභො එකච්චජ්ජනා නිරොධෙ අබ්බුත්තතා⁴ වයලකකණ්චිපස්සනා.
3. ආරමමණඤ්ඤා පරිසඬ්ඬා භඬ්ඬා අනුපස්සති සුඤ්ඤාතො ච උපට්ඨානං අභිපඤ්ඤා විපස්සනා.
4. කුසලො තීසු අනුපස්සනාසු චතස්සො ව⁵ විපස්සනාසු තයො උපට්ඨානකුසලතා නානාදිට්ඨිසු න කමපතී'ති.

තං ඤාතධෙඨන ඤාණං, පජානනධෙඨන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චතී: 'ආරමමණං පරිසඬ්ඬා භඬ්ඬානුපස්සනෙ පඤ්ඤා විපස්සනෙ ඤාණං.

භඬ්ඬානුපස්සනාඤ්ඤානිදෙදුසො.

1. චකු, චකුං - සඬ්ඬා 2. පඤ්ඤාය - මජ්ඣං, විමඤ්ඤ, PTS
 3. ආරමමණං - වසී, PTS. ආරමමණනවසෙනාපි - විමු.
 4. අබ්බුත්තතා - PTS 5. චතුස්ච - සො, චතුස්ච - PTS.

8. ආදිනවසද්දණං

කථං භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං:

‘උප්පාදෙ භය’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං. ‘පච්චතං භය’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං, ‘නිමිතං භය’නති -පෙ- ‘ආයුභනා¹ භය’නති -පෙ- ‘පටිසනි භය’නති -පෙ- ‘ගති භය’නති -පෙ- ‘නිබ්බන්ති භය’නති -පෙ- ‘උපපතති භය’නති -පෙ- ‘ජාති භය’නති -පෙ- ‘ජරා භය’නති -පෙ- ‘ව්‍යාධි භය’නති -පෙ- ‘මරණං භය’නති -පෙ- ‘සොකො භය’නති -පෙ- ‘පරිදෙවො භය’නති -පෙ- ‘උපායාසො භය’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං.

‘අනුප්පාදෙ ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සද්දණං, ‘අප්පච්චතං ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සද්දණං -පෙ- ‘අනුපායාසො ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සද්දණං.

‘උප්පාදෙ භයං, අනුප්පාදෙ ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සද්දණං, ‘පච්චතං භයං, අප්පච්චතං ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සද්දණං -පෙ- ‘උපායාසො භයං, අනුපායාසො ඛෙම’නති සන්තිපදෙ සද්දණං.

‘උප්පාදෙ දුක්ඛ’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං, ‘පච්චතං දුක්ඛ’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං -පෙ- ‘උපායාසො දුක්ඛ’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං.

‘අනුප්පාදෙ සුඛ’නති සන්තිපදෙ සද්දණං, ‘අප්පච්චතං සුඛ’නති සන්ති-පදෙ සද්දණං -පෙ- ‘අනුපායාසො සුඛ’නති සන්තිපදෙ සද්දණං.

‘උප්පාදෙ දුක්ඛං, අනුප්පාදෙ සුඛ’නති සන්තිපදෙ සද්දණං, ‘පච්චතං දුක්ඛං, අප්පච්චතං සුඛ’නති සන්තිපදෙ සද්දණං -පෙ- ‘උපායාසො දුක්ඛං, අනුපායාසො සුඛ’නති සන්තිපදෙ සද්දණං.

‘උප්පාදෙ සාමිස’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං, ‘පච්චතං සාමිස’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ -පෙ- ‘උපායාසො සාමිස’නති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤ ආදිනවෙ සද්දණං.

‘අනුප්පාදෙ නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සද්දණං, ‘අප්පච්චතං නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සද්දණං -පෙ- ‘අනුපායාසො නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සද්දණං.

‘උප්පාදෙ සාමිසං, අනුප්පාදෙ නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සද්දණං, ‘පච්චතං සාමිසං, අප්පච්චතං නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සද්දණං -පෙ- ‘උපායාසො සාමිසං, අනුපායාසො නිරාමිස’නති සන්තිපදෙ සද්දණං.

1 ආයුභනා - මජ්ඣ, ඝණා, PT

‘උප්පාදෙ සංඛාරා’ති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ සද්දණං,
‘පච්චතං සංඛාරා’ති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ සද්දණං -පෙ-
‘උප්පායාසො සංඛාරා’ති භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ සද්දණං.

‘අනුප්පාදෙ නිබ්බාන’නති සනතිපදෙ සද්දණං, ‘අප්පච්චතං නිබ්බාන’නති
සනතිපදෙ සද්දණං -පෙ- ‘අනුප්පායාසො නිබ්බාන’නති සනතිපදෙ සද්දණං.

‘උප්පාදෙ සංඛාරා, අනුප්පාදෙ නිබ්බාන’නති සනතිපදෙ සද්දණං,
‘පච්චතං සංඛාරා අප්පච්චතං නිබ්බාන’නති සනතිපදෙ සද්දණං -පෙ-
‘උප්පායාසො සංඛාරා, අනුප්පායාසො නිබ්බාන’නති සනතිපදෙ සද්දණං.

1. උප්පාදඤ්ච පච්චතඤ්ච නිමිත්තං දුක්ඛනති පසාති
ආයුහනං පටිසන්ධිං සද්දණං ආදීනවෙ ඉදං
2. අනුප්පාදං අප්පච්චතං අනිමිත්තං සුඛනති ච
අනායුහනං අප්පටිසන්ධිං! සද්දණං සනතිපදෙ ඉදං
3. ඉදං ආදීනවෙ සද්දණං පඤ්චට්ඨානෙසු ජායති
පඤ්චට්ඨානෙ සනතිපදෙ දස සද්දණෙ පජානාති,
දව්නතං සද්දණානං කුසලතා නානාදිට්ඨිසු න කම්පතී’ති.

තං සද්දතට්ඨන සද්දණං, පජානනට්ඨන පඤ්ඤා තෙන වුවවති.
භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා ආදීනවෙ සද්දණං.

ආදීනමිඤ්ඤානිදද්දමසා.

9. මුඤ්චිතුකම්මසතාසද්දණං

කථං මුඤ්චිතුකම්මසතා පටිසංඛාසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සංඛාරාපෙකකාසු
සද්දණං:

උප්පාදං² මුඤ්චිතුකම්මසතා පටිසංඛාසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සංඛාරා-
පෙකකාසු සද්දණං³ මුඤ්චිතුකම්මසතා පටිසංඛාසනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සංඛා-
රාපෙකකාසු සද්දණං, නිමිත්තං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- ආයුහනං මුඤ්චිතු-
කම්මසතා -පෙ- පටිසන්ධිං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- ගතිං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ-
නිබ්බතතිං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- උප්පතතිං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- ජාතිං
මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- ජරං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- ව්‍යාධිං මුඤ්චිතුකම්මසතා
-පෙ- මරණං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- සොකං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ-
පරිදෙවං මුඤ්චිතුකම්මසතා -පෙ- උප්පායාසං මුඤ්චිතුකම්මසතා පටිසංඛා-
සනතිට්ඨනා පඤ්ඤා සංඛාරාපෙකකාසු සද්දණං.

1 අනායුහපට්ඨනං - චිම 2 උප්පාදමුඤ්චි ... - භාෂා
3 පච්චතමුඤ්චිතු ... (ඉච්චාදි) - භාෂා.

‘උපපාදෙ දුකඛ’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. ‘පචතතං දුකඛ’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. -පෙ- ‘උපපායාසො දුකඛ’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං.

‘උපපාදෙ භය’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. ‘පචතතං භය’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. -පෙ- ‘උපපායාසො භය’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං.

‘උපපාදෙ සාමිස’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. ‘පචතතං සාමිස’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. -පෙ- ‘උපපායාසො සාමිස’නති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං.

‘උපපාදෙ සඛිංරු’ති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. පචතතං සඛිංරු’ති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං. -පෙ- ‘උපපායාසො සඛිංරු’ති මුඤ්චිතුකමසතාපටිසඛිංසනතිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකනාසු සද්දණං.

උපපාදෙ සඛිංරු, තෙ සඛිංරෙ අජ්ඣුපෙකනීති සඛිංරුපෙකනා. යෙ ච සඛිංරා යා ච උපෙකනා උභොපෙතෙ සඛිංරා, තෙ සඛිංරෙ අජ්ඣුපෙකනීති සඛිංරුපෙකනා.

පචතතං සඛිංරා -පෙ- නිමිතතං සඛිංරා -පෙ- ආයුහනා සඛිංරා -පෙ- පටිසනි සඛිංරා -පෙ- ගති සඛිංරා -පෙ- නිබ්බතති සඛිංරා -පෙ- උපපතති සඛිංරා -පෙ- ජාති සඛිංරා -පෙ- ජරා සඛිංරා -පෙ- බ්‍යාධි සඛිංරා -පෙ- මරණං සඛිංරා -පෙ- සොකො සඛිංරා -පෙ- පරිදෙවො සඛිංරා -පෙ- උපපායාසො සඛිංරා, තෙ සඛිංරෙ අජ්ඣුපෙකනීති සඛිංරුපෙකනා. යෙ ච සඛිංරා යා ච උපෙකනා උභොපෙතෙ සඛිංරා, තෙ සඛිංරෙ අජ්ඣුපෙකනීති සඛිංරුපෙකනා.

කනිභාකරෙහි සඛිංරුපෙකනාය විතතස්ස අභිනිභාරො හොති: අඛිං-හාකාරෙහි සඛිංරුපෙකනාය විතතස්ස අභිනිභාරො හොති.

පුච්ඡජ්ඣනස්ස කනිභාකාරෙහි සඛිංරුපෙකනාය විතතස්ස අභිනිභාරො හොති, සෙකකස්ස කනිභාකාරෙහි සඛිංරුපෙකනාය විතතස්ස අභිනිභාරො හොති, වීචරාගස්ස කනිභාකාරෙහි සඛිංරුපෙකනාය විතතස්ස අභිනිභාරො හොති:

පුද්ගලිකවත් දේශපාලනිකවත් සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්, සෞඛ්‍යය නිසාදාමට සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්, විවිධවත් නිසාදාමට සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්.

පුද්ගලිකවත් දේශපාලනිකවත් සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්: පුද්ගලිකවත් සංවිධානාත්මකවත් අභිනීතාරෝහයක් වා, විවිධවත් වා පුද්ගලිකවත් ඉමෙහි දේශපාලනිකවත් සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්.

සෞඛ්‍යය කෙරෙහි නිසාදාමට සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්: සෞඛ්‍යය සංවිධානාත්මකවත් අභිනීතාරෝහයක් වා, විවිධවත් වා පරිසරය වා ඵලදායීවත් සමාජයක්, සෞඛ්‍යය ඉමෙහි නිසාදාමට සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්.

විවිධවත් කෙරෙහි නිසාදාමට සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්: විවිධවත් සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් වා, පරිසරය වා ඵලදායීවත් සමාජයක්, තදින්ම පවතින සෞඛ්‍යවේදන වා අනිත්මවේදන වා අපජනිතවේදන වා විවිධවත්; විවිධවත් ඉමෙහි නිසාදාමට සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක්.

කම. පුද්ගලිකවත් සෞඛ්‍යය ව සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහයක් එකතුවක්. හොඳින්: පුද්ගලිකවත් සංවිධානාත්මකවත් අභිනීතාරෝහයක් විවිධවත් කිසියම්, භාවය පරිපූර්ණයක්, හොඳින්, පරිවේදනය අනන්තයක් හොඳින්, ආයතන. පරිසරය පවතින හොඳින්, සෞඛ්‍යය සංවිධානාත්මකවත් අභිනීතාරෝහය විවිධවත් කිසියම්, භාවය පරිපූර්ණයක්, හොඳින්, උනන්දු. පරිවේදනය අනන්තයක් හොඳින්, ආයතන. පරිසරය පවතින හොඳින්. එව. පුද්ගලිකවත් සෞඛ්‍යය ව සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහය එකතුවක් හොඳින් අභිනීතාරෝහයක්.

කම. පුද්ගලිකවත් සෞඛ්‍යය ව විවිධවත් ව සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහය එකතුවක්. හොඳින්: පුද්ගලිකවත් සංවිධානාත්මකවත් අභිනීතාරෝහය අනිත්මවත් දුකිතවත් අනන්තවත් විවිධවත්, සෞඛ්‍යය සංවිධානාත්මකවත් අනිත්මවත් දුකිතවත් අනන්තවත් විවිධවත්. විවිධවත් සංවිධානාත්මකවත් අනිත්මවත් දුකිතවත් අනන්තවත් විවිධවත් එව. පුද්ගලිකවත් සෞඛ්‍යය ව විවිධවත් ව සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහය එකතුවක් හොඳින් අභිනීතාරෝහයක්.

කම. පුද්ගලිකවත් සෞඛ්‍යය ව විවිධවත් ව සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහය නානතවත්. හොඳින්: පුද්ගලිකවත් සංවිධානාත්මකවත් කුසලයක් හොඳින්, සෞඛ්‍යය සංවිධානාත්මකවත් කුසලයක් හොඳින්, විවිධවත් සංවිධානාත්මකවත් අවශ්‍යතාවක් හොඳින්. එව. පුද්ගලිකවත් සෞඛ්‍යය ව විවිධවත් ව සංවිධානාත්මකවත් විවිධවත් අභිනීතාරෝහය නානතවත් හොඳින් කුසලයක් හොඳින්.

කථං පුට්ඨජනස්ස ච සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති: පුට්ඨජනස්ස සඛ්ඛාරුපෙකකා කිඤ්චි කාලෙ සුචිදිතා හොති, කිඤ්චි කාලෙ න සුචිදිතා හොති, සෙකකස්සපි සඛ්ඛාරුපෙකකා කිඤ්චි කාලෙ සුචිදිතා හොති, කිඤ්චි කාලෙ න සුචිදිතා හොති, චීතරාගස්ස සඛ්ඛාරුපෙකකා අවචන්තං සුචිදිතා හොති. එවං පුට්ඨජනස්ස ච සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති විදිතධෙය්න ච අචිදිතධෙය්න ච.

කථං පුට්ඨජනස්ස ච සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති: පුට්ඨජනො සඛ්ඛාරුපෙකකං¹, අතිත්තත්තා විපස්සති, සෙකකොපි සඛ්ඛාරුපෙකකං¹ අතිත්තත්තා විපස්සති, චීතරාගො සඛ්ඛාරුපෙකකං තිත්තත්තා විපස්සති. එවං පුට්ඨජනස්ස ච සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති තිත්තධෙය්න ච අතිත්තධෙය්න ච.

කථං පුට්ඨජනස්ස ච සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති: පුට්ඨජනො සඛ්ඛාරුපෙකකං තිණ්ණං සංයොජනානං පභානාය සොතාපත්තිමග්ගං පටිලාභත්ථාය විපස්සති, සෙකකො සඛ්ඛාරුපෙකකං තිණ්ණං සංයොජනානං පභීනත්තා උත්තරිපටිලාභත්ථාය විපස්සති, චීතරාගො සඛ්ඛාරුපෙකකං සබ්බකි-ලෙසානං පභීනත්තා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථාය විපස්සති. එවං පුට්ඨජනස්ස ච සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති පභීනධෙය්න ච අපපභීනධෙය්න ච.

කථං සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති: සෙකකො සඛ්ඛාරුපෙකකා අභිනඤ්ඤි වා, විපස්සති වා, පටිසඛ්ඛාය වා ඵලසමාපත්තීං සමාපජ්ජති; චීතරාගො සඛ්ඛාරුපෙකකං විපස්සති වා, පටිසඛ්ඛාය වා ඵලසමාපත්තීං සමාපජ්ජති, තදජ්ඣුපෙකකිත්වා සුඤ්ඤතවිහාරෙත වා අනිමිත්තවිහාරෙත වා අපපණ්ණින-විහාරෙත වා විහරති. එවං සෙකකස්ස ච චීතරාගස්ස ච සඛ්ඛාරුපෙකකාය චිත්තස්ස අභිනීභාරො නානත්තං හොති විහාරසමාපත්තධෙය්න.

කති සඛ්ඛාරුපෙකකා සමථවසෙන උපපජ්ජති, කති සඛ්ඛාරු-පෙකකා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජති: අට්ඨසඛ්ඛාරුපෙකකා සමථවසෙන උපපජ්ජති, දස සඛ්ඛාරුපෙකකා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජති.

1. සඛ්ඛාරුපෙකකා - සෘ.

කතමා අට්ඨ සඛිංරුපෙකතා සමථවසෙන උපපජ්ජන්ති: පඨමං කොනං¹ පටිලාභන්දාය නිවරණෙ පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, දුතියං කොනං පටිලාභන්දාය විතකකච්චාරෙ පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, තතියං කොනං පටිලාභන්දාය පීතීං පටි-සඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, චතුත්ථං කොනං පටිලාභන්දාය සුඛදුක්ඛෙ පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, ආකාසානඤ්චායතනසමාපතනීං පටිලාභන්දාය රූපසඤ්ඤං පටිස සඤ්ඤං නානතනසඤ්ඤං පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතනීං පටිලාභන්දාය ආකාසානඤ්චා-යතනසඤ්ඤං පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, ආකීඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතනීං පටිලාභන්දාය විඤ්ඤාණඤ්චායතන සඤ්ඤං පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, නෙවසඤ්ඤානා-සඤ්ඤායතනසමාපතනීං පටිලාභන්දාය ආකීඤ්චඤ්ඤායතන සඤ්ඤං පටි-සඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං. ඉමා අට්ඨ සඛිංරු-පෙකතා සමථවසෙන උපපජ්ජන්ති.

කතමා දස සඛිංරුපෙකතා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති: සොනා-පතනීමග්ගං පටිලාභන්දාය උපපාදං පචතතං නිමිතතං ආයුභනං² පටි-සන්ධිං ගතිං නිබ්බන්තිං උපපතනීං ජාතීං ජරං ව්‍යාධිං මරණං සොකං පරිදෙවං උපායාසං පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං සොනාපතනීඵලසමාපතනන්දාය උපපාදං පචතතං නිමිතතං ආයුභනං පටි සන්ධිං -පෙ- උපායාසං පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං, සකදගාමීමග්ගං පටිලාභන්දාය -පෙ- සකදගාමීඵලසමාපතනන්දාය අනාගාමීමග්ගං පටිලාභන්දාය -පෙ- අනාගාමීඵලසමාපතනන්දාය -පෙ- අරහතනමග්ගං පටිලාභන්දාය -පෙ- අරහතනඵලසමාපතනන්දාය -පෙ- සුඤ්ඤානවිහාරසමාපතනන්දාය -පෙ- අනිමිතනවිහාරසමාපතනන්දාය උපපාදං පචතතං නිමිතතං ආයුභනං පටිසන්ධිං ගතිං නිබ්බන්තිං උපපතනීං ජාතීං ජරං ව්‍යාධිං මරණං සොකං පරිදෙවං උපායාසං පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ සඛිංරුපෙකතාසු ඤාණං. ඉමා දස සඛිංරුපෙකතා විපස්සනාවසෙන උපපජ්ජන්ති.

කති සඛිංරුපෙකතා කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා: පණණරස සඛිංරුපෙකතා කුසලා, තියෙසා සඛිංරුපෙකතා අබ්‍යකතා. නජචී සඛිංරුපෙකතා අකුසලා.

1. “පටිසඛිංසන්තිට්ඨනා පඤ්ඤ අට්ඨ විතකසස ගොචරා පුච්ඡන්තස්ස ඤේ ගොන්ති තයො සෙකකස්ස ගොචරා තයො ච විතරාගස්ස යෙහි විතතං විවට්ඨති

1 පඨමජ්ඣනිකං - PTS 2 ආයුභනං - සනං - PTS

2. අධ්‍යයන සමාගිය පව්වය, දස ඤාණය ගොවිරා
අධ්‍යයන සමාගිරාපෙකකා තිණණ විමොකකාන පව්වය.

3. ඉමෙ අධ්‍යයනසාකාරා පඤ්ඤා යස පරිච්ඡා¹
කුසලො සමාගිරාපෙකකාසු නානාද්ධිසු න කමපති”ති.

තං ඤානධෙයන ඤාණං, පජානනධෙයන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති
‘ඉඤ්චිකුකමසනාපරිසමිකාසනතිධිනා පඤ්ඤා සමාගිරාපෙකකාසු ඤාණං’.

සමාගිරාපෙකකාඤාණනිදෙදසො.

10. ගොත්‍රභුක්‍යණං

කථං ඛනිඤා වුධ්‍යානවිච්චනෙ පඤ්ඤා ගොත්‍රභු ඤාණං:

උපපාදං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, පවතනං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු,
නිමිතනං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, ආයුභනං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, පරි-
සකිං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, ගතිං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, නිබ්බතනං
අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, උපපතනං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, ජාතිං අභිභුයසතීති
ගොත්‍රභු, ජරං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, ව්‍යාධිං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු,
මරණං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, සොකං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, පරිදෙවං
අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, උපායාසිං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු, ඛනිඤා සමාගිරා-
නිමිතනං අභිභුයසතීති ගොත්‍රභු.

අනුපපාදං පකකඤ්චිති ගොත්‍රභු, අපවතනං පකකඤ්චිති ගොත්‍රභු
-පෙ- නිරොධිං නිබ්බනං පකකඤ්චිති ගොත්‍රභු.

උපපාදං අභිභුයසිචා අනුපපාදං පකකඤ්චිති ගොත්‍රභු, පවතනං
අභිභුයසිචා අපවතනං පකකඤ්චිති ගොත්‍රභු, නිමිතනං අභිභුයසිචා
අනිමිතනං පකකඤ්චිති ගොත්‍රභු, -පෙ- ඛනිඤා සමාගිරා නිමිතනං
අභිභුයසිචා නිරොධිං නිබ්බනං පකකඤ්චිති ගොත්‍රභු.

උපපාදු වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, පවතනා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, නිමිතනා
වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, ආයුභනා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, පරිසකියා වුධ්‍යානීති
ගොත්‍රභු, ගතියා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, නිබ්බතනියා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු
උපපතනියා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, ජාතියා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, ජරාය
වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු ව්‍යාධිනා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, මරණා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු,
සොකා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, පරිදෙව්‍යා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, උපායාසා
වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු, ඛනිඤා සමාගිරානිමිතනා වුධ්‍යානීති ගොත්‍රභු.

1 පරිච්චිතා ෧෪෩

අනුප්‍රාදාං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, අප්‍රචතනං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු,
-පෙ- තිරොධං තිබ්බානං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු.

උප්‍රාදා වුට්ඨතිතා අනුප්‍රාදාං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, ප්‍රචතනං වුට්ඨතිතා අප්‍රචතනං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, තිමිතනං වුට්ඨතිතා අතිමිතනං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, ආයුභනං වුට්ඨතිතා අනායුභනං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, පරිසන්ධා වුට්ඨතිතා අප්‍රච සන්ධිං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, ගතියා වුට්ඨතිතා අගතිං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, ත්ඛිතනියා වුට්ඨතිතා අතිඛිතනිං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, උපපනන්ධා වුට්ඨතිතා අනුපපනනිං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, ජාතියා වුට්ඨතිතා අජාතීං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, ජරාය වුට්ඨතිතා අජරං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, බ්‍රාහ්මිනා වුට්ඨතිතා අබ්‍රාහ්මිනිං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, මරණා වුට්ඨතිතා අමරණං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, සොකා වුට්ඨතිතා අසොකං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, පරිදෙවා වුට්ඨතිතා අපරිදෙවං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, උපයාසා වුට්ඨතිතා අනුපයාසං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, බ්‍රහ්මාසඛිතරනිමිතනා වුට්ඨතිතා තිරොධං තිබ්බානං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු.

උප්‍රාදා විවට්ඨනීති ගොත්‍රභු, ප්‍රචතනං විවට්ඨනීති ගොත්‍රභු, -පෙ- බ්‍රහ්මා සඛිතරනිමිතනා විවට්ඨනීති ගොත්‍රභු.

අනුප්‍රාදාං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, අප්‍රචතනං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු,
-පෙ- තිරොධං තිබ්බානං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු.

උප්‍රාදා විවට්ඨනා අනුප්‍රාදාං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, ප්‍රචතනං විවට්ඨනා අප්‍රචතනං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු, -පෙ- බ්‍රහ්මා සඛිතරනිමිතනා විවට්ඨනා තිරොධං තිබ්බානං පකකිදුතීති ගොත්‍රභු.

කති ගොත්‍රභුධම්මා සමථවසෙන උප්‍රච්ඡන්ති, කති ගොත්‍රභුධම්මා විපස්සනා වසෙන උප්‍රච්ඡන්ති: අධි ගොත්‍රභුධම්මා සමථවසෙන උප්‍රච්ඡන්ති, දස ගොත්‍රභුධම්මා විපස්සනාවසෙන උප්‍රච්ඡන්ති.

කතමෙ¹ අධි ගොත්‍රභුධම්මා සමථවසෙන උප්‍රච්ඡන්ති: පඨමං ක්කානං² පරිලාභන්ධාය නිවරණේ අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු, දුතියං ක්කානං පරිලාභන්ධාය විතකකච්චාරේ අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු, තතියං ක්කානං පරිලාභන්ධාය පීතිං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු, චතුත්ථං ක්කානං පරිලාභන්ධාය සුබ්බුකෙඛි අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු, ආකාසානඤ්චායනනසමාපනනිං පරිලාභන්ධාය රූපසඤ්ඤං පරිඝසඤ්ඤං නානනසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු, විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපනනිං පරිලාභන්ධාය ආකාසානඤ්චායනනසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු, ආකීඤ්චඤ්ඤායනනසමාපනනිං පරිලාභන්ධාය විඤ්ඤාණඤ්චායනනසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපනනිං පරිලාභන්ධාය ආකීඤ්චඤ්ඤායනනසඤ්ඤං අභිභුය්‍යතීති ගොත්‍රභු. ඉමෙ අධි ගොත්‍රභුධම්මා සමථවසෙන උප්‍රච්ඡන්ති.

1. කතමා - සී 1. 2. පඨමච්ඡන්ධා - PTS සී 1.

කතමෙ දස ගොනුහුඬුමො විපසසනාවසෙන උපපජ්ජන්ති: සොතා, පනතිමග්ගං පටිලාභන්දාය උපපාදං පවනතං නිමිතතං ආයුභනං පටිසක්ඛිං ගතිං නිබ්බන්තිං උපපන්තිං ජාතිං ජරං බ්‍යාධිං මරණං සොකං පරිඥෙවං උපායාසං බහිද්ධාසඛිඛාරතිමිතතං අභිභුය්‍යන්ති ගොනුහු, සොතාපනතිඵලසමාපනතන්දාය උපපාදං පවනතං නිමිතතං පටිසක්ඛිං -පෙ- අභිභුය්‍යන්ති ගොනුහු, සකද්දගාමිමග්ගං පටිලාභන්දාය -පෙ- සකද්දගාමි-ඵලසමාපනතන්දාය -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලාභන්දාය -පෙ- අනාගාමිඵල සමාපනතන්දාය -පෙ- අරහතනමග්ගං පටිලාභන්දාය උපපාදං පවනතං නිමිතතං ආයුභනං පටිසක්ඛිං ගතිං නිබ්බන්තිං උපපන්තිං ජාතිං ජරං බ්‍යාධිං මරණං සොකං පරිඥෙවං උපායාසං බහිද්ධාසඛිඛාරතිමිතතං අභි-භුය්‍යන්ති ගොනුහු, අරහතනඵලසමාපනතන්දාය -පෙ- සුඤ්ඤනවිභාරසමා-පනතන්දාය -පෙ- අනිමිතනවිභාරසමාපනතන්දාය උපපාදං පවනතං නිමිතතං ආයුභනං පටිසක්ඛිං -පෙ- අභිභුය්‍යන්ති ගොනුහු, ඉමෙ දස ගොනුහුඬුමො විපසසනාවසෙන උපපජ්ජන්ති.

කති ගොනුහුඬුමො කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා. පනතරස ගොනුහුඬුමො කුසලා, නයො ගොනුහුඬුමො අබ්‍යාකතා, නජී ගොනුහු-ඬුමො අකුසලා.

1. “සාමිසඤ්ච නිරාමිසං පණ්ණිනඤ්ච අපපණ්ණිනං සුඤ්ඤනඤ්ච විසඤ්ඤාතතං වුට්ඨිතඤ්ච අවුට්ඨිතං
2. අට්ඨ සමාධිස්ස පච්චයා දස ඤාණස්ස ගොචරා අට්ඨාරස ගොනුහුඬුමො තිණණං විමොක්ඛාන පච්චයා,
3. ඉමෙ අට්ඨාරසාකාරා පඤ්ඤ යස්ස පරිචිතා කුසලො විච්චො වුට්ඨානෙ නානාදිට්ඨිසු න කම්පනී’ති

තං ඤාතවෙය්‍ය ඤාණං, පජානනවෙය්‍ය පඤ්ඤා, තෙන වුට්චති: “බහිද්ධාවුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤා ගොනුහු ඤාණං”

ගොනුහුඤ්චනිද්දෙසො.

11. මග්ගඤ්චං

කථං දුභතො වුට්ඨාන විච්චනෙ පඤ්ඤා මග්ග ඤාණං.

සොතාපනතිමග්ගකඛණේ දසසනවෙය්‍ය සමමාදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨියා වුට්ඨාති, තදනුවනතකතිලෙසෙහි ච බන්ධෙහි ච වුට්ඨාති, බහිද්ධා ච සබ්බ-නිමිතෙහි වුට්ඨාති. තෙන වුට්චති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චනෙ පඤ්ඤා මග්ග ඤාණං.

අභිතිරොපනටෙය්න සමමාසඝිකපොසා මිච්ඡාසඝිකපසා වුට්ඨාති, නදනුවනතකකිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

පටිග්ගහටෙය්න සමමාචාචා මිච්ඡාචාචාස වුට්ඨාති, නදනුවනතක-කිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

සමුට්ඨානටෙය්න සමමාකමමනො මිච්ඡාකමමනො වුට්ඨාති, නදනුවනතකකිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනි-මිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

වොදනටෙය්න සමමා ආජ්චො මිච්ඡාආජ්චා වුට්ඨාති, නදනුවනත-කකිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

පග්ගහටෙය්න සමමාචායාමො මිච්ඡාචායාමා වුට්ඨාති, නදනුවනතක-කිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

උපට්ඨානටෙය්න සමමාසනී මිච්ඡාසනියා වුට්ඨාති, නදනුවනතක-කිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: 'දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

උච්චෙකපටෙය්න සමමාසමාධි මිච්ඡාසමාධිනො වුට්ඨාති, නදනුවනතක-කිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨාන විච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

සකදගාමිමග්ගකඛණේ දසසනටෙය්න සමමාදිට්ඨි -පෙ- අච්චෙකපටෙය්න සමමාසමාධි ඔලාජිකා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිසසඤ්ඤාජනා ඔලාජිකා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා වුට්ඨාති, නදනුවනතකකිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං.

උනාගාමිමග්ගකඛණේ දසසනටෙය්න සමමාදිට්ඨි -පෙ- අච්චෙකපටෙය්න සමමාසමාධි අණුසභගතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පටිසසඤ්ඤාජනා, අණු-සභගතා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා වුට්ඨාති, නදනුවනතකකිලෙසෙහි ව ඛනෙහි ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බනිමිතොති වුට්ඨාති, තෙන වුට්ඨති: දුභතො වුට්ඨානවිච්චටෙන පඤ්ඤා මගො ඤ්ඤං'.

අරභකතමග්ගකකිණේ දසුනටෙයන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අවිකෙබ්-
පටෙයන සමමාසමාබ් රුපරාගා අරුපරාගා මානා උඤ්චවා අවිජ්ජාය-
මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා වුට්ඨාති, තදනුවතකක-
කිලෙසෙහි ව ඛකෙහි ව වුට්ඨාති, ඛනිඤ්චා ව සබ්බනිමිතෙතති වුට්ඨාති,
තෙන වුට්ඨති: ‘දුභතො වුට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ සද්දකං.

1. “අජතං ක්කාපෙති¹ ජාතෙන ක්කානං² තෙන පවුට්ඨති
ක්කානවිමොකෙකං³ කුසලතා නානාදිට්ඨිසු න කමපති⁴
2. සමාදග්ගිඤ්චා යථා වෙ විපසංගා
විපසංගානො තථා වෙ සමාදග්ගෙ
විපසංගා ව සමපො තද අහු
සමානභාගා සුගනකා වතතරෙ.
3. දුකඛා සඤ්ඤා රා සුඛො නිරොධොති දසුනං
දුභතො වුට්ඨිතා පඤ්ඤා ඵසෙහි අමතං පදං
4. විමොක්ඛවර්ගං ජානාති නානතෙතකතනං කොවිදෙ
දව්ඤ්ඤා සද්දකං කුසලතා නානාදිට්ඨිසු න කමපති⁵ති,

තං සද්දනටෙයන සද්දකං, පජානනටෙයන පඤ්ඤා, තෙන වුට්ඨති
“දුභතො වුට්ඨානවිවට්ඨනෙ පඤ්ඤා මග්ගෙ සද්දකං.”

මග්ගසද්දකං විදෙද්දසො.

12. ඵලසද්දකං

කථං පඤ්ඤාගපටිපසංගාදිට්ඨිපඤ්ඤා ඵලෙ සද්දකං.

සොතාපතතිමග්ගකකිණේ දසනටෙයන සමමාදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨියා වුට්ඨාති,
තදනුවතකකකිලෙසෙහි ව ඛකෙහි ව වුට්ඨාති, ඛනිඤ්චා ව සබ්බනිමිතෙතති
වුට්ඨාති, තංපඤ්ඤා⁶ පටිපසංගාදිට්ඨිතා උපපජ්ජති සමමාදිට්ඨි, මග්ගසෙසංතං
ඵලං.

1 ක්කාපෙති - PTS, 2 ක්කාණං - PTS, 3 ක්කාණමිමොකෙකං - PTS.
4 ක කමපති - සා: 5 කාංසපතකතෙතං - PTS. 6 කපපඤ්ඤා විම

අභිජීරෝපනවේදන සමමාසඛකපෝ, මිච්ඡාසඛකපෝ, වුට්ඨානි නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි, නංපයොග¹ පටිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාසඛකපෝ, මග්ගසෙසනං ඵලං.

පරිග්‍රහවේදන සමමාචාරා මිච්ඡාචාරාය වුට්ඨානි, නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි. නංපයොගපටිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාචාරා, මග්ගසෙසනං ඵලං.

සමුට්ඨානවේදන සමමාකමමනො, මිච්ඡාකමමනො, වුට්ඨානි, නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි, නංපයොගපටිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාකමමනො. මග්ගසෙසනං ඵලං.

වොදනවේදන සමමාආජ්චො මිච්ඡාආජ්චා, වුට්ඨානි, නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි, නංපයොගපටිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාආජ්චො, මග්ගසෙසනං ඵලං.

පග්ගවේදන සමමාචාරාමො මිච්ඡාචාරාමො වුට්ඨානි, නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි, නංපයොග¹ පටිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාචාරාමො. මග්ගසෙසනං ඵලං.

උපට්ඨානවේදන සමමාසති මිච්ඡාසතියා වුට්ඨානි, නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි, නංපයො ගපිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාසති, මග්ගසෙසනං ඵලං.

අභිකෙට්ඨවේදන සමමාසමාධි මිච්ඡාසමාධිනො වුට්ඨානි, නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි. නංපයොගපටිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාසමාධි, මග්ගසෙසනං ඵලං.

සකදගාමිමග්ගකිලෙසෙහි දසුනවේදන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අභිකෙට්ඨවේදන සමමාසමාධි ඔලාරිකා කාමරාගසංයොජනා පටිසසංයොජනා ඔලාරිකා කාමරාගානුසයා පටිසානුසයා වුට්ඨානි, නදනුවනකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨානි, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිමනෙහි වුට්ඨානි. නංපයොග පටිපසසංඝදානනා උපපජ්ඣති සමමාසමාධි, මග්ගසෙසනං ඵලං.

1. කප්පාසංග ... මම

අනාගාමිමගනකිණේ දසසනටොන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අවිකපටොන සමමාසමාධි අණුසහගතා කාමරාග සකොදුජනා පරිසසකොදුජනා අණුසහගතා කාමරාගානුසයා පරිසානුසයා වුට්ඨාති, තදනුවතකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨාති, බහිඤා ව සබ්බනිමිතෙනහි වුට්ඨාති, නංපයොග-පරිපසසඤාඤා, උපපජ්ඡති සමමාසමාධි, මග්ගසොකං ඵලං.

අරහත්තමගනකිණේ දසසනටොන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අවිකෙ-පටොන සමමාසමාධි රුපරාගා අරුපරාගා මානා උඤ්චවා අවිජ්ජාය, මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා වුට්ඨාති, තදනුවතකකිලෙසෙහි ව බකෙහි ව වුට්ඨාති, බහිඤා ව සබ්බනිමිතෙනහි වුට්ඨාති, නංපයොගපරිපසසඤාඤා, උපපජ්ඡති සමමාසමාධි, මග්ගසොකං ඵලං.

නං සදානටොන සදාණං, පජානනටොන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: පයොගපරිපසසඤාඤා ඵලෙ සදාණං.

ඵලසදාණහිදෙදසො.

13. විමුත්තසදාණං

කථං ජිනනවටටමනුපසසනෙ¹ පඤ්ඤා විමුත්තසදාණං:

සොනාපත්තිමගෙන සකකායදිට්ඨි විවිකිච්ඡා සීලබ්බන පරාමාසො, දිට්ඨානුසයො විවිකිච්ඡානුසයො, අත්තනො විත්තසස උපකකිලෙසා සමමාසමුච්ඡිනා හොනති, ඉමෙහි පඤ්චති උපකකිලෙසෙහි සපරිසුට්ඨානෙහි විත්තං විමුත්තං ගොති සුච්චිත්තං. නංවිමුත්ත සදානටොන සදාණං, පජානනටොන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති: ජිනනවටටමනුපසසනෙ¹ පඤ්ඤා විමුත්ත සදාණං.

සකදගාමිමගෙන ඔලාරිකං කාමරාගසකොදුජනං, පරිසසකොදුජනං ඔලාරිකො කාමරාගානුසයො පරිසානුසයො අත්තනො විත්තසස උපකකිලෙසා සමමාසමුච්ඡිනා හොනති, ඉමෙහි වතුහි උපකකිලෙසෙහි පරිසුට්ඨානෙහි විත්තං විමුත්තං ගොති සුච්චිත්තං. නංවිමුත්ත සදානටොන සදාණං, පජානනටොන පඤ්ඤා, තෙන වුච්චති. 'ජිනනවටටමනුපසසනෙ පඤ්ඤා විමුත්ත සදාණං.

1. ජිනනවට්ටමනුපසසන - මජ්ඣ. ජිනන මනුපසසන - සා, PTS.

අනාගාමිමග්ගෙන අණුසහගතං කාමරාගසඤ්ඤජනං පරිසසඤ්ඤජනං අණුසහගතො කාමරාගානුසයො පරිසානුසයො අත්තනො විත්තසු උපකක්ඛිලෙසා සමමා සමුච්ඡින්නා හොනති, ඉමෙහි චතුහි උපකක්ඛිලෙසෙහි සපරිසුට්ඨානෙහි විත්තං විමුත්තං හොති සුමුත්තං. නං විමුත්ති සද්දනට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, තෙන ට්වචචි: 'ඡින්නවට්ටමනුපසසනෙ පඤ්ඤා විමුත්ති සද්දණං.'

අරහත්තමග්ගෙන රූපරාගො අරූපරාගො මානො උඤ්චවං අවිජ්ජා මානානුසයො භවරාගානුසයො අවිජ්ජානුසයො අත්තනො විත්තසු උපකක්ඛිලෙසා සමමා සමුච්ඡින්නා හොනති, ඉමෙහි අට්ඨති උපකක්ඛිලෙසෙහි සපරිසුට්ඨානෙහි විත්තං විමුත්තං හොති සුමුත්තං, නං විමුත්ති සද්දනට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, තෙන ට්වචචි: 'ඡින්නවට්ටමනුපසසනෙ පඤ්ඤා විමුත්ති සද්දණං.'

නං සද්දනට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, තෙන ට්වචචි: ඡින්නවට්ටමනුපසසනෙ පඤ්ඤා විමුත්ති සද්දණං.

විමුහනි සද්දණ හිඳ්දෙසසා.

14. පච්චවෙකඛනා සද්දණං

කපං නද සමුදගතො¹ ධම්මෙ පසසනො² පඤ්ඤා පච්චවෙකඛනෙ සද්දණං:

සොනාපතති මග්ගකඛණෙ දසසනට්ඨෙන සමමාදිට්ඨි නද සමුදගතො.³ අභිනිරොපනට්ඨෙන සමමාසඛකපෙපා නද සමුදගතො, පරිග්ගහට්ඨෙන සමමාචාචා නද සමුදගතො, සමුට්ඨානට්ඨෙන සමමාකමමනෙතො නද සමුදගතො, වොදනට්ඨෙන සමමාආජ්චො නද සමුදගතො, පග්ගහට්ඨෙන සමමාචාසාමො නද සමුදගතො, උපට්ඨානට්ඨෙන සමමාසති නද සමුදගතො, අවිකෙකපට්ඨෙන සමමාසමාධි නද සමුදගතො.

උපට්ඨානට්ඨෙන සතිසමොඤ්ඤායො නද සමුදගතො, පච්චයට්ඨෙන ධම්මවිචයසමොඤ්ඤායො නද සමුදගතො, පග්ගහට්ඨෙන විරිස-සමොඤ්ඤායො නද සමුදගතො, ඵරණට්ඨෙන පීතිසමොඤ්ඤායො නද සමුදගතො, උපසමට්ඨෙන පසුඤ්ඤාසමොඤ්ඤායො නද සමුදගතො, අවිකෙකපට්ඨෙන සමාධිසමොඤ්ඤායො නද සමුදගතො, පරිසඛිනානට්ඨෙන උපෙකඛාසමොඤ්ඤායො නද සමුදගතො.

1 සමුපාගතෙ - සෂා
2 විපසසනෙ - PTS
3. සමුපතතා - සෂා

අසාද්ධියේ අකම්පියවෙය්න සඤ්ඤාබලං නද සමුදයනං, කොසජේ අකම්පියවෙය්න විරිඤ්ඤාබලං නද සමුදයනං, පමාදෙ අකම්පියවෙය්න සතිබලං නද සමුදයනං උඤ්චෙව අකම්පියවෙය්න සමාධිබලං නද සමුදයනං අවිජ්ජාය අකම්පියවෙය්න පඤ්ඤාබලං නද සමුදයනං.

ආධිමොක්ඛවෙය්න සඤ්ඤානුසාරං නද සමුදයනං, පග්ගහවෙය්න විරිඤ්ඤානුසාරං නද සමුදයනං, උපට්ඨානවෙය්න සතිනුසාරං නද සමුදයනං අවිකේඛපවෙය්න සමාධිනුසාරං නද සමුදයනං, දසසනවෙය්න පඤ්ඤානුසාරං නද සමුදයනං.

ආධිපනෙය්සවෙය්න ඉන්ද්‍රියා නද සමුදයනා, අකම්පියවෙය්න බලා නද සමුදයනා නියතානවෙය්න බොජ්ඣංගා නද සමුදයනා, හෙතුවෙය්න¹ මග්ගො නද සමුදයනො, උපට්ඨානවෙය්න සතිපට්ඨානා නද සමුදයනා, පදහනවෙය්න සමමපට්ඨානා නද සමුදයනා, ඉජ්ඣනවෙය්න ඉද්ධිපාදා නද සමුදයනා, තථවෙය්න සච්චා නද සමුදයනා, අවිකේඛපවෙය්න සමපො නද සමුදයනො, අනුපසස්සනවෙය්න විපසස්සනා නද සමුදයනා, එකරසවෙය්න සමථවිපසස්සනා නද සමුදයනා, අනතිවතනනවෙය්න යුගනකං නද සමුදයනං, සංවරවෙය්න සීලවිසුද්ධි නද සමුදයනා, අවිකේඛපවෙය්න විතතවිසුද්ධි නද සමුදයනා, දසසනවෙය්න දිට්ඨිවිසුද්ධි නද සමුදයනා, විමුත්තවෙය්න විමොක්ඛා නද සමුදයනා, පටිච්චෙධවෙය්න විජ්ජා නද සමුදයනා, පරිච්චාගවෙය්න විමුත්ති නද සමුදයනා, සමුචෙජ්දවෙය්න ඛයෙ ඤාණං නද සමුදයනං.

ජ්ඤෙ මූලවෙය්න නද සමුදයනො, මනසිකාරො සමුට්ඨානවෙය්න නද සමුදයනො, එසො සමොධානවෙය්න නද සමුදයනො, වෙදනා සමොසරණවෙය්න නද සමුදයනා, සමාධි පමුඛවෙය්න නද සමුදයනො, සති ආධිපනෙය්සවෙය්න නද සමුදයනා, පඤ්ඤා නදුත්තරවෙය්න නද සමුදයනා, විමුත්ති සාරවෙය්න නද සමුදයනා, අමතොගධං නිබ්බානං පරියොසානවෙය්න නද සමුදයනං, ට්‍රිට්ඨිනිච්චා පච්චවෙකකති. ඉමෙ ඛම්මා නද සමුදයනා.

1. හෙතවෙය්න - ඡායා

සොතාපතනිඵලකකිණේ දසසනටෙය්න සමමාදිට්ඨි තද සමුදගතා, අතිනිරොපනටෙය්න සමමාසබ්බපෙසා තද සමුදගතො, -පෙ- පටිපසසු-ඛටෙය්න¹ අනුපපාදෙ ඝරුණං තද සමුදගතං. ඡන්දෙ මුලටෙය්න තද සමුදගතො, මනසිකාරො සමුට්ඨානටෙය්න තද සමුදගතො, එසෙසා සමොධානටෙය්න තද සමුදගතො, වෙදනා සමොසරණටෙය්න තද සමුදගතා, පඤ්ඤා තද්වතරටෙය්න තද සමුදගතා, චිත්තනි සාරටෙය්න තද සමුදගතා, අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානටෙය්න තද සමුදගතං, ටුට්ඨිනිත්වා පච්චවෙකකි. ඉමෙ ධම්මා තද සමුදගතා.

සකදගාමිමග්ගකකිණේ -පෙ- සකදගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අනාගාමි-මිග්ගකකිණේ -පෙ- අනාගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අරහත්තමග්ගකකිණේ දසසනටෙය්න සමමාදිට්ඨි තද සමුදගතා, -පෙ- සමුචෙජ්දටෙය්න ඛයෙ ඝරුණං තද සමුදගතා. ඡන්දෙ මුලටෙය්න තද සමුදගතො -පෙ- අමනො-ගධං නිබ්බානං පරියොසානටෙය්න තද සමුදගතං, ටුට්ඨිනිත්වා පච්ච-වෙකකි. ඉමෙ ධම්මා තද සමුදගතා.

අරහත්තඵලකකිණේ දසසනටෙය්න සමමාදිට්ඨි තද සමුදගතා -පෙ- පටිපසසුඛටෙය්න¹ අනුපපාදෙ ඝරුණං තද සමුදගතං. ඡන්දෙ මුලටෙය්න තද සමුදගතො, -පෙ- අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානටෙය්න තද සමුදගතං, ටුට්ඨිනිත්වා පච්චවෙකකි. ඉමෙ ධම්මා තද සමුදගතා.

තං ඝරුණටෙය්න² ඝරුණං, පඡනනටෙය්න පඤ්ඤා. තෙන ටුට්ඨිනි තද සමුදගතෙ ධම්මෙ පසසනෙ³ පඤ්ඤා පච්චවෙකකිනෙ ඝරුණං.³

පච්චවෙකකිනඝරුණනිදෙදසො.

15. වජ්ජනානග්ගඝරුණං.

කථං අජ්ඣකතවච්චජානෙ පඤ්ඤා වජ්ජනානග්ගෙ ඝරුණං:

කථං අජ්ඣකතධම්මෙ¹ වච්චෙති:

චිත්තං අජ්ඣකතං වච්චෙති, සොතං අජ්ඣකතං වච්චෙති, සානං අජ්ඣකතං වච්චෙති, ජීව්හං අජ්ඣකතං වච්චෙති, කායං අජ්ඣකතං වච්චෙති, මනං අජ්ඣකතං වච්චෙති.

1. පටිපසසුඛටෙය්න - PTS.
 2. තඤ්ඤතටෙය්න - PTS.
 3. මිංසසනෙ - PTS.

කථාං වකුටුං අජකිතතං වචනේති: වකුටුං අවිජ්ජාසම්භූත'නති වචනේති, ඒකකුටුං තණ්හාසම්භූත'නති වචනේති, වකුටුං කම්මසම්භූත'නති වචනේති, වකුටුං ආහාරසම්භූත'නති වචනේති, 'වකුටුං චතුත්තං මහා-භූතානං උපාදයා'ති වචනේති, 'වකුටුං උපනත'නති වචනේති, 'වකුටුං සමුදගතනති වචනේති, 'වකුටුං අහුතා සම්භූතං, හුතා න භවිස්සතී'ති වචනේති, වකුටුං අනතචනතතො වචනේති, වකුටුං අද්ධුචං අසසුතං විපරිනාමධම්ම'නති වචනේති, 'වකුටුං අනිච්චං සඛිතං පටිච්චසමුප්පනතං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්ම'නති වචනේති.

වකුටුං අනිච්චතො වචනේති, නො නිච්චතො, දුකඛතො වචනේති, නො සුඛතො; අනතතතො වචනේති, නො අනතතො, නිබ්බිද්දති, නො නද්දති විරජ්ජති, නො රජ්ජති, නිරොධෙති, නො සමුදෙති; පටිනිස්සජ්ජති, නො ආදීඨති අනිච්චතො වචනේතො නිච්චසඤ්ඤං පජ්භති, දුකඛතො වචනේතො සුඛසඤ්ඤං පජ්භති, අනතතතො වචනේතො අතත-සඤ්ඤං පජ්භති නිබ්බිද්දතො නද්දං පජ්භති, විරජ්ජතො රාගං පජ්භති, නිරොධෙතො සමුදයං පජ්භති, පටිනිස්සජ්ජතො ආද්ධං පජ්භති එවං වකුටුං අජකිතතං වචනේති.

කථාං සොතං අජකිතතං වචනේති: 'සොතං අවිජ්ජාසම්භූත'නති වචනේති, -පෙ- එවං සොතං අජකිතතං වචනේති.

කථාං ඝානං අජකිතතං වචනේති ඝානං අවිජ්ජාසම්භූත'නති වචනේති, -පෙ- එවං ඝානං අජකිතතං වචනේති.

කථාං ජීවහං අජකිතතං වචනේති: 'ජීවහං අවිජ්ජාසම්භූත'නති වචනේති, 'ජීවහං තණ්හාසම්භූත'නති වචනේති, ජීවහං කම්මසම්භූත'නති වචනේති 'ජීවහං ආහාරසම්භූත'නති වචනේති, ජීවහං චතුත්තං මහාභූතානං උපා-දයා'ති වචනේති, 'ජීවහං උපනත'නති වචනේති, 'ජීවහං සමුදගත'නති වචනේති, 'ජීවහං අහුතා සම්භූතා හුතා න භවිස්සතී'ති වචනේති, ජීවහං අනතචනතො වචනේති, ජීවහං අද්ධුචං අසසුතං විපරිනාමධම්මා'ති වචනේති, ජීවහං අනිච්චා සඛිතා පටිච්චසමුප්පනතා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා'ති වචනේති.

1. අජකිතතං ඛයම්ම - ඝානං, PTS.

ජීවනං අනිච්චතො වච්චෙති නො තිච්චතො, -පෙ- පටිනිසුඤ්ජනි නො ආදියති. අනිච්චතො වච්චෙතො නිච්චසඤ්ඤං පජ්හති, -පෙ- පටිනිසුඤ්ජනො ආදානං පජ්හති, එවං ජීවනං අජ්ඣතං වච්චෙති.

කථං කායං අජ්ඣතං වච්චෙති: 'කායො අච්ඡාසමුතො'ති වච්චෙති, කායො තණ්හාසමුතො'ති වච්චෙති, 'කායො කමමසමුතො'ති වච්චෙති, 'කායො ආහාරසමුතො'ති වච්චෙති, කායො චතුර්තං මහා- හුතානං උපාදයා'ති වච්චෙති, කායො උප්පන්නො'ති වච්චෙති, කායො සමුදයතො'ති වච්චෙති, කායො අනුඤ්ඤාසමුතො, හුඤ්ඤාන හභිසුනි'ති වච්චෙති, කායං අනන්තතො වච්චෙති, 'කායො අද්වුචො අසසුතො විපරිනාමධමො'ති වච්චෙති, කායො අනිච්චො සඤ්ඤා පටිච්ච- සමුප්පන්නො ඛයධමො, වයධමො නිරොධධමො'ති වච්චෙති, කායං අනිච්චතො වච්චෙති, නො තිච්චතො; දුක්ඛතො වච්චෙති, නො සුඛතො -පෙ- පටිනිසුඤ්ජනි, නො ආදියති, අනිච්චතො වච්චෙතො, නිච්චසඤ්ඤං පජ්හති, දුක්ඛතො වච්චෙතො සුඛසඤ්ඤං පජ්හති -පෙ- පටිනිසුඤ්ජනො ආදානං පජ්හති, එවං කායං අජ්ඣතං වච්චෙති.

කථං මනං අජ්ඣතං වච්චෙති, 'මනො අච්ඡාසමුතො'ති වච්චෙති, මනො තණ්හාසමුතො'ති වච්චෙති, මනො කමමසමුතො'ති වච්චෙති, මනො ආහාරසමුතො'ති වච්චෙති, මනො උප්පන්නො'ති වච්චෙති, මනො සමුදයතො'ති වච්චෙති, 'මනො අනුඤ්ඤාසමුතො, හුඤ්ඤාන හභිසුනි'ති වච්චෙති, මනං අනන්තතො වච්චෙති, මනො අද්වුචො අසසුතො විපරිනාමධමො'ති වච්චෙති, 'මනො අනිච්චො සඤ්ඤා පටිච්ච- සමුප්පන්නො ඛයධමො, වයධමො, විරාගධමො, නිරොධධමො'ති වච්චෙති. මනං අනිච්චතො වච්චෙති, නො තිච්චතො; දුක්ඛතො වච්චෙති නො සුඛතො, අනන්තතො වච්චෙති, නො අනන්තො, නිබ්බිද්දති, නො නාද්දති; විරජ්ජති, නො රජ්ජති; නිරොධෙති, නො සමුදෙති; පටි- නිසුඤ්ජනි, නො ආදියති. අනිච්චතො වච්චෙතො නිච්චසඤ්ඤං පජ්හති, දුක්ඛතො වච්චෙතො සුඛසඤ්ඤං පජ්හති, අනන්තතො වච්චෙතො අනන්තසඤ්ඤං පජ්හති, නිබ්බිද්දතො නාද්දං පජ්හති, විරජ්ජතො රාගං පජ්හති, නිරොධෙතො සමුදයං පජ්හති, පටිනිසුඤ්ජනො ආදානං පජ්හති, එවං මනං අජ්ඣතං වච්චෙති, එවං අජ්ඣතධමො! වච්චෙති.

තං ඤාතවෙය්න ඤාණං, පජානනවෙය්න පඤ්ඤා තෙන ට්ඵ්ඵති: 'අජ්ඣතවච්චනො පඤ්ඤා වජ්ඣනානන්ත ඤාණං'

වජ්ඣනානන්තඤ්ඤානි දෙදසො.

16. ගොවරනානන්ධසද්දණං

කථං බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්තො පඤ්ඤා ගොවරනානන්ධො සද්දණං.

කථං බ්ගිඤ්ඤා ධම්මෙ වච්චන්ති: රූපෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති, සඤ්ඤෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති, ගඤ්ඤෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති, රසෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති, ඵොට්ඨකෙබ්බෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති, ධම්මෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති.

කථං රූපෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති, රූපා අවිජ්ජාසම්භූතා'ති වච්චන්ති, රූපා නණ්භා සම්භූතා'ති වච්චන්ති, 'රූපා කම්මසම්භූතා'ති වච්චන්ති, 'රූපා ආහාරසම්භූතා'ති වච්චන්ති, රූපා ව්භුතනං මහාභූතානං උපාදයා'ති වච්චන්ති, 'රූපා උප්පන්නා'ති වච්චන්ති, 'රූපා සමුද්දගතා'ති වච්චන්ති, රූපා අනුච්චා සම්භූතා හුච්චා න භවිස්සන්ති'ති වච්චන්ති, රූපෙ අනන්වන්තතො වච්චන්ති, 'රූපා අද්ධුච්චා අසස්සතා විපරිනාමධම්මා'ති වච්චන්ති, 'රූපා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බ්ගධම්මා වගධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා'ති වච්චන්ති,

රූපෙ අනිච්චතො වච්චන්ති, නො නිච්චතො, දුක්ඛතො වච්චන්ති, නො සුඛතො, අනත්තතො වච්චන්ති, නො අත්තතො, නිබ්බිද්දති, නො නද්දති, විරජ්ජති, නො රජ්ජති; නිරොධෙති, නො සමුද්දෙති; පටිනිස්සජ්ජති නො ආදීයති, අනිච්චතො වච්චන්තො නිච්චසඤ්ඤං පජ්භති, දුක්ඛතො වච්චන්තො සුඛසඤ්ඤං ජ්භති, අනත්තතො වච්චන්තො අත්තසඤ්ඤං පජ්භති, නිබ්බිද්දන්තො නද්දං පජ්භති, විරජ්ජන්තො රාගං පජ්භති, නිරොධෙන්නො සමුද්දෙං පජ්භති, පටිනිස්සජ්ජන්තො ආදුනං පජ්භති. එවං රූපෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති.

කථං සඤ්ඤෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති *සඤ්ඤා ව්භුතනං මහාභූතානං උපාදයාති, වච්චන්ති, 'සඤ්ඤා උප්පන්නා'ති වච්චන්ති, සඤ්ඤා සමුද්දගතා'ති වච්චන්ති, 'සඤ්ඤා අනුච්චා සම්භූතා, හුච්චා න භවිස්සන්ති'ති වච්චන්ති, සඤ්ඤෙ අනන්වන්තතො වච්චන්ති, 'සඤ්ඤා අද්ධුච්චා අසස්සතා විපරිනාමධම්මා'ති වච්චන්ති, සඤ්ඤා අනිච්චා සංඛිතා පටිච්චසමුප්පන්නා බ්ගධම්මා වගධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා'ති වච්චන්ති.

සඤ්ඤෙ අනිච්චතො වච්චන්ති, නො නිච්චතො, -පෙ- එවං සඤ්ඤෙ බ්ගිඤ්ඤා වච්චන්ති.

*සද්ද අවිජ්ජාසම්භූතා'ති වච්චන්ති -පෙ-' ඉති මජ්ඣං, ය්‍යං සී, PTS. පෙ.ඤ්ඤෙසු දිස්සති, නං ඵ හ පාලිසං න ඤ්ඤෙති, ඤ්ඤෙසු උතුරිතං සමුට්ඨාසන්නා, අට්ඨකථාසපි අවිජ්ජා යද්දනාදි වභූතානං න වුත්තා'නති වුත්තං.

කථං ගඤ්ඤි බහිද්ධා වච්ඤේති: ‘ගඤ්ඤා අවිජ්ජාසම්භූතා’ති වච්ඤේති, ‘ගඤ්ඤා තණ්හාසම්භූතා’ති වච්ඤේති, -පෙ- එවං ගඤ්ඤි බහිද්ධා වච්ඤේති.

කථං රසෙ බහිද්ධා වච්ඤේති: ‘රසා අවිජ්ජාසම්භූතා’ති වච්ඤේති ‘රසා තණ්හාසම්භූතා’ති වච්ඤේති, -පෙ- එවං රසෙ බහිද්ධා වච්ඤේති.

කථං ඵොට්ඨබ්බෙ බහිද්ධා වච්ඤේති: ‘ඵොට්ඨබ්බා අවිජ්ජාසම්භූතා’ති වච්ඤේති: ඵොට්ඨබ්බා තණ්හාසම්භූතා’ති වච්ඤේති, ‘ඵොට්ඨබ්බා කම්ම-සම්භූතා’ති වච්ඤේති, ඵොට්ඨබ්බා ආහාරසම්භූතා’ති වච්ඤේති, ඵොට්ඨබ්බා උප්පන්නා’ති වච්ඤේති, ඵොට්ඨබ්බා සමුද්ගතා’ති වච්ඤේති -පෙ- එවං ඵොට්ඨබ්බෙ බහිද්ධා වච්ඤේති.

කථං ධම්මෙ බහිද්ධා වච්ඤේති: ‘ධම්මා අවිජ්ජාසම්භූතා’ති වච්ඤේති, ‘ධම්මා තණ්හාසම්භූතා’ති වච්ඤේති ධම්මා කම්ම සම්භූතා’ති වච්ඤේති, ධම්මා ආහාරසම්භූතා’ති වච්ඤේති, ධම්මා චතුක්ඛං මහාභූතානං උපාදයා’ති වච්ඤේති,* ධම්මා උප්පන්නා’ති වච්ඤේති, ධම්මා සමුද්ගතා’ති වච්ඤේති, ‘ධම්මා අනුඤ්ඤා සම්භූතා’ති, නුඤ්ඤා න භවිස්සන්ති’ති වච්ඤේති, ධම්මෙ අනන්තතතො වච්ඤේති, ධම්මා අද්ධුවා අසස්සතා විපරිනාමධම්මා’ති වච්ඤේති, ධම්මා අනිච්චා සඛිතා පච්චිකම්මප්පන්නා බසධම්මා වසධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා’ති වච්ඤේති.

ධම්මෙ අනිච්චතො වච්ඤේති, නො නිච්චතො; දුකඛතො වච්ඤේති නො සුඛතො; අනත්තතො වච්ඤේති, නො අත්තතො, නිබ්බිද්දති, නො නාදති, විරජ්ජති, නො රජ්ජති, නිරොධෙති නො සමුදෙති; පටිනිස්සජ්ජති නො ආදියති, -පෙ- අනිච්චතො වච්ඤේතො නිච්චසඤ්ඤං පජ්භති, දුකඛ-තො වච්ඤේතො සුඛසඤ්ඤං පජ්භති, අනත්තතො වච්ඤේතො අත්ත-සඤ්ඤං පජ්භති, නිබ්බිද්දතො නාදිං පජ්භති, විරජ්ජතො රාගං පජ්භති, නිරොධෙතො සමුදයං පජ්භති, පටිනිස්සජ්ජතො ආද්දනං පජ්භති. එවං ධම්මෙ බහිද්ධා වච්ඤේති.

තං ඤ්ඤාභවෙයින ඤ්ඤාං, පජ්ජනනවෙයින පඤ්ඤා, නොන චූච්චිති: ‘බහිද්ධා වච්ඤානෙ පඤ්ඤා ගොචරනානනොන ඤ්ඤාං’

ගොචරනානනොනඤ්ඤානිද්දද්දසා

* චතුක්ඛං මහාභූතානං උපාදයාති පදං - ඤා මජ්ඣං පොඤ්ඤෙසු ව කෙසුචි සීහල පොඤ්ඤෙසු ව ත භවිතං.

විඤ්ඤාණමාත්‍ර කෙනටෙයින විඤ්ඤාණවරියා.

නිරාගා¹ වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, නිද්දෙසා² වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, නිමොගා³ වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, නිමොනා⁴ වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, නිද්දිට්ඨි⁵ වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, නිඋඤ්චමා⁶ වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, නිබ්බිච්චි⁷ වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, නානුසයා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, රාගවිපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, දොසවිපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, මොහවිපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, දිට්ඨිවිපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, උඤ්චවිපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, විචිතිවිපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, අනුසයවිපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, කුසලෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, අකුසලෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, සාවච්ඡෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, අනවච්ඡෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, කණෙහහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, සුකෙහහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, සුචුද්දෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, දුකචුද්දෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, සුඛවිපාකෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, දුකඛවිපාකෙහි කමෙමහි විපපයුතතා වරනීති විඤ්ඤාණවරියා, විඤ්ඤාතෙ⁸ වරනීති විඤ්ඤාණවරියා විඤ්ඤාණසස ඵවරුපා වරියා ගොතීති විඤ්ඤාණවරියා, පකතිපරිසුඤ්චිදං විතතං නිකතිලෙසටෙයිනාති විඤ්ඤාණවරියා, අයං විඤ්ඤාණවරියා.

කතමා අඤ්ඤාණවරියා⁹

මනාපියෙසු¹⁰ රුපෙසු රාගසස ජවනථාය ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, රාගසස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා අමනාපියෙසු රුපෙසු දොසසස ජවනථාය ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, දොසසස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, තදුහයෙන¹¹ අසමපෙකකනසමි වනුසමි මොහසස ජවනථාය ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මොහසස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විනිබ්බසස මානසස ජවනථාය ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මානසස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, පරාමට්ඨාය¹² දිට්ඨියා ජවනථාය ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, දිට්ඨියා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විකෙඛපගතසස උඤ්චවසස ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, උඤ්චවසස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, අනිට්ඨඛගතාය¹³ විචිතිවිපාය ජවනථාය ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, විචිතිවිපාය ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, ථාමගතසස අනුසයසස ජවනථාය ආවච්ඡනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, අනුසයසස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා.

1. නිරාගා-පු, ෧ ජසං, ස්‍යා PTS, නිරාගං සි.1, 2. නිද්දෙසා - PTS, නිද්දෙසං - සි 1
3. නිමොගා - PTS, නිමොගං - සි 1 4. නිමොනා - PTS, නිමොනං - සි 1
5. නිද්දිට්ඨි - PTS, සි 1 6. නිඋඤ්චමා-ස්‍යා, නිඋඤ්චමං - සි 1. 7. නිබ්බිච්චි - PTS, සි 1
8. විඤ්ඤාණ - PTS, 9. අඤ්ඤාණ වරියා-සි. 1 10 මනාපියෙසු - ස.
11 තදුහසෙ - සි. 1-2. 12 පරාමට්ඨාය - PTS, 13. අනිට්ඨඛගතාය - ස්‍ය

මනාපියෙසු සද්දෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ගඤ්ඤිසු -පෙ- මනාපියෙසු රසෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ඵොට්ඨබ්බෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ඛමෙමසු රාගස්ස ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, රාගස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, අමනාපියෙසු ඛමෙමසු¹ දෙසස්ස ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, දෙසස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, තදුගඤෙන අසමපෙකකනසමිං වන්චුසමිං මොහස්ස ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මොහස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විනිබ්බනස්ස මානස්ස ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, මානස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, පරාමට්ඨාය දිට්ඨියා ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා දිට්ඨියා ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, විකෙඛපගතස්ස උඤ්චවස්ස ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, උඤ්චවස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, අනිට්ඨඛගතාය විචිකිච්ජාය ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, විචිකිච්ජාය ජවනා අඤ්ඤාණවරියා, ථාමගතස්ස අනුසයස්ස ජවනන්දාය ආවජ්ජනකිරියාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණවරියා, අනුසයස්ස ජවනා අඤ්ඤාණවරියා.

අඤ්ඤාණවරියාති කෙනටෙඨන අඤ්ඤාණවරියා:

සරාගා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සදෙසා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සමොහා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සමානා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සදිට්ඨි චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සඋඤ්චවා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සචි-
 විකිච්ජා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා සානුසසා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, රාගසමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දෙසසමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, මොහසමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, මානසමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දිට්ඨිසමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, උඤ්චව සමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, විචිකිච්ජා සමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අනුසයසමපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, කුසලෙහි කමෙමහි විපපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අකුසලෙහි කමෙමහි සමපයුතනා² චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සාවජේහි කමෙමහි සමපයුතනා² චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අනවජේහි කමෙමහි විපපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, කණ්ණෙහි කමෙමහි සමපයුතනා² චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සුකෙහි කමෙමහි විපපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සුබ්බුද්ධෙහි කමෙමහි විපපයුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දුඛබ්බුද්ධෙහි කමෙමහි සමපයුතනා² චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, සුඛවිපාකෙහි කමෙමහි විපප-
 යුතනා චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, දුකඛපාකෙහි කමෙමහි සමපයුතනා² අඤ්ඤාණවරියා³ චරතීති අඤ්ඤාණවරියා, අඤ්ඤාණස්ස ඵවරුපා චරියා හොතීති අඤ්ඤාණවරියා, අඨං අඤ්ඤාණවරියා.

1. රුපෙසු - PTS

2. විපායුතනා - PTS

3. අඤ්ඤාණ - සී 1-2

කතමා සද්දණවරියා.

අනිච්චානුපසස්සන්ධාරියා අච්ඡන්ධිකරියාබ්බාසාකතා විසද්දණවරියා, අනිච්චානුපසස්සන්ධා සද්දණවරියා, දුක්ඛානුපසස්සන්ධාරියා අච්ඡන්ධිකරියාබ්බාසාකතා විසද්දණවරියා, දුක්ඛානුපසස්සන්ධා සද්දණවරියා, අනන්තානුපසස්සන්ධාරියා, නිබ්බිද්දනුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- විරාගානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- නිරෝධානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- පටිනිසංගොනුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- බ්බානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- වසානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- විපරිනාමානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- අනිමිත්තානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- අප්පනිතිතානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- සුඤ්ඤාතානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- අධිපඤ්ඤාවිමානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- යථාභූතසද්දණ දස්සන්ධාරියා -පෙ- අදීනවානුපසස්සන්ධාරියා -පෙ- පටිසම්භිද්ධානුපසස්සන්ධාරියා අච්ඡන්ධිකරියාබ්බාසාකතා විසද්දණවරියා, පටිසම්භිද්ධානුපසස්සන්ධා සද්දණවරියා, විච්චානුපසස්සන්ධා සද්දණවරියා, සොවාපඤ්ඤාමග්ගො සද්දණවරියා සොවාපඤ්ඤාමග්ගො සද්දණවරියා, සකදගාමිමග්ගො සද්දණවරියා, සකදගාමිමග්ගො සද්දණවරියා, අනාගාමිමග්ගො සද්දණවරියා, අනාගාමිමග්ගො සද්දණවරියා, අරහත්තමග්ගො සද්දණවරියා අරහත්තමග්ගො සද්දණවරියා.

සද්දණවරියා කෙනටෙයින සද්දණවරියා.

නිරාගා චරනීති සද්දණවරියා, නිද්දොසා චරනීති සද්දණවරියා නිමොහා චරනීති සද්දණවරියා, නිමොහා චරනීති සද්දණවරියා, නිද්දොසා චරනීති සද්දණවරියා, නිබ්බිච්චිති චරනීති සද්දණවරියා, නානුසයා චරනීති සද්දණවරියා, රාගවිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, දොසවිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා මොහවිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, මානවිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, දිට්ඨිවිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, උද්ධවිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, විචිතිච්චාමිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, අනුසයවිප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, කුසලෙහි කමෙමහි සමපය්‍යතනා¹ චරනීති සද්දණවරියා, අකුසලෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, සාවච්ඡෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, අනවච්ඡෙහි කමෙමහි සමපය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, කණ්ණහහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, සුකෙකහි කමෙමහි සමපය්‍යතනා¹ චරනීති සද්දණවරියා, සුබ්බුද්ධෙහි කමෙමහි සමපය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, දුක්ඛුද්ධෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, සුබ්බිපාකෙහි කමෙමහි සමපය්‍යතනා¹ චරනීති සද්දණවරියා, දුක්ඛවිපාකෙහි කමෙමහි විප්පය්‍යතනා චරනීති සද්දණවරියා, සද්දනෙ² චරනීති සද්දණවරියා, සද්දණස්ස ඵචරුපා වරියා ගොතීති සද්දණවරියා, අයං සද්දණවරියා.

අසද්දණ විසද්දණවරියා, අසද්දණ අසද්දණවරියා, අසද්දණ සද්දණවරියා. නං සද්දනටෙයින සද්දණං, පජානනටෙයින පසද්දණ කෙන ටුච්චති: වරියාවච්චාතො පසද්දණ වරියානානවෙන සද්දණං.

වරියානානවෙන සද්දණනිද්දොසො.

1. මිච්චානුපසස්සන්ධා - PTS, 2 සද්දණ - සී. 1, 2.

18. භූමිනානනකසද්දණං

කථං චතුධම්මවච්චන්දනෙ පසද්ද භූමිනානනෙත සද්දණං.

චතසො භූමියො: කාමාවාචරා භූමි, රූපාවචරා භූමි, අරූපාවචරා භූමි, අපරියාපනනා භූමි.

කතමා කාමාවචරා භූමි: හෙට්ඨනො අභිචිතරයං පරියනනං කරිනි, උපරිතො පරනිමිතවසවතති දෙවෙ අනොතා කරිනි, යං එතසම් අනතරෙ එන්දවචරා එන්ද පරියාපනනා ඛනිධානුආයතනා රූපා වෙදනා සසද්ද සඛිධාරි විසද්දණං, අයං කාමාවචරා භූමි.

කතමා රූපාවචරා භූමි: හෙට්ඨනො බ්‍රහ්මලොකං පරියනනං කරිනි, උපරිතො අකතිට්ඨි දෙවෙ අනොතා කරිනි, යං එතසම් අනතරෙ එන්දවචරා එන්ද පරියාපනනා සමාපනනසස වා උපපනනසස¹ වා දිට්ඨි-ධම්මසුඛවිහාරිසස වා විතතවෙනසිකා ධම්මා, අයං රූපාවචරා භූමි.

කතමා අරූපාවචරා භූමි. හෙට්ඨනො ආකාසානසද්දවායනනුපගෙ දෙවෙ පරියනනං කරිනි, උපරිතො නෙවසසද්දනාසසද්දයනනුපගෙ දෙවෙ අනොතා කරිනි, යං එතසම් අනතරෙ එන්දවචරා එන්ද පරියා-පනනා සමාපනනසස වා උපපනනසස¹ වා දිට්ඨිධම්මසුඛවිහාරිසස වා විතත-වෙනසිකා ධම්මා, අයං අරූපාවචරා භූමි.

කතමා අපරියාපනනා භූමි. අපරියාපනනා මග්ගා ච මග්ගඵලානි ච අසඛිධානා ච ධාතු, අයං අපරියාපනනා භූමි, ඉමා චතසො භූමියො.

අපරාපි චතසො භූමියො: චතතාරො සතිපට්ඨානා, චතතාරො සමමපට්ඨානා, චතතාරො ඉභ්බිපාද චතතාරි ක්කානාති, චතසො අප-මසද්දයො, චතසො අරූපසමාපනනියො, චතසො පරිසමහිද, චතසො පටිපද, චතතාරි ආරම්මණානි, චතතාරි අරියවංසානි, චතතාරි සඛනභවජ්ඣිති, චතතාරි වකකානි, චතතාරි ධම්මපදනි, ඉමා චතසො භූමියො.

තං සද්දතට්ඨන සද්දණං, පජානනට්ඨන පසද්ද. තෙන ට්‍රිච්චති: චතුධම්මවච්චන්දනෙ පසද්ද භූමිනානනෙත සද්දණං.

භූමිනානනකසද්දණනිදද්දසො

1 උපපනනසස - මජ්ඣං, ෧෪, PTS,

19. ධම්මනානන්ධසද්දණං

කථං නවධම්මවච්චන්දනෙ පඤ්ඤා ධම්මනානන්ධෙකෙකෙක සද්දණං:

කථං ධම්මෙ වච්චන්දනී: කාමච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අකුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. රූපාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. අරූපාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. අපරියාපනෙන ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී.

කථං කාමාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අකුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී: දස කුසලකම්මපථේ කුසලතො වච්චන්දනී, දස අකුසලකම්මපථේ අකුසලතො වච්චන්දනී, රූපඤ්ඤා විපාකඤ්ඤා කිරිඳඤ්ඤා අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. එවං කාමාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අකුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී.

කථං රූපාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී: ඉධධංසු චන්තාරි ක්‍රියානී කුසලතො වච්චන්දනී, නත්‍රු-පපන්නස්ස චන්තාරි ක්‍රියානී අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. එවං රූපාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී.

කථං අරූපාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී: ඉධධංසු චන්තස්ස අරූපාවච්චරසමාපන්නියො කුසලතො වච්චන්දනී, නත්‍රුපපන්නස්ස චන්තස්ස අරූපාවච්චරසමාපන්නියො අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. එවං අරූපාවච්චරෙ ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී.

කථං අපරියාපනෙන ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී: චන්තාරො අරියමග්ගෙ කුසලතො වච්චන්දනී, චන්තාරි ච සාමඤ්ඤඵලානී නිබ්බානඤ්ඤා අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. එවං අපරියාපනෙන ධම්මෙ කුසලතො වච්චන්දනී, අබ්‍යාකතතො වච්චන්දනී. එවං ධම්මෙ වච්චන්දනී.

නව පාමොජ්ජමුලකා ධම්මා: අනිච්චතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිනස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සමනති, පස්සඤ්ඤාකායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විතතං සමාධියති, සමාභිනෙ විතතෙ සථාභුතං ජානාති¹ පස්සති, ඥානං ජානං පස්සං නිබ්බිදෙති, නිබ්බිදං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති. දුක්ඛතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- අනන්තතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ-

1. පජාකාති - මජ්ඣිම, සං, PTS

රූපං අනිච්චතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං දුක්ඛතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං අනත්තතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සංඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං දුක්ඛතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං අනත්තතො මනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සමානි, පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විතතං සමාධියති, සමාහිතෙන විතෙන යථාභුතං ජානාති පස්සති, යථාභුතං ජානං පස්සං නිබ්බිඤ්ඤති, නිබ්බිඤ්ඤං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති. ඉමෙ නව පාමොජ්ජමූලකා ධම්මා.

නව යෝගිසෝමනසිකාරමූලකා ධම්මා: අනිච්චතො යෝගිසෝ මනසි- කරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො- පස්සමානි, පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විතතං සමාධියති, සමාහිතෙන විතෙන 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛ- සමුදයෝ'ති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධෝ'ති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපදා'ති යථාභුතං පජානාති.

දුක්ඛතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සමානි, පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විතතං සමාධියති, සමාහිතෙන විතෙන 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථා- භුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛසමුදයෝ'ති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධෝ'ති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටි- පදා'ති යථාභුතං පජානාති.

අනත්තතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං අනිච්චතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං දුක්ඛතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- රූපං අනත්තතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සංඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං දුක්ඛතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති -පෙ- ජරාමරණං අනත්තතො යෝගිසෝමනසිකරොතො පාමොජ්ජං ජායති, පමුදිතස්ස පීති ජායති, පීතිමනස්ස කායො පස්සමානි. පස්සඤ්ඤායො සුඛං වෙදෙති, සුඛිනො විතතං සමාධියති, සමාහිතෙන විතෙන 'ඉදං දුක්ඛ'නති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛසමුදයෝ'ති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධෝ'ති යථාභුතං පජානාති, 'අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපදා'ති යථාභුතං පජානාති. ඉමෙ නව යෝගිසෝමනසිකාරමූලකා ධම්මා.

නව නානතතා: ඛිභුනානතතං පටිච්ච උපපජ්ජති එසසනානතතං,
 එසසනානතතං පටිච්ච උපපජ්ජති වේදනානානතතං, වේදනානානතතං
 පටිච්ච උපපජ්ජති සකුඤ්ඤනානතතං, සකුඤ්ඤනානතතං පටිච්ච උපපජ්ජති
 සමිකපපනානතතං, සමිකපපනානතතං පටිච්ච උපපජ්ජති ඡන්දනානතතං,
 ඡන්දනානතතං පටිච්ච උපපජ්ජති පරිලාභනානතතං, පරිලාභනානතතං
 පටිච්ච උපපජ්ජති පරියෙසනානානතතං, පරියෙසනානානතතං පටිච්ච
 උපපජ්ජති ලාභනානතතං. ඉමෙ නවනානතතා:

නං සදුතට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පසුඤ්ඤා තෙන වුච්චති:
 ‘නව ධම්මවච්ඡාතො පසුඤ්ඤා ධම්මනානතො සදුණං’.

ධම්මනානතතසදුණහිදදදසො.

20-24. සදුණපසුච්චනං

තථං අභිසුඤ්ඤ පසුඤ්ඤා සදුතට්ඨො¹ සදුණං, පරිසුඤ්ඤ පසුඤ්ඤා නීරණට්ඨො²
 සදුණං, පභානපසුඤ්ඤා පරිච්චාගට්ඨො³ සදුණං, භාවනාපසුඤ්ඤා එකරසට්ඨො⁴
 සදුණං, සච්ඡිකිරියාපසුඤ්ඤා චුසනට්ඨො⁵ සදුණං:

යෙ යෙ ධම්මා අභිසුඤ්ඤානා භොනති තෙ තෙ ධම්මා සදුතා භොනති,
 යෙ යෙ ධම්මා පරිසුඤ්ඤානා භොනති තෙ තෙ ධම්මා නීරිතා භොනති,
 යෙ යෙ ධම්මා පභිනා භොනති තෙ තෙ ධම්මා පරිච්චතතා භොනති,
 යෙ යෙ ධම්මා භාවිතා භොනති තෙ තෙ ධම්මා එකරසා භොනති, යෙ
 යෙ ධම්මා සච්ඡිකතා භොනති තෙ තෙ ධම්මා චුසිතා⁶ භොනති.

නං සදුතට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පසුඤ්ඤා තෙන වුච්චති:
 ‘අභිසුඤ්ඤ පසුඤ්ඤා සදුතට්ඨො සදුණං, පරිසුඤ්ඤ පසුඤ්ඤා නීරණට්ඨො සදුණං,
 පභානපසුඤ්ඤා පරිච්චාගට්ඨො සදුණං, භාවනාපසුඤ්ඤා එකරසට්ඨො සදුණං,
 සච්ඡිකිරියා පසුඤ්ඤා චුසනට්ඨො සදුණං’.

සදුණපසුච්චනහිදදදසො

1. සදුතට්ඨත - සී 1,2,3, ඥා 2 නීරණට්ඨත - සී 1, 2, 3. ඥා 3
 3 පරිච්චාගට්ඨත - සී 1,2,3, ඥා 4 එකරසට්ඨත - සී. 1,2,3, ඥා 5.
 5. එසසතට්ඨත - සී 1,2,3, ඥා. 6. චුසිතා - ඥා, මජ්ඣං.

25-28. පරිසමහිදුමසද්දණං

කථං අත්ථනානතො පසද්ද අත්ථපරිසමහිදෙ සද්දණං, ධම්මනානතො පසද්ද ධම්මපරිසමහිදෙ සද්දණං, නිරුත්ථනානතො පසද්ද නිරුත්ථන-පරිසමහිදෙ සද්දණං, පරිභානනානතො පසද්ද පරිභානපරිසමහිදෙ සද්දණං.

සද්ධිඤ්චයං ධම්මො, චිරිඤ්චයං ධම්මො, සතිඤ්චයං ධම්මො, සමාධිඤ්චයං ධම්මො, පසද්දඤ්චයං ධම්මො, අසද්දසද්ධිඤ්චයං ධම්මො,¹ අසද්දචිරිඤ්චයං ධම්මො, අසද්දසතිඤ්චයං ධම්මො, අසද්දසමාධිඤ්චයං ධම්මො, අසද්දපසද්දඤ්චයං ධම්මො, යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මනානතො පසද්ද ධම්මපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

අධිමොක්ඛධෙය්‍යා අත්ථො පග්ගභධෙය්‍යා අත්ථො, උපධිනානධෙය්‍යා අත්ථො, අචිකෙඛපධෙය්‍යා අත්ථො, දසානධෙය්‍යා අත්ථො. අසද්දසද්ධිධෙය්‍යා අත්ථො, අසද්දපග්ගභධෙය්‍යා අත්ථො, අසද්දඋපධිනානධෙය්‍යා අත්ථො, අසද්දසතිධෙය්‍යා අත්ථො, අසද්දසමාධිධෙය්‍යා අත්ථො යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා අත්ථා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා අත්ථා පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති. 'අත්ථනානතො පසද්ද අත්ථපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

පසද්ධ ධම්මෙ සද්දසොභුං බ්‍යසද්ධනනිරුත්ථනානිලාපා, පසද්ධත්ථෙ සද්දසොභුං බ්‍යසද්ධනනිරුත්ථනානිලාපා. අසද්ද ධම්මනිරුත්ථනියො, අසද්ද අත්ථනිරුත්ථනියො. යෙන සද්දණෙන ඉමා නානා නිරුත්ථනියො සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමා නානා නිරුත්ථනියො පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති: 'නිරුත්ථනානතො පසද්ද නිරුත්ථනපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

පසද්ධසු ධම්මෙසු සද්දණාති, පසද්ධසු අත්ථෙසු සද්දණාති, දසසු නිරුත්ථනසු සද්දණාති. අසද්දසති ධම්මෙසු සද්දණාති, අසද්දසති අත්ථෙසු සද්දණාති, අසද්දසති නිරුත්ථනසු සද්දණාති. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා සද්දණා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා සද්දණා පරිච්ඡිද්ධාති. තෙන වුච්චති: 'පරිභානනානතො පසද්ද පරිභානපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

සද්ධාබලං ධම්මො, චිරියබලං ධම්මො, සතිබලං ධම්මො, සමාධිබලං ධම්මො, පසද්දබලං ධම්මො. අසද්දසද්ධිබලං ධම්මො, අසද්දචිරියබලං ධම්මො, අසද්දසතිබලං ධම්මො, අසද්දසමාධිබලං ධම්මො, අසද්දපසද්දබලං ධම්මො. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මා පරිච්ඡිද්ධා'ති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මනානතො පසද්ද ධම්මපරිසමහිදෙ සද්දණං'.

1. සද්ධිඤ්චයං ධම්මො (ඉච්චාදි) - සී 1. 3.

අසාදායියෙ අකම්පියවෙයා අනේවා, කොසජේජ අකම්පියවෙයා අනේවා, පමාදෙ අකම්පියවෙයා අනේවා, උභවෙව අකම්පියවෙයා අනේවා, අච්ඡාය අකම්පියවෙයා අනේවා. අසොදාස අසාදායියෙ අකම්පියවෙයා අනේවා, අසොදාස කොසජේජ අකම්පියවෙයා අනේවා, අසොදාස පමාදෙ අකම්පියවෙයා අනේවා, අසොදාස උභවෙව අකම්පියවෙයා අනේවා, අසොදාස අච්ඡාය අකම්පියවෙයා අනේවා. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා අනේවා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා අනේවා පටිච්චිදානා'ති. තෙන වුච්චති: 'අනේවානවෙන පසාදාස අනේවාපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

පසාදාස ධම්මෙ සද්දසොසභං බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තාහිලාපා, පසාදාස අනේවා සද්දසොසභං බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තාහිලාපා. අසොදාස ධම්මනිරුත්තායො, අසොදාස අනේවානිරුත්තායො. යෙන සද්දණෙන ඉමා නානා නිරුත්තායො සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමා නානා නිරුත්තායො පටිච්චිදානා'ති. තෙන වුච්චති: 'නිරුත්තානවෙන පසාදාස නිරුත්තාපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

පසාදාස ධම්මෙසු සද්දණාති, පසාදාසු අනේවාසු සද්දණාති, දසසු නිරුත්තසු සද්දණාති. අසොදාස ධම්මෙසු සද්දණාති, අසොදාසු අනේවාසු සද්දණාති, අසොදාසු නිරුත්තසු සද්දණාති. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානාසද්දණා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා සද්දණා පටිච්චිදානා'ති. තෙන වුච්චති: 'පටිභානනානවෙන පසාදාස පටිභානපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

සතිසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, ධම්මච්චසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, චිරසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, ජිනිසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, පසාදාසසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, සමාධිසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, උපෙක්ඛාසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො. අසොදාස සතිසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, අසොදාස ධම්මච්චසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, අසොදාස චිරසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, අසොදාස ජිනිසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, අසොදාස පසාදාසසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, අසොදාස සමාධිසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො, අසොදාස උපෙක්ඛාසමොඡ්ඤ්ඤිතො ධම්මො. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා ධම්මො සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානාධම්මො පටිච්චිදානා'ති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මනානවෙන පසාදාස ධම්මපටිසම්භිදෙ සද්දණං.'

උපට්ඨානවෙයා අනේවා, පච්චියවෙයා අනේවා, පග්ගහවෙයා අනේවා, ඵරණවෙයා අනේවා, උපසමවෙයා අනේවා, අච්ඤ්ඤිතවෙයා අනේවා, පටිසම්භිදානවෙයා අනේවා. අසොදාස උපට්ඨානවෙයා අනේවා, අසොදාස පච්චියවෙයා අනේවා, අසොදාස පග්ගහවෙයා අනේවා, අසොදාස ඵරණවෙයා අනේවා, අසොදාස උපසමවෙයා අනේවා, අසොදාස අච්ඤ්ඤිතවෙයා අනේවා, අසොදාස පටිසම්භිදානවෙයා අනේවා. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානා අනේවා සද්දතා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානා අනේවා පටිච්චිදානා'ති. තෙන වුච්චති: 'අනේවානවෙන පසාදාස අනේවාපටිසම්භිදෙ සද්දණං.'

සත්ත ධම්මෙ සන්දසෙසුං බ්‍යඤ්ඤනතිරුත්තාහිලාපා, සත්ත අපේ සන්දසෙසුං බ්‍යඤ්ඤනතිරුත්තාහිලාපා. අඤ්ඤ ධම්මනිරුත්තියො, අඤ්ඤ අත්තිරුත්තියො, යෙන සදුණෙන ඉමා නානානිරුත්තියො සදුතා, තෙනෙව සදුණෙන ඉමා නානානිරුත්තියො පටිච්චිකා'ති. තෙන වුවවති: 'නිරුත්තනානතො පඤ්ඤ නිරුත්තපටිසමහිදෙ සදුණං'.

සත්තසු ධම්මෙසු සදුණාති, සත්තසු අපේසු සදුණාති, වුද්දසසු නිරුත්තසු සදුණාති, අඤ්ඤනි ධම්මෙසු සදුණාති, අඤ්ඤනි අපේසු සදුණාති, අඤ්ඤනි නිරුත්තසු සදුණාති, යෙන සදුණෙන ඉමෙ නානාසදුණා සදුතා, තෙනෙව සදුණෙන ඉමෙ නානාසදුණා පටිච්චිකා'ති. තෙන වුවවති: 'පටිභාන-නානතො පඤ්ඤ පටිභානපටිසමහිදෙ සදුණං'.

සමමාදිට්ඨි ධම්මො, සමමාසඛකපෙපා ධම්මො, සමමාචාචා ධම්මො, සමමාකමනො, ධම්මො සමමාආජීවො ධම්මො, සමමාචායාමො ධම්මො, සමමාසති ධම්මො, සමමාසමාධි ධම්මො. අඤ්ඤ සමමාදිට්ඨි ධම්මො, අඤ්ඤ සමමාසඛකපෙපා ධම්මො, අඤ්ඤ සමමාචාචා ධම්මො, අඤ්ඤ සමමා-කමනො ධම්මො, අඤ්ඤ සමමාආජීවො ධම්මො, අඤ්ඤ සමමාචායාමො ධම්මො, අඤ්ඤ සමමාසති ධම්මො, අඤ්ඤ සමමාසමාධි ධම්මො, යෙන සදුණෙන ඉමෙ නානාධම්මා සදුතා, තෙනෙව සදුණෙන ඉමෙ නානාධම්මා පටිච්චිකා'ති. තෙන වුවවති: 'ධම්මනානතො පඤ්ඤ ධම්මපටිසමහිදෙ සදුණං'.

දසසනටෙඨා අපේඨා, අභිතිරොපනටෙඨා අපේඨා, පරිග්ගහටෙඨා අපේඨා, සමුව්ඨානටෙඨා අපේඨා, වොදනටෙඨා අපේඨා, පග්ගහටෙඨා අපේඨා, උපට්ඨානටෙඨා අපේඨා, අවිකෙඛපටෙඨා අපේඨා. අඤ්ඤ දසසනටෙඨා අපේඨා, අඤ්ඤ අභිතිරොපනටෙඨා අපේඨා, අඤ්ඤ පරිග්ගහටෙඨා අපේඨා, අඤ්ඤ සමුව්ඨානටෙඨා අපේඨා, අඤ්ඤ වොදනටෙඨා අපේඨා, අඤ්ඤ පග්ගහටෙඨා අපේඨා, අඤ්ඤ උපට්ඨානටෙඨා අපේඨා, අඤ්ඤ අවිකෙඛපටෙඨා අපේඨා, යෙන සදුණෙන ඉමෙ නානා අත්ඨා සදුතා, තෙනෙව සදුණෙන ඉමෙ නානා අත්ඨා පටිච්චිකා'ති. තෙන වුවවති: 'අත්ඨනානතො පඤ්ඤ අත්ඨපටිසමහිදෙ සදුණං'.

අට්ඨ ධම්මෙ සන්දසෙසුං බ්‍යඤ්ඤනතිරුත්තාහිලාපා, අට්ඨ අපේ සන්දසෙසුං බ්‍යඤ්ඤනතිරුත්තාහිලාපා. අඤ්ඤ ධම්මනිරුත්තියො, අඤ්ඤ අත්තිරුත්තියො. යෙන සදුණෙන ඉමා නානානිරුත්තියො සදුතා, තෙනෙව සදුණෙන ඉමා නානානිරුත්තියො පටිච්චිකා'ති. තෙන වුවවති: 'නිරුත්තනානතො පඤ්ඤ නිරුත්තපටිසමහිදෙ සදුණං'.

අට්ඨසු ධම්මසු සද්දණාති, අට්ඨසු අනේසු සද්දණාති, සොලසසු නිරුත්ථසු සද්දණාති. අසද්දසු ධම්මසු සද්දණාති, අසද්දසු අනේසු සද්දණාති, අසද්දසු නිරුත්ථසු සද්දණාති. යෙන සද්දණෙන ඉමෙ නානාසද්දණා සද්දනා, තෙනෙව සද්දණෙන ඉමෙ නානාසද්දණා පටිච්චිතා'ති. තෙන චූළචිතී: 'පටිභානනානතෙන පසද්ද පටිභානපටිසම්භිදෙ සද්දණා'.

තං සද්දනට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පසද්දසු. තෙන චූළචිතී: 'අත්ථනානතෙන පසද්දසු අත්ථපටිසම්භිදෙ සද්දණං, ධම්මනානතෙන පසද්දසු ධම්මපටිසම්භිදෙ සද්දණං, නිරුත්ථනානතෙන පසද්දසු නිරුත්ථපටිසම්භිදෙ සද්දණං, පටිභානනානතෙන පසද්දසු පටිභානපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

පටිසම්භිදාසද්දණානිදෙදුග්ගා.

29-31. සද්දණානායං

කථං විහාරනානතෙන පසද්දසු විහාරට්ඨ සද්දණං, සමාපතති නානතෙන පසද්දසු සමාපතනට්ඨ සද්දණං, විහාරසමාපතතිනානතෙන පසද්දසු විහාරසමාපතනට්ඨ සද්දණං:

නිමිත්තං භයතො සමපසාමානො අනිමිතෙන අභිමුත්තතතා චූසා චූසා වයං පසාති අනිමිතො විහාරො, පණීධිං භයතො සමපසාමානො අපපණීතිතෙ අභිමුත්තතතා චූසා චූසා වයං පසාති අපපණීතිතො විහාරො, අභිතිවෙසං භයතො සමපසාමානො සුසද්දසුතෙ අභිමුත්තතතා චූසා චූසා වයං පසාති සුසද්දසුතො විහාරො.

නිමිත්තං භයතො සමපසාමානො අනිමිතෙන අභිමුත්තතතා පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිත්තං ආචජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අනිමිත්තා සමාපතති. පණීධිං භයතො සමපසාමානො අපපණීතිතෙ අභිමුත්තතතා පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිතා නිරොධං නිබ්බානං අපපණීතිතං ආචජ්ජිතා සමාපජ්ජති, අපපණීතිතා සමාපතති. අභිතිවෙසං භයතො සමපසාමානො සුසද්දසුතෙ අභිමුත්තතතා පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිතා නිරොධං නිබ්බානං සුසද්දසුතං ආචජ්ජිතා සමාපජ්ජති, සුසද්දසුතා සමාපතති.

වෙදනානිමිතනං -පෙ- ආඤ්ඤානිමිතනං -පෙ- සඛ්ඛාරනිමිතනං -පෙ- විඤ්ඤාණ නිමිතනං -පෙ- චක්ඛුනිමිතනං -පෙ- ජරාමරණනිමිතනං භයතො සම්පසාමානො අනිමිතො අධිමුත්තතනා චුස්ස චුස්ස වයං පසාසති, අනිමිතො විහාරො. ජරාමරණපණ්ඨිං භයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ඨිනෙ අධිමුත්තතනා චුස්ස චුස්ස වයං පසාසති, අප්පණ්ඨිනො විහාරො. ජරාමරණානිතිවෙසං භයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤතෙ අධිමුත්තතනා චුස්ස චුස්ස වයං පසාසති, සුඤ්ඤතො විහාරො.

ජරාමරණනිමිතනං භයතො සම්පසාමානො අනිමිතො අධිමුත්තතනා පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිචා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිතනං ආචජ්ඣා සමාපජ්ජති, අනිමිතනා සමාපජ්ජති. ජරාමරණපණ්ඨිං භයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ඨිනෙ අධිමුත්තතනා පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිචා නිරොධං නිබ්බානං අප්පණ්ඨිනං ආචජ්ඣා සමාපජ්ජති, අප්පණ්ඨිනා සමාපජ්ජති. ජරාමරණානිතිවෙසං භයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤතෙ අධිමුත්තතනා පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිචා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤතං ආචජ්ඣා සමාපජ්ජති සුඤ්ඤතා සමාපජ්ජති.

ජරාමරණනිමිතනං භයතො සම්පසාමානො අනිමිතො අධිමුත්තතනා චුස්ස චුස්ස වයං පසාසති, පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිචා නිරොධං නිබ්බානං අනිමිතනං ආචජ්ඣා සමාපජ්ජති අනිමිතනා විහාරසමාපජ්ජති. ජරාමරණපණ්ඨිං භයතො සම්පසාමානො අප්පණ්ඨිනෙ අධිමුත්තතනා චුස්ස චුස්ස වයං පසාසති, පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිචා නිරොධං නිබ්බානං අප්පණ්ඨිනං ආචජ්ඣා සමාපජ්ජති, අප්පණ්ඨිනා විහාරසමාපජ්ජති. ජරාමරණානිතිවෙසං භයතො සම්පසාමානො සුඤ්ඤතෙ අධිමුත්තතනා චුස්ස චුස්ස වයං පසාසති, පචතනං අජ්ඣුපෙකඛිචා නිරොධං නිබ්බානං සුඤ්ඤතං ආචජ්ඣා සමාපජ්ජති, සුඤ්ඤතා විහාරසමාපජ්ජති.

අඤ්ඤාද අනිමිතො විහාරො, අඤ්ඤාද අප්පණ්ඨිනො විහාරො, අඤ්ඤාද සුඤ්ඤතො විහාරො. අඤ්ඤාද අනිමිතො සමාපජ්ජති, අඤ්ඤාද අප්පණ්ඨිනා සමාපජ්ජති, අඤ්ඤාද සුඤ්ඤතා සමාපජ්ජති. අඤ්ඤාද අනිමිතො විහාරසමාපජ්ජති, අඤ්ඤාද අප්පණ්ඨිනා විහාරසමාපජ්ජති, අඤ්ඤාද සුඤ්ඤතා විහාරසමාපජ්ජති.

තං ඤාතවෙය්න ඤාණං, පජානනවෙය්න පඤ්ඤා. තෙන චූචචති: 'විහාරනානතෙන පඤ්ඤා විහාරවෙය් ඤාණං, සමාපජ්ජනානතෙන පඤ්ඤා සමාපජ්ජනවෙය් ඤාණං, විහාරසමාපජ්ජනානතෙන පඤ්ඤා විහාරසමාපජ්ජනවෙය් ඤාණං.'

32. ආනන්දරිකසමාධිකරණය

කථාං අවිකේතපපරිසුඛතාවය¹ ආසවසමුච්චේදේ පසුකර ආනන්දරික-
සමාධිකරණය² කරණය:

නෙකෙහිමමවසෙන විනාශයෙහිකගතනා අවිකේතපො සමාධි, තසස
සමාධිසස වසෙන උපපජ්ජති කරණය, තෙන කරුණෙන ආසවා බියනති, ඉති
පඨමං සමථො, පච්ඡා කරණය, තෙන කරුණෙන ආසවානං බියො හොති.
තෙන වුවුවති: 'අවිකේතපපරිසුඛතාවය ආසවසමුච්චේදේ පසුකර
ආනන්දරිකසමාධිකරණය³ කරණය'.

ආසවසමාධි කතමෙ තෙ ආසවා: භාවාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො
අවිජ්ජාසවො.

කතමෙන ආසවා බියනති: සොනාපතනිමගෙන අනවසෙසො දිට්ඨා-
සවො බියති, අපායගමනීයො භාවාසවො බියති, අපායගමනීයො භවාසවො
බියති, අපායගමනීයො අවිජ්ජාසවො බියති, එතෙතෙ ආසවා බියනති.

සකදගාමිමගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බියති, තදෙකටොඨා
භවාසවො බියති, තදෙකටොඨා අවිජ්ජාසවො බියති, එතෙතෙ ආසවා
බියනති.

අනාගාමිමගෙන අනවසෙසො භාවාසවො බියති, තදෙකටොඨා
භවාසවො බියති, තදෙකටොඨා අවිජ්ජාසවො බියති, එතෙතෙ ආසවා
බියනති.

අරහත්තමගෙන අනවසෙසො භවාසවො බියති, අනවසෙසො
අවිජ්ජාසවො බියති. එතෙතෙ ආසවා බියනති.

අබ්‍යාපාදවසෙන - පෙ - ආලොකසකුකුච්චසෙන - පෙ - අවිකේතපවසෙන
- පෙ - ධම්මවච්චානවසෙන - පෙ - කරුණවසෙන - පෙ - පාමොජ්ජවසෙන
- පෙ - පඨමජ්ඣානවසෙන - පෙ - දුතියජ්ඣානවසෙන - පෙ - තතිය-
ජ්ඣානවසෙන - පෙ - චතුත්ථජ්ඣානවසෙන - පෙ - ආකාසානකුච්චා-
නකසමාපතනිවසෙන - පෙ - විකුකුණකුච්චානකසමාපතනිවසෙන - පෙ -
ආකිකුච්චකුච්චානකසමාපතනිවසෙන - පෙ - නෙවසකුකුච්චානකසමාපතනි-
සමාපතනිවසෙන - පෙ - පඨවිකසිණවසෙන - පෙ - ආපොකසිණවසෙන
- පෙ - තෙජෝකසිණවසෙන - පෙ - වායොකසිණවසෙන - පෙ - නීලකසිණව-
සෙන - පෙ - පීතකසිණවසෙන - පෙ - ලොහිතකසිණවසෙන - පෙ - ඔද්ධ-
කසිණවසෙන - පෙ - ආකාසකසිණවසෙන - පෙ - විකුකුණකසිණවසෙන
- පෙ - බුද්ධානුසාහිවසෙන - පෙ - ධම්මානුසාහිවසෙන - පෙ - සඞ්ඝානුසාහි-
වසෙන - පෙ - සීලානුසාහිවසෙන - පෙ - වාගානුසාහිවසෙන - පෙ -
දෙවතානුසාහිවසෙන - පෙ - ආනාපානසති⁴වසෙන - පෙ - මරණසති⁵-
වසෙන - පෙ - කායගතාසතිවසෙන - පෙ - උපසමානුසාහිවසෙන - පෙ -
උදුමානකසකුකුච්චසෙන - පෙ - විචිලකසකුකුච්චසෙන - පෙ - විජුබ්බකසකුකුච්ච-
වසෙන - පෙ - විච්ඡද්දකසකුකුච්චසෙන - පෙ - විකබ්බකසකුකුච්චසෙන - පෙ -

1. පාරිසුද්ධතාවය - සී, 2. ආමානිමෙහි - ඡේදය, 3. ආකන්තරය සමාධිකරණය - සී 1, 2.
4. ආකාපානසසති - PTS 5 මරණසසති - PTS

විකබ්භතකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- හතවිකබ්භතකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- ලොභි-
 නකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- පුලුවකසඤ්ඤාවසෙන -පෙ- අට්ඨිකසඤ්ඤාවසෙන
 -පෙ- දීඝං අසාසවසෙන -පෙ- දීඝං පසාසවසෙන -පෙ- රසං අසාස-
 වසෙන -පෙ- රසං පසාසවසෙන -පෙ- සබ්බකායපටිසංවෙදී අසාස-
 වසෙන -පෙ- සබ්බකායපටිසංවෙදී පසාසවසෙන -පෙ- පසසමායං
 කායසබ්බාරං අසාසවසෙන -පෙ- පසසමායං කායසබ්බාරං පසාසවසෙන
 -පෙ- පීතිපටිසංවෙදී අසාසවසෙන -පෙ- පීතිපටිසංවෙදී පසාසවසෙන
 -පෙ- සුඛපටිසංවෙදී අසාසවසෙන -පෙ- සුඛපටිසංවෙදී පසාසවසෙන
 -පෙ- විතතසබ්බාරපටිසංවෙදී අසාසවසෙන -පෙ- විතතසබ්බාරපටිසං-
 වෙදී පසාසවසෙන -පෙ- පසසමායං විතතසබ්බාරං අසාසවසෙන -පෙ-
 පසසමායං විතතසබ්බාරං පසාසවසෙන -පෙ- විතතපටිසංවෙදී අසාසව-
 සෙන -පෙ- විතතපටිසංවෙදී පසාසවසෙන -පෙ- අභිපමොදයං විතතං
 අසාසවසෙන -පෙ- අභිපමොදයං විතතං පසාසවසෙන -පෙ- සමාදහං
 ඩිතතං -පෙ- විමොචයං විතතං -පෙ- අනිච්චානුපසසී -පෙ- විරාගානුපසසී
 -පෙ- නිරොධානුපසසී -පෙ- පටිනිසංගානුපසසී අසාසවසෙන -පෙ-
 පටිනිසංගානුපසසී පසාසවසෙන විතතසෙසකගගතා අවිකෙඛපො සමාධි.
 නසා සමාධිසා වසෙන උපපජ්ජති සදාණං, තෙන සදාණෙන ආසවා බීයනති.
 ඉති පඨමං සමථො, පච්ඡා සදාණං, තෙන සදාණෙන ආසවානං ඛයො
 හොති. තෙන චූළච්ඡි: ‘අවිකෙඛපපරිසුඤ්ඤානා ආසවසමුච්ඡේදෙ පඤ්ඤා
 ආනන්තරිකසමාධිසමිං සදාණං’.

ආසවානි කතමෙ තෙ ආසවා: කාමාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො
 අවිජ්ජාසවො.

කතෙතෙ ආසවා බීයනති: සොනාපතනිමග්ගෙන අනවසෙසො
 දිට්ඨාසවො බීයති, අපායගමනීයො කාමාසවො බීයති, අපායගමනීයො
 භවාසවො බීයති, අපායගමනීයො අවිජ්ජාසවො බීයති. එතෙතෙ ආසවා
 බීයනති.

සකදාගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බීයති, තදෙකටෙඨා භවා
 සවො බීයති, තදෙකටෙඨා අවිජ්ජාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා බීයනති.

අනාගාමිමග්ගෙන අනවසෙසො කාමාසවො බීයති, තදෙකටෙඨා
 භවාසවො බීයති, තදෙකටෙඨා අවිජ්ජාසවො බීයති. එතෙතෙ ආසවා
 බීයනති.

අරහත්තමග්ගෙන අනවසෙසො භවාසවො බීයති, අනවසෙසො
 අවිජ්ජාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා බීයනති.

නං සදානටෙඨන සදාණං, පජානනටෙඨන පඤ්ඤා. තෙන චූළච්ඡි:
 ‘අවිකෙඛපපරිසුඤ්ඤානා ආසවසමුච්ඡේදෙ පඤ්ඤා ආනන්තරිකසමාධිසමිං
 සදාණං’.

ආනි හතරිකසමාධිසදාණනිදෙදසො.

33. අරණවිහාරඤ්ඤාණං

කපං දසසනාධිපතෙය්‍යං සනෙතා ච විහාරාධිගමො පණීතාධිමුත්තතා පඤ්ඤා අරණවිහාරෙ ඤ්ඤාණං:

දසසනාධිපතෙය්‍යනි අතිච්චානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, දුක්ඛානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, අනතතානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, රූපෙ අතිච්චානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, රූපෙ දුක්ඛානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, රූපෙ අනතතානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසම් -පෙ- ජරාමරණෙ අතිච්චානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, ජරාමරණෙ දුක්ඛානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං, ජරාමරණෙ අනතතානුපසස්සනා දසසනාධිපතෙය්‍යං.

සනෙතා ච විහාරාධිගමොති සුඤ්ඤාතො විහාරො සනෙතා විහාරාධිගමො, අතිමිතො විහාරො සනෙතා විහාරාධිගමො, අප්පණීහිතො විහාරො සනෙතා විහාරාධිගමො.

පණීතාධිමුත්තතාති සුඤ්ඤාතො අධිමුත්තතා පණීතාධිමුත්තතා, අතිමිතො අධිමුත්තතා පණීතාධිමුත්තතා, අප්පණීහිතො අධිමුත්තතා පණීතාධිමුත්තතා.

අරණවිහාරොති පඨමං කොනං¹ අරණවිහාරො, දුතියං කොනං අරණවිහාරො, තතියං කොනං අරණවිහාරො, චතුත්ථං කොනං අරණවිහාරො, ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපතති අරණවිහාරො -පෙ- නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතති අරණවිහාරො.

අරණවිහාරොති කෙනටෙඨන අරණවිහාරො: පඨමෙන කොනෙන² නීවරණෙ හරතීති අරණවිහාරො, දුතියෙන කොනෙන විතක්ඛවිචාරෙ හරතීති අරණවිහාරො, තතියෙන කොනෙන පීතීං හරතීති අරණවිහාරො, චතුත්ථෙන කොනෙන සුඛදුක්ඛෙ හරතීති අරණවිහාරො, ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපතතියා රූපසඤ්ඤාං පටිඝසඤ්ඤාං නානචතසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතතියා ආකාසානඤ්ඤායතනසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො, ආකීඤ්ඤාඤ්ඤායතනසමාපතතියා විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා ආකීඤ්ඤාඤ්ඤායතනසඤ්ඤාං හරතීති අරණවිහාරො. අයං අරණවිහාරො.

තං ඤ්ඤාතටෙඨන ඤ්ඤාණං, පජානනටෙඨන පඤ්ඤා. තෙන වුවච්චි: 'දසසනාධිපතෙය්‍යං සනෙතා ච විහාරාධිගමො පණීතාධිමුත්තතා පඤ්ඤා අරණවිහාරෙ ඤ්ඤාණං'.

අරණවිහාරඤ්ඤාණනිදද්දසො.

1. පඨමජ්ඣානං - මජ්ඣං. 2. පඨමජ්ඣානෙන - මජ්ඣං.

34. නිරෝධසමාපත්තිසද්දණං

කථං ද්විතී ඛලෙහි සමන්තාගතන්තා තයො ච සඛිංචාරානං පටිපසස්සද්ධියා සොලසති සද්දණචරියාහි නචති සමාඛිචරියාහි වසීභාවතා පසද්ද නිරෝධසමාපත්තියා සද්දණං:

ද්විතී ඛලෙහිති ද්වේ බලාහි: සමථබලං, විපසසනාබලං.

කථං සමථබලං: නෙකඛමමවසෙන වින්තසෙසකගගතා අවිකෙඛපො සමථබලං, අව්‍යාපාදවසෙන වින්තසෙසකගගතා අවිකෙඛපො සමථබලං, අලොකසසද්දචසෙන වින්තසෙසකගගතා අවිකෙඛපො සමථබලං, අවිකෙඛපවසෙන වින්තසෙසකගගතා අවිකෙඛපො සමථබලං, -පෙ- පටිතිස්සග්ගානුපසසී අසාසවසෙන වින්තසෙසකගගතා අවිකෙඛපො සමථබලං, පටිතිස්සග්ගානුපසසී පසාසවසෙන වින්තසෙසකගගතා අවිකෙඛපො සමථබලං.

සමථබලනීති කෙනටෙඨන සමථබලං: පඨමෙන ක්කානෙන නීචරණෙන කම්පනීති සමථබලං, දුතියෙන ක්කානෙන විතකඛච්චාරෙ න කම්පනීති සමථබලං, තතියෙන ක්කානෙන පීතියා න කම්පනීති සමථබලං, චතුර්ථෙන ක්කානෙන සුඛදුකෙඛ න කම්පනීති සමථබලං, ආකාසානසද්ධායනන-සමාපත්තියා රූපසසද්දය පටිසසසද්දය නානත්තසසද්දය න කම්පනීති සමථබලං, විසද්දණසද්ධායනනසමාපත්තියා ආදාසානසද්ධායනනසසද්දය න කම්පනීති සමථබලං, ආකීඤ්චසද්දයනනසමාපත්තියා විසද්දණසද්ධායනනසසද්දය න කම්පනීති සමථබලං, නෙචසසද්දනාසසද්දයනනසමාපත්තියා ආකීඤ්චසද්දයනනසසද්දය න කම්පනීති සමථබලං, උඤ්චෙච ච උඤ්චෙචසභගතකීලෙසෙ ච බඤ්චෙච න කම්පනී, න චලනී, න වෙධනීති සමථබලං. ඉදං සමථබලං.

කතමං විපසසනාබලං: අනිච්චානුපසසනා විපසසනාබලං, දුක්ඛානු-පසසනා විපසසනාබලං, අනත්තානුසසනා විපසසනාබලං, නිඛිද්දනුපසසනා විපසසනාබලං, විරාගානුපසසනා විපසසනාබලං, නිරෝධානුපසසනා විපසසනාබලං, පටිතිස්සග්ගානුපසසනා විපසසනා බලං. රූපෙ අනිච්චානු-පසසනා විපසසනාබලං -පෙ- රූපෙ පටිතිස්සග්ගානුපසසනා විපසසනාබලං, වෙදනාය -පෙ- සසද්දය -පෙ- සඛිංරෙචු -පෙ- විසද්දණෙ -පෙ- චකුඤ්චිමි -පෙ- ජරාමරණෙ පටිතිස්සග්ගානුපසසනා විපසසනාබලං.

විපසානාබලනී කෙනටෙඨන විපසානාබලං: අනිච්චානුපසානාය නිච්චසඤ්ඤය න කමපතීති විපසානාබලං, දුක්ඛානුපසානාය සුඛසඤ්ඤය න කමපතීති විපසානාබලං, අනත්තානුපසානාය අත්තසඤ්ඤය න කමපතීති විපසානාබලං, නිබ්බිදනුපසානාය නන්දියා න කමපතීති විපසානාබලං, විරාගානුපසානාය රාගෙ න කමපතීති විපසානාබලං, නිරෝධානුපසානාය සමුදයෙ න කමපතීති විපසානාබලං, පටිනිසංගොනුපසානාය ආදානෙ න කමපතීති විපසානාබලං, අවිජ්ජාය ච අවිජ්ජාසහගතනිලෙසෙ ච බන්ධෙ ච න කමපතී, න චලතී, න වෙධනීති විපසානාබලං. ඉදං ථුවච්චති විපසානාබලං.

කමො ච සංඛාරානං පටිපපසාදධියානී කතමෙසා තිණ්ණන්තං සංඛාරානං පටිපපසාදධියා: දුතියජ්ඣානං සමාපන්නස්ස විතකඛවිචාර, චතුත්ථං සංඛාරා පටිපපසාදධා ගොනති, චතුත්ථං සමාපන්නස්ස අසාසාපසාසා කායසංඛාරා පටිපපසාදධා ගොනති, සඤ්ඤවෙදසිතනිරෝධා සමාපන්නස්ස සඤ්ඤ ච වෙදනා ච විතතසංඛාරා පටිපපසාදධා ගොනති, ඉමෙසං තිණ්ණන්තං සංඛාරානං පටිපපසාදධියා.

සොලසති ඤාණවිදියානීති කතමෙහි සොලසති ඤාණවරියාහි: අනිච්චානුපසානා ඤාණවරියා, දුක්ඛානුපසානා ඤාණවරියා, අනත්තානුපසානා ඤාණවරියා, නිබ්බිදනුපසානා ඤාණවරියා, විරාගානුපසානා ඤාණවරියා, නිරෝධානුපසානා ඤාණවරියා, පටිනිසංගොනුපසානා ඤාණවරියා, විච්චානුපසානා ඤාණවරියා, සොකාපතනිමගො ඤාණවරියා, සොකාපතනිඵලසමාපතනි ඤාණවරියා, සකදගාමිමගො ඤාණවරියා, සකදගාමිඵලසමාපතනි ඤාණවරියා, අනාගාමිමගො ඤාණවරියා, අනාගාමිඵලසමාපතනි ඤාණවරියා, අරහතනමගො ඤාණවරියා, අරහතනඵලසමාපතනි ඤාණවරියා. ඉමෙහි සොලසති ඤාණවරියාහි.

නවති සමාධිවිදියානීති කතමෙහි නවති සමාධිවරියාහි: පඨමං ඤානං සමාධිවරියා, දුතියං ඤානං සමාධිවරියා, තතියං ඤානං සමාධිවරියා, චතුත්ථං ඤානං සමාධිවරියා, ආකාසානසුචායතනසමාපතනි -පෙ- විඤ්ඤාණසුචායතනසමාපතනි -පෙ- ආකිඤ්චසුඤ්ඤයතනසමාපතනි -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤයතනසමාපතනි සමාධිවරියා, පඨමං ඤානං පටිලාභන්දාය විතකෙකා ච විචාරො ච පීතී ච සුඛං ච විතෙතකග්ගනා ච -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤයතනසමාපතනිං පටිලාභන්දාය විතකෙකා ච විචාරො ච පීතී ච සුඛං ච විතෙතකග්ගනා ච. ඉමාහි නවති සමාධිවරියාහි

වසීති පඤ්ච වසියො: ආවජ්ජන¹ වසී, සමාපජ්ජනවසී, අඛට්ඨානවසී, චූට්ඨානවසී, පච්චවෙකකන²වසී.

පඨමං ක්කානං යජ්චිච්ඡකං³ යද්දිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං ආවජ්ජති, ආවජ්ජනාය දක්ඛාසිතතතං නජ්චිති ආවජ්ජනවසී, පඨමං ක්කානං යජ්චිච්ඡකං යද්දිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං සමාපජ්ජති, සමාපජ්ජනාය දක්ඛාසිතතතං නජ්චිති සමාපජ්ජනවසී, පඨමං ක්කානං යජ්චිච්ඡකං යද්දිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං අඛට්ඨාති. අඛට්ඨානෙ දක්ඛාසිතතතං නජ්චිති අඛට්ඨානා වසී, පඨමං ක්කානං යජ්චිච්ඡකං යද්දිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං චූට්ඨාති, චූට්ඨානෙ දක්ඛාසිතතතං නජ්චිති චූට්ඨානවසී, පඨමං ක්කානං යජ්චිච්ඡකං යද්දිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං පච්චවෙකකති, පච්චවෙකකනාය දක්ඛාසිතතතං නජ්චිති පච්චවෙකකනවසී.

දුතියං ක්කානං -පෙ- නෙවසිඤ්ඤානාසිඤ්ඤායතනසමාපතතිං යජ්චිච්ඡකං යද්දිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං ආවජ්ජති, ආවජ්ජනාය දක්ඛාසිතතතං නජ්චිති ආවජ්ජනවසී, නෙවසිඤ්ඤානාසිඤ්ඤායතනසමාපතතිං යජ්චිච්ඡකං යද්දිච්ඡකං යාවතිච්ඡකං සමාපජ්ජති -පෙ- අඛට්ඨාති -පෙ- චූට්ඨාති -පෙ- පච්චවෙකකති, පච්චවෙකකනාය දක්ඛාසිතතතං නජ්චිති පච්චවෙකකනවසී. ඉමා පඤ්චවසියො.

තං ඤානට්ඨෙන ඤාණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා, තෙන චූච්චති: ‘දුච්චිති ඛලෙභි සමන්තාගතතතා තයො ච සඛිඛාරානං පච්චපසාදාසීයා සොලසභි ඤාණචරියාහි නවති සමාඛිචරියාහි වසීහාවතා පඤ්ඤා නිරොධ සමාපතතියා ඤාණං’.

නිරොධසමාපතතිඤ්ඤාණනිද්දෙසො.

35. පරිනිබ්බානාඤ්ඤාණං

කථං සම්පජානස්ස පචතතපරියාදානෙ පඤ්ඤා පරිනිබ්බානෙ ඤාණං :

ඉධ සම්පජානො නෙකකම්මෙන කාමච්ඡන්දස්ස පචතතං පරියාදියති, අඛ්ඛාපාදෙන ඛ්ඛාපදස්ස පචතතං පරියාදියති, ආලොකසිඤ්ඤාය ජීව-මිඤ්ඤා පචතතං පරියාදියති, අභිකෙඛපෙන උඤ්ච්චස්ස පචතතං පරියාදියති, ධම්මවචනානෙහ විචිතිච්ඡාය -පෙ- ඤාණෙන අච්චජාය -පෙ- පාමොජ්ජන අරතියා -පෙ- පඨමෙන ක්කානෙන නීවරණානං පචතතං පරියාදියති -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන භිබ්බකිලෙසානං පචතතං පරියාදියති.

1. ආවජ්ජනා... සමාපජ්ජනා - PTS, 2. පච්චවෙකකණං - මජ්ඣ, සී 1, PTS
3. යජ්චිච්ඡකං - PTS,

අදාළ පන සම්පන්නයේ අනුපාදි සේයා කිබලානගාමයා පරිනිබලා-
යනාසය ඉදහෙළුව වකුපවතනං¹ පරියාදියති, අඤ්ඤාඤාච වකුපවතනං
න උපපජ්ජති, ඉදහෙළුව සොතපවතනං -පෙ- සානපවතනං -පෙ- ජීවනා-
පවතනං -පෙ- කායපවතනං -පෙ- මනෝපවතනං පරියාදියති, අඤ්ඤාඤාච
මනෝපවතනං න උපපජ්ජති, ඉදං සම්පන්නය පවතනපරියාදනෙ පඤ්ඤා
පරිනිබලානෙ ඤාණං.

තං ඤාතධෙය්ඤ ඤාණං, පජානනධෙය්ඤ පඤ්ඤා. තෙන චූළවතී:
'සම්පන්නය පවතනපරියාදනෙ පඤ්ඤා පරිනිබලානෙ ඤාණං'.

පරිනිබලානඤාණනිදද්දසො.

36. සමසීසට්ඨඤාණං

කථං සබ්බධම්මානං සමමාසමුච්ඡේදෙ නිරොධෙ ච අනුපට්ඨානතා
පඤ්ඤා සමසීසට්ඨ ඤාණං:

සබ්බධම්මානනී: පඤ්ඤාකකිකා, ආදසායනනනී, අධාරසමානුයො,
කුසලා ධම්මා, අකුසලා ධම්මා, අඛ්‍යාතතා ධම්මා, කාමාවචරා ධම්මා,
රූපාවචරා ධම්මා, අරූපාවචරා ධම්මා, අපරියාපනතා ධම්මා.

සමමාසමුච්ඡේදනී: නෙකමමෙන කාමච්ඡදං සමමා සමුච්ඡදනී,
අඛ්‍යාපාදෙන ඛ්‍යාපාදං සමමා සමුච්ඡදනී, ආලොකසඤ්ඤාය ජිනමිඤ්ඤං
සමමා සමුච්ඡදනී, අභිකේපෙන උද්ධච්චං සමමා සමුච්ඡදනී, ධම්මව-
චජ්ඣානෙන විචිකිච්ඡං සමමා සමුච්ඡදනී, ඤාණෙන අච්ඡයං සමමා
සමුච්ඡදනී, පාමොජ්ජන අරතීං සමමා සමුච්ඡදනී, පඨමෙන ක්‍යානෙන
නීවරණෙ සමමා සමුච්ඡදනී -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ
සමමා සමුච්ඡදනී.

නිරොධෙය්ඤ: නෙකමමෙන කාමච්ඡදං නිරොධෙය්ඤ, අඛ්‍යාපාදෙන
ඛ්‍යාපාදං නිරොධෙය්ඤ, අලොකසඤ්ඤාය ජිනමිඤ්ඤං නිරොධෙය්ඤ, අභිකේපෙන
උද්ධච්චං නිරොධෙය්ඤ, ධම්මවචජ්ඣානෙන විචිකිච්ඡං නිරොධෙය්ඤ, ඤාණෙන
අච්ඡයං නිරොධෙය්ඤ, පාමොජ්ජන අරතීං නිරොධෙය්ඤ, පඨමෙන ක්‍යානෙන
නීවරණෙ නිරොධෙය්ඤ -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ නිරොධෙය්ඤ.

අනුපට්ඨානතානී: නෙකමමෙන පටිලඤ්ඤා කාමච්ඡදෙන උපට්ඨානී,
අඛ්‍යාපාදං පටිලඤ්ඤා ඛ්‍යාපාදෙන උපට්ඨානී, ආලොකසඤ්ඤා පටිලඤ්ඤා
ජිනමිඤ්ඤං න උපට්ඨානී, අභිකේපෙන පටිලඤ්ඤා උද්ධච්චං න උපට්ඨානී,
ධම්මවචජ්ඣානං පටිලඤ්ඤා විචිකිච්ඡං න උපට්ඨානී, ඤාණං පටිලඤ්ඤා
අච්ඡයං න උපට්ඨානී, පාමොජ්ජන පටිලඤ්ඤා අරතී න උපට්ඨානී, පඨම-
ක්‍යානං පටිලඤ්ඤා නීවරණං න උපට්ඨානනී² -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන
පටිලඤ්ඤා සබ්බකිලෙසා න උපට්ඨානනී.³

1. වකුපවතනං - සී 1, 2,
2. නීවරණං න උපපජ්ජති - සී 2. උපට්ඨනනී - PTS, සා:
3. සබ්බකිලෙසො න උපපජ්ජති - සී 1, උපපජ්ජති - සී 2, උපට්ඨනනී - PTS, සා:

සමනඤ්ඤා කාමච්ඡදාසං පහිනතතා නෙකකම්මං සමං, බ්‍යාපාදස්ස පහිනතතා අබ්‍යාපාදෙ සමං, ඵනමිඤ්ඤා පහිනතතා ආලොකසද්දාසං සමං, උඤ්චවස්ස පහිනතතා අවිකේපො සමං, විචිකිච්ඡාය පහිනතතා ධම්මච-චන්දානං සමං, අච්ඡාය පහිනතතා සද්දණං සමං -පෙ- සබ්බකිලෙසානං පහිනතතා අරහත්තමගො සමං.

සීසනඤ්ඤා තෙරස සීසාති: පලිබොධසීසඤ්ඤා තණ්හා, විනිබ්බන්ධසීසඤ්ඤා¹ මානෝ, පරාමාසසීසඤ්ඤා දිට්ඨි, විකේඛපසීසඤ්ඤා උඤ්චවං, කිලෙසසීසඤ්ඤා² අච්ඡා, අධිමොක්ඛසීසඤ්ඤා සඤ්ඤා, පග්ගහසීසඤ්ඤා විරියං, උපට්ඨාන-සීසඤ්ඤා සඤ්ඤා, අවිකේඛපසීසඤ්ඤා සමාධි, දස්සනසීසඤ්ඤා පසද්දා, පවත්ත-සීසඤ්ඤා ජ්විතින්ද්‍රියං, ගොචරසීසඤ්ඤා විමොක්ඛො, සඤ්ඤාසීසඤ්ඤා නිරොධො.

තං සද්දතට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පසද්දා, තෙන වුච්චති: 'සබ්බධම්මානං සමමා සමුච්චේදෙ නිරොධෙ ච අනුපට්ඨානතා පසද්දා සමසීසට්ඨෙ සද්දණං'.

සමසීසට්ඨසද්දණනිදද්දසංඝා.

37. සලලෙඛට්ඨසද්දණං

කථං පුට්ඨනානතෙතකතතතෙජපරියාදනෙ³ පසද්දා සලලෙඛට්ඨෙ සද්දණං:

පුට්ඨති රාගො පුට්ඨ, දොසො පුට්ඨ, මොහො පුට්ඨ, කොධො -පෙ- උපනාහො -පෙ- මකේඛා -පෙ- පලාසො -පෙ- ඉස්සා -පෙ- මච්ඡරියං -පෙ- මායා -පෙ- සාධෙඤ්ඤා -පෙ- ඵලො -පෙ- සාරලො -පෙ- මානෝ -පෙ- අතිමානෝ -පෙ- මදෙ -පෙ-- පමාදෙ -පෙ- සබ්බෙ කිලෙසා -පෙ- සබ්බෙ -දුච්චරිතා -පෙ- සබ්බෙ අභිසඤ්ඤාරා -පෙ- සබ්බෙ භවගාමී කමමා පුට්ඨ.

නානගොභවනනඤ්ඤා කාමච්ඡද්දා නාතතතා, නෙකකම්මං ඵකතතං. බ්‍යාපාදෙ නාතතතං, අබ්‍යාපාදෙ ඵකතතං. ඵනමිඤ්ඤා නාතතතං, ආලොක-සද්දා ඵකතතං. උඤ්චවං නාතතතං, අවිකේඛපො ඵකතතං. විචිකිච්ඡා නාතතතං, ධම්මචචන්දානං ඵකතතං. අච්ඡා නාතතතං, සද්දණං ඵකතතං. අරහි නාතතතං, පාමොජ්ජං ඵකතතං. නීවරණා නාතතතං, පඨමං-ක්ඛානං ඵකතතං -පෙ- සබ්බෙ කිලෙසා නාතතතං, අරහත්තමගො ඵකතතං.

තෙජොති පසුඤ්ඤා තෙජා: චරණතෙජො, ගුණතෙජො, පසද්දා-තෙජො, පුඤ්ඤාතෙජො, ධම්මතෙජො, චරණතෙජෙන තෙජ්ජනතා දුස්සීලා-තෙජං පරියාදිඤ්ඤා, ගුණතෙජෙන තෙජ්ජනතා අගුණතෙජං පරියාදිඤ්ඤා, පසද්දාතෙජෙන තෙජ්ජනතා දුපසද්දාතෙජං පරියාදිඤ්ඤා, පුඤ්ඤාතෙජෙන තෙජ්ජනතා අපුඤ්ඤාතෙජං පරියාදිඤ්ඤා, ධම්මතෙජෙන තෙජ්ජනතා අධම්මතෙජං පරියාදිඤ්ඤා.

1 බන්ධනසීසඤ්ඤා - ස්‍යා, සී 2 සංකිලෙසසීසඤ්ඤා - මජ්ඣ. 3 පුට්ඨනානතෙතර . - කථෙච්ච

යලෙලබොහි කාමච්ඡන්දෙ අසලෙලො, නෙකබමමං සලෙලො, බ්‍යාපාදෙ අසලෙලො, අබ්‍යාපාදෙ සලෙලො, පීනමිඳ්ධං උසලෙලො, ආලොකසඤ්ඤ සලෙලො, උඤ්චිවං අසලෙලො, අවිකෙට්ඨො සලෙලො, විවිකිච්ඡා අසලෙලො, ධම්මච්චන්දානං සලෙලො, අවිජ්ජා අසලෙලො, සදුණං සලෙලො, අරතී අසලෙලො, පාමොජ්ජං සලෙලො, නීචරණා-අසලෙලො, පඝමං ක්‍යානං සලෙලො - පෙ - සබ්බෙ කීලෙසා අසලෙලො, අරභතනමගො සලෙලො.

තං සදුනට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා තෙන චුච්චහි: 'පුපුනානතෙනකතනතෙජපරිසාදුතෙ පඤ්ඤා සලෙලට්ඨෙයි සදුණං'.

සලෙලබ්බිසදුණ නිදදදගො.

38 විරියාරමනසදුණං

කථා අසලීනතනපභිතතනපග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං:

අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය අසලීන-නතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසා-භාවාය චෙජුලාය භාවනාය පාරිජුරියා අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං.

අනුප්පන්නාසු කාමච්ඡන්දසු අනුප්පාදය අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, උප්පන්නාසු කාමච්ඡන්දසු පභානාය අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, අනුප්පන්නාසු නෙකබමමසු උප්පාදය අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, උප්පන්නාසු නෙකබමමසු සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය චෙජුලාය භාවනාය පාරිජුරියා අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං - පෙ - අනුප්පන්නානං සබ්බකීලෙසානං අනුප්පාදය අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, උප්පන්නානං සබ්බකීලෙසානං පභානාය අසලීන-නතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං, අනුප්පන්නාසු අරභතනමගසු උප්පාදය අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං. උප්පන්නාසු අරභතනමගසු සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය චෙජුලාය භාවනාය පාරිජුරියා අසලීනතනා පභිතතනා පග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං.

තං සදුනට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා තෙන චුච්චහි: 'අසලීනතනපභිතතනපග්ගහට්ඨෙයි පඤ්ඤා විරියාරමෙන සදුණං'.

විරියාරමනසදුණ නිදදදගො.

39. අත්සන්දසසනසූත්තං

කථං නානාධම්මපකාසනනා පඤ්ඤා අත්සන්දසසනෙන සූත්තං:

නානාධම්මානි පඤ්චකකඛා, ආදසායනනානි, අධාරස ධාතුයො, කුසලා ධම්මා, අකුසලා ධම්මා, අබ්‍යාතනා ධම්මා, කාමාවචරා ධම්මා, රූපාවචරා ධම්මා, අරූපාවචරා ධම්මා, අපරියාපනනා ධම්මා.

පකාසනනානි රූපං අනිච්චතො පකාසෙති, රූපා දුක්ඛතො පකාසෙති, රූපං අනත්තතො පකාසෙති. වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤාං -පෙ- සඛ්ඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චතො පකාසෙති, ජරාමරණං දුක්ඛතො පකාසෙති, ජරාමරණං අනත්තතො පකාසෙති.

අත්සන්දසසනෙනි කාමච්ඡදං පඡහනො නෙක්ඛම්මත්ථ: සන්දසෙසති, බ්‍යාපාදං පඡහනො අබ්‍යාපාදත්ථං සන්දසෙසති, ඕනමිඤ්ඤං පඡහනො ආලොකසඤ්ඤත්ථං සන්දසෙසති, උඤ්චවං පඡහනො අවිකෙට්ඨත්ථං සන්දසෙසති, විවිකිච්ඡං පඡහනො ධම්මවච්ඡත්ථානත්ථං සන්දසෙසති, අවිඡ්ජං පඡහනො සූත්තත්ථං සන්දසෙසති, අරතීං පඡහනො පාමොඡ්ජත්ථං සන්දසෙසති, නීචරණෙ පඡහනො පඨමඡක්ඛානත්ථං සන්දසෙසති -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පඡහනො අරහත්තමිග්ගත්ථං සන්දසෙසති.

නං සූතධෙය්ඨන සූත්තං, පඡානනධෙය්ඨන පඤ්ඤා. තෙන චුච්චති: 'නානාධම්මපකාසනනා පඤ්ඤා අත්සන්දසසනෙන සූත්තං'.

අත්සන්දසසනසූත්තං නිදදෙදසා.

40. දසසනවිසුද්ධිසූත්තං

කථං සබ්බධම්මානං එකසමග්ගතා¹නානතොකත්තපට්ඨෙධෙ පඤ්ඤා දසසනවිසුද්ධිසූත්තං:

සබ්බධම්මානනි පඤ්චකකඛා පෙ- අපරියාපනනා ධම්මා.

එකසමග්ගතානි¹ ආදසානි ආකාරෙති සබ්බෙ ධම්මා,² එකසමග්ගතා තථධෙය්ඨන අනත්තධෙය්ඨන සච්චධෙය්ඨන පට්ඨෙධෙය්ඨන අනිඡානනධෙය්ඨන පරිඡානනධෙය්ඨන ධම්මධෙය්ඨන ධාතුධෙය්ඨන³ සූතධෙය්ඨන සච්ඡිනිඊධෙය්ඨන චුසනධෙය්ඨන අනිසමධෙය්ඨන ඉමෙති ආදසානි ආකාරෙති සබ්බෙ ධම්මා එකසමග්ගතා.

1. එකසමග්ගතා සී, 1, 2 2 සබ්බධම්මො - සී 1, 2.
3 ධ.කධෙය්ඨන - යසා

නානාතෙතකතනනනි කාමවිජ්‍යෙ නානතනං, නෙකබ්බිමං එකතනං,
-පෙ- සබ්බකිලෙසා නානතනං, අරහතනමයෝග්‍යා එකතනං.

පටිච්චෙඛෙති දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤාපටිච්චෙධං පටිච්චිකිති, සමුදයසච්චං
පහානපටිච්චෙධං පටිච්චිකිති, නිරොධසච්චං සච්ඡිකිරියාපටිච්චෙධං පටිච්චිකිති,
මග්ගසච්චං භාවනා පටිච්චෙධං පටිච්චිකිති.

දසසනවිසුද්ධිති සොතාපතතිමග්ගකතනෙ දසසනං විසුද්ධිති,
සොතාපතතිඵලකතනෙ දසසනං විසුද්ධං, සකදගාමිමග්ගකතනෙ දසසනං
විසුද්ධිති, සකදගාමිඵලකතනෙ දසසනං විසුද්ධං, උනාගාමිමග්ගකතනෙ
දසසනං විසුද්ධිති, අනාගාමිඵලකතනෙ දසසනං විසුද්ධං, අරහතන-
මග්ගකතනෙ දසසනං විසුද්ධිති, අරහතනඵලකතනෙ දසසනං විසුද්ධං.

තං ඤාතවෙසීත ඤාණං, පජානනවෙසීත පඤ්ඤා. තෙන වුච්චතී:
'සබ්බධම්මානං එකසංගහතානානාතෙතකතනපටිච්චෙධෙ පඤ්ඤා දසසන-
විසුද්ධි ඤාණං'.

දසසනවිසුද්ධිඤාණනිදෙද්දෙසා.

41. බන්ධිඤාණං

කථං විදිතතතා පඤ්ඤා බන්ධිඤාණං:

රූපං අනිච්චතො විදිතං, රූපං දුක්ඛතො විදිතං, රූපං අනත්තතො
විදිතං, සං සං විදිතං තං තං බමතීති විදිතතතා පඤ්ඤා බන්ධිඤාණං.
වෙදනා-පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සබ්බාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චසක්ඛං -පෙ-
ජරාමරණං අනිච්චතො විදිතං, ජරාමරණං දුක්ඛතො විදිතං, ජරාමරණං
අනත්තතො විදිතං, සං සං විදිතං තා තා බමතීති විදිතතතා පඤ්ඤා
බන්ධිඤාණං.

තං ඤාතවෙසීත ඤාණං, පජානනවෙසීත පඤ්ඤා. තෙන වුච්චතී:
'විදිතතතා පඤ්ඤා බන්ධිඤාණං'.

බන්ධිඤාණනිදෙද්දෙසා

42. පරියොගාහනසදානං

කපං පුට්ඨතතා පඤ්ඤ පරියොගාහනෙ සදානං:

රූපං අනිච්චතො පුසනී, රූප: දුක්ඛතො පුසනී, රූපං අනත්තතො-
පුසනී, සං සං පුසනී තං තං පරියොගාහනීනී පුට්ඨතතා පඤ්ඤ පරියොගා-
හනෙ සදානං. වෙදනං පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං-පෙ-
චක්ඛා -පෙ- ජරාමරණං අනිච්චතො පුසනී, ජරාමරණං දුක්ඛතො පුසනී,
ජරාමරණං අනත්තතො පුසනී, සං සං පුසනී තං තං පරියොගාහනීනී
පුට්ඨතතා පඤ්ඤ පරියොගාහනෙ සදානං.

තං සදානට්ඨන සදානං, පජානනට්ඨන පඤ්ඤ. තෙන වුච්චති:
'පුට්ඨතතා පඤ්ඤ පරියොගාහනෙ සදානං'.

පරියොගාහනසදානනිදෙදසො:

43. පදෙසවිහාරසදානං

කපං සමොදහනෙ¹ පඤ්ඤ පදෙසවිහාරෙ සදානං:

ඕච්ඡ,දිට්ඨිපච්චයාපි වෙදසිතං, ඕච්ඡ,දිට්ඨිචුපසමපච්චයාපි වෙදසිතං,
සමමාදිට්ඨිපච්චයාපි වෙදසිතං, සමමාදිට්ඨිචුපසමපච්චයාපි වෙදසිතං, ඕච්ඡා-
සඛකපපච්චයාපි වෙදසිතං, ඕච්ඡ,සඛකපචුපසමපච්චයාපි වෙදසිතං,
සමමාසඛකපපච්චයාපි වෙදසිතං, සමමාසඛකපචුපසමපච්චයාපි වෙදසිතං,
-පෙ- ඕච්ඡ,විමුත්තනිපච්චයාපි වෙදසිතං, ඕච්ඡ,විමුත්තනිචුපසමපච්චයාපි
වෙදසිතං, සමමා,විමුත්තනිපච්චයාපි වෙදසිතං, සමමා,විමුත්තනිචුපසමපච්චයාපි
වෙදසිතං, ඡන්දපච්චයාපි වෙදසිතං, ඡන්දචුපසමපච්චයාපි වෙදසිතං,
විතකකපච්චයාපි වෙදසිතං, විතකකචුපසමපච්චයාපි වෙදසිතං, සඤ්ඤා-
පච්චයාපි වෙදසිතං, සඤ්ඤචුපසමපච්චයාපි වෙදසිතං.

ඡන්දෙ ච අචුපසනො හොති, විතකෙකා ච අචුපසනො හොති,
සඤ්ඤ ච අචුපසනො² හොති, තපපච්චයාපි වෙදසිතං, ඡන්දෙ ච චුප-
සනො හොති, විතකෙකා ච අචුපසනො හොති, සඤ්ඤ ච අචුප-
සනො හොති, තපපච්චයාපි වෙදසිතං, ඡන්දෙ ච චුපසනො හොති,
විතකෙකා ච චුපසනො හොති, සඤ්ඤ ච අචුපසනො හොති, තපපච්චයාපි
වෙදසිතං, ඡන්දෙ ච චුපසනො හොති, විතකෙකා ච චුපසනො හොති,
සඤ්ඤ ච චුපසනො හොති, තපපච්චයාපි වෙදසිතං, අපපතකසං පතනියං
අපි ආසම්මං³ තසමිමි කානෙ අඤ්ඤපතෙ තපපච්චයාපි වෙදසිතං.

තං සදානට්ඨන සදානං, පජානනට්ඨන පඤ්ඤ. තෙන වුච්චති:
'සමොදහනෙ¹ පඤ්ඤ පදෙසවිහාරෙ සදානං'.

පදෙසවිහාරසදානනිදෙදසො.

1 සමොදහනෙ PTS. 2 අචුපසනො - සී. I, 2 PTS.
3 ආසම්මං - පු, ආසම්මං - මජ්ඣ, ස,

44-49, විවට්ටසද්දන්තකථා.

(44 සද්දන්තවිවට්ටසද්දන්ත.)

කථාං අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො:

නෙකඛමමාධිපතනතා¹ පසද්ද කාමච්ඡද්දතො සද්දන්තය විවට්ටතීති² අධිපතනතා³ පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට⁴ සද්දන්තො, අඛ්‍යාපාදධිපතනතා පසද්ද ඛ්‍යාපාදතො සද්දන්තය විවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො, ආලොකසද්දන්තධිපතනතා පසද්ද චිනමිඤ්ඤිතො සද්දන්තය විවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො, අවිනෙකධිපතනතා පසද්ද උඤ්චවතො සද්දන්තය විවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො, ධම්මවච්ඡානාධිපතනතා පසද්ද විචිකිච්ඡාය සද්දන්තය විවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො, සද්දන්තධිපතනතා පසද්ද අවිජ්ජාය සද්දන්තය විවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො, පාමොජ්ජාධිපතනතා පසද්ද අරතීයා සද්දන්තය විවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො, පඨමජ්ඣානාධිපතනතා පසද්ද නීවරණෙහි සද්දන්තවිවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො -පෙ- අරහතනමග්ගතනා පසද්ද සඛඛකිලෙසෙහි සද්දන්තය විවට්ටතීති අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො.

තං සද්දන්තධෙය්‍ය සද්දන්තො, පජ්ජනනධෙය්‍ය පසද්ද. තෙන චූළච්ඡිති: 'අධිපතනතා පසද්ද සද්දන්තවිවට්ට සද්දන්තො'.

(45. වෙතොවිවට්ටසද්දන්තො)

කථාං නානතෙන පසද්ද වෙතොවිවට්ට සද්දන්තො:

කාමච්ඡද්ද නානතතං, නෙකඛවමං⁵ එකතතං, නෙකඛමෙමකතතං වෙතං තො කාමච්ඡද්දතො විතතං විවට්ටතීති² නානතෙන පසද්ද-වෙතොවිවට්ට සද්දන්තො. ඛ්‍යාපාදෙ නානතතං, අඛ්‍යාපාදෙ එකතතං, අඛ්‍යාපාදෙකතතං වෙතං තො ඛ්‍යාපාදතො විතතං විවට්ටතීති නානතෙන පසද්ද වෙතොවිවට්ට සද්දන්තො. චිනමිඤ්ඤි නානතතං, ආලොකසද්දන්ත එකතතං, ආලොකසද්දන්තකතතං වෙතං තො චිනමිඤ්ඤිතො විතතං විවට්ටතීති නානතෙන පසද්ද වෙතොවිවට්ට සද්දන්තො -පෙ- සඛඛකිලෙසා නානතතං,⁶ අරහතනමග්ගො එකතතං, අරහතනමග්ගකතතං වෙතං තො සඛඛකිලෙසෙහි විතතං විවට්ටතීති නානතෙන පසද්ද වෙතොවිවට්ට සද්දන්තො.

තං සද්දන්තධෙය්‍ය සද්දන්තො, පජ්ජනනධෙය්‍ය පසද්ද. තෙන චූළච්ඡිති: 'නානතෙන පසද්ද වෙතොවිවට්ට සද්දන්තො'.

1 නෙකඛමමාධිපතනතා - ස. 2 විවතනතීති - සි 1, 2
3 අධිපතනතා - ස. 4 සද්දන්තවිවට්ටසද්දන්තො - සි 1, 2,
5 නිකමමං - සි 1, 2 6 තානතෙන - සි 2.

(46. විතතවිවට්ටෙසදුණං)

කථං අඛිට්ඨානෙ පඤ්ඤා විතතවිවට්ටෙ සදුණං:

කාමච්ඡදං පජ්ඣනො නෙකකම්මවසෙන විතතං අඛිට්ඨානීති අඛිට්ඨානෙ පඤ්ඤා විතතවිවට්ටෙ සදුණං. බ්‍යාපාදං පජ්ඣනො අබ්‍යා-පාදවසෙන විතතං අඛිට්ඨානීති අඛිට්ඨානෙ පඤ්ඤා විතතවිවට්ටෙ සදුණං. ඵනමිඤ්ඤං පජ්ඣනො ආලොකසඤ්ඤාවසෙන විතතං අඛිට්ඨානීති අඛිට්ඨානෙ පඤ්ඤා විතතවිවට්ටෙ සදුණං. -පෙ- සබ්බකිලෙසෙ පජ්ඣනො අරහත්තමග්ගවසෙන විතතං අඛිට්ඨානීති අඛිට්ඨානෙ පඤ්ඤා විතතවිවට්ටෙ සදුණං.

තං සදුතට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති: 'අඛිට්ඨානෙ පඤ්ඤා විතතවිවට්ටෙ සදුණං'.

(47. සදුණවිවට්ටෙසදුණං)

කථං සුඤ්ඤාතෙ පඤ්ඤා සදුණවිවට්ටෙ සදුණං:

චකක්ඛං සුඤ්ඤං¹ අනෙතන වා අතනනියෙන වා තිච්චෙන වා ධුච්චෙන වා සසසනෙන වා අවිපරිනාමබ්බමෙන වාහි යථාභුතා ජානතො² පසසනො විකාමාභිතිවෙසනො³ සදුණං විවට්ටනීති සුඤ්ඤාතෙ පඤ්ඤා සදුණවිවට්ටෙ සදුණං. 'සොඛං සුඤ්ඤා' -පෙ- ඝානා සුඤ්ඤං -පෙ- ජ්ඣා, සුඤ්ඤා -පෙ- කාමො සුඤ්ඤා -පෙ- මනො සුඤ්ඤා අනෙතන වා අතනනියෙන වා තිච්චෙන වා ධුච්චෙන වා සසසනෙන වා අවිපරිනාමබ්බමෙන වා'හි යථාභුතං ජානතො² පසසනො මානාභිතිවෙසනො³ සදුණං විවට්ටනීති සුඤ්ඤාතෙ පඤ්ඤා සදුණවිවට්ටෙ සදුණං.

තං සදුතට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති 'සුඤ්ඤාතෙ පඤ්ඤා සදුණවිවට්ටෙ සදුණං'.

(48. විමොක්ඛවිවට්ටෙසදුණං)

කථං වොසසග්ගෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං:

නෙකකම්මෙන කාමච්ඡදං වොසසඡ්ඤීති වොසසග්ගෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං, අබ්‍යාපාදෙන ව්‍යාපාදං වොසසඡ්ඤීති වොසසග්ගො පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං, ආලොකසඤ්ඤාය ඵනමිඤ්ඤං වොසසඡ්ඤීති වොසසග්ගෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං, අවිකෙබ්බපෙන උඤ්චවං වොසසඡ්ඤීති වොසසග්ගෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං, ධම්මවච්ඡරා-නෙන විවිකිච්ඡං වොසසඡ්ඤීති වොසසග්ගෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං -පෙ- අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ වොසසඡ්ඤීති වොසසග්ගෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං.

තං සදුතට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති: 'වොසසග්ගෙ පඤ්ඤා විමොක්ඛවිවට්ටෙ සදුණං'

1 චකක්ඛ සුඤ්ඤං - මජ්ඣිම, ස 2. පජානනො - ඝා. 3 පසසනො ව කාමාභිතිවෙසනො-සො

(49. සච්චවිච්චෙ සදුණං)

කථං තථට්ඨෙ පසුඤ්ඤ සච්චවිච්චෙ සදුණං:

දුක්ඛස්ස පීලනට්ඨං සඛිතට්ඨං සන්තාපට්ඨං විපරිනාමට්ඨං පරිජානනො විච්චට්ඨිති තථට්ඨෙ පසුඤ්ඤ සච්චවිච්චෙ සදුණං, සමුදයස්ස ආයුභතට්ඨං නිදුතට්ඨං සඤ්ඤෙගට්ඨං පලිබොධට්ඨං, පජ්ජනො විච්චට්ඨිති තථට්ඨෙ පසුඤ්ඤ සච්චවිච්චෙ සදුණං, නිරොධස්ස නිසාරණට්ඨං විවෙකට්ඨං අසඛිතට්ඨං අමතට්ඨං සච්ඡිකරොනො විච්චට්ඨිති තථට්ඨෙ පසුඤ්ඤ සච්චවිච්චෙ සදුණං, මග්ගස්ස නියානට්ඨං හෙවුට්ඨං¹ දස්සනට්ඨං ආබ්භවෙය්‍යට්ඨං භාවෙනො විච්චට්ඨිති තථට්ඨෙ පසුඤ්ඤ සච්චවිච්චෙ සදුණං.

සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො,² චෙතොවිච්චෙට්ඨො, විතතවිච්චෙට්ඨො, සදුණවිච්චෙට්ඨො, විමොක්ඛවිච්චෙට්ඨො, සච්චවිච්චෙට්ඨො. සසුඤ්ඤානනො විච්චට්ඨිති සසුඤ්ඤ විච්චෙට්ඨො, චෙතසනො විච්චට්ඨිති චෙතොවිච්චෙට්ඨො, විජානනො විච්චට්ඨිති විතතවිච්චෙට්ඨො, සදුණං කරොනො විච්චට්ඨිති සදුණවිච්චෙට්ඨො, වොස්සජ්ජනො විච්චට්ඨිති විමොක්ඛවිච්චෙට්ඨො, තථට්ඨෙ විච්චට්ඨිති සච්චවිච්චෙට්ඨො.

යත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො තත් චෙතොවිච්චෙට්ඨො, යත් චෙතොවිච්චෙට්ඨො තත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො, යත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො චෙතොවිච්චෙට්ඨො තත් විතත-විච්චෙට්ඨො, යත් විතතවිච්චෙට්ඨො තත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො, චෙතොවිච්චෙට්ඨො, යත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො චෙතොවිච්චෙට්ඨො, විතතවිච්චෙට්ඨො තත් සදුණවිච්චෙට්ඨො, යත් සදුණවිච්චෙට්ඨො තත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො, චෙතොවිච්චෙට්ඨො, විතතවිච්චෙට්ඨො, යත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො චෙතොවිච්චෙට්ඨො, විතතවිච්චෙට්ඨො, සදුණවිච්චෙට්ඨො, තත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො, චෙතොවිච්චෙට්ඨො, විතතවිච්චෙට්ඨො, සදුණවිච්චෙට්ඨො, විමොක්ඛවිච්චෙට්ඨො, තත් සච්චවිච්චෙට්ඨො, යත් සච්චවිච්චෙට්ඨො තත් සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො, චෙතොවිච්චෙට්ඨො, විතතවිච්චෙට්ඨො, සදුණ-විච්චෙට්ඨො, විමොක්ඛවිච්චෙට්ඨො.

තං සදුතට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පසුඤ්ඤ. තෙන චුච්චති: 'තථට්ඨෙ පසුඤ්ඤ සච්චවිච්චෙට්ඨෙ සදුණං.'

විච්චෙ සදුණජ්ඣනනිදෙදුසො.

¹ හෙතට්ඨං - සඤ්ඤ

² සසුඤ්ඤවිච්චෙට්ඨො (ඉච්ච:දි) - සී 1, 2.

50. ඉද්ධිවිධිසදුණං

කථං කායමපි විතතමපි එකච්චන්දානතා සුඛසඤ්ඤාද්ධි ලහුසඤ්ඤාද්ධි අධිට්ඨානවසෙන ඉජ්ඣකතට්ඨ පඤ්ඤා ඉද්ධිවිධෙ සදුණං:

ඉධ භික්ඛු ජ්ජදසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, විරියසමාධි -පෙ- විතතසමාධි -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තා-ගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතා පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුද්දං කරොති කමමනියං. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතං පරිභාවෙත්වා පරිදමෙත්වා මුද්දං කරිත්වා කමමනියං කායමපි විතෙත සමොදහති, විතතමපි කායෙ සමොදහති, කායවසෙන විතතං පරිනාමෙති, විතතවසෙන කායං පරිනාමෙති, කායවසෙන විතතං අධිට්ඨාති, විතතවසෙන කායං අධිට්ඨාති, කායවසෙන විතතං පරිනාමෙත්වා, විතතවසෙන කායං පරිනාමෙත්වා, කායවසෙන විතතං අධිට්ඨතිත්වා, විතතවසෙන කායං අධිට්ඨතිත්වා, සුඛසඤ්ඤාද්ධි ලහුසඤ්ඤාද්ධි කායෙ මහකමිත්වා විහරති. සො නථා භාවිතෙන විතෙතන පරිසුඤ්ඤෙන පරියොදනෙන ඉද්ධිවිධිසදුණංය විතතං අභිනීහරති අභිනින්නාමෙති.

සො අනෙකච්චිතං ඉද්ධිවිධි පච්චන්දනොති: එතොපි හුත්වා ඛහුධා හොති, ඛහුධාපි හුත්වා එකො හොති, ආචීභාචං තිරොභාචං තිරොකුඛ්ඛං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසඤ්ජමානො ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි ආකසෙ. පඨවියාපි¹ උමමුජ්ජනිමුජ්ජං කරොති සෙය්‍යථාපි උදකෙ. උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ ගච්ඡති සෙය්‍යථාපි පඨවියං. අකාසෙපි පලලඛෙකන කමති² සෙය්‍යථාපි පකඛි සකුණො. ඉමෙපි චන්දිමසුරියෙ එවංමභිද්ධිකෙ එවං-මහාහුභාවෙ පාණිනා පරිමසති පරිමජ්ජති. යාව චුභමලොකාපි කායෙන වසං වතෙතති.

තං සදුතට්ඨෙන සදුණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන චූච්චති: 'කායමපි විතතමපි එකච්චන්දානතා සුඛසඤ්ඤාද්ධි ලහුසඤ්ඤාද්ධි අධිට්ඨාන-වසෙන ඉජ්ඣකතට්ඨ පඤ්ඤා ඉද්ධිවිධෙ සදුණං'.

ඉද්ධිවිධිසදුණං නිදෙද්දසො.

1. පඨවියාපි - මජ්ඣං, වච්ඤාදිති - සො,

51. සොතධාතුවිසුද්ධිසද්දණං

කථං චිත්තකම්පිපථාරවසෙන නානවෙනකතතසද්දතිමිත්තනානං පරියොගාහනෙ පසද්දසු සොතධාතුවිසුද්ධිසද්දණං:

ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධි -පෙ- විරියසමාධි -පෙ- විත්ත සමාධි -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විත්තං පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුදුං කරොති කමමතියං. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විත්තං පරිභාවෙත්වා පරිදමෙත්වා මුදුං කරත්වා කමමතියං, දුරෙපි සද්දනං¹ සද්දතිමිත්තං මනසි කාරොති, සනතිකෙපි සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, මලාරිකානමපි සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, සුබ්බමානමපි සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, සණ්ඨසණ්ඨානමපි සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, පුරන්ධිමායපි දිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, පච්ඡිමායපි දිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, උත්තරායපි දිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, දක්ඛිණායපි දිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, පුරන්ධිමායපි අනුදිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, පච්ඡිමායපි අනුදිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, උත්තරායපි අනුදිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, දක්ඛිණායපි අනුදිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, හෙට්ඨිමායපි දිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති, උපරිමායපි දිසාය සද්දනං සද්දතිමිත්තං මනසිකරොති.

සො තථා භාවිතෙන විතෙතන පරිසුද්ධෙන පරියොදුතෙන සොතධාතුව² විසුද්ධිසද්දණාය විත්තං අභිනිභරති අභිනිත්තාමෙති. සො දිබ්බාය සොතධාතුවා විසුද්ධාය අභිකක්ඛනමානුසිකාය³ උතො සද්දෙ සුණාති දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච, යෙ දුරෙ ච සනතිකෙ ච.

තං සද්දතට්ඨෙන සද්දණං, පජානනට්ඨෙන පසද්දසු. තෙන වුච්චති: ‘චිත්තකම්පිපථාරවසෙන නානවෙනකතතසද්දතිමිත්තනානං පරියොගාහනෙ පසද්දසු සොතධාතුවිසුද්ධිසද්දණං’.

සොතධාතුවිසුද්ධිසද්දණනිදද්දසො

52. වෙනොපරියසද්දණං

කථං තිණණං විත්තනං විපථාරතතා ඉන්ද්‍රියානං පසාදවසෙන නානවෙනකතවිසුද්දණවරියාපරියොගාහනෙ පසද්දසු වෙනොපරියසද්දණං:

ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධි -පෙ- විරියසමාධි -පෙ- විත්තසමාධි -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු භාවිතෙසු විත්තං පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුදුං කරොති කමමතියං. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විත්තං පරිභාවෙත්වා පරිදමෙත්වා මුදුං කරත්වා කමමතියං එවං ජානාති:⁴ ‘ඉදං රූපං සොමනසිද්ධියසමුට්ඨිතං, ඉදං රූපං දෙමනසිද්ධියසමුට්ඨිතං, ඉදං රූපං උපෙකසිද්ධියසමුට්ඨිතං’නති.

1. සත්තානං - සී. 1 2. සොතධාතුවා - සා
3. අභිකක්ඛනමානුසිකාය - ස 4. පජානාති - මජ්ඣ, PTS

54. දිබ්බචක්ඛානුඤාණං.

කපං ඔහාසවසෙන නානතෙතකතතරුපතිමිත්තනානං දසසනට්ඨ පඤ්ඤා දිබ්බචක්ඛානුඤාණං:

ඉධ භික්ඛු ජන්දසමාධි පට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධි -පෙ- විතතසමාධි -පෙ- විමංසාසමාධි පට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතං පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුද්‍රං කරොති කමමයං. සො ඉමෙසු චතුසු ඉද්ධිපාදෙසු විතතං පරිභාවෙති, පරිදමෙති, මුද්‍රං කරිති, කමමතිං ආලොකසඤ්ඤං මනසිකරොති, දිවාසඤ්ඤං අභිධානී, 'යථා දිවා තථා රතනී, යථා රතනී නථා දිවා' ඉති විචට්ඨො වෙතසා අපරියොනඥොන සප්පහාසං විතතං භාවෙති.

සො තථා භාවිතෙන විතෙතෙන පරිසුඥෙන පරියොදනෙන සත්තනානං චුතුපපානඤ්ඤාය විතතං අභිනීභරති, අභිනීත්තාමෙති, සො දිබ්බෙන චක්ඛනා විසුඥෙන අතිකකතමානුසකෙන සතෙත පසාති චචමානෙ උප්පජ්ජමානෙ¹ භීතෙ පණීතෙ සුවණේණ² දුබ්බණේණ සුගතෙ දුගතතෙ යථා කමමුපගෙ සතෙත පජානාති: 'ඉමෙ චත භොනෙතා සත්තා කාය-දුච්චරිතෙන සමන්තාගතා චච්චුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායසාහෙද පරමමරණා අපායං දුගතනිං විනිපාතං නිරයං උපපත්තා. ඉමෙ චා පහ භොනෙතා සත්තා කායසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා චච්චුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොසුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සමමාදිට්ඨිකා සමමදිට්ඨිකමමසමාදානා, තෙ කායසාහෙද පරමමරණා සුගතීං සග්ගං ලොකං උපපත්තා'ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛනා විසුඥෙන අතිකකතමානුසකෙන සතෙත පසාති චචමානෙ උප්පජ්ජමානෙ² භීතෙ පණීතෙ සුවණේණ දුබ්බණේණ සුගතෙ දුගතතෙ යථා කමමුපගෙ සතෙත පජානාති.

තං ඤාතට්ඨෙන ඤාණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා තෙන චුච්චති: 'ඔහාසවසෙන නානතෙතකතත රුපතිමිත්තනානං දසසනට්ඨ පඤ්ඤා දිබ්බචක්ඛානුඤාණං.'

දිබ්බචක්ඛානුඤාණවිඤ්ඤාපො

1. මිනෙතන - සී, 2, 2. උපපජ්ජමානෙ- මජ්ඣ, ෧෩, PTS. 3. සුවණේණ - PTS.

55. ආස වකඛය සද්දණං.

කථං වතුසට්ඨියා ආකාරෙති තිණණං¹ ඉන්ද්‍රියානං වසීභාවතා පඤ්ඤ ආසවානං බයෙ සද්දණං:

කතමෙසං තිණණං¹ ඉන්ද්‍රියානං: අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතින්ද්‍රියස්ස, අඤ්ඤන්ද්‍රියස්ස, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියස්ස.

අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතින්ද්‍රියං කති ආනාති ගච්ඡති, අඤ්ඤන්ද්‍රියං කති ආනාති ගච්ඡති, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියං කති ආනාති ගච්ඡති: අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතින්ද්‍රියං එකං ආනං ගච්ඡති: සොතාපතනිමග්ගා. අඤ්ඤන්ද්‍රියං ඡ ආනාති ගච්ඡති: සොතාපතනිඵලං, සකදගාමිමග්ගං, සකදගාමිඵලං අනාගාමි මග්ගා අනාගාමිඵලං, අරහත්තමග්ගා. අඤ්ඤතාවන්ද්‍රියං එකං ආනං ගච්ඡති: අරහත්තඵලං.

සොතාපතනිමග්ගකම්මෙ අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතින්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අබිමොක්ඛපරිවාරං හොති, විරිසින්ද්‍රියං පග්ගහපරිවාරං හොති, සතින්ද්‍රියං උපට්ඨානපරිවාරං හොති, සමාධින්ද්‍රියං අවිකේඛපපරිවාරං හොති, පඤ්ඤන්ද්‍රියං දස්සනපරිවාරං හොති, මනින්ද්‍රියං විජානනපරිවාරං හොති, සොමනසිසින්ද්‍රියං අභිසංඤ්ඤපරිවාරං² හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං පචත්තසත්තතාධි-පතෙය්‍යපරිවාරං හොති. සොතාපතනිමග්ගකම්මෙ ජාතා ධම්මා ඵපෙඤ්ඤා විත්තසමුට්ඨානං රූපං සබ්බෙව කුසලා හොන්ති, සබ්බෙව අනාසවා හොන්ති, සබ්බෙව නිය්‍යානිකා හොන්ති, සබ්බෙව අපච්චගාමිනො හොන්ති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොන්ති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොන්ති, සොතාපතනිමග්ගකම්මෙ අනඤ්ඤතඤ්ඤසාමීතින්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජාතපරිවාරා හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරිවාරා හොන්ති, නිස්සයපරිවාරා හොන්ති, සම්පයුත්තපරිවාරා හොන්ති, සහගතා හොන්ති. සහජාතා හොන්ති, සංසට්ඨා හොන්ති, සම්පයුත්තා හොන්ති. තෙව තස්ස ආකාරා වෙව හොන්ති පරිවාරා ව.

සොතාපතනිඵලකම්මෙ අඤ්ඤන්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අබිමොක්ඛපරිවාරං හොති, විරිසින්ද්‍රියං පග්ගහපරිවාරං හොති, සතින්ද්‍රියං උපට්ඨානපරිවාරං හොති, සමාධින්ද්‍රියං අවිකේඛපපරිවාරං හොති, පඤ්ඤන්ද්‍රියං දස්සනපරිවාරං හොති, මනින්ද්‍රියං විජානනපරිවාරං හොති, සොමනසිසින්ද්‍රියං අභිසංඤ්ඤපරිවාරං² හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං පචත්තසත්තතාධිපතෙය්‍යපරිවාරං හොති, සොතාපතනි ඵලකම්මෙ ජාතා ධම්මා සබ්බෙව අබ්‍යාකතා හොන්ති ඵපෙඤ්ඤා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බෙව අනාසවා හොන්ති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොන්ති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොන්ති, සොතාපතනි-ඵලකම්මෙ අඤ්ඤන්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජාතපරිවාරා හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරිවාරා හොන්ති, නිස්සයපරිවාරා හොන්ති, සම්පයුත්තපරිවාරා හොන්ති, සහගතා හොන්ති, සහජාතා හොන්ති, සංසට්ඨා හොන්ති, සම්පයුත්තා හොන්ති, තෙව තස්ස ආකාරා වෙව හොන්ති පරිවාරා ව.

1. තිණණං මජ්ඣං, - සෞ, PTS,
2. අභිසංඤ්ඤපරිවාරං - සෞ, PTS, සී 1, 2

සකදගාමිමග්ගකකිණේ -පෙ- සකදගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අනාගාමි-
මග්ගකකිණේ -පෙ- අනාගාමිඵලකකිණේ -පෙ- අරහත්තමග්ගකකිණේ
අඤ්ඤදිඤ්ඤසස සද්ධිඤ්ඤයං අබිමොක්කපට්ඨාරං ගොති -පෙ- ජීවිතිඤ්ඤයං
පචත්තසත්තකාබිපතෙය්‍යපට්ඨාරං ගොති.

අරහත්තමග්ගකකිණේ ජාතා ධම්මා ධපෙච්චා විත්තසමුට්ඨානං රූපං
සබ්බෙව කුසලා ගොනති, සබ්බෙව අනාසවා ගොනති, සබ්බෙව නිය්‍යානිකා
ගොනති, සබ්බෙව අපචයගාමිනො ගොනති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා
ගොනති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා ගොනති අරහත්තමග්ගකකිණේ
අඤ්ඤදිඤ්ඤසස ඉමාති අට්ඨිඤ්ඤයාති සහජාතපට්ඨාරා ගොනති, අඤ්ඤ-
මඤ්ඤපට්ඨාරා ගොනති, නිසසෙපට්ඨාරා ගොනති, සමපයුත්තපට්ඨාරා
ගොනති, සහගතා ගොනති, සහජාතා ගොනති, සංසට්ඨා ගොනති,
සමපයුත්තා ගොනති. තෙව තස්ස ආකාරාලේච ගොනති පට්ඨාරා ව.

අරහත්තඵලකකිණේ අඤ්ඤදාචිඤ්ඤසස සද්ධිඤ්ඤයං අබිමොක්කපට්ඨාරං
ගොති, විරිඨිඤ්ඤයං -පෙ- ජීවිතිඤ්ඤයං පචත්තසත්තකාබිපතෙය්‍යපට්ඨාරං
ගොති. අරහත්තඵලකකිණේ ජාතා ධම්මා සබ්බෙව අබ්‍යාකතා ගොනති,
ධපෙච්චා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බෙව අනාසවා ගොනති, සබ්බෙව
ලොකුත්තරා ගොනති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා ගොනති. අරහත්ත-
ඵලකකිණේ අඤ්ඤදාචිඤ්ඤසස ඉමාති අට්ඨිඤ්ඤයාති සහජාතපට්ඨාරා
ගොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපට්ඨාරා ගොනති, නිසසෙපට්ඨාරා ගොනති, සමප-
යුත්තපට්ඨාරා ගොනති, සහගතා ගොනති, සහජාතා ගොනති, සංසට්ඨා
ගොනති, සමපයුත්තා ගොනති. තෙව තස්ස ආකාරා වෙච ගොනති
පට්ඨාරා ව. ඉඡ් ඉමාති අට්ඨිඤ්ඤයාති වතුසට්ඨි ගොනති.

ආසඬාති කතමෙ නෙ ආසවා: කාමාසවො, හවාසවො, දිට්ඨාසවො,
අවිජ්ජාසවො.

කතෙතෙ ආසවා බීයන්ති: සොත්තාපත්තිමග්ගෙන අනවසෙසො
දිට්ඨාසවො බීයති, අපායගමනීයො කාමාසවො බීයති, අපායගමනීයො
හවාසවො බීයති, අපායගමනීයො අවිජ්ජාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා
බීයන්ති.

සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බීයති, තදෙකට්ඨො
හවාසවො බීයති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා
බීයන්ති.

අනාගාමිමග්ගෙන අනවසෙසො කාමාසවො බීයති, තදෙකට්ඨො
හවාසවො බීයති, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා
බීයන්ති.

අරහත්තමග්ගෙන අනවසෙසො හවාසවො බීයති, අනවසෙසො
අවිජ්ජාසවො බීයති, එතෙතෙ ආසවා බීයන්ති.

තං කදුතට්ඨෙන කදුණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන වුච්චති:
'වතුසට්ඨියා ආකාරෙති තිණණො ඉඤ්ඤානං වසීභාවතා පඤ්ඤා ආසවානං
වයෙ කදුණං'.

ආසවකබ්බසදුණතිදදුසො.

56-63. සවමසදුණවතුකකදවයං

කපං පරිසදුදවෙය් පසදුසදු දුකෙකි සදුණං, පහානවෙය් පසදුසදු සමුදයෙ සදුණං, සවමකිරියවෙය් පසදුසදු නිරොධෙ සදුණං, භාවනවෙය් පසදුසදු මගො සදුණං:

දුකකසස පිලනවෙය්: සබ්බකවෙය්: සහනාපවෙය්: විපරිනාමවෙය්: පරිසදුදවෙය්:

සමුදයසස ආයුභනවෙය්: තිදුනවෙය්: සකෙසදුගවෙය්: පලිබොධවෙය්: පහානවෙය්:

නිරොධසස නිසාරණවෙය්: විවෙකවෙය්: අසබ්බකවෙය්: අමනවෙය්: සවමකිරියවෙය්:

මගහසස නියානවෙය්: හෙතුවෙය්: දසසනවෙය්: ආබ්පහෙය්: භාවනවෙය්:

තං සදුනවෙය්න සදුණං, පජානනවෙය්න පසදුසදු. තෙන වුවවති 'පරිසදුදවෙය් පසදුසදු දුකෙකි සදුණං, පහානවෙය් පසදුසදු සමුදයෙ සදුණං, සවමකිරියවෙය් පසදුසදු නිරොධෙ සදුණං, භාවනවෙය් පසදුසදු මගො සදුණං'.

කපං දුකෙකි සදුණං, දුකකිසමුදයෙ සදුණං, දුකකිනිරොධෙ සදුණං, දුකකිනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සදුණං:

මගහසමබ්බිසස සදුණං දුකෙකපෙතං සදුණං, දුකකිසමුදයෙපෙතං සදුණං, දුකකිනිරොධෙපෙතං සදුණං, දුකකිනිරොධගාමිනියා පටිපදායපෙතං සදුණං.

තත්ථ කතමං දුකෙකි සදුණං: දුකකිං ආරබ්භ යා උපපජ්ජති පසදුසදු පජානනා විචයො පච්චයො ධම්මච්චයො සලලකකිණා උපලකකිණා පවුපලකකිණා පණ්ඨිවිං කොසලලං නෙපුසදුදං වෙහව්‍යා විනතා උප-පරිකකා භුරී මෙධා පරිනාසිකා විපසඝනා සමපජ්ජදුදං පනොදෙ පසදුසදු පසදුසදුඤ්චියං පසදුසදුබලං පසදුසදුසත්ථං පසදුසදුපාසාදෙ පසදුසදුආලොකො පසදුසදුමහාසො පසදුසදුපජේජානො පසදුසදුරහනං අමොහො ධම්මච්චයො සමමාදිට්ඨි. ඉදං වුවවති දුකෙකි සදුණං. දුකකිසමුදයං ආරබ්භ -පෙ-දුකකිනිරොධං ආරබ්භ -පෙ-දුකකිනිරොධගාමිනිං පටිපදා ආරබ්භ -පෙ-අමොහො ධම්මච්චයො සමමාදිට්ඨි. ඉදං වුවවති දුකකිනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සදුණං.

තං සදුනවෙය්න සදුණං, පජානනවෙය්න පසදුසදු. තෙන වුවවති: 'දුකෙකි සදුණං, දුකකිසමුදයෙ සදුණං, දුකකිනිරොධෙ සදුණං, දුකකිනිරොධ-ගාමිනියා පටිපදාය සදුණං'.

64-67 සුද්ධික පරිසරමිද්‍යාඥාණං

කථං අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතති-
පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, පරිභානපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං:

අනේසු ඥාණං අත්පරිසරමිද්‍ය, ධර්මෙසු ඥාණං ධර්මපරිසරමිද්‍ය,
නිරුතතිසු ඥාණං නිරුතතිපරිසරමිද්‍ය, පරිභානෙසු ඥාණං පරිභානපරි-
සරමිද්‍ය.

අත්නානතොන පඤ්ඤා අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මනානතොන
පඤ්ඤා ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතතිනානතොන පඤ්ඤා නිරුතති-
පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං.

අත්චචන්දානෙ පඤ්ඤා අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මචචන්දානෙ
පඤ්ඤා ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතතිචචන්දානෙ පඤ්ඤා නිරුතති-
පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, පරිභානචචන්දානෙ පඤ්ඤා පරිභානපරිසරමිද්‍යෙ
ඥාණං.

අත්සලකකිණේ පඤ්ඤා අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මසලකකිණේ
පඤ්ඤා ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතතිසලකකිණේ පඤ්ඤා නිරුතති-
පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, පරිභානසලකකිණේ පඤ්ඤා පරිභානපරිසරමිද්‍යෙ
ඥාණං.

අත්ඵලකකිණේ පඤ්ඤා අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මඵලකකිණේ
පඤ්ඤා ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතතිඵලකකිණේ පඤ්ඤා නිරුතති-
පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, පරිභානඵලකකිණේ පඤ්ඤා පරිභානපරිසරමිද්‍යෙ
ඥාණං.

අත්පපභෙදෙ පඤ්ඤා අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මපපභෙදෙ පඤ්ඤා
ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතතිපපභෙදෙ පඤ්ඤා නිරුතතිපරිසරමිද්‍යෙ
ඥාණං, පරිභානපපභෙදෙ පඤ්ඤා පරිභානපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං.

අත්පපභාවනෙ පඤ්ඤා අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මපපභාවනෙ
පඤ්ඤා ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතතිපපභාවනෙ පඤ්ඤා නිරුතතිපරි-
සරමිද්‍යෙ ඥාණං, පරිභානපපභාවනෙ පඤ්ඤා පරිභානපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං.

අත්ජෝතනෙ පඤ්ඤා අත්පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, ධර්මජෝතනෙ පඤ්ඤා
ධර්මපරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං, නිරුතතිජෝතනෙ පඤ්ඤා නිරුතතිපරිසරමිද්‍යෙ
ඥාණං, පරිභානජෝතනෙ පඤ්ඤා පරිභාන පරිසරමිද්‍යෙ ඥාණං.

අත්චිරොචනෙ පඤ්ඤා අත්පටිසම්භිදෙ සද්දණං, ධම්මචිරොචනෙ පඤ්ඤා ධම්මපටිසම්භිදෙ සද්දණං, නිරුතතිචිරොචනෙ පඤ්ඤා නිරුතතිපටිසම්භිදෙ සද්දණං, පටිභානචිරොචනෙ පඤ්ඤා පටිභානපටිසම්භිදෙ සද්දණං.

අත්පපකාසනෙ පඤ්ඤා අත්පටිසම්භිදෙ සද්දණං, ධම්මපපකාසනෙ පඤ්ඤා ධම්මපටිසම්භිදෙ සද්දණං, නිරුතතිපපකාසනෙ පඤ්ඤා නිරුතතිපටිසම්භිදෙ සද්දණං, පටිභානපපකාසනෙ පඤ්ඤා පටිභානපටිසම්භිදෙ සද්දණං.

තං සද්දතට්ඨන සද්දණං, පජානනට්ඨන පඤ්ඤා, තෙන චුච්චති: 'අත්පටිසම්භිදෙ සද්දණං, ධම්මපටිසම්භිදෙ සද්දණං, නිරුතතිපටිසම්භිදෙ සද්දණං, පටිභානපටිසම්භිදෙ සද්දණං'.

සුදධිකපටිසම්භිදාසද්දණනිදෙදමසා.

68 ඉන්ද්‍රියපරොපරියතාධාසද්දණං.

තතමං තථාගතස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියතත¹ සද්දණං.

ඉධ තථාගතො සතොත පස්සති: අපපරජකෙඛ මහාරජකෙඛ තිකඛිඤ්ඤියෙ මුද්දිඤ්ඤියෙ සවාකාරෙ ආකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ අපෙපකච්චෙව පරලොකච්චජ්ඣතදස්සාවිනො අපෙපකච්චෙව න පරලොකච්චජ්ඣතදස්සාවිනො.

අපපරජකෙඛ මහාරජකෙඛති සඤ්ඤො පුග්ගලො අපපරජකෙඛා, අස්සඤ්ඤො² පුග්ගලො මහාරජකෙඛා; ආරභ්චිරියො පුග්ගලො අපපරජකෙඛා, කුසිනො පුග්ගලො මහාරජකෙඛා; උපට්ඨිතස්සති පුග්ගලො අපපරජකෙඛා, මුට්ඨස්සති පුග්ගලො මහාරජකෙඛා; සමාභිතො පුග්ගලො අපපරජකෙඛා, අසමාභිතො පුග්ගලො මහාරජකෙඛා; පඤ්ඤාචා පුග්ගලො අපපරජකෙඛා, දුපපඤ්ඤා පුග්ගලො මහාරජකෙඛා.

තිකඛිඤ්ඤියෙ මුද්දිඤ්ඤියෙති සඤ්ඤො පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤියො, අස්සඤ්ඤො පුග්ගලො මුද්දිඤ්ඤියො; ආරභ්චිරියො පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤියො, කුසිනො පුග්ගලො මුද්දිඤ්ඤියො; උපට්ඨිතස්සති පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤියො, මුට්ඨස්සති පුග්ගලො මුද්දිඤ්ඤියො; සමාභිතො පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤියො අසමාභිතො පුග්ගලො මුද්දිඤ්ඤියො; පඤ්ඤාචා පුග්ගලො තිකඛිඤ්ඤියො, දුපපඤ්ඤා පුග්ගලො මුද්දිඤ්ඤියො.

1. ඉන්ද්‍රියානං පරොපරියතත - භ්‍යා, ඉන්ද්‍රියපරොපරියතත - මජ්ඣිම, PTS, සී 1, 2, 3
2. අසඤ්ඤා - PTS,

සමාජයේ ආකාරයේ සඳහා පුහුණුව සැලැස්වීම, අධ්‍යයන පුහුණුව ආකාරය; ආර්ථිකවිද්‍යා පුහුණුව සැලැස්වීම, කුසිතො පුහුණුව ආකාරය; උපවිකසන පුහුණුව සැලැස්වීම, මුද්‍රාකරණ පුහුණුව ආකාරය; සමාජික පුහුණුව සැලැස්වීම, අනුමාන පුහුණුව ආකාරය; පසුකලා පුහුණුව සැලැස්වීම, දුප්පෙහෙද පුහුණුව ආකාරය

සුවිද්‍යාපදයේ දුර්වලතාවයේ සඳහා පුහුණුව සුවිද්‍යාපදය, අධ්‍යයන පුහුණුව දුර්වලතාවය; ආර්ථිකවිද්‍යා පුහුණුව සුවිද්‍යාපදය, කුසිතො පුහුණුව දුර්වලතාවය; උපවිකසන පුහුණුව සුවිද්‍යාපදය, මුද්‍රාකරණ පුහුණුව දුර්වලතාවය; සමාජික පුහුණුව සුවිද්‍යාපදය, අනුමාන පුහුණුව දුර්වලතාවය; පසුකලා පුහුණුව සුවිද්‍යාපදය, දුප්පෙහෙද පුහුණුව දුර්වලතාවය.

අපේක්ෂාවේ පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන අපේක්ෂාවේ න පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන සඳහා පුහුණුව පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන, අධ්‍යයන පුහුණුව න පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන; ආර්ථිකවිද්‍යා පුහුණුව පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන, කුසිතො පුහුණුව න පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන; උපවිකසන පුහුණුව පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන, මුද්‍රාකරණ පුහුණුව න පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන; සමාජික පුහුණුව පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන, අනුමාන පුහුණුව න පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන; පසුකලා පුහුණුව පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන, දුප්පෙහෙද පුහුණුව න පරලෝකවිශ්වාසයදක්වාගෙන.

ලෝකයේ බැඳීමකො, බාහිරලෝකය, ආයතනලෝකය, විපතිය-හවලෝකය, විපතියකමාවලෝකය, සමපතියහවලෝකය, සමපතිය-සමාවලෝකය.

එකොලෝකය: සබ්බසත්තා ආභාරවිචිතිය, දේව ලෝකය: නාමරූපි රූපරූප, නයො ලෝකය: කියො වෙදනා, චන්ද්‍රාලෝකය: චන්ද්‍රාලෝකය ආභාර, පඤ්ච ලෝකය: පඤ්චපාදනකතිය, ඡ ලෝකය: ඡ අභිචාරිකාරි ආයතනයකි, සත්ත ලෝකය: සත්ත විද්‍යාදේවතිය, අධි ලෝකය: අධි ලෝකධර්මය, නව ලෝකය: නව සත්තාවාස, දස ලෝකය: දසායනකාරි, ආදක ලෝකය: ආදකසත්තකාරි, අධාරක ලෝකය: අධාරක බාහිරය.

විජ්ජානි සබ්බ කිලෙසා වජ්ජා, සබ්බ දුච්චිතා වජ්ජා, සබ්බ අභිචාරිකාරා වජ්ජා, සබ්බ හවතාමි කමමා වජ්ජා.

ඉති ඉමසමිඤ්ච ලොකෙ ඉමසමිඤ්ච වජේ තිබ්බා භග්ගසඤ්ඤා පච්චු-
පට්ඨිතා හොති, සෙය්‍යථාපි උකඛිතතාසිකෙ වධිකෙ. ඉමෙහි පඤ්ඤාසාය
ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්ඤිත්‍රිතානි ජානාති, පස්සති, අඤ්ඤති, පච්චිජ්ඣති.

ඉදං තථාගතස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරිඤ්ඤාඤ්ඤා.

ඉන්ද්‍රියපරොපරිඤ්ඤාඤ්ඤානිදේශො.

69 ආසයානුසයඤ්ඤාං.

කතමං තථාගතස්ස සත්තානං ආසයානුසයඤ්ඤාං:

ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, වරිතං
ජානාති, අධිච්ඡිද්ධානි ජානාති, හබ්බාහබ්බෙ සත්තෙ ජානාති.

කතමො ච සත්තානං ආසයො: 'සස්සතො ලොකො'ති වා 'අසස්සතො
ලොකො'ති වා 'අන්තවා ලොකො'ති වා 'අන්තන්තවා ලොකො'ති වා නං
ජීවං තං සරීරන්ති වා 'අඤ්ඤාං ජීවං අඤ්ඤාං සරීර'න්ති වා 'හොති තථාගතො
පරමමරණාති' වා 'න හොති තථාගතො පරමමරණාති' වා 'හොති ච න
හොති ච¹ තථාගතො පරමමරණාති' වා 'නෙව හොති න න හොති
තථාගතො පරමමරණාති' වා. ඉති හවද්ධිසන්තිසිසිතා වා සත්තා හොන්ති
විහවද්ධිසන්තිසිසිතා වා.

එතෙ වා පන උතො අන්තෙ අනුපගමම ඉදපච්චයතා පච්චිව-
සමුප්පත්තෙසු ධම්මෙසු අනුලොමිකා බන්ධ² පච්චිද්ධා හොති, ඤාප්පාදං වා
ඤ්ඤාං.

කාමං සෙවනනඤ්ඤාච ජානාති 'අයං පුග්ගලො කාමගරුකො
කාමාසයො කාමාධිච්ඡිත්තො'ති, කාමං³ සෙවනනඤ්ඤාච ජානාති අයං
පුග්ගලො නෙකනිමමගරුකො නෙකනිමමාසයො නෙකනිමමාධිච්ඡිත්තො'ති,
නෙකනිමමං සෙවනනඤ්ඤාච ජානාති 'අයං පුග්ගලො නෙකනිමමගරුකො
නෙකනිමමාසයො නෙකනිමමාධිච්ඡිත්තො'ති, නෙකනිමමං සෙවනනඤ්ඤාච
ජානාති 'අයං පුග්ගලො කාමගරුකො කාමාසයො කාමාධිච්ඡිත්තො'ති.

බ්‍යාපාදං සෙවනනඤ්ඤාච ජානාති 'අයං පුග්ගලො බ්‍යාපාදගරුකො
බ්‍යාපාදාසයො බ්‍යාපාදාධිච්ඡිත්තො'ති, බ්‍යාපාදං සෙවනනඤ්ඤාච ජානාති
'අයං පුග්ගලො අබ්‍යාපාදගරුකො අබ්‍යාපාදාසයො අබ්‍යාපාදාධිච්ඡිත්තො'ති,
අබ්‍යාපාදං සෙවනනඤ්ඤාච ජානාති 'අයං පුග්ගලො අබ්‍යාපාදගරුකො
අබ්‍යාපාදාසයො අබ්‍යාපාදාධිච්ඡිත්තො'ති, අබ්‍යාපාදං සෙවනනමෙව ජානාති
'අයං පුග්ගලො බ්‍යාපාදගරුකො බ්‍යාපාදාසයො බ්‍යාපාදාධිච්ඡිත්තො'ති.

1 සකානි ච ත ව සකානි - 3 ජසං, ංසා
2 අනුලොමිබන්ධි - සි 1, 2,
3. ක සං, PTS

පින්මිඳුං සෙවනනකෙසෙසුච ජානාති 'අයං පුග්ගලො පින්මිඳුගරුකො පින්මිඳුංසයො පින්මිඳුංසයො පින්මිඳුංසයො'ති, පින්මිඳුං සෙවනනකෙසෙසුච ජානාති 'අයං පුග්ගලො ආලොකසකුසුගරුකො ආලොකසකුසුසයො අලොකසකුසුසයො පින්මිඳුංසයො'ති, ආලොකසකුසු සෙවනනකෙසෙසුච ජානාති 'අයං පුග්ගලො ආලොකසකුසුගරුකො ආලොකසකුසුසයො ආලොකසකුසුසයො පින්මිඳුංසයො'ති, ආලොකසකුසු සෙවනනකෙසෙසුච ජානාති 'අයං පුග්ගලො පින්මිඳුගරුකො පින්මිඳුංසයො පින්මිඳුංසයො'ති*.

කතමො ච සත්තානං අනුසයො: සත්තානුසයො, කාමරාගානුසයො, පටිසානුසයො, මානානුසයො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො.

යං ලොකෙ පිඨරුපං සාකරුපං, එච්ච සත්තානං කාමරාගානුසයො අනුසෙති; යං ලොකෙ අපිඨරුපං¹ අසාකරුපං, එච්ච සත්තානං පටිසානුසයො අනුසෙති; ඉති ඉමෙසු ද්විසු ධම්මෙසු අවිජ්ජා අනුපතිතා නදෙකට්ඨො මානො ච දිට්ඨි ච විචිකිච්ඡා ච දට්ඨබ්බො. අයං සත්තානං අනුසයො.

කතමං ච සත්තානං චරිතං: පුසුසුසුභිසඛ්ඛාරො, අපුසුසුභිසඛ්ඛාරො, ආනෙසුඤ්ඤාභිසඛ්ඛාරො පරිතතභුමකො චා මහාභුමකො චා, ඉදං සත්තානං චරිතං.

කතමං ච සත්තානං අධිමුතති: සන්ති සත්තා භීනාධිමුතතිකා, සන්ති සත්තා පණීතාධිමුතතිකා, භීනාධිමුතතිකා සත්තා භීනාධිමුතතිකෙ සත්තෙ සෙවනති භජනති පසිරුපාසනති, පණීතාධිමුතතිකා සත්තා පණීතාධිමුතතිකෙ සත්තෙ සෙවනති භජනති පසිරුපාසනති. අනීතමි අධ්‍යානං භීනාධිමුතතිකා සත්තා භීනාධිමුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු භජිංසු පසිරුපාසිංසු, පණීතාධිමුතතිකා සත්තා පණීතාධිමුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු භජිංසු පසිරුපාසිංසු, අනාගතමි අධ්‍යානං භීනාධිමුතතිකා සත්තා භීනාධිමුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සනති භජිස්සනති පසිරුපාසිස්සනති, පණීතාධිමුතතිකා සත්තා පණීතාධිමුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සනති භජිස්සනති පසිරුපාසිස්සනති. අයං සත්තානං අධිමුතති.

කතමෙ සත්තා අභබ්බො: යෙ තෙ සත්තා කමමාවරණෙන සමන්තාගතා, කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතා, විපාකාවරණෙන සමන්තාගතා, අසඳ්ධා අච්ඡද්ධිකා, දුපපසුසු අභබ්බො නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සමමතතං. ඉමෙ තෙ සත්තා අභබ්බො.

කතමෙ සත්තා භබ්බො: යෙ තෙ සත්තා න කමමාවරණෙන සමන්තාගතා, න කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතා, න විපාකාවරණෙන සමන්තාගතා, සඳ්ධා ච්ඡද්ධිකා පසුසුචනෙතා, භබ්බො නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සමමතතං. ඉමෙ තෙ සත්තා භබ්බො.

ඉදං තථාගතස්ස සත්තානං ආසයානුසයෙ සදුණං.

ආසයානුසය සදුණ නිදදදෙසො.

*. 'කාම'නභිව්වාදි වාක්‍යපසදෙසො - සො PTS පොභ්ජකසු ව කභ්චි සිභලකාර පොභ්ජකසු ව වෘක්කලො විසදිසො ව දිස්සතෙ.

1 අපිඨරුපං - PTS.

71. මහාකරුණාසමාපනතිසදුණං

කතමං තථාගතස්ස මහාකරුණාසමාපනතියා සදුණං:

බහුකෙහි ආකාරේහි පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති: 'ආදීවෙනා ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'උය්‍යවෙනා ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'පයාගො ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'කුමමග්ගපටි-පනො, 1 'ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'උපනීයති ලොකො අද්වුචො'ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'අතාණො 2 ලොකො අනභිස්සරො'ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'අස්සකො ලොකො සබ්බං පභාය ගමනීය'නති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'උභො ලොකො අතිවෙනා තණ්හාදුසො'ති පස්සන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙනසු මහාකරුණා ඔක්කමති. 'අතායනො 3 ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'අලෙණො ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'අසරණො ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'අසරණීභුතො ලොකසන්තිවාසෝ'ති පස්සන්තානං -පෙ-

'උද්ධනො ලොකො අප්පිපසනො'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'සසලො ලොකසන්තිවාසො විඛො පුච්ඡසලෙහි, තස්ස නත්ඤ්ඤො කොචි සලොනං උද්ධාතා 4 අඤ්ඤත්‍ර මයා'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'අච්ඡ්ඡිකාරාවරණො ලොකසන්තිවාසො 5 කිලෙසපඤ්ඤරපකඛිවෙනා, 6 තස්ස නත්ඤ්ඤො කොචි ආලොකං දුසොතා අඤ්ඤත්‍ර මයා'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'අච්ඡ්ඡාගතො ලොකසන්තිවාසො අණඛභුතො 7 පරියොනඛො 8 තන්තාකුලජාතො 9 ගුලාගුණීකජාතො 10 මුඤ්ඤබ්බජභුතො 11 අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවතනති'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'අච්ඡ්ඡාචිසදෙසසංලිතො 12 ලොකසන්තිවාසො කිලෙසකලලිභුතො'ති 13 පස්සන්තානං -පෙ-

'රාගදොසමොහජටාජචිතො 14 ලොකසන්තිවාසො, තස්ස නත්ඤ්ඤො කොචි ජටං විජටෙනා 15 අඤ්ඤත්‍ර මයා'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'තණ්හා-සම්ඝාටපටිමුක්කො 16 ලොකසන්තිවාසො'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'තණ්හා-ජාලෙන ඔත්ථෙටො 17 ලොකසන්තිවාසො'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'තණ්හාසො-තෙන වුග්ගති ලොකසන්තිවාසො'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'තණ්හාහිංයොජ-තෙන සඤ්ඤවෙනා ලොකසන්තිවාසො'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'තණ්හාහු-සයෙන අනුසටො 18 ලොකසන්තිවාසො'ති පස්සන්තානං -පෙ- 'තණ්හා-සන්තාපෙන සන්තපපති ලොකසන්තිවාසො'ති පස්සන්තානං -පෙ- තණ්හාපරිලාභෙන පරිබ්ගනති 19 ලොකසන්තිවාසො'ති පස්සන්තානං -පෙ-

1. කුමග්ගපටිපනො - PTS, 2 අපායාණො - ස්‍යා, 3 අතාණො - PTS
 4. උද්ධාතා - මජ්ඣ, උද්ධාතො - PTS, උද්ධාතො - සී 2, උද්ධාතා - ස්‍යා,
 5 ... සකච්චාසො අණඛභුතො - මජ්ඣ, 6. පඤ්ඤරං පකඛිසන්තො - ස්‍යා,
 7 අඛිභුතො - PTS, 8. පරියොනසකො - PTS. 9. තන්තාකුලජාතො - ස්‍යා, PTS
 10 කුලාගුණීකජාතො - මජ්ඣ, ගුලාගුණීක - ස්‍යා, 11. පබ්බජභුතො - PTS,
 12 ... දොසසලලිතො - PTS, 13 කිලෙසකලලිභුතො - PTS,
 14 මොහජචිතො - PTS. ස්‍යා, 15. විජටිතො - ස්‍යා, PTS.
 16 සම්ඝාතපටිමුක්කො - සී 1,2, 17. මහනපො - PTS,
 18. අනුසටෙනො - PTS, සී 2- 19 පරිලාභනති - PTS.

‘දිවයින සභාව පරිමුඛකො, ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - දිවයින ජාලෙන ඔත්ථො, ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘දිවයිනො - තෙන වුඤ්ඤාති ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘දිවයිනො යොජ - නෙන සඤ්ඤාතො, ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘දිවයිනො භු - සයෙන අනුසථො, ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘දිවයිනන්තා - පෙන සන්තප්පති ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - දිවයින පරිමුඛකො, ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ -

‘ජාතියා අනුගතො ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘ජරාය අනුසථො,¹ ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘බ්‍යාධිනා අභිභුතො ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මරණෙන අබ්‍යාභතො,² ලොක - සනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - උකෙඛි පතීට්ඨිතො,³ ලොකසනී - වාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ -

‘තණ්හාය උච්චිතො ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘ජරා - පාකාරපරිකම්භෙනා, ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මච්චුපා - සෙන⁴ පරිකම්භෙනා, ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහා - බක්ඛනිකො,⁵ ලොකසනීවාසෝ රාගබ්‍යාදිනො දෙසබ්‍යාදිනො මොහ බ්‍යාදිනො මානසිකො දිවයිනිකො තිලොසබ්‍යාදිනො උච්චරිත බ්‍යාදිනො, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි බ්‍යාදිනො මොච්චනා අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහාසම්බොධිපටිපන්නො, ලොකසනීවාසෝ, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි මහාසං දසෙසනා අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහාපට්ටිබොධිනො පට්ටිබොධිනො ලොකසනීවාසෝ, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි පට්ටිබොධි ඡෙත්තො,⁶ අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහාපපාතො පතිතො ලොකසනීවාසෝ, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි පපාතා උච්චාතා’ අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහාකන්තා උපටිපන්නො ලොකසනී - වාසෝ, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි කන්තාරං තාරොතා අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහාසංසාරපටිපන්නො ලොකසනීවාසෝ, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි සංසාරමොච්චනා⁸ අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහාවිප්ලොක සම්පරිවහනති ලොකසනීවාසෝ, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි විප්ලොකා උච්චාතා’ අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘මහාපට්ටිපො පට්ටිපන්නො ලොකසනීවාසෝ, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි පට්ටිපා උච්චාතා’ අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ -

‘අබ්‍යාභතො ලොකසනීවාසෝ’ති පසුන්තානං - පෙ - ‘ආදිත්තො ළලොකසනීවාසෝ රාගග්ගිනා දෙසග්ගිනා මොහග්ගිනා ජාතියා ජරා - මරණෙන⁹ සොකෙඛි පරිදෙවෙඛි උකෙඛි දෙමනස්සෙඛි උපායාසෙඛි, තස්ස නත්ඤ්ඤා කොච්චි නිබ්බාපෙනා අඤ්ඤා මයා’ති පසුන්තානං - පෙ - උනතීතකො,¹⁰ ලොකසනීවාසෝ හඤ්ඤාති නිව්චමනාණො,¹¹ පහතදණො

1 අනුභවගතො - PTS 2 අභිභවො - ස්‍යා, PTS
 3 උකෙඛි පතීථො - ස්‍යා, PTS 4 පච්චුපාපක - PTS, 5 බසකො - PTS,
 6 ඡොදිතො - මජ්ඣං, ඡෙදෙභො ස්‍යා, PTS. 7 උච්චතා - මජ්ඣං. උච්චතො ස්‍යා,
 8 සංසාරා මොච්චනා - මජ්ඣං, PTS. 9 ජරාය මරණෙන - මජ්ඣං,
 10 උනතීතකො - ස්‍යා 11 නිව්චමනාණො - ස්‍යා

නඩකරෝ'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'වජ්ඣනිකානිකානො ලොකසනන්තිවාසො ආසානනපච්චුපට්ඨිනො, තස්ස නන්තොසො කොචි මොචෙනා¹ අසුඤ්ඤා මයා'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'අනාථො ලොකසනන්තිවාසො පරමකා- පසුඤ්ඤාපභවො² තස්ස නන්තොසො කොචි නායෙනා³ අසුඤ්ඤා මයා'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'දුක්ඛාභිභවන්තො⁴ ලොකසනන්තිවාසො චිරරතන- පිලිනො'නි⁵ පසුන්තොනං - පෙ- 'නිව්වගගිනො⁶ ලොකසනන්තිවාසො නිව්වපිපාසිකො'නි⁷ පසුන්තොනං - පෙ-

'අකො ලොකසනන්තිවාසො අචන්ද්‍රකො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'භවනෙනො ලොකසනන්තිවාසො අපරිනායකො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'විපථපකිනො⁸ ලොකසනන්තිවාසො අසුඤ්ඤාපරඤ්ඤා, තස්ස නන්තොසො කොචි අරියපථං ආනෙතො අසුඤ්ඤා මයා'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'මහොස- පකිනො ලොකසනන්තිවාසො, තස්ස නන්තොසො කොචි ඔසො උද්ධාතො⁹ අසුඤ්ඤා මයා'නි පසුන්තොනං - පෙ-

'ද්විති දිට්ඨිගතෙහි පරිසුට්ඨිනො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'නීති දුච්චිරිනෙහි විපපිපනො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'චතුති යොගෙහි සුභවො¹⁰ ලොකසනන්තිවාසො චතුරොගයොජ්ඣො' නි පසුන්තොනං - පෙ- 'චතුති ගජෙහි ගජීනො¹¹ ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'චතුති උපාදනෙහි උපාදිතො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'පඤ්චගතිසමාරාලොකා ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'පඤ්චගතිකාමගුණෙහි රජ්ජනි ලොකසනන්තිවාසො' නි පසුන්තොනං - පෙ- 'පඤ්චගති නිවරණෙහි ඔච්චො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'ජනි විවාදමුලෙහි විවාදනි ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'ජනි නණ්ඩාකායෙහි රජ්ජනි ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'ජනි දිට්ඨිගතෙහි පරිසුට්ඨිනො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'සත්තනි අනුසංයොති අනුසංයො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'සත්තනි සංයොජනෙහි සංයොජනො ලොකසනන්තිවා- සො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'සත්තනි මානෙහි උත්තො ලොකසනන්තිවා- සො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'අට්ඨනි ලොකධම්මෙහි සමපරිවනනති ලොක- සනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'අට්ඨනි මිච්ඡන්තෙහි නිත්තො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'අට්ඨනි පුරිසදෙසෙහි දුස්සති ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'නවති ආසානවච්චිති ආසානිනො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'නවතිමානෙහි උත්තො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'නවති තණ්ඩාමුලකෙහි ධම්මෙහි රජ්ජනි ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'දසති නිලෙසවච්චිති නිලියති ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'දසති ආසානවච්චිති ආසානිනො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'දසති අකුසලකම්ම- පථෙහි සමන්තොගතො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ- 'දසති සංයොජනෙහි සංයොජනො ලොකසනන්තිවාසො'නි පසුන්තොනං - පෙ-

1. බකිකං මොචෙනා - මුජ්ජං, 2. පරමකාරාසුඤ්ඤාපභවො - මුජ්ජං, සහ PTS
 3. නාසිතා - නාසිතානි වා පාසාසා සුඤ්ඤා - ස. (අට්ඨකථා)
 4. දුක්ඛාභිභවන්තො, PTS ස. 5. චිරරතනං පිලිනො - මුජ්ජං. 6. ගගිනො - මුජ්ජං.
 7. නිව්වං පිපාසිතො මුජ්ජං. 8. පකිනො - මුජ්ජං, පකිනො - බකුසු
 9. උද්ධාතො - මුජ්ජං, PTS, උද්ධාතො - සහ' 10. පුරිසො - සහ,
 11. ගජෙහි ගජීනො - සහ'!

දසහි මිච්චනෙහි නියෝගය ලොකසනිව්වාසෝ'හි පසුන්තානං - පෙ -
 'දසවච්චකාය මිච්චාදිට්ඨියා සමන්තාගතො ලොකසනිව්වාසෝ'හි පසුන්තා-
 නං - පෙ - 'දසවච්චකාය අනන්තාගතියාදි 1 දිට්ඨියා සමන්තාගතො ලොක-
 සනිව්වාසෝ'හි පසුන්තානං - පෙ - 'අට්ඨකතනණ්භාපපඤ්චසනෙහි
 පපඤ්චනො ලොකසනිව්වාසෝ'හි පසුන්තානං - පෙ - 'ආසට්ඨියා දිට්ඨි-
 ගතෙහි පරිසුට්ඨිනො ලොකසනිව්වාසෝ'හි පසුන්තානං බුද්ධානං භග-
 වන්තානං සතෙහස්ස මහාකරුණා ඔක්කමති.

'අහඤ්චමිති තිණේණා, ලොකො ච අතිණේණා; අහඤ්චමිති මුඛෙනා,
 ලොකො ච අමුඛෙනා; අහඤ්චමිති දනෙනා, ලොකො ච අදනෙනා; අහඤ්චමිති
 සනෙනා, ලොකො ච අසනෙනා; අහඤ්චමිති අසුඤ්චා, ලොකො ච
 අනසුඤ්චා; අහඤ්චමිති පරිනිබ්බුතො, ලොකො ච අපරිනිබ්බුතො. පහොමි
 ඛිට්ඨානං තිණේණා තා රෙච්චං, මුඛෙනා මො රෙච්චං, දනෙනා දමෙච්චං, සනෙනා
 සමෙච්චං, අසුඤ්චා අසුඤ්චා, පරිනිබ්බුතො පරිනිබ්බාපෙච්චා'නති
 පසුන්තානං බුද්ධානං භගවන්තානං සතෙහස්ස මහාකරුණා ඔක්කමති.

ඉදං නටාගතස්ස මහාකරුණාසමාපතතියා සද්දණං.

මහාකරුණාසමාපතති සද්දණං නිදද්දො.

72-73. සබ්බසද්දසුභ-අනාවරණසද්දණානි

කතමං නටාගතස්ස සබ්බසද්දසුභසද්දණං:

සබ්බං සබ්බතමසබ්බතං² අනාවරණං ජානාතීති සබ්බසද්දසුභසද්දණං,
 නත්ථ ආවරණං නත්ථීති අනාවරණසද්දණං.³

අනිතං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දසුභසද්දණං, නත්ථ ආවරණං නත්ථීති
 අනාවරණසද්දණං.

අනාගතං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දසුභසද්දණං, නත්ථ ආවරණං නත්ථීති
 අනාවරණසද්දණං.

පච්චුප්පනං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දසුභසද්දණං, නත්ථ ආවරණං
 නත්ථීති අනාවරණසද්දණං.

චක්ඛුඤ්චව්⁴ රූපා ච ඵතං සබ්බං⁵ ජානාතීති සබ්බසද්දසුභසද්දණං නත්ථ
 ආවරණං නත්ථීති අනාවරණසද්දණං, සොනඤ්චව් සද්දා ච - පෙ - ඝානඤ්චව්
 ගන්ධා ච - පෙ - ජීව්හා වෙච්ච රසා ච - පෙ - කායො වෙච්ච ඵොට්ඨබ්බා ච - පෙ -
 මනො වෙච්ච ධම්මා ච ඵතං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දසුභසද්දණං, නත්ථ
 ආවරණං නත්ථීති අනාවරණසද්දණං

1 අනන්තාගතියා - සී 1 2 සබ්බසබ්බතමසබ්බතං - සෆා, සී 2
 3 අනාවරණසද්දණං - සෆා 4 චක්ඛු වෙච්ච - මජ්ඣ. 5 ඵතං සබ්බං - මජ්ඣ.

යාවතා අනිච්චයං දුක්ඛයං අනත්තයං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං. යාවතා රූපස්ස අනිච්චයං දුක්ඛයං අනත්තයං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං. යාවතා වේදනාය -පෙ- යාවතා සකුසුය -පෙ- යාවතා සඛ්ඛාරානං -පෙ- යාවතා විකුසුණස්ස -පෙ- යාවතා චක්ඛුස්ස -පෙ- යාවතා ජරාමරණස්ස අනිච්චයං දුක්ඛයං අනත්තයං. තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං.

යාවතා අභිකුසුය අභිකුසුයං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං, යාවතා පරිකුසුය පරිකුසුයං -පෙ- යාවතා පහානස්ස¹ පහානං -පෙ- යාවතා භාවනාය භාවනං -පෙ- යාවතා සච්ඡිකිරියාය සච්ඡිකිරියං -පෙ-

යාවතා බ්බානං බ්බං -පෙ- යාවතා ඛානං ඛානං -පෙ- යාවතා ආයතනානං ආයතනං -පෙ- යාවතා සඛ්ඛිතානං සඛ්ඛිතං -පෙ- යාවතා අසඛ්ඛිතස්ස අසඛ්ඛිතං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං.

යාවතා කුසලෙ ධම්මෙ සබ්බං* ජානාතීති සසද්දනබ්බසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං. යාවතා අකුසලෙ ධම්මෙ -පෙ- යාවතා අබ්බාකතෙ ධම්මෙ -පෙ-

යාවතා කාමාවචරෙ ධම්මෙ -පෙ- යාවතා රූපාවචරෙ ධම්මෙ -පෙ- යාවතා අරූපාවචරෙ ධම්මෙ -පෙ- යාවතා අපරියාපනො ධම්මෙ සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං.

යාවතා දුක්ඛස්ස දුක්ඛයං -පෙ- යාවතා සමුදයස්ස සමුදයං -පෙ- යාවතා නිරෝධස්ස නිරෝධං -පෙ- යාවතා මග්ගස්ස මග්ගං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං.

යාවතා අත්ථපරිසමයාමෙ අත්ථපරිසමයාමං -පෙ- යාවතා ධම්මපරි- සමයාමෙ ධම්මපරිසමයාමං -පෙ- යාවතා නිරුතතිපරිසමයාමෙ නිරුතති- පරිසමයාමං -පෙ- යාවතා පරිනානපරිසමයාමෙ පරිනානපරිසමයාමං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණසද්දණං.

යාවතා ඉන්ද්‍රියපරොපරියනො සද්දණං -පෙ- යාවතා සත්තානං ආසයානුසයෙ සද්දණං -පෙ- යාවතා යමකපාරිච්ඡෙදෙ සද්දණං -පෙ- යාවතා මහාකාරුණාසමාපතතිසා සද්දණං, තං සබ්බං ජානාතීති සබ්බසද්දනසද්දණං, තත්ථ ආචරණං නජීති අනාවරණ සද්දණං.

1 පනාසය - සා.
 * “අසබ්බ ජානාතීති බ්බවමකපාඨො සුඤ්ඤො, එකවමකපාඨො පභිනත්තා පක පොඤ්ඤෙසු එකවමකක ලිඛිතා” යනු අටුවාවයි.

යාවතා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්බමකස්ස සස්සමණ-
බ්‍රාහ්මණීයා පජාය සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨිං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පතනං
පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා, සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං,
තඤ්ඤා ආචරණං නඤ්ඤාති අනාවරණ ඤ්ඤාණං.

1. ‘න තස්ස අද්දිට්ඨිමිධඤ්ඤා¹ කීඤ්ඤාචී
අථො අච්ඤ්ඤාතමජානිතබ්බං,
සබ්බං අච්ඤ්ඤාසී යද්දඤ්ඤා නෙය්‍යං²
තථාගතො තෙන සමනතචකඤ්ඤා’ති.

සමනතචකඤ්ඤාති තෙනට්ඨොන සමනතචකඤ්ඤා:

චුද්දස බුද්ධඤ්ඤාණාති: දුකෙඛ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, දුකඛසමුදයෙ ඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, දුකඛනිරෝධෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, දුකඛනිරෝධගාමිතීයා
පටිපදාය ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, අත්ථපටිපලිඛිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, ධම්ම-
පටිපලිඛිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, නිරුතනිපටිපලිඛිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං,
පටිභානපටිපලිඛිදෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, ඉන්ද්‍රියපරොපරිගතෙත ඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, ආසයාභුසයෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, යමකපාටිතීරෙ ඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, මහාකරුණාසමාපතනීයා ඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං
බුද්ධඤ්ඤාණං, අනාවරණඤ්ඤාණං බුද්ධඤ්ඤාණං, ඉමානි චුද්දස බුද්ධඤ්ඤාණාති.
ඉමෙසං චුද්දසනනං බුද්ධඤ්ඤාණානං අට්ඨ ඤ්ඤාණාති සාවකසාධාරණානි,
ඡ ඤ්ඤාණාති අසාධාරණානි සාවකෙහි.

යාවතා දුකඛස්ස දුකඛට්ඨො සබ්බො ඤ්ඤාතො, අඤ්ඤාතො දුකඛට්ඨො
නඤ්ඤාති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං. තඤ්ඤා ආචරණං නඤ්ඤාති අනාවරණඤ්ඤාණං.

යාවතා දුකඛස්ස දුකඛට්ඨො සබ්බො දිට්ඨො -පෙ- සබ්බො විදිතො -පෙ-
සබ්බො සච්ඡිකතො -පෙ- සබ්බො ඵසීතො පඤ්ඤාය, අඵසීතො පඤ්ඤාය
දුකඛට්ඨො නඤ්ඤාති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං, තඤ්ඤා ආචරණං නඤ්ඤාති අනාවරණ
ඤ්ඤාණං.

යාවතා සමුදයස්ස සමුදයට්ඨො -පෙ- යාවතා නිරෝධස්ස නිරෝධට්ඨො
-පෙ- යාවතා මග්ගස්ස මග්ගට්ඨො -පෙ- යාවතා අත්ථපටිපලිඛිදාය අත්ථ
පටිපලිඛිදට්ඨො -පෙ- යාවතා ධම්මපටිපලිඛිදාය ධම්මපටිපලිඛිදට්ඨො -පෙ-
යාවතා නිරුතනිපටිපලිඛිදාය නිරුතනිපටිපලිඛිදට්ඨො -පෙ- යාවතා
පටිභානපටිපලිඛිදාය පටිභානපටිපලිඛිදට්ඨො සබ්බො ඤ්ඤාතො -පෙ- සබ්බො
දිට්ඨො -පෙ- සබ්බො විදිතො -පෙ- සබ්බො සච්ඡිකතො -පෙ- සබ්බො
ඵසීතො, පඤ්ඤාය, අඵසීතො, පඤ්ඤාය පටිභානපටිපලිඛිදට්ඨො නඤ්ඤාති
සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං, තඤ්ඤා ආචරණං නඤ්ඤාති අනාවරණඤ්ඤාණං.

යාවතා ඉන්ද්‍රියපරොපරිඨතො ඤ්ඤාණං -පෙ- යාවතා සත්තානං ආසි-
 යානුසයෙ ඤ්ඤාණං -පෙ- යාවතා යමකපාටිනීරෙ ඤ්ඤාණං -පෙ- යාවතා
 මහාකරුණාසමාපතනියා ඤ්ඤාණං සබ්බං ඤ්ඤාණං -පෙ- සබ්බං දිට්ඨං -පෙ-
 සබ්බං විදිතං -පෙ- සබ්බං සච්ඡිකතං -පෙ- සබ්බං ඵසසිතං පඤ්ඤාය,
 අඵසසිතං පඤ්ඤාය මහාකරුණාසමාපතනියා ඤ්ඤාණං නන්තී සබ්බඤ්ඤාන-
 ඤ්ඤාණං, තත්ථ ආචරණං නන්තී අනාවරණඤ්ඤාණං.

යාවතා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්බමකස්ස සස්සමණ-
 බ්‍රාහ්මණීයා පජාය සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පතතං
 පරියෙසිතං අනුච්චිතං මනසා, සබ්බං ඤ්ඤාණං -පෙ- සබ්බං දිට්ඨං -පෙ-
 සබ්බං විදිතං -පෙ- සබ්බං සච්ඡිකතං -පෙ- සබ්බං ඵසසිතං පඤ්ඤාය,
 අඵසසිතං පඤ්ඤාය නන්තී සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං, තත්ථ ආචරණං නන්තී
 අනාවරණඤ්ඤාණං.

න තස්ස අද්දිට්ඨමිධන්තී කිඤ්ඤි
 අපො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බං,
 සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදන්තී තෙය්‍යං
 තථාගතො තෙන සමන්තවිහවු'ති.

සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණානිදෙදසො.

ඤ්ඤානකථාසමන්තො.

2

දිවයින

කා දිවයින¹ කති දිවයිනානානි, කති දිවයිනපරිසරවිද්‍යානානි, කති දිවයිනො, කති දිවයිනානිනිවෙසා, කතමො දිවයිනානසමුහකානොනි.

- 1. කාදිවයිනි: අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයින².
- 2. කතිදිවයිනානානිනි: අධි දිවයිනානානි.
- 3. කතිදිවයිනපරිසරවිද්‍යානානිනි: අධිපරිසර දිවයිනපරිසරවිද්‍යානානි,
- 4. කතිදිවයිනොනි: සොලස දිවයිනො.
- 5. කතිදිවයිනානිනිවෙසානි: නිඛි සතං³ දිවයිනානිනිවෙසා,
- 6. කතමො දිවයිනානසමුහකානොනි: සොනාපතනිමගො දිවයිනානසමුහකානො.

කථං⁴ අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයින.

රූපා 'එනං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අතතා'නි අතිනිවෙස පරාමාසො දිවයි, වෙදනං 'එනං මම -පෙ- සකුකුං එනං මම -පෙ- සකුකුං රෙ 'එනං මම -පෙ- විකුකුණං 'එනං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අතතා'නි අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

වකුඛං එනං මම -පෙ- සොනං එනං මම -පෙ- සානං එනං මම -පෙ- ජිවනං එනං මම -පෙ- කායං එනං මම -පෙ- මනං 'එනං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අතතා'නි අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයි, රූපෙ⁵ එනං මම -පෙ- සද්දෙ එනං මම -පෙ- ගකුඛි එනං මම -පෙ- රසෙ එනං මම -පෙ- ජොධිබ්බි එනං මම -පෙ- ඛලෙම 'එනං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අතතා'නි අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

වකුඛිවිකුකුණං එනං මෙ -පෙ- සොනවිකුකුණං එනං මම -පෙ- සානවිකුකුණං එනං මම -පෙ- ජිවනවිකුකුණං එනං මම -පෙ- කාය-විකුකුණං එනං මම -පෙ- මනොවිකුකුණං 'එනං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අතතා'නි අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

වකුඛිසමච්ඡසං එනං මම -පෙ- සොනසමච්ඡසං එනං මම -පෙ- සාන-සමච්ඡසං එනං මම -පෙ- ජිවනසමච්ඡසං එනං මම -පෙ- කායසමච්ඡසං එනං මම -පෙ- මනොසමච්ඡසං 'එනං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අතතා'නි අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

1. කාදිවයිනි - ආයා, කපි. 2. කති අතිනිවෙසපරාමාසො දිවයි - සා
 3. නිඛිසතං - ආයා' 4. කති - සා 5. රූපං සද්දං (ඉමො) - සා, සි 1.2.

වකුණු සම්පූර්ණයෙන් වෙනස් වන මම - පෙ - සොබාව සම්පූර්ණයෙන් වෙනස් - පෙ - සාධක සම්පූර්ණයෙන් වෙනස් - පෙ - ජීවන සම්පූර්ණයෙන් වෙනස් - පෙ - කාර්ය සම්පූර්ණයෙන් වෙනස් - පෙ - මනෝ සම්පූර්ණයෙන් වෙනස් 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

රූප සංකල්පය එන මම - පෙ - සංකල්පය එන මම - පෙ - ගති සංකල්පය එන මම - පෙ - රස සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

රූප සංකල්පය එන මම - පෙ - සංකල්පය එන මම - පෙ - ගති සංකල්පය එන මම - පෙ - රස සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

රූප සංකල්පය එන මම - පෙ - සංකල්පය එන මම - පෙ - ගති සංකල්පය එන මම - පෙ - රස සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

රූප සංකල්පය එන මම - පෙ - සංකල්පය එන මම - පෙ - ගති සංකල්පය එන මම - පෙ - රස සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

රූප සංකල්පය එන මම - පෙ - සංකල්පය එන මම - පෙ - ගති සංකල්පය එන මම - පෙ - රස සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය එන මම - පෙ - ඵල සංකල්පය 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

පරිසරය එන මම - පෙ - අවිනිශ්චය එන මම - පෙ - නිශ්චය - වාසනා එන මම - පෙ - වාසනා එන මම - පෙ - අනිශ්චය එන මම - පෙ - විනිශ්චය 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

පරිසරය එන මම - පෙ - අවිනිශ්චය - පෙ - නිශ්චය - වාසනා - පෙ - වාසනා - පෙ - අනිශ්චය - පෙ - විනිශ්චය 'එන මම, එසො'හමසම්, එසො මෙ අනන්‍ය'නි අනිනිවෙසපරාමාසො දිවයි.

කෙසං ඵනං මම -පෙ- ලොමං ඵනං මම -පෙ- නබං ඵනං මම -පෙ- දන්තං ඵනං මම -පෙ- නවං ඵනං මම -පෙ- මංසං ඵනං මම -පෙ- නභාරං ඵනං මම -පෙ- අට්ඨං ඵනං මම -පෙ- අට්ඨමිඤ්ජං ඵනං, මම -පෙ- වකකා ඵනං මම -පෙ- හදයං ඵනං මම -පෙ- යකනං ඵනං මම -පෙ- නිලොමකං ඵනං මම -පෙ- පිභකං ඵනං මම -පෙ- පපථාසා ඵනං මම -පෙ- අනානං ඵනං මම -පෙ- අනනගුණං ඵනං මම -පෙ- උදරියං ඵනං මම -පෙ- කරිසං ඵනං මම -පෙ- පිතතං ඵනං මම -පෙ- සෙමානං ඵනං මම -පෙ- පුබ්බං ඵනං මම -පෙ- ලොහිතං ඵනං මම -පෙ- සෙදං ඵනං මම -පෙ- මෙදං ඵනං මම -පෙ- අඤ්ඤං ඵනං මම -පෙ- ඵසං ඵනං මම -පෙ- බෙලං ඵනං මම -පෙ- සිඛිසාතිකං ඵනං මම -පෙ- ලසිකං ඵනං මම -පෙ- මුතතං ඵනං මම -පෙ- මන්දලවගං 'ඵනං මම' ඵසො හමසමි, ඵසො මෙ අනනා'ති අහිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

වකඛායතනං ඵනං මම -පෙ- රූපායතනං ඵනං මම -පෙ- සොනාය-
තනං ඵනං මම -පෙ- සද්දායතනං ඵනං මම -පෙ- ඝානායතනං ඵනං
මම -පෙ- ගක්ඛායතනං ඵනං මම -පෙ- ජීවහායතනං ඵනං මම -පෙ-
රසායතනං ඵනං මම -පෙ- කායායතනං ඵනං මම -පෙ- ථොට්ඨබ්බා-
යතනං ඵනං මම -පෙ- මනායතනං ඵනං මම -පෙ- ඛමමායතනං 'ඵනං
මම, ඵසොහමසමි, ඵසො මෙ අනනා'ති අහිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

වකඛුධාතුං ඵනං මම -පෙ- රූපධාතුං ඵනං මම -පෙ- වකඛු-
විඤ්ඤාණධාතුං ඵනං මම -පෙ- සොනධාතුං ඵනං මම -පෙ- සද්දධාතුං
-පෙ- සොනවිඤ්ඤාණධාතුං -පෙ- ඝානධාතුං -පෙ- ගක්ඛධාතුං -පෙ-
ඝානවිඤ්ඤාණධාතුං -පෙ- ජීවහාධාතුං -පෙ- රසධාතුං -පෙ- ජීවහා-
විඤ්ඤාණධාතුං -පෙ- කායධාතුං -පෙ- ථොට්ඨබ්බධාතුං -පෙ- කාය
විඤ්ඤාණධාතුං -පෙ- මනෝධාතුං ඵනං මම -පෙ- ඛමමධාතුං ඵනං මම
-පෙ- මනෝවිඤ්ඤාණධාතුං 'ඵනං මම, ඵසොහමසමි, ඵසො මෙ අනනා'ති
අහිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

වකඛුඤ්ජයං ඵනං මම පෙ- සොතිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- ඝාතිඤ්ජයං
ඵනං මම -පෙ- ජීවිතිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- කාසිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ-
මතිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- ජීවිතිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- ඉන්ද්‍රියඤ්ජයං ඵනං
මම -පෙ- පුරිසිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- සුඛිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ-
දුකඛිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- සොමනසිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ-
දොමනසිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- උපෙකඛිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- සද්ධිඤ්ජයං
ඵනං මම -පෙ- විරිසිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- සතිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ-
සමාධිඤ්ජයං ඵනං මම -පෙ- පඤ්ඤිඤ්ජයං 'ඵනං මම, ඵසො'හමසමි,
ඵසො මෙ අනනා'ති අහිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

කාමධාතුං ඵනං මම -පෙ- රූපධාතුං ඵනං මම -පෙ- අරූපධාතුං
ඵනං මම -පෙ- කාමභවං ඵනං මම -පෙ- රූපභවං ඵනං මම -පෙ-
අරූපභවං ඵනං මම -පෙ- සඤ්ඤාභවං ඵනං මම -පෙ- අසඤ්ඤාභවං
ඵනං මම -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවං ඵනං මම -පෙ- ඵකචොකාරභවං
ඵනං මම -පෙ- චුඤ්චොකාරභවං ඵනං මම -පෙ- පඤ්චොකාරභවං
ඵනං මම -පෙ.

පඨමං ක්කානං¹ එතං මම -පෙ- දුතියං ක්කානං එතං මම -පෙ-
 තතියං ක්කානං එතං මම -පෙ- චතුස්ථං ක්කානං එතං මම -පෙ- තෛතනං
 වෙනොවිච්ඡිකතී² එතං මම -පෙ- කරුණං වෙනොවිච්ඡිකතී එතං මම -පෙ-
 ච්ඡිදිතං වෙනොවිච්ඡිකතී එතං මම -පෙ- උපෙකනං වෙනොවිච්ඡිකතී එතං
 මම -පෙ- ආකාසානඤ්චායනනසමාපතතී එතං මම -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්චා-
 යනනසමාපතතී එතං මම -පෙ- ආනිඤ්චාණඤ්ඤායනනසමාපතතී එතං
 මම -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපතතී 'එතං මම එසොභසමි,
 එසො මෙ අනතා'ති අහිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

අවිජ්ජා³ එතං මම -පෙ- සඛ්ඛාරෙ එතං මම -පෙ- විඤ්ඤාණං
 එතං මම -පෙ- නාම රූපං එතං මම -පෙ- සලාඤ්ඤානං එතං මම -පෙ-
 එසසං එතං මම -පෙ- වෙදනං එතං මම -පෙ- තණ්හා එතං මම -පෙ-
 උපාදානං එතං මම -පෙ- භවිං එතං මම -පෙ- ජාතී එතං මම -පෙ-
 ජරාමරණං 'එතං මම, එසො'හමසමි, එසො මෙ අනතා'ති අහිනිවෙසපරා-
 මාසො දිට්ඨි.

එවං අහිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි.

කතමානි අට්ඨ දිට්ඨිට්ඨානානි:

බඤ්ඤාපි දිට්ඨිට්ඨානං, අවිජ්ජාපි දිට්ඨිට්ඨානං, එසොපි දිට්ඨිට්ඨානං
 සඤ්ඤාපි දිට්ඨිට්ඨානං, විතකෙකාපි³ දිට්ඨිට්ඨානං අයොනිසොමනසිකාරොපි
 දිට්ඨිට්ඨානං, පාපමිතොපි දිට්ඨිට්ඨානං, පරතොපි සොසො⁴ දිට්ඨිට්ඨානං.

බඤ්ඤා හෙතු බඤ්ඤා පච්චයො දිට්ඨිනං⁵ උපපාදාය සමුට්ඨානවෙඨන
 එවං බඤ්ඤාපි දිට්ඨිට්ඨානං.

අවිජ්ජා හෙතු අවිජ්ජා පච්චයො දිට්ඨිනං⁵ උපපාදාය සමුට්ඨානවෙඨන
 එවං අවිජ්ජාපි දිට්ඨිට්ඨානං.

එසො හෙතු එසො පච්චයො දිට්ඨිනං⁵ උපපාදාය සමුට්ඨානවෙඨන
 එවං එසොපි දිට්ඨිට්ඨානං.

සඤ්ඤා හෙතු සඤ්ඤා පච්චයො දිට්ඨිනං උපපාදාය සමුට්ඨානවෙඨන
 එවං සඤ්ඤාපි දිට්ඨිට්ඨානං.

විතකෙකා³ හෙතු විතකෙකා³ පච්චයො දිට්ඨිනං උපපාදාය සමුට්ඨා-
 නවෙඨන, එවං විතකෙකාපි දිට්ඨිට්ඨානං.

අයොනිසො මනසිකාරො හෙතු අයොනිසො මනසිකාරො පච්චයො
 දිට්ඨිනං උපපාදාය සමුට්ඨානවෙඨන, එවං අයොනිසො මනසිකාරොපි
 දිට්ඨිට්ඨානං.

පාපමිතො හෙතු පාපමිතො පච්චයො දිට්ඨිනං උපපාදාය සමුට්ඨා-
 නවෙඨන, එවං පාපමිතොපි දිට්ඨිට්ඨානං.

පරතොසොසො හෙතු පරතොසොසො පච්චයො දිට්ඨිනං උපපාදාය
 සමුට්ඨානවෙඨන, එවං පරතොපි සොසො⁴ දිට්ඨිට්ඨානං.

ඉමානි අට්ඨ දිට්ඨිට්ඨානානි.

1. පඨමජ්ඣානං - (ඉදිවාදි) බහු 2. මේකාවෙනොවිච්ඡිකතී - (ඉච්චාදි) ඥා PTS සි 1, 2, 3
 3. විතකකාපි - ඥා 4. පරතොසොසොපි - මජ්ඣ, ඥා, PTS.
 5. දිට්ඨිට්ඨානං - මජ්ඣ, PTS, ඥා, සි 1 2 6 උපපාදාය - මජ්ඣ, ඥා, PTS
 7. විතකකා - ඥා.

කතමානි අවධාරණ දිවයින පරිශ්‍රව්‍යානානි:

යා දිවයි දිවයිගතං; දිවයිගතනං, දිවයිකන්තාරං, දිවයිවිසුකං¹ දිවයි-
විපඵඤ්ඤං, දිවයිසංකෙඤ්ඤාඡනං, දිවයිසලලං, දිවයිසමබ්බං,² දිවයිපලිබ්බං,³
දිවයිබන්ධනං, දිවයිපපානං, දිවයිනුසංයො, දිවයිසන්තාපො, දිවයිපරිලාභො,
දිවයිගණො, දිවයිපාදනං, දිවයිහිතීවෙසො, දිවයිපරාමාසො.

ඉමානි අවධාරණ දිවයි පරිශ්‍රව්‍යානානි.

කතමා සොලස දිවයි යො:

අසාදදිවයි, අන්තානුදිවයි, ඕච්ඡාදිවයි, සකකායදිවයි, සකකාය වජ්ඣකා
සසසකදිවයි, සකකාය වජ්ඣකා උච්චදදිවයි, අන්තගාහිකා දිවයි, පුබ්බන්තානු
දිවයි, අපරන්තානුදිවයි, සංකෙඤ්ඤාඡනිකා දිවයි, 'අහ'නති මානමිතිබන්ධා දිවයි,
'මම'නති මානමිතිබන්ධා දිවයි, අන්තවාදපටිසංයුතනා දිවයි, ලොකවාද-
පටිසංයුතනා දිවයි, හවදිවයි, විහවදිවයි.

ඉමා සොලස දිවයි යො.

කතමෙ තිණි සතං දිවයිහිතීවෙසා:

අසාදදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

අන්තානුදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

ඕච්ඡාදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

සකකායදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

සකකාය වජ්ඣකාය සසසකදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

සකකාය වජ්ඣකාය උච්චදදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

අන්තගාහිකාය දිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

පුබ්බන්තානුදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

අපරන්තානුදිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

සංකෙඤ්ඤාඡනිකාය දිවයි යා කතිහාකාරෙහි අහිතීවෙසො හොති:

1. දිවයි විසුකාසිකං - ධම්මසමිතණී
2. දි-විසමභවො - සතා. 3. දිවයි පලිබ්බං - මජ්ඣ. සං. PTS
* "කතමෙ තිණි සතං දිවයිහිතීවෙසා" හි පුවච්ඡා සා - PTS, පොඤ්ඤා සහ ගතිකා

‘අභ’නති මානවිනිබ්බකාය දිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

‘මම’නති මානවිනිබ්බකාය දිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

අත්තවාදපට්ඨසංයුත්තාය දිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

ලොකවාදපට්ඨසංයුත්තාය දිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

භවදිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

විභවදිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

අසාදදිට්ඨියා පඤ්චනිංසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

අත්තානුදිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

මිච්ඡාදිට්ඨියා දසභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

සකකායදිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

සකකායවජ්ඣකාය සසාහදිට්ඨියා පනාරසහි ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

සකකායවජ්ඣකාය උච්චේදදිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

අත්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්ඤසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

පුබ්බන්තානුදිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

අපරන්තානුදිට්ඨියා චතුචන්තාලීසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

සඤ්ඤප්පතිකාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

‘අභ’නති මානවිනිබ්බකාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

‘මම’නති මානවිනිබ්බකාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

අත්තවාදපට්ඨසංයුත්තාය දිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති

ලොකවාදපට්ඨසංයුත්තාය දිට්ඨියා අට්ඨහි ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

භවදිට්ඨියා එකෙන ආකාරෙන¹ අභිනිවෙසො හොති.

විභවදිට්ඨියා එකෙන ආකාරෙන¹ අභිනිවෙසො හොති.

1 එකභවිසතියා ආකාරෙහි - සෘෂ

2 - 1. අසාදදිවිය

අසාදදිවියා කතමෙහි පඤ්චාංකය ආකාරෙහි අභිනිවේසො යොති:

‘යං රූපං පටිච්ච උපපජ්ජති සුඛා සොමනස්සං, අයං රූපස්ස අසාදෙද’ති අභිනිවේසපරාමාසො දිවියි. දිවියි න අසාදෙද, අසාදෙද න දිවියි, අසාදෙද දිවියි, අසාදෙද අසාදෙද; යා ච දිවියි, යො ච අසාදෙද, අයං චුච්චති අසාදදිවියි.

අසාදදිවියි මිච්ඡාදිවියි, මිච්ඡාදිවියි¹ දිවියිවිපතති, නාය දිවියිවිපතතියා සමන්තාගතො පුග්ගලො දිවියිවිපතො, දිවියිවිපතො පුග්ගලො න සෙවිතබ්බො න භජිතබ්බො න පබ්බරුපාසිතබ්බො. නං කිස්ස හෙතු: දිවියි හිස්ස පාපිකා. යො දිවියියා රාගො,² සො න දිවියි, දිවියි න රාගො, උසුද්ධා දිවියි, අසුද්ධා රාගො; යා ච දිවියි යො ච රාගො, අයං චුච්චති දිවියිරාගො. නාය ච දිවියියා තෙන ච රාගෙන සමන්තාගතො පුග්ගලො දිවියිරාගරතො³ දිවියිරාගරතො පුග්ගලො දිනනං දුනං න මහපඵලං හොති න මහානිසංසං. නං කිස්ස හෙතු: දිවියි හිස්ස පාපිකා.

අසාදදිවියි මිච්ඡාදිවියි, මිච්ඡාදිවියිකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස දේව ගතියො: තිරසො වා තිරච්ඡානසොති වා. මිච්ඡාදිවියිකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස යඤ්චව කායකමමං යථාදිවියි සමන්තං.⁴ සමාදිනනං, යඤ්ච වචිකමමං -පෙ- යඤ්ච මනොකමමං යථාදිවියි සමන්තං සමාදිනනං, යා ච වේතනා, යා ච පඤ්ඤා, යො ච පණ්ඨි, යො ච සඛාරා, සබ්බෙ තෙ ධම්මා අනිට්ඨාය අකන්තාය අමනාපාය අභිනාය දුක්ඛාය සංවහනන්ති. නං කිස්ස හෙතු: දිවියි හිස්ස පාපිකා. සෙය්‍යථාපි තිබ්බිච්ඡං වා කොසාතකිච්ඡං වා තිත්තකාලාචුච්ඡං⁵ වා අලාය පඨවියා තිත්තනං යඤ්චව පඨවිරසං උපාදිසති, යඤ්ච ආපොරසං උපාදිසති, සබ්බං නං තිත්තකන්තාය⁶ කට්ඨකන්තාය⁷ අසානන්තාය⁸ සංවහනති. නා කිස්ස හෙතු: චිච්ඡං හිස්ස පාපකං. ඵචමෙව මිච්ඡාදිවියිකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස යඤ්චව කායකමමං යථාදිවියි සමන්තං සමාදිනනං, යඤ්ච වචිකමමං -පෙ- යඤ්ච මනොකමමං යථාදිවියි සමන්තං සමාදිනනං, යා ච වේතනා යා ච පඤ්ඤා යො ච පණ්ඨි යො ච සඛාරා, සබ්බෙ තෙ ධම්මා අනිට්ඨාය අකන්තාය අමනාපාය අභිනාය දුක්ඛාය සංවහනන්ති. නං කිස්ස හෙතු: දිවියි හිස්ස පාපිකා.

අසාදදිවියි මිච්ඡාදිවියි, මිච්ඡාදිවියි⁹ දිවියිගනං, දිවියිගනනං, දිවියිකන්තාරං, දිවියිවිසුකං, දිවියිවිපඵදිනං, දිවියිසඤ්ඤජනං, දිවියිසල්ලං, දිවියිසම්බොධො, දිවියිපමිඤ්ඤොධො, දිවියිබ්බන්තං, දිවියිපපාතො, දිවියිනුසංයො, දිවියිසන්තාපො දිවියිපරිලාභො, දිවියිගන්තො, දිවියිපාදනං, දිවියිනිවේසො, දිවියිපරාමාසො,¹⁰ ඉමෙහි අභිනිවේසෙහි ආකාරෙහි පරිසුච්චිතවිත්තස්ස සඤ්ඤාගො.

1 ‘මිච්ඡාදිවියි’ ඉති ස්‍යාම පොඤ්ඤක නාචී 2 යා දිවියියො රාගො - ස්‍යා PTS
3 දිවියිරාගරතො - ස්‍යා 4 යථාදිවියිසමන්තං - සී 2 5 තිත්තකාලාචුච්ඡං - බහුසු
6 තිත්තකන්තාය - ස්‍යා PTS 7 කට්ඨකන්තාය ස්‍යා PTS 8 අසානන්තාය - ස්‍යා PTS
9 යා දිවියි - ස්‍යා 10 දිවියිනිවේසෙහි ආකාරො භොති - ස්‍යා

අති සඤ්ඤාජනාති වෙව දිවයිනෙ ව, අති සඤ්ඤාජනාති න ව දිවයිනෙ.

කතමාති සඤ්ඤාජනාති වෙව දිවයිනෙ ව: සකකායදිවයිනි සිලබ්බත-පරාමාසො, ඉමාති සඤ්ඤාජනාති වෙව දිවයිනෙ ව.

කතමාති සඤ්ඤාජනාති න ව දිවයිනෙ: කාමරාගසඤ්ඤාජනං පරිසසඤ්ඤාජනං මානසඤ්ඤාජනං විචිතිවජ්ජසඤ්ඤාජනං භවරාග-සඤ්ඤාජනං ඉස්සාසඤ්ඤාජනං මච්ඡරිගසඤ්ඤාජනං අනුනගසඤ්ඤාජනං අවිජ්ජාසඤ්ඤාජනං, ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ව දිවයිනෙ.*

යං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං සඤ්ඤාං පටිච්ච -පෙ- යං සංඛාරෙ පටිච්ච -පෙ- යං විඤ්ඤාණං පටිච්ච -පෙ- යං චකුචුං පටිච්ච -පෙ- යං සොභා පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතං පටිච්ච -පෙ- යං ජීවහං පටිච්ච -පෙ- යං කායං පටිච්ච -පෙ- යං මනං පටිච්ච -පෙ- යං රූපෙ පටිච්ච -පෙ- යං සද්දෙ පටිච්ච -පෙ- යං ගඤ්ඤි පටිච්ච -පෙ- යං රසෙ පටිච්ච -පෙ- යං ඵොට්ඨකබ්බ පටිච්ච -පෙ- යං ධම්මෙ පටිච්ච -පෙ- යං චකුචුච්ඤ්ඤාණං පටිච්ච -පෙ- යං සොභවිඤ්ඤාණං පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතවිඤ්ඤාණං පටිච්ච -පෙ- යං ජීව්හාවිඤ්ඤාණං පටිච්ච -පෙ- යං කායවිඤ්ඤාණං පටිච්ච -පෙ- යං මනොවිඤ්ඤාණං පටිච්ච -පෙ- යං චකුචුසමථස්සං පටිච්ච -පෙ- යං සොභ-සමථස්සං පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතසමථස්සං පටිච්ච -පෙ- යං ජීව්හාසමථස්සං පටිච්ච -පෙ- යං කායසමථස්සං පටිච්ච -පෙ- යං මනොසමථස්සං පටිච්ච -පෙ- යං චකුචුසමථස්සංඡං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං සොභසමථස්සංඡං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං ඝාතසමථස්සංඡං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං ජීව්හා-සමථස්සංඡං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං කායසමථස්සංඡං වෙදනං පටිච්ච -පෙ- යං මනොසමථස්සංඡං වෙදනං පටිච්ච උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සා, අයං මනොසමථස්සංඡංඡං වෙදනාය අස්සාදෙ'ති අනිතිවෙසපරාමාසො දිවයි. දිවයි න අස්සාදෙ, අස්සාදෙ න දිවයි. අඤ්ඤා දිවයි, අඤ්ඤා අස්සාදෙ. යා ව දිවයි යො ව අස්සාදෙ, අයං වුච්චති අස්සාදදිවයි.

අස්සාදදිවයි මච්ඡාදිවයි, මච්ඡාදිවයි දිවයිවිපතනි. නාය දිවයිවිපතනාය සමනනාගතො පුගගලො දිවයිවිපතනා; දිවයිවිපතනො පුගගලො න සෙවිතබ්බො න භජ්තබ්බො න පසිරුප්පාසිතබ්බො. නං කිස්ස හෙච්ච දිවයි හිස්ස පාපිකා. යො දිවයිතා රාගො, සො න දිවයි, දිවයි න රාගො, අඤ්ඤා දිවයි, අඤ්ඤා රාගො. යා ව දිවයි, යො ව රාගො, අයං වුච්චති දිවයිරාගො. නාය ව දිවයිතා තෙන ව රාගෙන සමනනාගතො පුගගලො දිවයිරාගරතො; දිවයිරාගරතො පුගගලෙ දිනනා දුතං න මහපථලං හොති න මහාතිසංසං. තං කිස්ස හෙච්ච: දිවයි හිස්ස පාපිකා.

* 'ඉසමති අධිසරසති' ආදි කමා යාව 'න ව දිවයිනෙ'හි - සහ PTS පොතකෙසු උභං.

අසාදදිවයින මිච්ඡාදිවයින, මිච්ඡාදිවයිනසා පුරිසපුග්‍රහලසා දෙව ගනියෝ: නිරයෝ වා නිරව්ඡානයෝති වා. මිච්ඡාදිවයිනසා පුරිසපුග්‍රහලසා යඤ්ච ව කායකමම යථාදිවයින සමතනං සමාදිනනං, යඤ්ච වචිකමම -පෙ- යඤ්ච මනෝකමම යථාදිවයින සමතනං සමාදිනනං, යා ව වෙනනා යා ව පඤ්ඤා යෝ ව පණ්ඨි යෙ ව සඛිඛාරා සබ්බෙ නෙ ධම්මා අතිට්ඨාය අකනනාය අමනාපාය අභිනාය දුක්ඛාය සංවතනනාති. නං කිසස හෙතු: දිවයින හිසස පාපිකා. සෙය්‍යාපාපි නිබ්බන්ධං වා කොසානකිබ්බන්ධං වා තිත්තකාලාබ්බන්ධං වා අලලාය පඤ්චයා නිකඛිතනං යඤ්ච ව පඤ්චරසං උපාදියති, යඤ්ච ආපොරසං උපාදියති, සබ්බං නං නිත්තකනනාය කට්ඨකනනාය අසානනනාය සංවතනනාති. නා කිසස හෙතු: බිජං හිසස පාපකං.¹ එවමෙව මිච්ඡා-දිවයිනසා පුරිසපුග්‍රහලසා යඤ්ච ව කායකමම යථාදිවයින සමතනං සමාදිනනං, යඤ්ච වචිකමම -පෙ- යඤ්ච මනෝකමම යථාදිවයින සමතනං සමාදිනනං, යා ව වෙනනා යා ව පඤ්ඤා යෝ ව පණ්ඨි යෙ ව සඛිඛාරා, සබ්බෙ නෙ ධම්මා අතිට්ඨාය අකනනාය අමනාපාය අභිනාය දුක්ඛාය සංවතනනාති. නා කිසස හෙතු: දිවයින හිසස පාපිකා අසාදදිවයින මිච්ඡා-දිවයින, මිච්ඡාදිවයින දිවයිනගනං දිවයිනගනං -පෙ- දිවයිනිනිවෙසො දිවයින-පරාමාසො. ඉමෙහි අට්ඨාරසති ආකාරෙහි පරිසුට්ඨිනවිත්තසා යඤ්ඤාගො.

අත්ථි සඤ්ඤාද්වන්තාති වෙව දිවයිනෝ ව, අත්ථි සඤ්ඤාද්වන්තාති න ව දිවයිනෝ. කතමාති සඤ්ඤාද්වන්තාති වෙව දිවයිනෝ ව: සකකායදිවයින, සීලබ්බතපරාමාසො,² ඉමාති සඤ්ඤාද්වන්තාති වෙව දිවයිනෝ ව.

කතමාති සඤ්ඤාද්වන්තාති න ව දිවයිනෝ: කාමරාගසඤ්ඤාද්වන්තං, පරිසසඤ්ඤාද්වන්තං, මානසඤ්ඤාද්වන්තං, විචිකිච්ඡාසඤ්ඤාද්වන්තං, භවරාග-සඤ්ඤාද්වන්තං, ඉසසාසඤ්ඤාද්වන්තං, මච්ඡරියසඤ්ඤාද්වන්තං, අනුභවයසඤ්ඤා-ද්වන්තං, අවිජ්ජාසඤ්ඤාද්වන්තං, ඉමාති සඤ්ඤාද්වන්තාති න ව දිවයිනෝ.

අසාදදිවයිනා ඉමෙහි පඤ්චනිසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

2 - 2. අත්තානුදිවයින

අත්තානුදිවයිනා කතමෙහි විසභියා ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

ඉධ අසුත්ථා පුප්ඵල්කො අරියානං අදසාචී අරියධම්මසා අකොච්චෙද, අරියධම්මෙ අචිතීකො, සප්පුරිසානං අදසාචී,³ සප්පුරිසධම්මසා අකොච්චෙද, සප්පුරිසධම්මෙ අචිතීකො රූපං අත්තනො සමනුපසාහි, රූපවනනං වා අත්තානං, අත්තති වා රූපං, රූපසමා වා අත්තානං. වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සඛිඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තනො සමනුපසාහි, විඤ්ඤාණ-වනනං වා අත්තානං, අත්තති වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණසමි වා අත්තානං.

1 පාපිකං - මජ්ඣං.

2 සකකායදිවයින පරාමාසො වෙව සකකායදිවයින සීලබ්බතපරාමා සා ව - සා.

3 'සප්පුරිසානං අදසාචී'ති - සාමපොඤ්ඤා භවති.

කථං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො පඨවීකසිණං¹ අත්තතො සමනුපසස්සති, යං පඨවීකසිණං, සො අහං, යො අහං, නං පඨවීකසිණං'නති පඨවීකසිණස්සඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කායතො 'යා අච්චි.² සො චණ්ණො, යො චණ්ණො, සා අච්චි'ති අච්චිස්සඤ්ඤා චණ්ණස්සඤ්ඤා අදායං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො පඨවීකසිණං අත්තතො සමනුපසස්සති, 'යං පඨවීකසිණං, සො අහං; යො අහං නං පඨවීකසිණං'නති පඨවීකසිණස්සඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ ආ දිට්ඨි. අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්ඣ. යා ච දිට්ඨි යස්සඤ්ඤා චජ්ඣ, අයං පඨමා රූපචජ්ඣකා අත්තානු දිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස දොව ගතියො -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති, න ච දිට්ඨියො.

ඉධෙකච්චො ආපොකසිණං -පෙ- තෙජෝකසිණං -පෙ- වායොකසිණං -පෙ- නීලකසිණං -පෙ- පීතකසිණං -පෙ- ලොභිතකසිණං -පෙ- ඔදුතකසිණං අත්තතො සමනුපසස්සති. 'යං ඔදුතකසිණං සො අහං, යො අහං නං ඔදුතකසිණං'නති ඔදුතකසිණස්සඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කායතො 'යා අච්චි සො චණ්ණො, යො චණ්ණො සා අච්චි'ති අච්චිස්සඤ්ඤා චණ්ණස්සඤ්ඤා අදායං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො -පෙ- ඔදුතකසිණස්සඤ්ඤා අත්තඤ්ඤා අදායං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ චජ්ඣ න දිට්ඨි. අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්ඣ. යා ච දිට්ඨි යස්සඤ්ඤා චජ්ඣ, අයං පඨමා රූපචජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති, න ච දිට්ඨියො. එවං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති.

කථං රූපචන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසස්සති, නස්ස එවං භොති: 'අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමීනා රූපෙන රූපවා'ති රූපචන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකො ඡායාසම්පන්නො අස්ස, නමෙන³ පුරිසො එවං වදෙය්‍ය: 'අයං රුකො, අයං ඡායා; අඤ්ඤා රුකො, අඤ්ඤා ඡායා; සො බො පනායං රුකො ඉමාය ඡායාය ඡායාවා'ති ඡායාචන්තං රුකං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපසස්සති, නස්ස එවං භොති: 'අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන අයං අත්තා ඉමීනා රූපෙන රූපවා'ති රූපචන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්ඣ; යා ච දිට්ඨි යස්සඤ්ඤා චජ්ඣ, අයං පුත්ථා රූපචජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො. එවං රූපචන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති.

1 පඨවීකසිණං - මජ්ඣං 2 අච්චි - භ්‍යා 3 කමෙතං - භ්‍යා, PTS

කථං අත්තනී රූපං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤණං අත්තනො සමනුපසස්සති. නස්ස එවං භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා ඉමසමීං ච පන අත්තනී ඉදං රූප’න්ති අත්තනී රූපං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි පුපථං ගක්ඛසමපන්නං අස්ස, තමෙන¹පුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ඉදං පුපථං, අයං ගඤ්ඤා, අඤ්ඤං පුපථං, අඤ්ඤං ගඤ්ඤා, සො බො පනායං ගඤ්ඤා ඉමසමීං පුපෙථ’ති පුපථසමීං ගක්ඛං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤණං අත්තනො සමනුපසස්සති. නස්ස එවං භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමසමීං ච පන අත්තනී ඉදං රූප’න්ති අත්තනී රූපං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං වජ්ඣ: යා ච දිට්ඨි, යඤ්ච වජ්ඣ; අයං තතියා රූපවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති: -පෙ- ඉමානී සඤ්ඤාජනානී න ච දිට්ඨියො. එවා අත්තනී රූපං සමනුපසස්සති.

කථං රූපසමීං අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤණං අත්තනො සමනුපසස්සති. නස්ස එවං භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමසමීං රූපෙ’ති රූපවත්තං අත්තානං සමනුපසස්සති, සෙය්‍යථාපි මණ්ඤි කරණඛකෙ පකඛිත්තො අස්ස, තමෙන¹පුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ඤි අයා කරණඛකො; අඤ්ඤා මණ්ඤි, අඤ්ඤා කරණඛකො, සො බො පනායං මණ්ඤි ඉමසමීං කරණඛකෙ’ති කරණඛකසමීං මණ්ඤිං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤණං අත්තනො සමනුපසස්සති, නස්ස එවං භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමසමීං රූපෙ’ති රූපසමීං අත්තානං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි: අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං වජ්ඣ, යා ච දිට්ඨි, යඤ්ච වජ්ඣ, අයං වතුන්ථා රූපවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමානී සඤ්ඤාජනානී න ච දිට්ඨියො. එවං රූපසමීං අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථං වෙදනං අත්තනො සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො චකක්ඛාමථස්සජං වෙදනං -පෙ- සොතසමථස්සජං වෙදනං -පෙ- ඝාතසමථස්සජං වෙදනං -පෙ- ජීවහාසමථස්සජං වෙදනං -පෙ- කායසමථස්සජං වෙදනං -පෙ- මනොසමථස්සජං වෙදනං අත්තනො සමනුපසස්සති, ‘යා මනොසමථස්සජා වෙදනා, සො අහං; යො අහං, සා මනොසමථස්සජා වෙදනා’ති මනොසමථස්සජං වෙදනඤ්ච අත්තඤ්ච අදායං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්ඛායතො යා අච්චි සො වණ්ණණා, යො වණ්ණණා සා අච්චි’ති අච්චිඤ්ච වණ්ණණඤ්ච අදායං සමනුපසස්සති එවමෙව ඉධෙකච්චො මනොසමථස්සජං වෙදනං අත්තනො සමනුපසස්සති ‘යා මනොසමථස්සජා වෙදනා සො අහං, යො අහං සා මනොසමථස්සජා වෙදනා’ති මනොසමථස්සජං වෙදනඤ්ච අත්තඤ්ච අදායං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤං වජ්ඣ, යා ච දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං පඨමා වෙදනාවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමානී සඤ්ඤාජනානී න ච දිට්ඨියො. එවං වෙදනං අත්තනො සමනුපසස්සති.

1 කමෙඛං - ස්‍යා, PTS

කථං වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනාය වෙදනාවා’ති වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකේනා ඡායාසම්පන්නො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං රුකේනා අයං ඡායා, අඤ්ඤා රුකේනා අඤ්ඤා ඡායා, සො ඛො පනායං රුකේනා ඉමාය ඡායාය ඡායාවා’ති ඡායාවන්තං රුකේනා සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනාය වෙදනාවා’ති වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති. අභිනි-වෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වන්ථි, වන්ථි න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වන්ථි; යා ව දිට්ඨි, යඤ්ච වන්ථි; අයං දුතියා වෙදනාවන්ථිකා අත්තානුදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං වෙදනාවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථං අත්තති වෙදනං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, ඉමසම්ඤ්ච පන අත්තති අයං වෙදනා’ති අත්තති වෙදනං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි පුපථං ගක්ඛසම්පන්නං අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘ඉදං පුපථං, අයං ගක්ඛො, අඤ්ඤා පුපථං අඤ්ඤා ගක්ඛො; සො ඛො පනායං ගක්ඛො ඉමසම්ච පුපෙථ’ති පුපථසම්ච ගක්ඛං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා: ඉමසම්ච ච පන අත්තති අයං වෙදනා’ති අත්තති වෙදනං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙස-පරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වන්ථි, වන්ථි න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වන්ථි; යා ව දිට්ඨි, යඤ්ච වන්ථි; අයං තතියා වෙදනාවන්ථිකා අත්තානුදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං අත්තති වෙදනං සමනුපසස්සති.

කථං වෙදනාය අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනායා’ති වෙදනාය අත්තානං සමනුපසස්සති. ‘සෙය්‍යථාපි මණ්ඤි කරණඛකෙ පකඛිත්තො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ඤි, අයං කරණඛකො; අඤ්ඤා මණ්ඤි, අඤ්ඤා කරණඛකො. සො ඛො පනායං මණ්ඤි ඉමසම්ච කරණඛකෙ’ති කරණඛකසම්ච මණ්ඤි සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො සඤ්ඤා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං අත්තතො සමනුපසස්සති තස්ස එවං හොති: ‘අයං ඛො මෙ අත්තා, සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමාය වෙදනායා’ති වෙදනාය අත්තානං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වන්ථි, වන්ථි න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වන්ථි; යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වන්ථි, අයං චතුත්ථා වෙදනා වන්ථිකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨි-විපතති -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො, එවං වෙදනාය අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථා සඳහාද අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්: ඉබෙකවෙවා චන්ද්‍රසමචසුච්ඡං සඳහාද-පෙ- සොනසමචසුච්ඡං සඳහාද-පෙ- සානසමචසුච්ඡං සඳහාද-පෙ- ජ්වහාසමචසුච්ඡං සඳහාද -පෙ- කායසමචසුච්ඡං සඳහාද -පෙ- මනො-සමචසුච්ඡං සඳහාද අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්. 'යා මනොසමචසුච්ඡං සඳහාද, සො අහං; යො අහං සා මනොසමචසුච්ඡං සඳහාද'නි මනොසමචසුච්ඡං සඳහාදආදි අත්‍යවශ්‍ය අදායං සමනුපයුක්. සෙයථාපි තෙලපදිපයු ක්‍රියායතො යා අච්චි, සො චණ්ණො; යො චණ්ණො, සා අච්චි'නි අච්චිආදි චණ්ණආදි අදායං සමනුපයුක්. එවමෙව ඉබෙකවෙවා මනොසමචසුච්ඡං සඳහාද අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්, යා මනොසමචසුච්ඡං සඳහාද සො අහං, යො අහං සා මනොසමචසුච්ඡං සඳහාද'නි මනොසමචසුච්ඡං සඳහාදආදි අත්‍යවශ්‍ය අදායං සමනුපයුක්, අභිනිවෙසපරාමාසො දිවයි, දිවයි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිවයි; අඤ්ඤා දිවයි අඤ්ඤා චන්ද්‍ර; යා ච දිවයි, යඤ්ඤා චන්ද්‍ර, අයං පඝමා සඤ්ඤාචන්ද්‍රකා අත්‍යවශ්‍යදිවයි. අත්‍යවශ්‍යදිවයි මිච්ඡාදිවයි, මිච්ඡාදිවයි දිවයිවිපනනි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාචන්ද්‍රනානි න ච දිවයියො, එවං සඤ්ඤා අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්.

කථා සඳහාද අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්: ඉබෙකවෙවා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්, නසුච්ඡං එවං හොති: 'අයං බො මෙ අත්‍යවශ්‍ය, සො බො පන මෙ අයං අත්‍යවශ්‍ය ඉමාය සඤ්ඤාය සඤ්ඤාචන්ද්‍ර'නි සඤ්ඤාචන්ද්‍ර අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්, සෙයථාපි රුකෙබ්බා ඡායාසමචසුච්ඡං අයු, නමෙතපුරිසො එවං වදෙය: 'අයං රුකෙබ්බා, අයං ඡායා, අඤ්ඤා රුකෙබ්බා අඤ්ඤා ඡායා, සො බො පනායං රුකෙබ්බා ඉමාය ඡායා ඡායාචා'නි ඡායාචන්ද්‍ර රුකෙබ්බං සමනුපයුක්. එවමෙව ඉබෙකවෙවා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්, නසුච්ඡං එවං හොති: 'අයං බො මෙ අත්‍යවශ්‍ය, සො බො පන මෙ අයං අත්‍යවශ්‍ය ඉමාය සඤ්ඤාය සඤ්ඤාචන්ද්‍ර'නි සඤ්ඤාචන්ද්‍ර අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්. අභිනිවෙසපරාමාසො දිවයි, දිවයි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිවයි, අඤ්ඤා දිවයි, අඤ්ඤා චන්ද්‍ර. යා ච දිවයි යඤ්ඤා චන්ද්‍ර, අයං උභයං සඤ්ඤාචන්ද්‍රකා අත්‍යවශ්‍යදිවයි. අත්‍යවශ්‍යදිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාචන්ද්‍රනානි න ච දිවයියො. එවං සඤ්ඤාචන්ද්‍ර අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්.

කථා අත්‍යවශ්‍ය සඤ්ඤා සමනුපයුක්: ඉබෙකවෙවා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්. නසුච්ඡං එවං හොති: 'අයං බො මෙ අත්‍යවශ්‍ය, ඉමසමි ච පන අත්‍යවශ්‍ය අයං සඤ්ඤා'නි අත්‍යවශ්‍ය සඤ්ඤා සමනුපයුක්. සෙයථාපි පුපථං ගඤ්ඤාමපනං අයු, නමෙතපුරිසො, එවං වදෙය: 'ඉදං පුපථං, අයං ගඤ්ඤා, අඤ්ඤා පුපථං, අඤ්ඤා ගඤ්ඤා, සො බො පනායං ගඤ්ඤා ඉමසමි පුපෙථ'නි පුපථසමි ගඤ්ඤං සමනුපයුක්. එවමෙව ඉබෙකවෙවා සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං අත්‍යවශ්‍ය සමනුපයුක්, නසුච්ඡං එවං හොති. 'අයං බො මෙ අත්‍යවශ්‍ය, ඉමසමි ච පන අත්‍යවශ්‍ය අයං සඤ්ඤා'නි අත්‍යවශ්‍ය සඤ්ඤා සමනුපයුක්. අභිනිවෙස-පරාමාසො දිවයි, දිවයි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිවයි; අඤ්ඤා දිවයි, අඤ්ඤා චන්ද්‍ර; යා ච දිවයි, යඤ්ඤා චන්ද්‍ර, අයං නභියා සඤ්ඤාචන්ද්‍රකා අත්‍යවශ්‍යදිවයි අත්‍යවශ්‍යදිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාචන්ද්‍රනානි න ච දිවයියො, එවං අත්‍යවශ්‍ය සඤ්ඤා සමනුපයුක්.

කථං සඤ්ඤාය අන්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං චෙදනං අන්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අන්තා, සො බො පන මෙ අයං අන්තා ඉමාය සඤ්ඤායා’ති සඤ්ඤාය අන්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි මණ්ණි කරණඛකො පකඛිභොතා අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ණි, අයං කරණඛකො අඤ්ඤා මණ්ණි, අඤ්ඤා කරණඛකො, සො බො පනායං මණ්ණි ඉමස්මිං කරණඛකො’ති කරණඛකස්මිං මණ්ණිං සමනුපසස්සති, එවමෙව ඉධෙකච්චො සඛ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං රූපං චෙදනං අන්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අන්තා, සො බො පන මෙ අයං අන්තා ඉමාය සඤ්ඤායා’ති සඤ්ඤාය අන්තානං සමනුපසස්සති, අභිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්චි, චජ්චි න දිට්ඨි අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්චි, යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්චි අයං චතුථො සඤ්ඤාචජ්චිකා අන්තානුදිට්ඨි. අන්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො. එවං සඤ්ඤාය අන්තානං සමනුපසස්සති.

කථං සඛ්ඛාරෙ අන්තතො සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො චකත්ථසම්මසස්සජං චෙතනං -පෙ- සොතසම්මසස්සජං චෙතනං -පෙ- ඝානසම්මසස්සජං චෙතනං -පෙ- ජීවහාසම්මසස්සජං චෙතනං -පෙ- කායසම්මසස්සජං චෙතනං -පෙ- මනෝසම්මසස්සජං චෙතනං අන්තතො සමනුපසස්සති: ‘යා මනෝසම්මසස්සජා චෙතනා සො අහං, යො අහං සා මනෝසම්මසස්සජා චෙතනා’ති මනෝසම්මසස්සජං චෙතනඤ්ච අන්තඤ්ච අඤ්චයං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්ඛායතො යා අච්චි, සො චණ්ණො; යො චණ්ණො, සා අච්චි’ති අච්චිඤ්ච චණ්ණඤ්ච අඤ්චයං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො මනෝසම්මසස්සජං චෙතනං අන්තතො සමනුපසස්සති; ‘යා මනෝසම්මසස්සජා චෙතනා සො අහං යො අහං සා මනෝසම්මසස්සජා චෙතනා’ති මනෝසම්මසස්සජං චෙතනඤ්ච අන්තඤ්ච අඤ්චයං සමනුපසස්සති. අභිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්චි, චජ්චි න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්චි; යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්චි, අයං පඨමො සඛ්ඛාරචජ්චිකා අන්තානුදිට්ඨි. අන්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො. එවං සඛ්ඛාරෙ අන්තතො සමනුපසස්සති.

කථං සඛ්ඛාරචන්තං අන්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො විඤ්ඤාණං රූපං චෙදනං සඤ්ඤා අන්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අන්තා, සො බො පන මෙ අයං අන්තා ඉමෙහි සඛ්ඛාරෙහි සඛ්ඛාරචා’ති සඛ්ඛාරචන්තං අන්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි රූකෙඛා ඡායාසම්පනෙතො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: අයං රූකෙඛා, අයං ඡායා, අඤ්ඤා රූකෙඛා, අඤ්ඤා ඡායා; සො බො පනායං රූකෙඛා ඉමාය ඡායාය ඡායාචා’ති ඡායාචන්තං රූකං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො විඤ්ඤාණං රූපං චෙදනං සඤ්ඤා අන්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං හොති: ‘අයං බො මෙ අන්තා සො බො පන මෙ අයං අන්තා ඉමෙහි සඛ්ඛාරෙහි සඛ්ඛාරචාති සඛ්ඛාරචන්තං අන්තානං සමනුපසස්සති. අභිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්චි, චජ්චි න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා චජ්චි: යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්චි, අයං දුතියා සඛ්ඛාරචජ්චිකා අන්තානුදිට්ඨි. අන්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො. එවං සඛ්ඛාරචන්තං අන්තානං සමනුපසස්සති.

කථාං අත්තනි සඛිංගෙරෙ සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං අත්තනො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමසමිඤ්ඤා පන අත්තනි ඉමෙ සඛිංගරාති අත්තනි සඛිංගෙරෙ සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි පුප්ඵං ගකිසමපනනං අස්ස, තමෙන පුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘ඉදං පුප්ඵං අයං ගඤ්ඤා, අඤ්ඤාං පුප්ඵං අඤ්ඤාදා ගඤ්ඤා, සො බො පනායං ගඤ්ඤා ඉමසමීං පුප්ඵෙ’ති පුප්ඵසමීං ගඤ්ඤා සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො, විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං අත්තනො සමනුපසස්සති, තස්ස එවං භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමසමිඤ්ඤා පන අත්තනි ඉමෙ සඛිංගරා’ති අත්තනි සඛිංගෙරෙ සමනු-පසස්සති, අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වච්ඡී, වච්ඡී න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤාං වච්ඡී. යා ච දිට්ඨි යඤ්ඤා වච්ඡී, අයං නනියා සඛිංගරවච්ඡීකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාදාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවං අත්තනි සඛිංගෙරෙ සමනුපසස්සති.

කථාං සඛිංගෙරෙසු අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං අත්තනො සමනුපසස්සති. තස්ස එවං භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමෙසු සඛිංගෙරෙසු’ති සඛිංගෙරෙසු අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි මණ්ඨි කරණධිකෙ පකිඤ්ඤො අස්ස, තමෙනපුරිසො එවං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ඨි, අයං කරණධිකො; අඤ්ඤාදා මණ්ඨි, අඤ්ඤාදා කරණධිකො; සො බො පනායං මණ්ඨි ඉමසමීං කරණධිකෙ’ති කරණධිකසමීං මණ්ඨිං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො විඤ්ඤාණං රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං අත්තනො සමනුපසස්සති. තස්ස එවා භොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමෙසු සඛිංගෙරෙසු’ති සඛිංගෙරෙසු අත්තානං සමනුපසස්සති, අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වච්ඡී, වච්ඡී න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤාං වච්ඡී; යා ච දිට්ඨි යඤ්ඤා වච්ඡී, අයං චතුච්ඡා සඛිංගරවච්ඡීකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාදාජනානි න ච දිට්ඨියො. එවා සඛිංගෙරෙසු අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථාං විඤ්ඤාණං අත්තනො සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො චකඛුච්චිඤ්ඤාණං -පෙ- සොභවිඤ්ඤාණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං -පෙ- ජ්වහාවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං -පෙ- මනොවිඤ්ඤාණං අත්තනො සමනුපසස්සති: ‘යං මනො-විඤ්ඤාණං සො අහං, යො අහං තං මනොවිඤ්ඤාණ’නනි මනොවිඤ්ඤාණඤ්ඤා අත්තනඤ්ඤා අඤ්ඤාං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදිපසස්ස කායතො යා අච්චි සො වණේණා, යො වණේණා සා අච්චි’ති අච්චිඤ්ඤා වණේණඤ්ඤා අඤ්ඤාං සමනුපසස්සති. එවමෙව ඉධෙකච්චො මනොවිඤ්ඤාණං අත්තනො සමනු-පසස්සති: ‘යං මනොවිඤ්ඤාණං සො අහං, යො අහං තං මනොවිඤ්ඤාණ-න’නනි මනොවිඤ්ඤාණඤ්ඤා අත්තනඤ්ඤා අඤ්ඤාං සමනුපසස්සති. අභිනිවෙස-පරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වච්ඡී, වච්ඡී න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤාං වච්ඡී, යා ච දිට්ඨි යඤ්ඤා වච්ඡී, අයං පඨමා විඤ්ඤාණවච්ඡීකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාදාජනානි න ච දිට්ඨියො, එවා විඤ්ඤාණං අත්තනො සමනුපසස්සති.

කථා විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං සඛ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස ඵලං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමිනා විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤාණවා’ති විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකෙඛා ඡායා සඵපනො අස්ස, තමෙනපුරිසො ඵලං වදෙය්‍ය: අයං රුකෙඛා, අයං ඡායා, අඤ්ඤා රුකෙඛා, අඤ්ඤා ඡායා; සො බො පනායං රුකෙඛා ඉමාය ඡායාය ඡායාවා’ති ඡායාවන්තං රුකං සමනුපසස්සති. ඵලමෙව ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං සඛ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස ඵලං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමිනා විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤාණවා’ති විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති, අභිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤාං වජ්ඣ: යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං දුතියා විඤ්ඤාණවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඡන්තාති න ච දිට්ඨියො, ඵලං විඤ්ඤාණවන්තං අත්තානං සමනුපසස්සති.

කථං අත්තති විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං සඛ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස ඵලං හොති. ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමසමිං ච පන අත්තති ඉදං විඤ්ඤාණ’න්ති අත්තති විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි පුප්ථං ගඤ්ඤාමපනං අස්ස, තමෙනපුරිසො ඵලං වදෙය්‍ය: ‘ඉදං පුප්ථං, අයං ගඤ්ඤා: අඤ්ඤාං පුප්ථං අඤ්ඤා ගඤ්ඤා, සො බො පනායං ගඤ්ඤා ඉමසමිං පුප්ථාති පුප්ථසමිං ගඤ්ඤාං සමනුපසස්සති. ඵලමෙව ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං සඛ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති, තස්ස ඵලං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, ඉමසමිං ච පන අත්තති ඉදං විඤ්ඤාණ’න්ති අත්තති විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති. අභිතිවෙසපරාමාසො’ දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤාං වජ්ඣ, යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං තතියා විඤ්ඤාණවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඡන්තාති න ච දිට්ඨියො. ඵලං අත්තති විඤ්ඤාණං සමනුපසස්සති.

කථං විඤ්ඤාණසමිං අත්තානං සමනුපසස්සති: ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං සඛ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස ඵලං හොති. ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමසමිං විඤ්ඤාණෙන’ති විඤ්ඤාණසමිං අත්තානං සමනුපසස්සති. සෙය්‍යථාපි මණ්ඤි කර්ණකිකෙ පකඤ්ඤානො අස්ස, තමෙනපුරිසො ඵලං වදෙය්‍ය: ‘අයං මණ්ඤි, අයං කර්ණකිකො; අඤ්ඤා මණ්ඤි, අඤ්ඤා කර්ණකිකො; සො බො පනායං මණ්ඤි ඉමසමිං කර්ණකිකෙ’ති කර්ණකිකසමිං මණ්ඤිං සමනුපසස්සති. ඵලමෙව ඉධෙකච්චො රූපං වෙදනං සඤ්ඤාං සඛ්ඛාරෙ අත්තතො සමනුපසස්සති. තස්ස ඵලං හොති: ‘අයං බො මෙ අත්තා, සො බො පන මෙ අයං අත්තා ඉමසමිං විඤ්ඤාණෙන’ති විඤ්ඤාණසමිං අත්තානං සමනුපසස්සති. අභිතිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි අඤ්ඤාං වජ්ඣ, යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං චතුර්ථා විඤ්ඤාණවජ්ඣකා අත්තානුදිට්ඨි. අත්තානුදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඡන්තාති න ච දිට්ඨියො. ඵලං විඤ්ඤාණසමිං අත්තානං සමනුපසස්සති.

අත්තානුදිට්ඨියා ඉමෙති වීසතියා ආකාරෙති අභිතිවෙසො හොති.

2 - 3. මිච්ඡාදිට්ඨි

මිච්ඡාදිට්ඨියා කතමෙහි දසහාකාරෙහි අභිනිවෙසො ගොති:

‘නඤ්චි දින්නා’නති වඤ්චු¹ එවංවාදෙ මිච්ඡාභිනිවෙසපරාමාසො² දිට්ඨි, දිට්ඨි න වඤ්චු, වඤ්චු න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වඤ්චු; යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වඤ්චු, අයං පඨමා මිච්ඡාවඤ්චුකා මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති - පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති, න ව දිට්ඨියො.

‘නඤ්චි සිට්ඨි’නති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි හුන’නති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි සුකට්ඨකකවානං කමමානං ඵලං විපාකො’ති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි අයං ලොකො’ති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි පරො ලොකො’ති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි මාතා’ති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි පිතා’ති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි සත්තා, ඔපපාතිකා’ති වඤ්චු - පෙ- ‘නඤ්චි ලොකෙ සමණවුභවණා සමමග්ගතා සමමාපට්ටිපත්තා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්චා ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකන්ති, පටිවෙදෙනති’ති වඤ්චු, එවංවාදෙ මිච්ඡාභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, දිට්ඨි න වඤ්චු, වඤ්චු න දිට්ඨි; අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤා වඤ්චු; යා ව දිට්ඨි යඤ්ච වඤ්චු, අයං දසමා මිච්ඡාවඤ්චුකා මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති - පෙ- මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස පුරිසප්පග්ගලස්ස ඤේව ගති යො - පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ව දිට්ඨියො. මිච්ඡාදිට්ඨියා ඉමෙහි දසහාකාරෙහි අභිනිවෙසො ගොති.

2 - 4. සකකායදිට්ඨි

‘සකකායදිට්ඨියා කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි අභිනිවෙසො ගොති:

ඉධ අසුඤ්චා පුච්ඡිත්තො අරියානං අදස්සාචි අරියධම්මස්ස අකොච්චෙද අරියධම්මෙ අච්චිතො සප්පුරිසානං අදස්සාචි සප්පුරිසධම්මස්ස අකොච්චෙද සප්පුරිසධම්මෙ අච්චිතො රූපං අත්තනො සමනුපස්සති, රූපවතනං වා අත්තානං, අත්තති වා රූපං, රූපස්මි වා අත්තානං. වෙදනං - පෙ- ඤ්ඤා - පෙ- සඛ්ඛාරෙ - පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තනො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවතනං වා අත්තානං, අත්තති වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණස්මි වා අත්තානං.

කථං රූපං අත්තනො සමනුපස්සති. ඉධෙකච්චො පඨවිකසිණං - පෙ- ඔද්දනකසිණං අත්තනො සමනුපස්සති: ‘යං ඔද්දනකසිණං සො අහං යො අහං නා ඔද්දනකසිණන්ති ඔද්දනකසිණඤ්ච අත්තනඤ්ච අච්චයං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපද්දිපස්ස කුසතො - පෙ- එවිමෙව ඉධෙකච්චො ඔද්දනකසිණං අත්තනො සමනුපස්සති, අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි - පෙ- අයං පඨමා රූපවඤ්චුකා සකකායදිට්ඨි සකකායදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි - පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ව දිට්ඨියො. එවං රූපං අත්තනො සමනුපස්සති - පෙ- සකකායදිට්ඨියා ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි අභිනිවෙසො ගොති.

1. වන්චුං - ස්‍යා. ස්‍යා PTS සිහලකරපොඤ්ඤාසු කන්චි.
2. මිච්ඡාදිට්ඨියාභිනිවෙසපරාමාසො - ස්‍යා PTS

2 - 5. සකකායවඤ්ඤා සසානදිට්ඨි.

සකකායවඤ්ඤාය සසානදිට්ඨියා කතමෙති පනතරසති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති:

ඉධ අස්සුතවා පුට්ඨජනො අරියානං අදස්සාචී අරියධම්මස්ස අකොච්ඤෙ අරියධම්මෙ අචීනීතො, සපපුරිසානං අදස්සාචී සපපුරිසධම්මස්ස අකොච්ඤෙ සපපුරිසධම්මෙ අචීනීතො රූපවනනං වා අතතානං, අතතනී වා රූපං, රූපසම්මි වා අතතානං. වෙදනාවනනං වා අතතානං -පෙ- සඤ්ඤාචනනං වා අතතානං -පෙ- සඤ්ඤාචනනං වා අතතානං -පෙ- විඤ්ඤාචනනං වා අතතානං, අතතනී වා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණසම්මි වා අතතානං.

කථං රූපවනනං අතතානං සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤා සඤ්ඤාචනනං විඤ්ඤාණං අතතතො සමනුපස්සති, තස්ස ඵලං හොති: 'අයං බො මෙ අතතා, සො බො පන මෙ අයං අතතා ඉමීනා රූපෙන රූපවා'ති රූපවනනං අතතානං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි රුකෙධා ජායා-සමපනෙනා අස්ස, තමෙනපුරිඤ්ඤො ඵලං වදෙය්‍ය: 'අයං රුකෙධා, අයං ජායා, අඤ්ඤා රුකෙධා, අඤ්ඤා ජායා. සො බො පනායං රුකෙධා ඉමාය ජායාය ජායාවා'ති ජායාවනනං රුකධං සමනුපස්සති, ඵලමෙව ඉධෙකච්චො වෙදනං -පෙ- අයං පඨමා සකකායවඤ්ඤා සසානදිට්ඨි සසානදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාචනනානි න ච දිට්ඨියො. ඵලං රූපවනනං අතතානං සමනුපස්සති. -පෙ- සකකායවඤ්ඤාය සසානදිට්ඨියා ඉමෙති පනතරසති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

2 - 6. සකකායවඤ්ඤා උච්චේදදිට්ඨි.

සකකායවඤ්ඤාය උච්චේදදිට්ඨියා කතමෙති පඤ්ඤිති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

ඉධ අස්සුතවා පුට්ඨජනො අරියානං අදස්සාචී අරියධම්මස්ස අකොච්ඤෙ අරියධම්මෙ අචීනීතො, සපපුරිසානං අදස්සාචී සපපුරිසධම්මස්ස අකොච්ඤෙ සපපුරිසධම්මෙ අචීනීතො රූපං අතතතො සමනුපස්සති, වෙදනං අතතතො සමනුපස්සති, සඤ්ඤා අතතතො සමනුපස්සති, සඤ්ඤාචනනං අතතතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණං අතතතො සමනුපස්සති.

කථං රූපං අතතතො සමනුපස්සති: ඉධෙකච්චො පඨමිකසිණං -පෙ- ඔදුතකසිණං අතතතො සමනුපස්සති: යං ඔදුතකසිණං සො අහං යො අහං නං ඔදුතකසිණ'නති ඔදුතකසිණඤ්ඤා අතතඤ්ඤා අඤ්ඤා සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි තෙලපපදීපස්ස ක්කායතො -පෙ- අයං පඨමා සසානවඤ්ඤා උච්චේදදිට්ඨි, උච්චේදදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාචනනානි න ච දිට්ඨියො. ඵලං රූපං අතතතො සමනුපස්සති -පෙ- සකකායවඤ්ඤාය උච්චේදදිට්ඨියා ඉමෙති පඤ්ඤිති ආකාරෙති අභිනිවෙසො හොති.

2 - 7. අනන්තග්ගාභිකාදිට්ඨි

අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි පඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති:

සසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති. 'අසසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති. අනන්තා ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා -පෙ- 'අනන්තා ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා -පෙ- 'නං ජීවං නා සරීරන්ති අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා -පෙ- 'අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර'න්ති අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා -පෙ- හොති නථාගතො පරං මරණා'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා -පෙ- 'න හොති නථාගතො පරං මරණා'නි -පෙ- 'හොති ච න ච හොති නථාගතො පරං මරණා'නි -පෙ- 'නෙව හොති න න හොති නථාගතො පරං මරණා'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා කතිභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

'සසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසොභොති -පෙ- 'නෙව හොති න න හොති නථාගතො පරං මරණා'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

'සසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති: 'රූපං ලොකො වෙච සසුනඤ්චා'නි අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, තාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගහිතො'නි අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි. දිට්ඨි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිට්ඨි; අඤ්ඤ දිට්ඨි අඤ්ඤං චන්ද්‍ර; යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චන්ද්‍ර. අයං පඨමා 'සසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි. අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො.

'වෙදනා ලොකො වෙච සසුනා වා'නි -පෙ- 'සඤ්ඤා ලොකො වෙච සසුනා වා'නි -පෙ- 'සඤ්ඤා ලොකො වෙච සසුනා වා'නි -පෙ- 'විඤ්ඤාණං ලොකො වෙච සසුනඤ්චා'නි අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, තාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගහිතො'නි අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි, දිට්ඨි න චන්ද්‍ර, චන්ද්‍ර න දිට්ඨි. අඤ්ඤ දිට්ඨි, අඤ්ඤං චන්ද්‍ර, යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චන්ද්‍ර, අයං පඤ්චමි 'සසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි, අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො. 'සසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

'අසසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති: 'රූපං ලොකො වෙච අසසුනඤ්චා'නි අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, තාය දිට්ඨියා සො අනෙතා ගහිතො'නි අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි-පෙ- අයං පඨමා අසසුනො ලොකො'නි අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි, අනන්තග්ගාභිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතනි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ච දිට්ඨියො.

‘වෙදනා ලොකො වෙච අසසුනා වා’ති -පෙ- ‘සඤ්ඤා ලොකො වෙච අසසුනා වා’ති -පෙ- ‘සඤ්ඤා ලොකො වෙච අසසුනා වා’ති -පෙ- ‘සඤ්ඤා ලොකො වෙච අසසුනා වා’ති -පෙ- විඤ්ඤාණං ලොකො වෙච අසසුනාඤ්ඤා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි. නාය දිට්ඨියා සො අනොතා ගභිතො’ති අනතගාභිකා දිට්ඨි, අනතගාභිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො. ‘අසසුනො ලොකො’ති අනතගාභිකාය දිට්ඨියා ඉමෙහි පඤ්චභාකාගෙහි අභිනිවෙසො භොති.

‘අනතවා ලොකො’ති අනතගාභිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි පඤ්චභා-කාරෙහි අභිනිවෙසො භොති: ඉධෙකවෙචා පරිත්තං ඔකාසං නීලකතො ඵරති, නසු ඵචං භොති: ‘අනතවා අයං ලොකො පරිච්චුමො’ති අනත-සඤ්ඤාදී භොති. ‘යං ඵරති, නං චජ්ඣ වෙච ලොකො ච, යෙන ඵරති, සො අනතා වෙච ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, නාය දිට්ඨියා සො අනොතා ගභිතො’ති අනතගාභිකා දිට්ඨි, දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චජ්ඣ, යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්ඣ, අයං පඨමා ‘අනතවා ලොකො’ති අනතගාභිකා දිට්ඨි, අනතගාභිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො.

ඉධෙකවෙචා පරිත්තං ඔකාසං පීතකතො ඵරති -පෙ- ලොභිතකතො ඵරති -පෙ- ඔදුතකතො ඵරති -පෙ- ඔභාසකතො ඵරති, නසු ඵචං භොති: ‘අනතවා අයං ලොකො පරිච්චුමො’ති අනතසඤ්ඤාදී භොති. ‘යං ඵරති නං චජ්ඣ වෙච ලොකො ච, යෙන ඵරති, සො අනතා වෙච ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි. නාය දිට්ඨියා සො අනොතා ගභිතො’ති අනතගාභිකා දිට්ඨි -පෙ- ‘අනතවා ලොකො’ති අනතගාභිකාය දිට්ඨියා ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

‘අනතතවා ලොකො’ති අනතගාභිකාය දිට්ඨියා කතමෙහි පඤ්චභා-කාරෙහි අභිනිවෙසො භොති: ඉධෙකවෙචා විජුලං ඔකාසං නීලකතො ඵරති. නසු ඵචං භොති: ‘අනතතවා අයං ලොකො අපරිඨනො’ති අනතතසඤ්ඤාදී භොති. ‘යං ඵරති, නං චජ්ඣ වෙච ලොකො ච, යෙන ඵරති, සො අනතා වෙච ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, නාය දිට්ඨියා සො අනොතා ගභිතො’ති අනතගාභිකා දිට්ඨි. දිට්ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්ඨි. අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤං චජ්ඣ. යා ච දිට්ඨි යඤ්ච චජ්ඣ, අයං පඨමා ‘අනතතවා ලොකො’ති අනතගාභිකා දිට්ඨි. අනතගාභිකා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො.

ඉධෙකවෙචා විජුලං ඔකාසං පීතකතො ඵරති -පෙ- ලොභිතකතො ඵරති -පෙ- ඔදුතකතො ඵරති -පෙ- ඔභාසකතො ඵරති, නසු ඵචං භොති. ‘අනතතවා අයං ලොකො අපරිඨනො’ති අනතතසඤ්ඤාදී භොති. ‘යං ඵරති, නං චජ්ඣ වෙච ලොකො ච, යෙන ඵරති, සො අනතා වෙච ලොකො වා’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨි, නාය දිට්ඨියා සො අනොතා ගභිතො’ති අනතගාභිකා දිට්ඨි -පෙ- ‘අනතතවා ලොකො’ති අනතගාභිකාය දිට්ඨියා ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

‘නං ජීවං නා සරීර’නති අන්තග්‍යාහිකාය දිට්‍ඨියා කතමෙහි පඤ්ච භාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති: ‘රූපං ජීවකොච්ච සරීරකොච්ච, යං ජීවං නා සරීරං, යං සරීරං නං ජීව නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්‍ඨි, නාය දිට්‍ඨියා සො අන්තො ගභිනො’ති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි, දිට්‍ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්‍ඨි, අඤ්ඤා දිට්‍ඨි, අඤ්ඤං චජ්ඣ. යා ච දිට්‍ඨි යකොච්ච චජ්ඣ, අයං පඨමා ‘නං ජීවං නං සරීර’නති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි, අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි මච්ඡාදිට්‍ඨි -පෙ- ඉමානි සකොඤ්ඤජනානි න ච දිට්‍ඨියො.

‘වෙදනා ජීවං¹ වෙච සරීරකොච්ච -පෙ- සකොඤ්ඤ ජීවං වෙච සරීරකොච්ච -පෙ- සඤ්ඤා ජීවං වෙච සරීරකොච්ච -පෙ- ‘විකොඤ්ඤං ජීවකොච්ච සරීරකොච්ච, යං ජීවං නං සරීරං, යං සරීරං නං ජීව’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්‍ඨි, නාය දිට්‍ඨියා සො අන්තො ගභිනො’ති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි -පෙ- ‘නා ජීවං නං සරීර’නති අන්තග්‍යාහිකාය දිට්‍ඨියා ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’නති අන්තග්‍යාහිකාය දිට්‍ඨියා කතමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති: ‘රූපං සරීරං න ජීවං, ජීවං න සරීරං. අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරනති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්‍ඨි, නාය දිට්‍ඨියා සො අන්තො ගභිනො’ති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි. දිට්‍ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්‍ඨි. අඤ්ඤා දිට්‍ඨි, අඤ්ඤං චජ්ඣ. යා ච දිට්‍ඨි යකොච්ච චජ්ඣ, අයං පඨමා ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’නති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි මච්ඡාදිට්‍ඨි -පෙ- ඉමානි සකොඤ්ඤජනානි න ච දිට්‍ඨියො.

වෙදනා සරීරං න ජීවං -පෙ- සකොඤ්ඤ සරීරං න ජීවං -පෙ- සඤ්ඤා සරීරං න ජීවං, ජීවං න සරීරං. අඤ්ඤං ජීවං, අඤ්ඤං සරීර’නති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්‍ඨි, නාය දිට්‍ඨියා සො අන්තො ගභිනො’ති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි -පෙ- ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’නති අන්තග්‍යාහිකාය දිට්‍ඨියා ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

‘භොති නථාගතො පරමමරණා’ති අන්තග්‍යාහිකාය දිට්‍ඨියා කතමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති: ‘රූපං ඉධෙව මරණධම්මො, නථාගතො කායසං හෙද භොති’පි තිට්ඨතිපි උපපජ්ජතිපි තිබ්බතනතිපි’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්‍ඨි, නාය දිට්‍ඨියා සො අන්තො ගභිනො’ති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි, දිට්‍ඨි න චජ්ඣ, චජ්ඣ න දිට්‍ඨි, අඤ්ඤා දිට්‍ඨි, අඤ්ඤං චජ්ඣ. යා ච දිට්‍ඨි යකොච්ච චජ්ඣ, අයං පඨමා ‘භොති නථාගතො පරං මරණා’ති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි, අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි මච්ඡාදිට්‍ඨි -පෙ- ඉමානි සකොඤ්ඤජනානි න ච දිට්‍ඨියො.

‘වෙදනා ඉධෙව මරණධම්මො -පෙ- සකොඤ්ඤ ඉධෙව මරණධම්මො -පෙ- සඤ්ඤා ඉධෙව මරණධම්මො, -පෙ- විකොඤ්ඤං ඉධෙව මරණධම්මො, නථාගතො කායසං හෙද භොති’පි තිට්ඨතිපි උපපජ්ජතිපි තිබ්බතනතිපි’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්‍ඨි, නාය දිට්‍ඨියා සො අන්තො ගභිනො’ති අන්තග්‍යාහිකා දිට්‍ඨි -පෙ- ‘භොති නථාගතො පරමමරණා’ති අන්තග්‍යාහිකාය දිට්‍ඨියා ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි අභිනිවෙසො භොති.

1 ජීවං - පෙසං, සා:

‘වෙදනා ඉඩවෙ මරණධම්මා -පෙ- සඤ්ඤා ඉඩවෙ මරණධම්මා -පෙ- සඤ්ඤා ඉඩවෙ මරණධම්මා -පෙ- විඤ්ඤාණා ඉඩවෙ මරණධම්මා, තථාගතො කායසස්‍ය හෙදු තෙව හොති න න හොති’ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිවයි, නාය දිවයිසා සො අනෙතා ගතිනෝ’ති අනන්‍යානිකා දිවයි, දිවයි න වජ්ඣ, වජ්ඣ න දිවයි, අඤ්ඤා දිවයි, අඤ්ඤං වජ්ඣ, යා ව දිවයි යඤ්ච වජ්ඣ, අයං පඤ්චමි ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරා මරණ’ති අනන්‍යානිකා දිවයි, අනන්‍යානිකා දිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤාජනානි න ව දිවයිසො. ‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරා මරණ’ති අනන්‍යානිකාය දිවයිසා ඉමෙහි පඤ්චගාකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

අනන්‍යානිකාය දිවයිසා ඉමෙහි පඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

2 - 8. පුබ්බන්‍යානුදිවයි

පුබ්බන්‍යානුදිවයිසා කතමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

චන්‍යාරො සසුනවාද, චන්‍යාරො එකච්චසස්‍යනිකා, චන්‍යාරො අනන්‍යානනිකා, චන්‍යාරො අමරාවිකෙඛපිකා, ඤෙ අධිච්චසමුපපනනිකා.

පුබ්බන්‍යානුදිවයිසා ඉමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

2 - 9. අපරන්‍යානුදිවයි

අපරන්‍යානුදිවයිසා කතමෙහි චතුචන්‍යාලීසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

සොලස සඤ්ඤීවාද, අධි අසඤ්ඤීවාද, අධි නෙවසඤ්ඤී නාසඤ්ඤීවාද, සත්ත උචෙජ්ඤවාද, පඤ්ච දිවයිධම්මතිබ්බානවාද.

අපරන්‍යානුදිවයිසා ඉමෙහි චතුචන්‍යාලීසාය ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති.

2 - 10. සඤ්ඤාජනිකා දිවයි

සඤ්ඤාජනිකාය දිවයිසා කතමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති:

යා දිවයි දිවයිගහං දිවයිගහං -පෙ- දිවයිනිවෙසො දිවයිපරාමාසො.

සඤ්ඤාජනිකාය දිවයිසා ඉමෙහි අධාරසති ආකාරෙහි අභිනිවෙසො හොති,

2 - 11. අභ්‍යන්තර මානවිකිකකා දිවයින

‘අභ්‍යන්තර මානවිකිකකා දිවයින කතමෙහි අධ්‍යාරකහි අකාරෙහි අහිනිවෙසො හොති:

‘වකුටු අභ්‍යන්තර අහිනිවෙසපරාමාසො, ‘අභ්‍යන්තර මානවිකිකකා දිවයින, දිවයින වනු, වනු න දිවයි. අභ්‍යන්තර දිවයි අභ්‍යන්තර වනු. යා ව දිවයි යනු වනු, අයං පරමා ‘අභ්‍යන්තර මානවිකිකකා දිවයි, මානවිකිකකා දිවයි මිච්ඡා-දිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤප්පානි න ව දිවයිසො.

‘සොනං අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘සානං අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘ජීවනා අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘කායො අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘මනො අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘රූපා අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘ධම්මා අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘වකුටුච්ඡාදනං අභ්‍යන්තර -පෙ- ‘මනොච්ඡාදනං අභ්‍යන්තර අහිනිවෙසපරාමාසො ‘අභ්‍යන්තර මානවිකිකකා දිවයි, දිවයි න වනු, වනු න දිවයි, අභ්‍යන්තර දිවයි, අභ්‍යන්තර වනු, යා ව දිවයි යනු වනු, අයං අධ්‍යාරකමි ‘අභ්‍යන්තර මානවිකිකකා දිවයි, මානවිකිකකා දිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤප්පානි න ව දිවයිසො.

‘අභ්‍යන්තර මානවිකිකකා දිවයිසා ඉමෙහි අධ්‍යාරකහි අකාරෙහි අහිනිවෙසො හොති

2 - 12. මමන්තර මානවිකිකකා දිවයින

‘මමන්තර මානවිකිකකා දිවයිසා කතමෙහි අධ්‍යාරකහි අකාරෙහි අහිනිවෙසො හොති:

‘වකුටු මමන්තර අහිනිවෙසපරාමාසො, ‘මමන්තර මානවිකිකකා දිවයි, දිවයි න වනු, වනු න දිවයි. අභ්‍යන්තර දිවයි, අභ්‍යන්තර වනු. යා ව දිවයි යනු වනු, අයං පරමා ‘මමන්තර මානවිකිකකා දිවයි, මානවිකිකකා දිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤප්පානි න ව දිවයිසො.

‘සොනං මමන්තර -පෙ- ‘සානං මමන්තර -පෙ- ‘ජීවනා මමන්තර -පෙ- ‘කායො මමන්තර -පෙ- ‘මනො මමන්තර -පෙ- ‘රූපා මමන්තර -පෙ- ‘ධම්මා මමන්තර -පෙ- ‘වකුටුච්ඡාදනං මමන්තර -පෙ- ‘මනොච්ඡාදනං මමන්තර ‘අහිනිවෙසපරාමාසො මමන්තර මානවිකිකකා දිවයි, දිවයි න වනු, වනු න දිවයි. අභ්‍යන්තර දිවයි, අභ්‍යන්තර වනු යා ව දිවයි යනු වනු, අයං අධ්‍යාරකමි ‘මමන්තර මානවිකිකකා දිවයි, මානවිකිකකා දිවයි මිච්ඡාදිවයි -පෙ- ඉමානි සඤ්ඤප්පානි න ව දිවයිසො.

‘මමන්තර මානවිකිකකා දිවයිසා ඉමෙහි අධ්‍යාරකහි අකාරෙහි අහිනිවෙසො හොති.

2 - 13. අත්තවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි.

අත්තවාදපටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා කතමෙති විසතියා ආකාරෙති අහිනිවෙසො හොති:

ඉධ අසුත්තවා පුපුඤ්ඤානො අරියානං අදසුඤ්ඤානං අරියධම්මස්ස අකොච්ඤ්ඤා අරියධම්මෙම අවිනිතො, සපපුරිසානං අදසුඤ්ඤානං සපපුරිසධම්මස්ස අකොච්ඤ්ඤා සපපුරිසධම්මෙම අවිනිතො, රූපං අත්තතො සමනුපස්සති, රූපවත්තං වා අත්තානං, අත්තති වා රූපා, රූපස්මිං වා අත්තානං -පෙ- වේදනා -පෙ- සඤ්ඤාං -පෙ- සංඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති, විඤ්ඤාණවත්තං වා අත්තානං අත්තතිවා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං -පෙ-

කථං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති:

ඉධෙකවෙච්චා පඨවිකසිණං -පෙ- ඔදුතකසිණං අත්තතො සමනුපස්සති, 'යං ඔදුතකසිණං සො අහං, යො අහා තා ඔදුතකසිණ'නති ඔදුතකසිණං ඉච්ච අත්තඤ්ච අච්චයං සමනුපස්සති. සෙය්‍යථාපි 'නෙලපපථිපස්ස ක්කායතො යා අච්චි, සො වණේණා, යො වණේණා සා අච්චි'ති අච්චිඤ්ච වණේණං ඉච්ච අච්චයං සමනුපස්සති. එවමෙව ඉධෙකවෙච්චා ඔදුතකසිණං අත්තතො සමනුපස්සති-පෙ- අයං පඨමා රූපවච්ඡුකා අත්තවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි අත්තවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො, එවං රූපං අත්තතො සමනුපස්සති -පෙ-

අත්තවාදපටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා ඉමෙති විසතියා ආකාරෙති අහිනිවෙසො හොති.

2 - 14. ලොකවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි

ලොකවාදපටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා කතමෙති අධිභි ආකාරෙති අහිනිවෙසො හොති.

'සස්සකො අත්තා ච ලොකො වා'ති අහිනිවෙසපරාමාසො ලොකවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි, දිට්ඨි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤාං වච්ඡු, යා ච දිට්ඨි, යඤ්ච වච්ඡු, අයං පඨමා ලොකවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි. ලොකවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො.

'අසස්සකො අත්තා ච ලොකො වා'ති -පෙ- 'සස්සකො ච අසස්සකො ච අත්තා ච ලොකො වා'ති -පෙ- 'නෙව සස්සකො නාසස්සකො අත්තා ච ලොකො වා'ති -පෙ- 'භතවා අත්තා ච ලොකො වා'ති -පෙ- 'අනන්තවා අත්තා ච ලොකො වා'ති -පෙ- 'අනන්තවා ච අනන්තවා ච අත්තා ච ලොකො වා'ති -පෙ- 'නෙව අනන්තවා න අනන්තවා අත්තා ච ලොකො වා'ති අහිනිවෙසපරාමාසො ලොකවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි, දිට්ඨි න වච්ඡු, වච්ඡු න දිට්ඨි, අඤ්ඤා දිට්ඨි, අඤ්ඤාං වච්ඡු. යා ච දිට්ඨි යඤ්ච වච්ඡු, අයං අධිමි ලොකවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි, ලොකවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි -පෙ- ඉමාති සඤ්ඤාඤ්ඤාජනාති න ච දිට්ඨියො.

ලොකවාද පටිසංයුත්තාය දිට්ඨියා ඉමෙති අධිභි ආකාරෙති අහිනිවෙසො හොති.

2 - 15, 16. හවදිට්ඨි - විහවදිට්ඨියෝ.

ඔලීයනාහිනිවෙසෝ¹ හවදිට්ඨි, අනිධාවනාහිනිවෙසෝ විහවදිට්ඨි, අසාදදිට්ඨියා පඤ්චනිංසාය ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ කති හවදිට්ඨියෝ, කති විහවදිට්ඨියෝ: අනනානුදිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ කති හවදිට්ඨියෝ, කති විහවදිට්ඨියෝ -පෙ- ලොකවාදපටිසංයුතතාය දිට්ඨියා අට්ඨති ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ කති හවදිට්ඨියෝ, කති විහවදිට්ඨියෝ:

අසාදදිට්ඨියා පඤ්චනිංසාය ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ. අනනානුදිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ පනතරස හවදිට්ඨියෝ, පඤ්ච විහවදිට්ඨියෝ, මිච්ඡාදිට්ඨියා දසති අකාරෙහි අහිනිවෙසෝ සබ්බාව නා විහවදිට්ඨියෝ. සකකායදිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ පනතරස හවදිට්ඨියෝ, පඤ්ච විහවදිට්ඨියෝ. සකකායච්ඡුකාය සසානදිට්ඨියා පනතරසහි ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ සබ්බාව නා හවදිට්ඨියෝ. සකකායච්ඡුකාය උචේඡදදිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිට්ඨියෝ.

සසානෝ ලොකෝති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා හවදිට්ඨියෝ. ‘අසසානෝ ලොකෝති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිට්ඨියෝ. ‘අනනවා ලොකෝති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ. ‘අනනවා ලොකෝති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ. සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ. නං ජීවං නං සරීර’නති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිට්ඨියෝ. ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීර’නති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා හවදිට්ඨියෝ. ‘භොති තථාගතො පරං මරණා’ති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා හවදිට්ඨියෝ. ‘න භොති තථාගතො පරං මරණා’ති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ සබ්බාව නා විහවදිට්ඨියෝ. ‘භොති ච න ච භොති තථාගතො පරං මරණා’ති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ. ‘නෙව භොති න න භොති තථාගතො පරං මරණා’ති අනනගාහිකාය දිට්ඨියා පඤ්චභාකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ.

පුබ්බනානුදිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ. අපරනානුදිට්ඨියා චතුචතකාලීසාය ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ. සඤ්ඤාජනිකාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ. ‘අහ’නති මානවිනිබ්බාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, සබ්බාව නා විහවදිට්ඨියෝ. ‘මම’නති මානවිනිබ්බාය දිට්ඨියා අට්ඨාරසහි ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ. සබ්බාව නා හවදිට්ඨියෝ. අනනවාද-පටිසංයුතතාය දිට්ඨියා විසතියා ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ, පනතරස හවදිට්ඨියෝ, පඤ්ච විහවදිට්ඨියෝ. ලොකවාදපටිසංයුතතාය දිට්ඨියා අට්ඨති ආකාරෙහි අහිනිවෙසෝ සියා හවදිට්ඨියෝ, සියා විහවදිට්ඨියෝ.

1. ඔලීයනාහිනිවෙසෝ - භ්‍යා.

සබ්බාව නා දිට්ඨියො අස්සාදදිට්ඨියො. සබ්බාව නා දිට්ඨියො අත්තානු දිට්ඨියො. සබ්බාව නා දිට්ඨියො මච්ඡාදිට්ඨියො. සබ්බාව නා දිට්ඨියො සකකායදිට්ඨියො. සබ්බාව නා දිට්ඨියො අන්තග්ගානිකා දිට්ඨියො. සබ්බාව නා දිට්ඨියො සංකොඤ්ඤාදිට්ඨියො. සබ්බාව නා දිට්ඨියො අත්තවාදපටිසංයුත්තා දිට්ඨියො.

“භවඤ්ඤා දිට්ඨිං විභවඤ්ඤා දිට්ඨිං¹
එතං ආයං නාකතිකා නිසයිතා සෙ²
තෙසා නිරොධමති න භජි³ ඤාණං
ඥාතායං ලොකො විපරිතසඤ්ඤා⁴”ති.

“දව්නි භික්ඛවෙ දිට්ඨිගතෙති පරියුට්ඨිතා දෙවමනුස්සා ඔලියන්ති⁵ එකෙ, අතිධාවන්ති එකෙ, වකඛුමනෙතා ව පස්සන්ති.

කථඤ්ඤා භික්ඛවෙ, ඔලියන්ති එකෙ: භවාරාමා භික්ඛවෙ, දෙවමනුස්සා භවරතා භවසම්මුද්දිතා, තෙසා භවනිරොධාය ධම්මෙ දෙසියමානෙ විත්තං න පකඤ්ඤා නිපපසීදති⁶ න සන්තිට්ඨති නාධිමුච්චති. එවා බො භික්ඛවෙ ඔලියන්ති එකෙ.

කථඤ්ඤා භික්ඛවෙ, අතිධාවන්ති එකෙ: භවෙනෙව⁷ බො පනෙකෙ අට්ඨියමානා,⁸ භරායමානා ජගුච්ඡමානා විභවං අභිනන්දන්ති: ‘යනො කීර හො අයං අත්තා කායස්ස හෙදු⁹ උච්ඡ්ඡති විතස්සති න හොති පරං මරණං, එතං සන්තා එතං පණ්ණිතං එතං යාථාවන්ති¹⁰ එවා බො භික්ඛවෙ අතිධාවන්ති එකෙ.

කථඤ්ඤා භික්ඛවෙ වකඛුමනෙතා ව පස්සන්ති: ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු භුතා භුතතො පස්සති, භුතං භුතතො දිස්වා භුතස්ස නිබ්බිදය විරාගාය නිරොධාය පටිපනෙතා හොති. එවා බො භික්ඛවෙ වකඛුමනෙතා ව පස්සන්ති.

‘යො භුතං භුතතො දිස්වා භුතස්ස ව අතිකකමං,
යථාභුතෙ’ධිමුච්චති භවතණ්හා පරිකඛ්ඛා’ (1)

ස වෙ¹⁰ භුත පරිඤ්ඤානො¹¹ විතතණ්හා භවාභවෙ
භුතස්ස විභවා භික්ඛු නාගච්ඡති පුනබ්භව”න්ති (2)

තයො පුගගලා විපන්නදිට්ඨි, තයො පුගගලා සම්පන්නදිට්ඨි.

කතමෙ තයො පුගගලා විපන්නදිට්ඨි. කිඤ්ඤො ව කිඤ්ඤිසාවකො ව යො ව මච්ඡාදිට්ඨිකො. ඉමෙ තයො පුගගලා විපන්නදිට්ඨි.

කතමෙ තයො පුගගලා සම්පන්නදිට්ඨි. තථාගතො ව තථාගතසාවකො ව යො ව සම්මාදිට්ඨිකො, ඉමෙ තයො පුගගලා සම්පන්නදිට්ඨි.

1 හදිට්ඨියො විභවදිට්ඨියො - සො PTS 2 නිසයිතා යෙ - සො PTS
3 භජි - සො PTS 4 ඔලියන්ති - සො PTS
5 න පසීදති - මජ්ඣං PTS න සම්පසීදති - යො
6 සපච්ඡා - සො 7 අට්ඨියමානා - සො PTS 8 හෙදු පරං මරණං - මජ්ඣං
9 යථාවන්ති - සො - PTS
10 සවෙ - සො 11 භුතස්ස පරිඤ්ඤා - PTS භුතස්ස පරිඤ්ඤානො සො-සො

‘කොධනො උපනාහී ච පාපමකඛී ච යො නරො,
විපනනදිට්ඨි මායාචී තං ජඤ්ඤා වසලො ඉතී, (1)

අකෙකාධනො අනුපනාහී විසුඤෝ¹ සුඤ්ඤානං ගනො,
සම්පනනදිට්ඨි මෙධාචී තං ජඤ්ඤා අරියො ඉතී’ති, (2)

තිස්සො විපනනදිට්ඨියො, තිස්සො සම්පනනදිට්ඨියො.

කතමා තිස්සො විපනනදිට්ඨියො: ‘එතං මමා’ති² විපනනදිට්ඨි
‘එසො හමසමී’ති විපනනදිට්ඨි, ‘එසො මෙ අනතා’ති විපනනදිට්ඨි, ඉමා
තිස්සො විපනනදිට්ඨියො.

කතමා තිස්සො සම්පනනදිට්ඨියො. ‘නෙතං මමා’ති³ සම්පනනදිට්ඨි,
‘නෙසො හමසමී’ති සම්පනනදිට්ඨි, ‘න මෙසො අනතා’ති සම්පනනදිට්ඨි,
ඉමා තිස්සො සම්පනනදිට්ඨියො.

‘එතං මමා’ති² කා දිට්ඨි. කති දිට්ඨියො: කතමනානුග්ගහිතා තා
දිට්ඨියො. ‘එසො හමසමී’ති කා දිට්ඨි. කති දිට්ඨියො. කතමනානුග්ගහිතා
තා දිට්ඨියො. ‘එසො මෙ අනතා’ති කා දිට්ඨි. කති දිට්ඨියො. කත-
මනානුග්ගහිතා තා දිට්ඨියො.

‘එතං මමා’ති පුබ්බනානුදිට්ඨි, අධාරස දිට්ඨියො, පුබ්බනානුග්ගහිතා
තා දිට්ඨියො, ‘එසො හමසමී’ති අපරනානුදිට්ඨි, චතුචතතාලීසං දිට්ඨියො,
අපරනානුග්ගහිතා තා දිට්ඨියො, ‘එසො මෙ අනතා’ති විසතිච්ඡුකා
අනතානුදිට්ඨි, විසති ච්ඡුකා සකකායදිට්ඨි, සකකායදිට්ඨිපපමුඛාති³
ආසට්ඨිදිට්ඨිගතාති, පුබ්බනානුපරනානුග්ගහිතා තා දිට්ඨියො.

‘යෙ කෙචි භික්ඛවෙ, මගි නිට්ඨං ගතා, සබ්බෙ තෙ දිට්ඨිසම්පනනා,
තෙසං දිට්ඨිසම්පනනානං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා, පඤ්චනං ඉධ විභාය
නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා: සත්තකඛතභූපරමස්ස, කොලං-
කොලස්ස, එකඛිජ්ඣස්ස, සකදගාමීස්ස, යො ච දිට්ඨෙච ධම්මෙ අරභා. ඉමෙසං
පඤ්චනං ඉධ නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනං ඉධ විභාය නිට්ඨා: අනාරාපරිනිබ්බායිස්ස,
උපභවච්චපරිනිබ්බායිස්ස, අසඛාරපරිනිබ්බායිස්ස, සසඛාරපරිනිබ්බායිස්ස,
උඤ්ඤොසොතස්ස අකනිට්ඨගාමිනො, ඉමෙසං පඤ්චනං ඉධ විභාය නිට්ඨා.

1. අමකඛි - සො PTS. 2. මමනඛි - සො PTS.
3. දිට්ඨිපපමුඛෙන - සො

යෙ කෙටි භික්ඛවෙ මසි නිට්ඨං ගතා, සබ්බෙ තෙ දිවයිනමපනනා, තෙසං දිවයිනමපනනානං ඉමෙසං පඤ්චනානං ඉධ නිට්ඨා, ඉමෙසං පඤ්චනානං ඉධ විහාය නිට්ඨා.

යෙ කෙටි භික්ඛවෙ මසි අවෙච්චපපසනනා, සබ්බෙ තෙ සොනාපනනා, තෙසං සොනාපනනානං පඤ්චනානං ඉධ නිට්ඨා, පඤ්චනානං ඉධ විහාය නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනානං ඉධ නිට්ඨා: සත්තකකතනුපරමස්ස, කොලං-කොලස්ස, එකබ්බිකස්ස, සකදගාමීස්ස, යො ච දිට්ඨෙච ධම්මෙ අරහා, ඉමෙසං පඤ්චනානං ඉධ නිට්ඨා.

කතමෙසං පඤ්චනානං ඉධ විහාය නිට්ඨා: අනන්තරාපරිනිබ්බාසිස්ස, උපහච්චපරිනිබ්බාසිස්ස, අසඛාරපරිනිබ්බාසිස්ස, සසඛාර පරිනිබ්බාසිස්ස, උඤ්ඤාසොනස්ස අකනිට්ඨගාමීහො, ඉමෙසං පඤ්චනානං ඉධ විහාය නිට්ඨා.

යෙ කෙටි භික්ඛවෙ මසි අවෙච්චපපසනනා, සබ්බෙ තෙ සොනාපනනා, තෙසං සොනාපනනානං ඉමෙසං පඤ්චනානං ඉධ නිට්ඨා, ඉමෙසං පඤ්චනානං ඉධ විහාය නිට්ඨා.”

දිවයිනටා සමතතා.

3

ආනාපාන සති කථා.

3 - 1. ගණනුදෙදසො

සොලසවක්කං ආනාපානසති සමාධිං¹ භාවයතො සමධිකානි² දො ඤාණසතානි උපපජ්ජන්ති: අධි පරිපජ්චෙ ඤාණානි, අධි³ උපකාරෙ ඤාණානි, අධිාරස උපකතිලෙසෙ ඤාණානි, තෙරස වොදානෙ ඤාණානි, බන්තිංස⁴ සතොකාරිසු⁵ ඤාණානි, චතුච්ඡති සමාධිවසෙන ඤාණානි, දොසතතති විපසුනාවසෙන ඤාණානි, අධි නිබ්බිදාඤාණානි, අධි නිබ්බිදානුලොමඤාණානි, අධි නිබ්බිදාපටිපසුදාඤාණානි, එකච්ඡති විමුක්තිසුඛෙ ඤාණානි.

ගණනුදෙදසො සමනෙතා

3 - 2. පරිපජ්ච - උපකාරසොලස ඤාණානි

කතමානි අධි පරිපජ්චෙ ඤාණානි, අධි ච උපකාරෙ ඤාණානි.

කාමච්ඡදො සමාධිසු පරිපජ්චො, නෙකකමමං සමාධිසු උපකාරං; බ්‍යාපාදො සමාධිසු පරිපජ්චො, අබ්‍යාපදො සමාධිසු උපකාරං; චිනම්ඤ්චං⁶ සමාධිසු පරිපජ්චො, ආලොකසඤ්ඤා සමාධිසු උපකාරං; උඤ්චවං සමාධිසු පරිපජ්චො, අවිකෙඛපො සමාධිසු උපකාරං; විචිකිච්ඡා සමාධිසු පරිපජ්චො, ධම්මචචජානං සමාධිසු උපකාරං; අච්ඡා සමාධිසු පරිපජ්චො, ඤාණං සමාධිසු උපකාරං; අරති සමාධිසු පරිපජ්චො, පාමොජ්ජං සමාධිසු උපකාරං; සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා සමාධිසු පරිපජ්චො, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා සමාධිසු උපකාරං. ඉමානි අධි පරිපජ්චෙ ඤාණානි, අධි ච උපකාරෙ ඤාණානි.

ඉමෙහි සොලසති ආකාරෙහි උද්චිතං විතතං⁷ සමුද්චිතං⁸ එකතෙන සනතිධිති, නීවරණෙහි විසුජ්ඣති.

කතමෙ තෙ එකතතා: නෙකකමමං එකතතං, අබ්‍යාපාදො එකතතං, ආලොකසඤ්ඤා එකතතං, අවිකෙඛපො එකතතං, ධම්මචචජානං එකතතං, ඤාණං එකතතං, පාමොජ්ජං එකතතං, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා එකතතා.

කතමෙ⁹ තෙ නීවරණා: කාමච්ඡදො නීවරණං, බ්‍යාපාදො නීවරණං, චිනම්ඤ්චං නීවරණං, උඤ්චවකුකුච්චං නීවරණං, විචිකිච්ඡා නීවරණං, අච්ඡා නීවරණං, අරති නීවරණං, සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා නීවරණා.

1. ආනාපානසතිසමාධිං - මජ්ඣ, සා 2 සමාධිකානි - මජ්ඣ, සා PTS,
3. අධි ච - මජ්ඣ, 4. බාහුතිංසං - මජ්ඣ, බන්තිංසං - PTS, සා
5. සතොකාරිසු - සා, PTS, 6. චිනම්ඤ්චං - මජ්ඣ.
7. උද්චිතං විතතං - PTS උද්චිතවිතතං - සා,
8. සමුද්චිතං විතතං - මජ්ඣ, සමුද්චිත විතතං - සා සමුද්චිතං - PTS. උද්චිතං විතතං - සමුද්චිතං - පු, උද්චිතං විතතං සමුද්චිතං - පු.
9 නීවරණානි කතමෙ - මජ්ඣ.

නිවරණය'හි කෙනටෙයින¹ නිවරණය: නියෝගාචරණවෙයින² නිවරණය.

කතමෙ තෙ නියෝගා: තෙකකමම. අරියානං නියෝගං, තෙත ච තෙකකමෙමත අරියා නියන්ති;³ කාමච්ඡද්දෙ නියෝගාචරණං, තෙත ච කාමච්ඡද්දෙන නිවුතතතා මෙනකමම. අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති⁵ කාමච්ඡද්දෙ නියෝගාචරණං, අබ්‍යාපාදෙ අරියානං නියෝගං, තෙත ච අබ්‍යාපාදෙන අරියා නියන්ති;³ බ්‍යාපාදෙ නියෝගාචරණං, තෙත ච බ්‍යාපාදෙන නිවුතතතා අබ්‍යාපාදං අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති⁴, බ්‍යාපාදෙ නියෝගාචරණං. ආලොකසඤ්ඤා අරියානං නියෝගං, තාය ච ආලොකසඤ්ඤාය අරියා නියන්ති; ජිනමිඳුං නියෝගාචරණං, තෙත ච ජිනමිඳුෙන නිවුතතතා අලොකසඤ්ඤා අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති ජිනමිඳුං නියෝගාචරණං. අවිකේඛපො අරියානං නියෝගං, තෙත ච අවිකේඛපෙන අරියා නියන්ති; උඤ්චං නියෝගාචරණං, තෙත ච උඤ්චෙවන නිවුතතතා අවිකේඛපං අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති උඤ්චං නියෝගාචරණං. ධම්මවච්ඡානං අරියානං නියෝගං, තෙත ච ධම්මවච්ඡානෙන අරියා නියන්ති; විචිකිච්ඡා නියෝගාචරණං, තාය ච විචිකිච්ඡාය නිවුතතතා ධම්මවච්ඡානං අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති විචිකිච්ඡා නියෝගාචරණං, ඤ්ඤා අරියානං නියෝගං, තෙත ච ඤ්ඤෙන අරියා නියන්ති; අවිජ්ජා නියෝගාචරණං, තාය ච අවිජ්ජාය නිවුතතතා ඤ්ඤා අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති අවිජ්ජා නියෝගාචරණං, පාමොජ්ජං⁵ අරියානං නියෝගං තෙත ච පාමොජ්ජෙන අරියා නියන්ති; අරතී නියෝගාචරණං, තාය ච අරතියා නිවුතතතා පාමොජ්ජං අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති අරතී නියෝගාචරණං, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා අරියානං නියෝගං, තෙති ච කුසලෙහි ධම්මෙහි අරියා නියන්ති; සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා නියෝගාචරණං, තෙති ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි නිවුතතතා කුසලෙ ධම්මෙ අරියානං නියෝගං නපපජානාතීති සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා නියෝගාචරණං.

සොලසඤ්ඤානිදේශසා සමනෙතා.

3 - 3. උපකකිලෙසඤ්ඤානි.

ඉමෙහි ච පන නිවරණෙහි විසුඳුවිතතසා සොලසවච්ඡාකං⁶ ආනා-පානසතිසමාධිං භාවයතො බණ්කසමොධානා කතමෙ අධාරස උපකකිලෙසා උපපජන්ති:

1. කෙනටෙයින - සා. 2. නියෝගාචරණවෙයින - පු.
3. නියන්ති - මජ්ඣ, PTS 4. න පපජානාතීති - PTS
5. පාමුජ්ජං - සා, 6. සොලසකවච්ඡාකං - සී 2

අසාසාදිමැකිපරිශෝකානං සතියා අනුගච්ඡන්තො අඤ්ඤාතනවිකේඛප-
ගතං චිත්තං සමාධියං පරිපඤ්ඤා, පසාසාදිමැකිපරිශෝකානං සතියා
අනුගච්ඡන්තො බහිඤ්ඤාවිකේඛපගතං චිත්තං සමාධියං පරිපඤ්ඤා, අසාස-
පරිකඛිනා, නිකන්තිනණ්ණාචරියා සමාධියං පරිපඤ්ඤා, පසාසපරි-
කඛිනා, නිකන්තිනණ්ණාචරියා සමාධියං පරිපඤ්ඤා, අසාසෙනාභිතුන්තසං
පසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා සමාධියං පරිපඤ්ඤා, පසාසෙනාභිතුන්තසං
අසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා සමාධියං පරිපඤ්ඤා.

“අනුගච්ඡන්තා ච අසාසං පසාසං අනුගච්ඡන්තා,
සති අඤ්ඤාතනවිකේඛපා කඛිනා බහිඤ්ඤා විකේඛපපඤ්ඤා¹ (1)

අසාසෙනාභිතුන්තසං පසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා,
පසාසෙනාභිතුන්තසං අසාසපරිලාභෙ මුච්ඡන්තා² (2)

ඡ එතෙ උපකාඛිලෝසා ආනාපානසතී³ සමාධියං,
යෙහි විකම්පමානසං⁴ නො ච⁵ චිත්තං විමුච්චති
විමෝක්ඛං අපපජානන්තා තෙ භොනති පරපතනියා’ති. (3)

පඨමං ඡන්දාං.

නිමිත්තං ආචර්ඡන්තො අසාසෙ චිත්තං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා;
අසාසං ආචර්ඡන්තො නිමිත්තෙ චිත්තං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා,
නිමිත්තං ආචර්ඡන්තො පසාසෙ චිත්තං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා,
පසාසං ආචර්ඡන්තො නිමිත්තෙ චිත්තං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා;
අසාසං ආචර්ඡන්තො පසාසෙ චිත්තං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා;
පසාසං ආචර්ඡන්තො අසාසෙ චිත්තං විකම්පති, සමාධියං පරිපඤ්ඤා.

“නිමිත්තං ආචර්ඡමානසං අසාසෙ විකම්පතෙන⁶ මනො
අසාසං ආචර්ඡමානසං නිමිත්තෙ චිත්තං විකම්පති (4)

නිමිත්තං ආචර්ඡමානසං පසාසෙ විකම්පතෙන මනො,
පසාසං ආචර්ඡමානසං නිමිත්තෙ චිත්තං විකම්පති, (5)

අසාසං ආචර්ඡමානසං පසාසෙ විකම්පතෙන මනො,
පසාසං ආචර්ඡමානසං අසාසෙ චිත්තං විකම්පති. (6)

ඡ එතෙ උපකාඛිලෝසා ආනාපානසතීසමාධියං,
යෙහි විකම්පමානසං නො ච චිත්තං විකම්පති,
විමෝක්ඛං අපපජානන්තා තෙ භොනති පරපතනියා’ති, (7)

දුතියං ඡන්දාං.

1. විකේඛපපඤ්ඤා - සසා 2. 'අසාසෙනාභි අයං ගාථා සසාම පොඤ්ඤාතන දිස්සතෙ
3. ආනාපානසතී - මජ්ඣිමනිකායෙ 4. විකම්පමානසං - PTS, සසා, කම්පමානසං - සසා
5. නොචෙම - සසා 6. විකම්පතෙ - මජ්ඣිමනිකායෙ, PTS.

අතීතානුධාවනං විතතං විකෙඛපානුපතිතං සමාධිස්ස පරිපණෝ, අනාගතපටිකඛිනං විතතං විකමපිතං¹ සමාධිස්ස පරිපණෝ, ලීනං විතතං කොසජ්ජානුපතිතං සමාධිස්ස පරිපණෝ, අතිපගගතිතං විතතං උඤ්චවානු-පතිතං සමාධිස්ස පරිපණෝ, අභිනතං² විතතං රාගානුපතිතං සමාධිස්ස පරිපණෝ, අපනතං³ විතතං බ්‍යාපාදුනුපතිතං සමාධිස්ස පරිපණෝ.

“අතීතානුධාවනං විතතං - අනාගතපටිකඛිනං ලීනං,
අතිපගගතිතං අභිනතං² - අපනතං³ විතතං න සමාධියති. (8)

ජ එතෙ උපකම්ලෙසා - අනාපානසතිසමාධිස්ස,
යෙහි උපකම්ලීට්ඨසඛකපෙපා - අධිවිතතං නපජානාති”ති. (9)

ගතියං ඡක්ඛං.

අස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො අජ්ඣතං විකෙඛ-ගතෙන විතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, පස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො බ්‍යාධිං විකෙඛපගතෙන විතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව; අස්සාසපටිකඛිනාය නිකන්තියා තණ්හාවරියාය කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, පස්සාසපටිකඛිනාය නිකන්තියා තණ්හාවරියාය කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව; අස්සාසෙනාභිතුන්තාස්ස පස්සාසපටිලාභෙ මුච්ඡන්තතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, පස්සාසෙනාභිතුන්තාස්ස අස්සාස-පටිලාභෙ මුච්ඡන්තතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව; නිමිතතං ආවජ්ජතො අස්සාසෙ විතතං විකමපිතතතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, අස්සාසං ආවජ්ජතො නිමිතෙන විතතං විකමපිතතතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව; නිමිතතං ආවජ්ජතො පස්සාසෙ විතතං විකමපි-තතතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, පස්සාසං ආවජ්ජතො නිමිතෙන විතතං විකමපිතතතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව; අස්සාසං ආවජ්ජතො පස්සාසෙ විතතං විකමපිතතතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව; අස්සාසං ආවජ්ජතො පස්සාසෙ විතතං විකමපිතතතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, පස්සාසං ආවජ්ජතො අස්සාසෙ විතතං විකමපිතතතා කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව; එජ්ඣතා ව අතීතානු-ධාවනෙන විතෙන විකෙඛපානුපතිතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, අනාගතපටිකඛිනෙන විතෙන විකමපිතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, ලීනෙන විතෙන කොසජ්ජානුපතිතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, අතිපගගතිතෙන විතෙන උඤ්චවානු-පතිතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව; අභිනතෙන විතෙන රාගානුපතිතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව, අපනතෙන විතෙන බ්‍යාපාදුනුපතිතෙන කායොපි විතතමපි සාරඤ්ඤා ව ගොනති ඉඤ්ජතා ව එජ්ඣතා ව.

1 ‘විකමමිතං - PTS 2. ‘අභිනතං - PTS. අභිඤ්ජතං - සඃ.
3 අපනතං - PTS, අපඤ්ජතං - සඃ.

“අනාපානසති යස්ස පරිපුණ්ණං¹ අභාවිතා
කායොපි ඉඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති ඉඤ්ජිතං
කායොපි එඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති එඤ්ජිතං (10)

අනාපානසතී යස්ස පරිපුණ්ණං සුභාවිතා
කායොපි අභිඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති අභිඤ්ජිතං
කායොපි අඑඤ්ජිතො හොති විතතමපි හොති අඑඤ්ජිතං”නති, (11)

තෙහි ව පන නීවරණෙහි විසුඳුවිතතස්ස සොලසවඤ්චකා අනාපාන-
සතිසමාධිං භාවයතො ඛණිකාසමෝධානා ඉමෙ අධිාරස උපකක්ඛිලොසා
උපපජ්ජන්ති.

උපකක්ඛිලොසඤ්ඤා නිදදෙසො.

3 - 4. වොදනඤ්ඤානාති

කතමාති තෙරස වොදනෙ ඤ්ඤානාති: අනිකානුධාවනං විතතං විකෙට්ඨ-
පානුපතිතං, නං විචජ්ජයිතො එකධර්මානෙ සමාදහති, එවමපි විතතං න
විකෙට්ඨං ගච්ඡති, අනාගතපරිකල්පිතං විතතං විකල්පිතං,² නං විචජ්ජයිතො,
තඤ්ච අධිමොචෙති, එවමපි විතතං භා විකෙට්ඨං ගච්ඡති, ලීනං විතතං
කොසජ්ජානුපතිතං, නං පඤ්ඤානිතො කොසජ්ජං පජ්ජති, එවමපි විතතං න
විකෙට්ඨං ගච්ඡති. අභිපග්ගතිතං විතතං උඤ්චවානුපතිතං, නං නිග්ගන්තිතො,³
උඤ්චවං පජ්ජති, එවමපි විතතං න විකෙට්ඨං ගච්ඡති, අභිනතං විතතං
රාගානුපතිතං, නං සමපජානො හුතො රාගං පජ්ජති, එවමපි විතතං න
විකෙට්ඨං ගච්ඡති අපනතං විතතං බ්‍යාපාදනුපතිතං, නං සමපජානො
හුතො, බ්‍යාපාදං පජ්ජති, එවමපි විතතං න විකෙට්ඨං ගච්ඡති, ඉමෙහි ඡ්ඤි
ශානෙහි පරිසුඳං විතතං පරියොදනං එකතතගතං හොති.

කතමෙ තෙ එකතතා: දුනවොස්සග්ගපට්ඨානෙකතතං,⁴ සමඵනිමිතත
පට්ඨානෙකතතං, වසලකක්ඛ්ඤපට්ඨානෙකතතං, නිරෝධුපට්ඨානෙකතතං.

දුනවොස්සග්ගපට්ඨානෙකතතං වාගාධිමුත්තානං, සමඵනිමිතත-
පට්ඨානෙකතතඤ්ච අධිවිතතමනුසුත්තානං, වසලකක්ඛ්ඤපට්ඨානෙකතතඤ්ච
විපස්සකානං, නිරෝධුපට්ඨානෙකතතඤ්ච අරියපුඤ්ජානං, ඉමෙහි චතුභි
ශානෙහි එකතතගතං විතතං පරිපදවිසුඳුපකකතතඤ්ච⁵ හොති,
උපෙකතානුමුච්ඡිතඤ්ච ඤ්ඤෙන ව සමපභංසිතං.

පඨමස්ස ක්ඛානස්ස කො ආදී, කිං මජ්ඣෙ, කිං පරියොසානං: පඨමස්ස
ක්ඛානස්ස පරිපදවිසුඳු ආදී, උපෙකතානුමුච්ඡිතා මජ්ඣෙ, සමපභංසනා
පරියොසානං.

1. අනාපානසතී යස්ස පරිපුණ්ණං - මජ්ඣ. සං. අපරිපුණ්ණං - සං. PTS,
2. විකල්පිතං - PTS, ඡ 2
3. නිග්ගන්තිතො - මජ්ඣ.,
4. දුනවොස්සග්ගපට්ඨානෙකතතා - මජ්ඣ.,
5. පකක්ඛ්ඤඤච - මජ්ඣ. පකක්ඛ්ඤඤච - සං. PTS,

පඨමස්ස ක්කිනස්ස පටිපදවිසුද්ධි ආදි, ආදියස්ස කති ලකඛණාති; ආදියස්ස තීණී ලකඛණාති: යො නස්ස පටිපජේ: තනො විතතං විසුජ්ඣති, විසුද්ධිතතා විතතං මජ්ඣිමං සමථනිමිතතං පටිපජ්ජති, පටිපනනතතා තත්ථ විතතං පකඛඤති; යඤච පටිපජ්ඣනො විතතං විසුජ්ඣති, යඤච විසුද්ධිතතා විතතං මජ්ඣිමං සමථනිමිතතං පටිපජ්ජති, යඤච පටිපනනතතා තත්ථ විතතං පකඛඤති, පඨමස්ස ක්කිනස්ස පටිපදවිසුද්ධි ආදි, ආදියස්ස ඉමාති තීණී ලකඛණාති, තෙන ට්ඵ්ඵති පඨමං ක්කිනං ආදිකලාසණඤචච හොති ලකඛණසමපනනඤච.

පඨමස්ස ක්කිනස්ස උපෙකඛානුමුඛනා මජ්ඣෙ, මජ්ඣස්ස කති ලකඛණාති. මජ්ඣස්ස තීණී ලකඛණාති: විසුද්ධං විතතං අජ්ඣුපෙකඛති, සමථපටිපනනං අජ්ඣුපෙකඛති, එකතනුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙකඛති; යඤච විසුද්ධං විතතං අජ්ඣුපෙකඛති, යඤච සමථපටිපනනං අජ්ඣුපෙකඛති, යඤච එකතනුපට්ඨානං අජ්ඣුපෙකඛති, පඨමස්ස ක්කිනස්ස උපෙකඛානු-මුඛනා මජ්ඣෙ, මජ්ඣස්ස ඉමාති තීණී ලකඛණාති, තෙන ට්ඵ්ඵති පඨමං ක්කිනං මජ්ඣකලාසණඤචච හොති ලකඛණසමපනනඤච.

පඨමස්ස ක්කිනස්ස සමපභංසනා පරියොසානං පරියොසනස්ස කති ලකඛණාති; පරියොසානස්ස චතාරි ලකඛණාති; තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිචතනනට්ඨෙන සමපභංසනා, ඉඤ්ඤානං එකරසට්ඨෙන සමපභංසනා, තදුපගචිරියචාභනට්ඨෙන සමපභංසනා, ආසෙචනට්ඨෙන සමපභංසනා; පඨමස්ස ක්කිනස්ස සමපභංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස ඉමාති චතාරි ලකඛණාති, තෙන ට්ඵ්ඵති පඨමං ක්කිනං පරියොසාන-කලාසණඤචච හොති ලකඛණසමපනනඤච.

එවං තිචතනගතං විතතං තිවිධකලාසණකං දසලකඛණසමපනනං විතතකසමපනනඤචච හොති විචාරසමපනනඤච පීතිසමපනනඤච සුඛ-සමපනනඤච විතතස්ස අභිට්ඨානසමපනනඤච සභ්බාසමපනනඤච විරිය-සමපනනඤච සතිසමපනනඤච සමාභිසමපනනඤච පඤ්ඤසමපනනඤච.

දුතියස්ස ක්කිනස්ස කො ආදි, කීං මජ්ඣෙ, කීං පරියොසානං: දුතියස්ස ක්කිනස්ස පටිපදවිසුද්ධි ආදි, උපෙකඛානුමුඛනා මජ්ඣෙ, සමපභංසනා පරියොසානං -පෙ- එවං තිචතනගතං විතතං තිවිධකලාසණකං දස-ලකඛණසමපනනං පීතිසමපනනඤචච හොති සුඛසමපනනඤච විතතස්ස අභිට්ඨානසමපනනඤච සභ්බාසමපනනඤච විරියසමපනනඤච සතිසමප-නනඤච සමාභිසමපනනඤච පඤ්ඤසමපනනඤච.

තතියස්ස ක්කිනස්ස කො ආදි, කීං මජ්ඣෙ, කීං පරියොසානං: -පෙ- එවං තිචතනගතං විතතං තිවිධකලාසණකං දසලකඛණසමපනනං සුඛ-සමපනනඤචච හොති විතතස්ස අභිට්ඨානසමපනනඤච සභ්බාසමපනනඤච විරියසමපනනඤච සතිසමපනනඤච සමාභිසමපනනඤච පඤ්ඤසමපනනඤච.

වතුන් සහ කෘතිය සො ආදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං - පෙ-
ඵලං කිවතගතං විතතං කිවිධකලාණකං දසලකනිණසමපනනං
උපෙකතාසමපනනකෙදව හොති විතතසස අධිධානසමපනනකෙද සඤා-
සමපනනකෙද විරියසමපනනකෙද සතිසමපනනකෙද සමාධිසමපනනකෙද
පඤ්ඤාසමපනනකෙද.

ආකාසානකෙදායනනසමාපනතියා - පෙ- විඤ්ඤාණකෙදායනනසමා-
පනතියා - පෙ- ආකිකෙදකෙදායනනසමාපනතියා - පෙ- නෙවසඤ්ඤානා-
සඤ්ඤායනනසමාපනතියා කො ආදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං - පෙ-
ඵලං කිවතගතං විතතං කිවිධකලාණකං දසලකනිණසමපනනං
උපෙකතාසමපනනකෙදව හොති විතතසස අධිධානසමපනනකෙද - පෙ-
පඤ්ඤාසමපනනකෙද.

අනිච්චානුපසසනාය කො ආදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං - පෙ-
ඵලං කිවතගතං විතතං කිවිධකලාණකං දසලකනිණසමපනනං විතකක-
සමපනනකෙදව හොති විචාරසමපනනකෙද පීතිසමපනනකෙද සුඛසමපනනකෙද
විතතසස අධිධානසමපනනකෙද සඤාසමපනනකෙද විරියසමපනනකෙද
සතිසමපනනකෙද සමාධිසමපනනකෙද පඤ්ඤාසමපනනකෙද.

දුක්ඛානුපසසනාය - පෙ- අනන්තානුපසසනාය - පෙ- නිබ්බිදුනුපසස-
නාය - පෙ- විරාගානුපසසනාය - පෙ- නිරොධානුපසසනාය - පෙ- පරි-
නිසසනානුපසසනාය - පෙ- බයානුපසසනාය - පෙ- වයානුපසසනාය - පෙ-
විපරිණාමානුපසසනාය - පෙ- අනිමිත්තානුපසසනාය - පෙ- අපඤ්ඤිතානු-
පසසනාය - පෙ- සුඤ්ඤානානුපසසනාය - පෙ- අධිපඤ්ඤාධිමමවිපසසනාය
- පෙ- යථාභූතඤ්ඤාදසසනාය - පෙ- ආදීනවානුපසසනාය - පෙ- පරිසරිතානු
පසසනාය - පෙ- විවට්ටනානුපසසනාය - පෙ-

සොතාපනතිමග්ගසස - පෙ- සකදගාමිමග්ගසස - පෙ- අනාගාමිමග්ගසස
- පෙ- අරහතමග්ගසස කො ආදී, කිං මජ්ඣේ, කිං පරියොසානං:
අරහතමග්ගසස පටිපදවිසුද්ධි ආදී, උපෙකතානුබ්බාහනා මජ්ඣේ, සමප-
භංසනා පරියොසානං. අරහතමග්ගසස පටිපදවිසුද්ධි ආදී, ආදීසස කති
ලකනිණාති: ආදීසස නිණි ලකනිණාති: යො තසස පරිපජෝ, තතො
විතතං විසුජ්ඣති, විසුද්ධාතතා විතතං මජ්ඣේමං සමඵතිමිතතං පටිපජ්ජති,
පටිපනනතතා තසස විතතං පකඛජ්ජති: යකෙදව පටිපජ්ජනො විතතං විසුජ්ඣති,
යකෙදව විසුද්ධාතතා විතතං මජ්ඣේමං සමඵතිමිතතං පටිපජ්ජති, යකෙදව
පටිපනනතතා තජ්ඣ විතතං පකඛජ්ජති. අරහතමග්ගසස පටිපදවිසුද්ධි
ආදී, ආදීසස ඉමාති නිණි ලකනිණාති. තෙන ටුළුවති අරහතමග්ගො
ආදීකලාණො චෙව හොති ලකනිණසමපනනො ව.

අරහතමග්ගසස උපෙකතානුබ්බාහනා මජ්ඣේ. මජ්ඣේසස කති
ලකනිණාති: මජ්ඣේසස නිණි ලකනිණාති: විසුද්ධං විතතං අජ්ඣුපෙකති,
සමඵපටිපනනං අජ්ඣුපෙකති, එකතනුපධානං අජ්ඣුපෙකති. යකෙදව
විසුද්ධං විතතං අජ්ඣුපෙකති, යකෙදව සමඵපටිපනනං අජ්ඣුපෙකති,
යකෙදව එකතනුපධානං අජ්ඣුපෙකති තෙන ටුළුවති අරහතමග්ගො
මජ්ඣේකලාණො චෙව හොති ලකනිණසමපනනො ව.

අරහත්තමග්ගස්ස සමපහංසනා පරියොසානං. පරියොසානස්ස කති ලකඛණාති. පරියොසානස්ස චත්තාරි ලකඛණාති: නඤ්ඤ ජානානං ධම්මානං අනතිචත්තනථෙඨන සමපහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසථෙඨන සමපහංසනා, තදුපගචිරියවාහනථෙඨන සමපහංසනා, ආසෙවනථෙඨන සමපහංසනා. අරහත්තමග්ගස්ස සමපහංසනා පරියොසානං, පරියොසානස්ස ඉමාති චත්තාරි ලකඛණාති. තෙන චුළුවතී: අරහත්තමඟො පරියොසානකල්‍යාණො චෙච භොති ලකඛණසමපනො ව. එවං තිචත්තගතං විතතං කිම්බකල්‍යාණකං දසලකඛණසමපනං විතකකසමපනකෙඤ්ච භොති විචාර-සමපනකඤ්ච පීතිසමපනකඤ්ච සුඛසමපනකඤ්ච විතතස්ස අභිධාන-සමපනකඤ්ච සඤ්ඤාසමපනකඤ්ච විරියසමපනකඤ්ච සතිසමපනකඤ්ච සමාඛිසමපනකඤ්ච පඤ්ඤාසමපනකඤ්ච.

තිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා අනාරමමණාමෙකචිත්තස්ස,¹
 අජානනො ච තයො ධම්මෙ භාවනා නුපලබ්භති. (1)

තිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා අනාරමමණාමෙකචිත්තස්ස,
 ජානනො ච තයො ධම්මෙ භාවනා උපලබ්භති'ති. (2)

කථං ඉමෙ තයො ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරමමණා න භොනති, න විමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා භොනති, න ච චිත්තං විකෙඨපං ගච්ඡති, පඛානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති:

සෙය්‍යථාපී රුකෙඛා සමෙ භුමිභාගෙ තිකඛිත්තො,² තමෙතං පුරිසො කකචෙන ඡිද්දෙඤ්ඤ, රුකෙඛි චුට්ඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා භොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසිකරොති, න ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා භොනති, පඛානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති. යථා රුකෙඛා සමෙ භුමිභාගෙ තිකඛිත්තො, එවං උපතීඛකිනාතිමිත්තං. යථා කකචදන්තා, එවං අස්සාසපස්සාසා. යථා රුකෙඛි චුට්ඨකකචදන්තානං වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා භොති න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකචදන්තෙ මනසි කරොති, න ආගතා වා ගතා වා කකචදන්තා අවිදිතා භොනති, පඛානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති. එවමෙව භික්ඛු නාසිකග්ගෙ වා මුඛතිමිත්තෙ වා සතිං උපට්ඨපෙත්වා තිසිත්තො භොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා අස්සාසපස්සාසෙ මනසි කරොති, න ආගතා වා ගතා වා අස්සාසපස්සාසා අවිදිතා භොනති, පඛානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති.

1. අනාරමමණමෙකස්ස චිත්තස්ස - සී 1, 2 අනාරමමණමෙකචිත්තස්ස තත - ඡ්ජසා,
 අනාරමමණං එකචිත්තස්ස - පු 2. තිකඛිපිභො - සී 1, 2

පට්ටනනනි¹ කතමං පට්ටනනං: ආරඬුවිරියසස කායොපි විතතමපි කාමමනියං හොති, ඉදං පට්ටනනං. කතමො පයොගො: ආරඬුවිරියසස උපකතිලෙසා පතියනනි, විතකකා වූපසමනනි, අයං පයොගො. කතමො විසෙසො: ආරඬුවිරියසස සකෙඤ්ඤජනා පතියනනි, අනුසයා බ්‍යනනිහොනනි² අයං විසෙසො.

එවං ඉමෙ තයො ධම්මො එකවිතතසස ආරමමණා න හොනනි, න විමේ³ තයො ධම්මො අවිදිතා හොනනි, න ච විතතං විකෙඛපං ගච්ඡති, පට්ටනනඤ්ඤ පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ඤ සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති.

ආනාපානසති යසස පරිපුණණා සුභාවිතා,
අනුපුබ්බං පරිචිතා යථා බුඳ්දෙන දෙසිතා,
සො ඉමං ලොකං පභාසෙති අබ්භා ඉන්ද්‍රෙනාව චජ්ජිමා⁴ති. (3),

ආනනනි අසාසො, නො පසාසො. අපානනනි පසාසො, නො අසාසො. අසාසාවසෙන උපට්ඨානං සති, පසාසාවසෙන උපට්ඨානං සති. යො අසසසති, තසසුපට්ඨාති; යො පසසසති, තසසුපට්ඨාති.

පටිපුණණාති පරිගහවෙඨන පරිපුණණා, පරිචාරවෙඨන පරිපුණණා, පරිපුරවෙඨන පරිපුණණා.

සුභාවිතාති වතසෙසා භාවනා: තඤ්ඤ ජාතානං ධම්මානං අනති-වතතනවෙඨන භාවනා, ඉඤ්ඤානං එකරසවෙඨන භාවනා, තදුපගච්චිරිය-වාහනවෙඨන භාවනා, ආසෙවනවෙඨන භාවනා. තසසිමෙ වතනාරො භාවනට්ඨා යානීකතා⁴ හොනනි වඤ්ඤකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරඬා.

යානීකතාති යඤ්ඤ යඤ්ඤ ආකඛනති, තඤ්ඤ තඤ්ඤ වසිපපතො හොති බලපපතො වෙසාරජ්ජපතො. තසස⁵ තෙ ධම්මො ආචජ්ජනපට්ඨිඬා⁶ හොනනි ආකඛනපට්ඨිඬා⁷ මනසිකාරපට්ඨිඬා විතනුපපාදපට්ඨිඬා. තෙන වුච්චති: 'යානීකතා'ති.

වඤ්ඤකතාති යසමිං යසමිං වඤ්ඤමිං විතතං සවාධිට්ඨිතං හොති තසමිං තසමිං වඤ්ඤමිං සති සුපට්ඨිතා⁸ හොති. යසමිං යසමිං වා පන වඤ්ඤමිං සති සුපට්ඨිතා හොති, තසමිං තසමිං වඤ්ඤමිං විතතං සවා-ධිට්ඨිතං හොති. තෙන වුච්චති: 'වඤ්ඤකතා'ති.

අනුට්ඨිතාති⁹ යෙන යෙන විතතං අභිනීභරති, තෙන තෙන සති අනුපරිවතනති. යෙන යෙන වා පන සති අනුපරිවතනති, තෙන තෙන විතතං අභිනීභරති. තෙන වුච්චති: 'අනුට්ඨිතා'ති.

1. විසෙසමධිගච්ඡති පට්ටනනඤ්ඤ - මජ්ඣ., 'පට්ටනනනි' පදං- සො, PTS පොඤ්ඤකසු න දිසසති.
2. බ්‍යනනනි - සො, බ්‍යනනනිනොනනි - PTS 3. කච්ඡම - පු 4. යානීකතා - PTS.
5. තසස මෙ - මජ්ඣ. 6. අචජ්ජනපට්ඨිඬා - PTS
7. ආකඛනපට්ඨිඬා - මජ්ඣ., ආකඛනපට්ඨිඬා - PTS ආකඛනපට්ඨිඬා සො.
8. සුපට්ඨිතා - මජ්ඣ., සුපට්ඨිතා - PTS. 9. අනුට්ඨිතාති වඤ්ඤමිං - මජ්ඣ.

පරිසරවිද්‍යා පරිගණකවේදන පරිසරවිද්‍යා, පරිමාරවේදන පරිසරවිද්‍යා, පරි-
පූරවේදන පරිසරවිද්‍යා, සත්‍ය පරිගණකනේතා ජීනාති පාපකෙ අකුසලෙ
ධමම. තෙන චුච්චති: 'පරිසරවිද්‍යා'ති.¹

සුසමාරදානි වතතාරො සුසමාරදානි: තත් ජාතානං ධම්මානං අනති-
වතනනවේදන සුසමාරදානි, ඉන්ද්‍රියානං එකරසවේදන සුසමාරදානි, නදුපග-
විරියවෘතනවේදන සුසමාරදානි, තප්පව්වතීකානං කිලෙසානං සමුග්ගාතතතා²
'සුසමාරදානි.'

සුසමනති අත්ථි සමං, අත්ථි සුසමං. කතමං සමං: යෙ තත් ජාතා අන-
වජ්ජා කුසලා බොධිපකඤ්ඤා,³ ඉදං සමං. කතමං සුසමං: යං තෙසං තෙසං
ධම්මානං ආරමමණං නිරොධො තිබ්බානං, ඉදං සුසමං, ඉති ඉදංඤ්ඤා සමං
ඉදංඤ්ඤා සුසමං ඤාතං හොති දිට්ඨි:⁴ විදිතං සච්ඡිකතං එසසිතං පඤ්ඤාය,
ආරභං හොති විරිඤ්ඤා, උපට්ඨිතා සති අපමුච්ඡා,⁵ පසාදො
කායො අසාරදො, සමාහිතං විතතං එකගං. තෙන චුච්චති: 'සුසමා-
රදානි'ති.

අනුපුබ්බං පරිසරවිද්‍යා දීඝං අසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡමා පච්ඡමා අනුපරිසරවිද්‍යා, දීඝං පසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡමා පච්ඡමා අනුපරිසරවිද්‍යා. රසං අසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡමා පච්ඡමා අනුපරිසරවිද්‍යා. රසං පසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා,
පච්ඡමා පච්ඡමා අනුපරිසරවිද්‍යා -පෙ- පරිනිසායානානුපස්සී අසාසවසෙන
පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා, පච්ඡමා පච්ඡමා අනුපරිසරවිද්‍යා. පරිනිසායානානුපස්සී
පසාසවසෙන පුරිමා පුරිමා පරිසරවිද්‍යා, පච්ඡමා පච්ඡමා අනුපරිසරවිද්‍යා.
සබ්බාපි සොලසවච්ඡිකා ආනාපානසතියො අඤ්ඤාමඤ්ඤා පරිසරවිද්‍යා වෙච
හොනති අනුපරිසරවිද්‍යා ච. තෙන චුච්චති: 'අනුපුබ්බං පරිසරවිද්‍යා'ති.

යථාති දස යථාතා: අතතදම්ඵඵවේදියා යථාතො, අතතසම්ඵඵවේදියා
යථාතො, අතතපරිනිබ්බාපනවේදියා යථාතො, අභිඤ්ඤාදේවියා⁶ යථාතො,
පරිඤ්ඤාදේවියා යථාතො, පහානවේදියා යථාතො, භාවනවේදියා යථාතො,
සච්ඡිකිරිඤ්ඤා යථාතො, සම්මානිසමයවේදියා යථාතො, නිරොධෙ පතිට්ඨා-
පකවේදියා යථාතො.

1 ධර්ම පරිසරවිද්‍යා - මජ්ඣ. 2 සුසමුග්ගතතා - මජ්ඣ. සුසමුග්ගතතා - සො, PTS.
3 බොධිපකඤ්ඤා - PTS. 4 ඉදං - PTS. 5 අපමුච්ඡා මජ්ඣ. අපමුච්ඡා - සො, PTS.
6 අභිඤ්ඤාදේවියා - මජ්ඣ.

බුද්ධෝති යො සො භගවා සයමහු අනාවරිතකො පුබ්බෙ¹ අනනුස්සු-
තෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චාන් අභිසම්බුජ්ඣති,² තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤානං පනොනා
බලෙසු ච වසීභාවං.

බුද්ධෝති කෙනටොන බුද්ධො: 'බුජ්ඣන්තා සච්චාන්'ති බුද්ධො,
'බොධෙතා' පජායා'ති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤානාය බුද්ධො, සබ්බදස්සා-
විතාය බුද්ධො අනඤ්ඤානෙය්සතාය බුද්ධො, විසවිතාය⁴ බුද්ධො,
බිණ්ණසුච්චසංඛාතෙන බුද්ධො, නිරුපලෙපසංඛාතෙන⁵ බුද්ධො, 'එකන්ත-
චිතරාගො'ති බුද්ධො, 'එකන්තචිතදෙසො'ති බුද්ධො, 'එකන්තචිත-
මොභො'ති බුද්ධො, 'එකන්තනිකතිලෙසො'ති බුද්ධො, 'එකායනමග්ගං
ගතො'ති බුද්ධො, 'එකො අනුත්තරං සමමාසමොධං අභිසම්බුද්ධො'ති
බුද්ධො, අබුද්ධිවිභවතතා බුද්ධිපච්චානා බුද්ධො. 'බුද්ධො'ති නෙත: නාමං
මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා
කතං, න මිත්තාමචෙට්ඨි කතා, න ඤාතිසාලොතිනෙති කතං, න සමණ-
බ්‍රාහ්මණෙති කතං, න දෙවතාති කතං, විමොක්ඛනාතිකමේතං බුද්ධානං
භගමිනනානං බොධියා මුලෙ සභ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාය්ස පච්චානා සච්ඡිකා-
පඤ්ඤානති, යදිදං 'බුද්ධො'ති.

දෙසිතොති අත්තදම්ඵටො: යඵඤ්ඤො: යඵා බුද්ධෙන දෙසිතො,
අත්තසම්ඵටො: යඵඤ්ඤො: යඵා බුද්ධෙන දෙසිතො, අත්තපරිනිබ්බාපනටො:
යඵඤ්ඤො: යඵා බුද්ධෙන දෙසිතො -පෙ- නිරොධෙ පතිට්ඨාපකටො:
යඵඤ්ඤො: යඵා බුද්ධෙන දෙසිතො.

සො ති⁶ ගභටො: වා හොති පබ්බජිතො වා.

ලොකොති බ්‍රහ්මලොකො ධාතුලොකො ආයතනලොකො විපතති-
භවලොකො විපතතිසම්භවලොකො සම්පතතිනවලොකො සම්පතතිසම්භව-
ලොකො එකො ලොකො: සබ්බෙ සත්තා ආභාරට්ඨිතිකා -පෙ- අට්ඨාරස
ලොකා අට්ඨාරස ධාතුයො.

'පහාසෙති'ති අත්තදම්ඵටං යඵඤ්ඤො: අභිසම්බුද්ධිතතා සො ඉමං
ලොකං ඔහාසෙති භාසෙති පහාසෙති, අත්තසම්ඵටං යඵඤ්ඤො: අභි-
සම්බුද්ධිතතා සො ඉමං ලොකං ඔහාසෙති භාසෙති පහාසෙති, අත්තපරි-
නිබ්බාපනටං යඵඤ්ඤො: අභිසම්බුද්ධිතතා සො ඉමං ලොකං ඔහාසෙති
භාසෙති පහාසෙති -පෙ- නිරොධෙ පතිට්ඨාපකටං යඵඤ්ඤො: අභිසම්බුද්ධිතතා
සො ඉමං ලොකං ඔහාසෙති භාසෙති පහාසෙති.

1 බුද්ධො - PTS 2 අභිසම්බුජ්ඣති - PTS 3 බොධෙතො - සො
4 විසවිතාය - සො 5 නිරුපලෙපසංඛාතෙන - සො නිරුපලෙපසංඛාතෙන - PTS
6 සොති - සො හොති - PTS

අබ්බාමුත්තනාව වැදීමානි යථා අබ්බා ඵලං කිලෙසා, යථා චන්ද්‍ර ඵලං අරියඤ්ඤං, යථා චන්ද්‍රිමං දෙවපුත්තො ඵලං භික්ඛු, යථා චන්ද්‍ර අබ්බා මුත්තො මහිකා මුදෙනා¹ බුමරජා මුත්තො² රාහුගහණා³ විපච්චුත්තො භාසනෙ⁴ ච තපනෙ⁵ ච විරොචනෙ⁶ ච, ඵලමෙව භික්ඛු සබ්බකිලෙසෙති විපච්චුත්තො භාසනෙ ච තපනෙ ච විරොචනෙ ච. තෙන චුච්චති: ‘අබ්බා මුත්තොච වැදීමා’ති. ඉමානි තෙරස වොදුතෙ ඤ්ඤානි.

වොදුතඤ්ඤානිදදුමසා.

3 - 5. සනොකාරිඤ්ඤානි

කතමානි බන්ධිංස සනොකාරිඤ්ඤානි ඤ්ඤානි:

ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමුලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පලුඤ්ඤං ආභුජ්ඣා උජ්ජං කායං පණ්ඩාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨ-පෙනා, සො සනොච අස්සසති, සනො පස්සසති, දීඝං වා අස්සසනො ‘දීඝං අස්සසාමි’ති පජානාති, දීඝං වා පස්සසනො ‘දීඝං පස්සසාමි’ති පජානාති, රස්සං වා අස්සසනො ‘රස්සං අස්සසාමි’ති පජානාති, රස්සං වා පස්සසනො ‘රස්සං පස්සසාමි’ති පජානාති ‘සබ්බකායපට්ඨංවෙදී අස්ස-සිස්සාමි’ති සික්ඛති. ‘සබ්බකායපට්ඨංවෙදී පස්සසිස්සාමි’ති සික්ඛති, ‘පස්සමහං කායසබ්බාරං අස්සසිස්සාමි’ති සික්ඛති ‘පස්සමහං කායසබ්බාරං පස්සසිස්සාමි’ති සික්ඛති ‘පිතිපට්ඨංවෙදී අස්සසිස්සාමි’ති -පෙ- ‘සුඛපට්ඨං-වෙදී -පෙ- විතතසබ්බාරපට්ඨංවෙදී -පෙ- පස්සමහං විතතසබ්බාරං -පෙ- විතතපට්ඨංවෙදී -පෙ- අභිපපමොදයං විතතං -පෙ- සමාදහං විතතං -පෙ- විමොචයං විතතං -පෙ- අනිච්චානුපසසී -පෙ- විරාගානුපසසී -පෙ- නිරොධානුපසසී -පෙ- ‘පට්ඨිස්සාග්ගානුපසසී අස්සසිස්සාමි’ති සික්ඛති, ‘පට්ඨිස්සාග්ගානුපසසී පස්සසිස්සාමි’ති සික්ඛති.

ඉධානි ඉමස්සා දිට්ඨියා, ඉමස්සා බන්ධියා, ඉමස්සා රුචියා, ඉමස්මිං ආදියෙ, ඉමස්මිං ධමමෙ, ඉමස්මිං විනයෙ, ඉමස්මිං ධමමවිනයෙ, ඉමස්මිං පාවචනෙ, ඉමස්මිං බ්‍රහමචරියෙ, ඉමස්මිං සඤ්ඤාසනෙ. තෙන චුච්චති: ‘ඉධා’ති.

භික්ඛුනි පුජ්ජජ්ජකලාසාණකො වා හොති භික්ඛු සෙකෙඛා වා අරහා වා අකුප්පධමෙමා.

අරඤ්ඤානි නික්ඛමිඤ්ඤා බහි ඉඤ්ඤා, සබ්බමෙතං අරඤ්ඤං.

1 මහිකා මුත්තො-පු, PTS, මහිකා - ස්‍යා 2 බුමරජමුත්තො - ස්‍යා
 3 රාහුපාණා - ස්‍යා 4 භාසනි - ස්‍යා PTS 5 තපනි - ස්‍යා PTS
 6 විරොචනි - ස්‍යා TPS 7 සනොකාරිඤ්ඤා - ස්‍යා TPS

රුකකුල නගරී යන් භිකූනො ආසනං පඤ්ඤානං ගොති, මඤ්චො වා පිඨං වා හිසි වා තට්ටිකා වා වම්බනේකා¹ වා තිණසන්ථාරො² වා පණ්ණසන්ථාරො² වා පලාලසන්ථාරො³ වා තන් භිකූචු චිකමති වා තිට්ඨති වා තිසිදති වා සෙයං වා කපෙපති.

සුඤ්ඤානගී කෙනචි අනාතිණ්ණං ගොති ගගට්ඨගී වා පබ්බජිතෙගී වා.

අගාරනගී⁴ විහාරො අසියොගො පාසාදො හමමියං ගුහා.

හිසිදති පලලඛකං ආභුජිකොති නිසිනොගා ගොති පලලඛකං ආභුජිතා.

උජ්ඣං කායං පණ්ණිකායාගී උජ්ඣකො ගොති කායො සිතො⁵ පණ්ණිතො.⁶

පට්ඨිමං සතිං උපට්ඨපෙකොති: පට්ඨි පට්ඨගගට්ඨා, මුඛනගී නියානට්ඨා, සතීති උපට්ඨානට්ඨා. තෙන වුචචති: 'පට්ඨිමං සතිං උපට්ඨපෙකා'ති.

සතොව අසසගී සතො පසසගීති⁷ බන්ධිංසාය⁸ ආකාරෙගී සතොකාරී ගොති⁹ දිසං අසසාසවසෙන විතතසස එකගනං අවිකෙඛපං පජානතො සති¹⁰ උපට්ඨිතා ගොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන සතොකාරී ගොති, දිසං පසසාසවසෙන විතතසස එකගනං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා ගොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන සතොකාරී ගොති, රසං අසසාසවසෙන විතතසස එකගනං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා ගොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන සතොකාරී ගොති. රසං පසසාසවසෙන විතතසස එකගනං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා ගොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන සතොකාරී ගොති - පෙ- පට්ඨිසගානුපසසි අසසාසවසෙන - පෙ- පට්ඨිසගානු- පසසි පසසාසවසෙන විතතසස එකගනං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා ගොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන සතොකාරී ගොති.

කථං දිසං අසසගතො 'දිසං අසසාසාමි'ති පජානාති, දිසං පසසගතො 'දිසං පසසාසාමි'ති පජානාති: දිසං අසසාසං අභ්වානසඛිංතො අසසගතී, දිසං පසසාසං අභ්වානසඛිංතො පසසගතී, දිසං අසසාසපසසාසං අභ්වාන- සඛිංතො අසසගතී පසසගතී; දිසං අසසාසපසසාසං අභ්වානසඛිංතො අසසගතො පි පසසගතො පි ඡන්දො උපපජති.

1 වම්බ කණ්ඩා - සී 1, 2 සන්ථාරො - මජ්ඣං, ස, සණ්ඨාරො - සා
3 පලාලකණ්. රො - සා 4 අගාරනගී - PTS, සා
5 පඨිඛිතො - සා 6 සුපණ්ණිතො - මජ්ඣං. PTS සා
7 'සතො පසසගී' - තාගිපොඡකෙ තථී 8 බාගතීංසාය - මජ්ඣං
9 'ගොති' - සා පොඡකෙ තථී. 10 සතිං - සා

ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීඝං අස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො අස්සසති, ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීඝං පස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො පස්සසති, ඡන්දවසෙන තතොසුබ්බමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො අස්සසතිපි පස්සසතිපි. ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො අස්සසතොපි පස්සසතොපි පාමොජ්ජං උපපජ්ජති.

පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීඝං අස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො අස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීඝං පස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො පස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො අස්සසතිපි පස්සසතිපි, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීඝං අස්සාසපස්සාසං අඤ්ඤානසඛිංතො අස්සසතොපි පස්සසතොපි දීඝං අස්සාසපස්සාසාපි විභතං විචට්ඨති¹ උපෙකඛා සණ්ඨාති.

ඉමෙති නවභාකාරෙති දීඝං අස්සාසපස්සාසං කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, කායො උපට්ඨානං, නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤව සති ච, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති, තෙන ට්ට්ඨවති: ‘කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා’ති.

අනුපස්සනීති කථං තං කායං අනුපස්සති: අතිච්චතො අනුපස්සති, නො නිච්චතො; දුකඛතො අනුපස්සති, නො සුඛතො; අනතතතො අනුපස්සති, නො අතතතො; නිබ්බිද්දති, නො නන්දති, චිරජ්ජති, නො රජ්ජති; නිරොධෙති, නො සමුදෙති, පටිනිස්සජ්ජති, නො ආදියති; අතිච්චතො අනුපස්සනො නිච්චසඤ්ඤං පජ්භති, දුකඛතො අනුපස්සනො සුඛසඤ්ඤං පජ්භති, අනතතතො අනුපස්සනො අතතසඤ්ඤං පජ්භති, නිබ්බිද්දනො නන්දිං පජ්භති, චිරජ්ජනො රාගං පජ්භති, නිරොධෙනො සමුදයං පජ්භති, පටිනිස්සජ්ජනො ආදානං පජ්භති. එවං තං කායං අනුපස්සති.

භාවනාති චතස්සො භාවනා: වජ්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිච්චතනට්ඨෙන භාවනා ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන භාවනා, නදුපගචිරියවාහනට්ඨෙන භාවනා, ආසෙචන ට්ඨෙන භාවනා.

දීඝං අස්සාසපස්සාසවසෙන විභතස්ස එකග්ගතං අවිනෙඛපං පජානතො විදිතා වෙදනා උපපජ්ජනති, විදිතා උපට්ඨහනති, විදිතා අබ්භජ්ථං ගච්ඡනති, විදිතා සඤ්ඤා උපපජ්ජනති, විදිතා උපට්ඨහනති, විදිතා අබ්භජ්ථං ගච්ඡනති, විදිතා විතකකා උපපජ්ජනති, විදිතා උපට්ඨහනති, විදිතා අබ්භජ්ථං ගච්ඡනති.

1 විමකනති - මජ්ඣිමනිකායං, සෘෂා,

කථං විදිතා වෙදනා උපපජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භන්ධං ගච්ඡන්ති. කථං වෙදනාය උප්පාදෙ, විදිතො භොති: ‘අච්ඡාසමුදයා වෙදනාසමුදයො’ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො භොති. ‘තණ්හාසමුදයා වෙදනාසමුදයො’ති -පෙ- ‘කම්මසමුදයා වෙදනාසමුදයො’ති -පෙ- ‘ඵසසසමුදයා වෙදනාසමුදයො’ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො භොති. නිබ්බන්තිලකඛණං පසසනොපි වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො භොති. එවං වෙදනාය උප්පාදෙ විදිතො භොති.

කථං වෙදනාය උපට්ඨානං විදිතං භොති: අනිච්චතො මනසිකරොතො බයතුපට්ඨානං විදිතං භොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො භයතුපට්ඨානං විදිතං භොති, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතුපට්ඨානං විදිතං භොති. එවං වෙදනාය උපට්ඨානං විදිතං භොති.

කථං වෙදනාය අත්ථභගමො විදිතො භොති: ‘අච්ඡානිරොධා වෙදනා නිරොධො’ති පච්චයනිරොධට්ඨෙන වෙදනාය අත්ථභගමො විදිතො භොති. ‘තණ්හානිරොධා වෙදනානිරොධො’ති -පෙ- ‘කම්මනිරොධා වෙදනා- නිරොධො’ති-පෙ- ඵසසනිරොධා වෙදනානිරොධො’ති පච්චයනිරොධට්ඨෙන වෙදනාය අත්ථභගමො විදිතො භොති, විපරිනාමලකඛණං පසසනොපි වෙදනාය අත්ථභගමො විදිතො භොති එවං වෙදනාය අත්ථභගමො විදිතො භොති.

එවං විදිතා වෙදනා උපපජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භන්ධං ගච්ඡන්ති.

කථං විදිතා සඤ්ඤා උපපජ්ජන්ති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භන්ධං ගච්ඡන්ති. කථං සඤ්ඤාය උප්පාදෙ, විදිතො භොති: ‘අච්ඡාසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො’ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො භොති, ‘තණ්හාසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො’ති -පෙ- ‘කම්මසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො’ති -පෙ- ‘ඵසසසමුදයා සඤ්ඤාසමුදයො’ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො භොති, නිබ්බන්තිලකඛණං පසසනොපි සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො භොති. එවං සඤ්ඤාය උප්පාදෙ විදිතො භොති.

කථං සඤ්ඤාය උපට්ඨානං විදිතං භොති: අනිච්චතො මනසිකරොතො බයතුපට්ඨානං විදිතං භොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො භයතුපට්ඨානං විදිතං භොති, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතුපට්ඨානං විදිතං භොති. එවං සඤ්ඤාය උපට්ඨානං විදිතං භොති.

කථං සඤ්ඤය අත්ඛගමො විදිනො හොති: ‘අවිජ්ජාතිරොධා සඤ්ඤ-
 නිරොධො’ති පච්චයතිරොධට්ඨෙන සඤ්ඤය අත්ඛගමො විදිනො හොති,
 ‘තණ්හාතිරොධා සඤ්ඤනිරොධො’ති -පෙ- ‘කම්මතිරොධා සඤ්ඤනිරො-
 ධො’ති -පෙ- ‘ඵසනිරොධා සඤ්ඤනිරොධො’ති පච්චයතිරොධට්ඨෙන
 සඤ්ඤය අත්ඛගමො විදිනො හොති, විපරිනාමලකකිණං පසස්සනොපි
 සඤ්ඤය අත්ඛගමො විදිනො හොති ඵලං සඤ්ඤය අත්ඛගමො විදිනො
 හොති.

ඵලං විදිනා සඤ්ඤ උපපජ්ජන්ති, විදිනා උපට්ඨහන්ති, විදිනා අබ්භත්ථං
 ගච්ඡන්ති.

කථං විදිනා විතකකා උපපජ්ජන්ති, විදිනා උපට්ඨහන්ති, විදිනා අබ්භත්ථං
 ගච්ඡන්ති: කථං විතකකානං උපපාදෙ විදිනො හොති: ‘අවිජ්ජාසමුදයා
 විතකකසමුදයො’ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන විතකකානං උපපාදෙ විදිනො
 හොති, ‘තණ්හාසමුදයා විතකකසමුදයො’ති -පෙ- ‘කම්මසමුදයා විතකක-
 සමුදයො’ති -පෙ- ‘සඤ්ඤසමුදයා විතකකසමුදයො’ති පච්චයසමුදයට්ඨෙන
 විතකකානං උපපාදෙ විදිනො හොති, නිබ්බන්තිලකකිණං පසස්සනොපි
 විතකකානං උපපාදෙ විදිනො හොති. ඵලං විතකකානං උපපාදෙ විදිනො
 හොති.

කථං විතකකානං උපට්ඨානං විදිනං හොති. අනිච්චතො මනසි-
 කරොතො ඛයතුපට්ඨානං විදිනං හොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො
 භයතුපට්ඨානං විදිනං හොති, අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤභූපට්ඨානං
 විදිනං හොති, ඵලං විතකකානං උපට්ඨානං විදිනං හොති.

කථං විතකකානං අත්ඛගමො විදිනො හොති: ‘අවිජ්ජාතිරොධා
 විතකකනිරොධො’ති පච්චයතිරොධට්ඨෙන විතකකානං අත්ඛගමො විදිනො
 හොති, ‘තණ්හාතිරොධා විතකකනිරොධො’ති -පෙ- ‘කම්මතිරොධා
 විතකකනිරොධො’ති -පෙ- ‘සඤ්ඤනිරොධා විතකකනිරොධො’ති පච්චය-
 තිරොධට්ඨෙන විතකකානං අත්ඛගමො විදිනො හොති, විපරිනාමලකකිණං
 පසස්සනොපි විතකකානං අත්ඛගමො විදිනො හොති. ඵලං විතකකානං
 අත්ඛගමො විදිනො හොති.

ඵලං විදිනා විතකකා උපපජ්ජන්ති, විදිනා උපට්ඨහන්ති, විදිනා අබ්භත්ථං
 ගච්ඡන්ති.

දීඝං අසාසපසාසචසෙන විතතස්ස ඵකග්ගතා අවිකෙට්ඨං පජා-
 නනෙතා ඉජ්ජිතාති සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමත්ඤ්ච
 පටිවිජ්ඣති. [බ්ලාති -පෙ- බොජ්ඣබ්බෙග -පෙ- මග්ගං] -පෙ- ධම්මෙ
 සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමත්ඤ්ච පටිවිජ්ඣති.

ඉන්ද්‍රියානි සමෝධානෝති කපං ඉන්ද්‍රියානි සමෝධානෝති: අභි මෝකධවෙයන සභිනිද්‍රියං සමෝධානෝති, පඟහවෙයන විරිසිනිද්‍රියං සමෝධානෝති, උපධානවෙයන සතිනිද්‍රියං සමෝධානෝති, අභිකේ- පවෙයන සමාභිනිද්‍රියං සමෝධානෝති, දසුනවෙයන පඤ්ඤානිද්‍රියං සමෝ- ධානෝති. අයං පුඟලො ඉමානි ඉන්ද්‍රියානි ඉමසම් ආරම්මණේ සමෝධා- නෝති. තෙන වුච්චති: ‘ඉන්ද්‍රියානි සමෝධානෝති’ති.

ගොවරඤ්ච පජානානිති යං තසු ආරම්මණං, තං තසු ගොවරං; යං තසු ගොවරං, තං තසු ආරම්මණං, **පජානානිති** පුඟලො, පජානනා පඤ්ඤා.

සමනනි ආරම්මණසු උපධානං සමං, විතනසු අභිකේපො සමං, විතනසු අභිධානං සමං, විතනසු වොදනං සමං. **අනෙධානි** අනවච්ඡවෙයා නිකතිලෙසවෙයා වොදනවෙයා පරමවෙයා.

පටිච්ඡක්ඛනිති ආරම්මණසු උපධානවං පටිච්ඡක්ඛනි, විතනසු අභිකේපවං පටිච්ඡක්ඛනි, විතනසු අභිධානවං පටිච්ඡක්ඛනි, විතනසු වොදනවං පටිච්ඡක්ඛනි. තෙන වුච්චති: ‘සමන්ඤ්ච පටිච්ඡක්ඛනි’ති.

බලානි සමෝධානෝති කපං බලානි සමෝධානෝති: අසුද්ධියේ අකම්පියවෙයන සභාබලං සමෝධානෝති, කොසප්පේ අකම්පියවෙයන විරිය- බලං සමෝධානෝති, පමාදේ අකම්පියවෙයන සතිබලං සමෝධානෝති, උභවෙව අකම්පියවෙයන සමාභිබලං සමෝධානෝති, අභිච්ඡාය අකම්පි- යවෙයන පඤ්ඤාබලං සමෝධානෝති. අයං පුඟලො ඉමානි බලානි ඉමසම් ආරම්මණේ සමෝධානෝති. තෙන වුච්චති: ‘බලානි සමෝධානෝති’. **ගොවරඤ්ච පජානානිති** -පෙ- තෙන වුච්චති: ‘සමන්ඤ්ච පටිච්ඡක්ඛනි’ති.

බොජ්ඣංගෙහ සමෝධානෝති කපං බොජ්ඣංගෙහ සමෝධානෝති: උපධානවෙයන සතිසමෝජ්ඣංගිකං සමෝධානෝති, පච්චයවෙයන ධම්ම- විචයසමෝජ්ඣංගිකං සමෝධානෝති, පඟහවෙයන විරියසමෝජ්ඣංගිකං සමෝධානෝති, ඵරණවෙයන පීතිසමෝජ්ඣංගිකං සමෝධානෝති, උප- සමවෙයන පසුද්ධිසමෝජ්ඣංගිකං සමෝධානෝති, අභිකේපවෙයන සමාභි- සමෝජ්ඣංගිකං සමෝධානෝති පරිසරිතවෙයන උපෙකතාසමෝජ්ඣංගිකං සමෝධානෝති, අයං පුඟලො ඉමෙ බොජ්ඣංගෙහ ඉමසම් ආරම්මණේ සමෝධානෝති. තෙන වුච්චති: ‘බොජ්ඣංගෙහ සමෝධානෝති’. **ගොවරඤ්ච පජානානිති** -පෙ- තෙන වුච්චති: ‘සමන්ඤ්ච පටිච්ඡක්ඛනි’ති.

මග්ගං සමොධානෙතීති කථං මග්ගං සමොධානෙති: දස්සනටෙය්න සමමාදිට්ඨිං සමොධානෙති, අවිකෙඛපටෙය්න සමමාසඛිකප්පං සමොධානෙති, පරිග්ගහටෙය්න සමමාචාරං සමොධානෙති, සමුට්ඨානටෙය්න සමමාකම්මන්තං සමොධානෙති, චොදනටෙය්න සමමාආජීවං සමොධානෙති, පග්ගහටෙය්න සමමාචාරාමං සමොධානෙති, උපට්ඨානටෙය්න සමමාසතීං සමොධානෙති, අවිකෙඛපටෙය්න සමමාසමාධිං සමොධානෙති. අයං පුග්ගලො ඉමං මග්ගං ඉමසමිං ආරම්මණේ සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'මග්ගං සමොධානෙතී'ති. **ගොචරඤ්ච පජානාතීති** - පෙ - තෙන වුච්චති: 'සමත්ඤ්ච පරිච්ඡකිතී'ති.

ධමමෙ සමොධානෙතීති කථං ධමමෙ සමොධානෙති: ආධිපතෙය්ස-ටෙය්න¹ ඉන්ද්‍රියාතී සමොධානෙති, අකම්පිතටෙය්න බ්‍රහ්මාතී සමොධානෙති, තිස්සානටෙය්න බොජ්ඣකියෙ සමොධානෙති, හෙතුටෙය්න මග්ගං සමොධානෙති, උපට්ඨානටෙය්න සතිපට්ඨානං සමොධානෙති, පදහනටෙය්න සම්මප්පධානං සමොධානෙති, ඉඤ්ඤිනටෙය්න ඉද්ධිපාදං සමොධානෙති, තථටෙය්න සච්චං සමොධානෙති, අවිකෙඛපටෙය්න සමථං සමොධානෙති, අනුපස්සනටෙය්න විපස්සනං සමොධානෙති, එකරහටෙය්න සමථවිපස්සනං සමොධානෙති, අනභවිතතනටෙය්න සුගතඤ්ච² සමොධානෙති, සංචරටෙය්න සීලවිසුද්ධිං සමොධානෙති, අවිකෙඛපටෙය්න විතතවිසුද්ධිං සමොධානෙති, දස්සනටෙය්න දිට්ඨිවිසුද්ධිං සමොධානෙති, විමුක්තටෙය්න³ විමොක්ඛං සමොධානෙති, පටිච්චෙධටෙය්න විජ්ජං සමොධානෙති, පරිච්චාගටෙය්න විමුක්තං සමොධානෙති, සමුච්චේදටෙය්න බයෙ ඤ්ඤං සමොධානෙති, පටිප්පසඤ්ඤාටෙය්න⁴ අනුප්පාදෙ ඤ්ඤං සමොධානෙති, ඡන්දං මූලටෙය්න සමොධානෙති, මනසිකාරං සමුට්ඨානටෙය්න සමොධානෙති, එස්සං සමොධානටෙය්න සමොධානෙති, චෙදනං සමොසරණටෙය්න සමොධානෙති, සමාධිං පමුඛටෙය්න සමොධානෙති, සතීං ආධිපතෙය්ස-ටෙය්න¹ සමොධානෙති, පඤ්ඤං⁵ තතුත්තරටෙය්න සමොධානෙති, විමුක්තීං සාරටෙය්න සමොධානෙති, අමනොගධං තිබ්බානං පරියොසානටෙය්න සමොධානෙති. අයං පුග්ගලො ඉමෙ ධමමෙ ඉමසමිං ආරම්මණේ සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'ධමමෙ සමොධානෙතී'ති.

1. අධිපතෙය්සටෙය්න - PTS 2. සුගතඤ්චං - කස්ථි.
 3. මුක්තටෙය්න - ස්‍යා. 4. පටිපස්සඤ්ඤාටෙය්න - PTS.
 5. සතිසමුපඤ්ඤා - ස්‍යා.

ගොවරඤ්ච පජානාතීති යං තස්ස ආරමමණං තං තස්ස ගොවරං, යං තස්ස ගොවරං තං තස්ස ආරමමණං, පජානාතීති පුග්ගලො, පජානනා පඤ්ඤා.

සමන්ති ආරමමණස්ස උපට්ඨානං සමං, විතනස්ස අවිකෙට්ඨපා සමං, විතනස්ස අබ්ට්ඨානං සමං, විතනස්ස වොදනං සමං. අනෙඨාති අනවජ්ජට්ඨා නිකතිලෙසට්ඨා වොදනට්ඨා පරමට්ඨා, පටිච්ඡකිති ආරමමණස්ස උපට්ඨානට්ඨං පටිච්ඡකිති, විතනස්ස අවිකෙට්ඨපට්ඨං පටිච්ඡකිති, විතනස්ස අබ්ට්ඨානට්ඨං පටිච්ඡකිති, විතනස්ස වොදනට්ඨං පටිච්ඡකිති, තෙන වුච්චති: ‘සමන්ඤ්ච පටිච්ඡකිති’ති. (1)

කථා රස්සං අස්සසනොතා ‘රස්සං අස්සසාමී’ති පජානාති, රස්සං පස්සසනොතා ‘රස්සං පස්සසාමී’ති පජානාති:

රස්සං අස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසති, රස්සං පස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ පස්සසති, රස්සං අස්සාසපස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසති පස්සසති, රස්සං අස්සාසපස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි ඡන්දෙ උපපජ්ජති.

ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං අස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසති, ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං පස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ පස්සසති, ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං අස්සාසපස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසති පස්සසති ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං අස්සාසපස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි පාමොජ්ජං උපපජ්ජති.

පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං අස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං පස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ පස්සසති, පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං අස්සාසපස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසති පස්සසති. පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං රස්සං අස්සාසපස්සාසං ඉතතරසඛිංතෙ අස්සසතොපි පස්සසතොපි රස්සං අස්සාසපස්සාසං විතතං විචට්ඨති, උපෙකඛා සණ්ඨාති.

ඉමෙහි නවහාකාරෙහි රස්සං අස්සාසපස්සාසං කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤ්ඤා, කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤාව සති ච, නාය සතියා තෙන ඤ්ඤාණෙන තා කායං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: ‘කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානභාවනා’ති.

අනුපස්සනීති කථං තං කායං අනුපස්සති: -පෙ- එවං තං කායං අනුපස්සති. භාමනාති වතස්සො භාවනා-පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා. රස්සං අස්සාසපස්සාසවසෙන විතනස්ස එකග්ගතා අවිකෙට්ඨපං පජානනො විදිනා වෙදනා උපපජ්ජනති -පෙ- රස්සං අස්සාසපස්සාසවසෙන විතනස්ස එකග්ගතං අවිකෙට්ඨපං පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙනි -පෙ- තෙන වුච්චති: ‘සමන්ඤ්ච පටිච්ඡකිති’ති. (2)

කථං ‘සබ්බකායපටිසංවෙදී අසාසසාමි’ති සිකති, ‘සබ්බකායපටි-
සංවෙදී පසාසසාමි’ති සිකති:

කාශොභී ඥෙ කායා: නාමකායො ච රූපකායො ච කතමො නාම-
කායො: වෙදනා සඤ්ඤා වෙනනා එසො මනසිකාරො, නාමඤ්ච
නාමකායො ච, යෙ ච චූළචනහි විනනසඤ්ඤා, අයං නාමකායො. කතමො
රූපකායො: චරතාරො ච මහාභුතා චතුනකඤ්ච මහාභුතානං උපාදය
රූපං අසාසො ච පසාසො ච නිමිත්තඤ්ච උපතිබ්බනා, යෙ ච චූළචනහි
කායසඤ්ඤා, අයං රූපකායො.

කථං තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි: දීඝං අසාසචසෙන විතතසස
එකගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, නාය සතියා
තෙන ඤ්ඤෙන තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, දීඝං පසාසචසෙන
විතතසස එකගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, නාය
සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, රසං අසාසචසෙන
විතතසස එකගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති,
නාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, රසං
පසාසචසෙන විතතසස එකගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා
හොති, නාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි.

ආවජ්ජතො තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, පජානතො තෙ
කායා පටිච්චිදා හොනහි, පසාසතො තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි,
පච්චවෙකඛතො තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, විතතං අධිට්ඨිතො
තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, සඤ්ඤා අධිමුච්චතො තෙ කායා
පටිච්චිදා හොනහි, විරියං පග්ගන්තො තෙ කායා පටිච්චිදා
හොනහි, සතිං උපට්ඨාපයතො තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, විතතං
සමාදහතො තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, පඤ්ඤා පජානතො තෙ කායා
පටිච්චිදා හොනහි, අභිඤ්ඤායං අභිජානතො තෙ කායා පටිච්චිදා
හොනහි, පටිඤ්ඤායං පරිජානතො තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි,
පහාතබ්බං පජ්ඣතො තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, භාවෙනබ්බං භාවයතො
තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකාරොතො තෙ කායා
පටිච්චිදා හොනහි, එවා තෙ කායා පටිච්චිදා හොනහි.

සබ්බකායපටිසංවෙදී අසාසපසාසාසා කායො, උපට්ඨානං සති, අනු-
පසානා ඤ්ඤං, කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ච ච
සති ච, නාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ කායං අනුපසාහි. තෙන
චූළචනහි: ‘කායෙ කායානුපසානා සතිපට්ඨානනාචනා’ති.

අනුපසස්සති කථං නං කායං අනුපසස්සති. -පෙ- එවං නං කායං අනුපසස්සති, භාගෙතිති වතසොභාවනා: -පෙ- ආසෙවනට්ඨෙන භාවනා, සබ්බකායපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසානං¹ සංවරට්ඨෙන සීලවිසුද්ධිං අවිකේඛපට්ඨෙන විතත විසුද්ධි, දස්සනට්ඨෙන දිට්ඨිවිසුද්ධි, යො තත්ථ සංවරට්ඨො, අයං අබිසීලසිකිනා, යො තත්ථ අවිකේඛපට්ඨො, අයං අබිවිතත-සිකිනා, යො තත්ථ දස්සනට්ඨො, අයං අබිපඤ්ඤාසිකිනා, ඉමා තිස්සො සිකිනායො ආවජ්ජනො සිකිති, ජානනො සිකිති, පස්සනො සිකිති පච්චවේකිනො සිකිති, විතතං අබිට්ඨහනො සිකිති සඤ්ඤාය අබිමුච්චනො සිකිති, චිරියං පග්ගණනො සිකිති, සතිං උපට්ඨපෙනො සිකිති, විතතං සමාදහනො සිකිති, පඤ්ඤාය පජානනො සිකිති, අභිඤ්ඤායං අභිජානනො සිකිති, පරිඤ්ඤායං පරිජානනො සිකිති, පභාතබ්බං පජ්ඣනො සිකිති, භාවෙනබ්බං භාවෙනො සිකිති, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සිකිති.

සබ්බකායපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකේඛපං පජානනො විදිතා වෙදනා උපපජ්ජනති -පෙ- සබ්බකායපරිසං-වෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකේඛපං පජානනො ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති -පෙ- තෙන වුච්චති: 'සමත්ඤ්ච පටිච්ජකිති' ති. (3)

කථං 'පස්සමහයං කායසබ්බාරං අස්සසිස්සාමි'ති සිකිති, 'පස්සමහයං කායසබ්බාරං පස්සසිස්සාමි'ති සිකිති.

කතමො කායසබ්බාරො: දීඝං අස්සාසා කාසිකා, එතෙ ධම්මා කායපට්ඨිඤ්ඤා කායසබ්බාරො, තෙ කායසබ්බාරෙ පස්සමෙහනො නිරො-ධෙනො වූපසමෙනො සිකිති. දීඝං පස්සාසා කාසිකා, එතෙ ධම්මා කායපට්ඨිඤ්ඤා කායසබ්බාරො, තෙ කායසබ්බාරෙ පස්සමෙහනො නිරො-ධෙනො වූපසමෙනො සිකිති. රස්සං අස්සාසා -පෙ- රස්සං පස්සාසා -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී අස්සාසා -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී පස්සාසා කාසිකා, එතෙ ධම්මා කායපට්ඨිඤ්ඤා කායසබ්බාරො, තෙ කායසබ්බාරෙ පස්සමෙහනො නිරොධෙනො වූපසමෙනො සිකිති.

උපාරුපෙති කායසංඛාරෙති යා කායසං ආනමනා විනමනා සන්තමනා පනමනා ඉක්ඛන්තා ඵ්ඤනා චලනා පකමපනා,¹ ‘පසංඛායං කායසංඛාරං අසංසිසංගම්’ති සිකති, ‘පසංඛායං කායසංඛාරං පසංසිසංගම්’ති සිකති. උපාරුපෙති කායසංඛාරෙති යා කායසං න ආනමනා න විනමනා න සන්තමනා න පනමනා² අතික්ඛන්තා අඵඤනා අචලනා අකමපනා, ‘සන්තං සුමුමං පසංඛායං කායසංඛාරං අසංසිසංගම්’ති සිකති, ‘පසංඛායං කායසංඛාරං පසංසිසංගම්’ති සිකති. ඉති කීර පසංඛායං කායසංඛාරං අසංසිසංගම්’ති සිකති, ‘පසංඛායං කායසංඛාරං පසංසිසංගම්’ති සිකති. එවං සන්තො වාතුපලඤ්ඨයා³ ච පභාවනා න භොති, අසංසංපසංසංසංනඤ්ච පභාවනා න භොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා න භොති, ආනාපානසතිසමාධිසංච පභාවනා න භොති, න ච නං නං⁴ සමාපත්තියං පණ්ණිනා සමාපජ්ජන්ති පි ට්ඨන්ති පි. ඉති කීර ‘පසංඛායං කායසංඛාරං අසංසිසංගම්’ති සිකති, ‘පසංඛායං කායසංඛාරං පසංසිසංගම්’ති සිකති. එවං සන්තො වාතුපලඤ්ඨයා³ ච පභාවනා භොති, අසංසංපසංසංසංනඤ්ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතිසමාධිසංච පභාවනා භොති, නඤ්ච නං සමාපත්තියං පණ්ණිනා සමාපජ්ජන්ති පි ට්ඨන්ති පි.

උපා කථං විය: සෙය්ඨාපි කංසෙ ආකොට්ඨෙ පඨමං ඔලාරිකා සද්ද පචන්තන්ති, ඔලාරිකානං සද්දනං නිමිතතං සුගහනිතතා සුමනසිකතතා සුපධාරිතතා නිරුද්ධෙ පි ඔලාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡ, සුමුමකා සද්ද පචන්තන්ති, සුමුමකානං සද්දනං නිමිතතං සුගහනිතතා සුමනසිකතතා නිරුද්ධෙ පි සුමුමෙ සද්දෙ අථ පච්ඡ, සුමුමසද්දනිමිතතාරමමණකාපි⁵ විතතං සුපධාරිතතා පචන්තති. එවමෙව පඨමං ඔලාරිකා අසංසංපසංසංසං පචන්තන්ති ඔලාරිකානං අසංසංපසංසංසංනං නිමිතතං සුගහනිතතා සුමනසිකතතා සුපධාරිතතා නිරුද්ධෙ පි ඔලාරිකෙ අසංසංපසංසංසෙ අථ පච්ඡ, සුමුමකා අසංසංපසංසංසං පචන්තන්ති, සුමුමකානං අසංසංපසංසංසංනං නිමිතතං සුගහනිතතා සුමනසිකතතා සුපධාරිතතා නිරුද්ධෙ පි සුමුමකෙ අසංසංපසංසංසෙ අථ පච්ඡ, සුමුමකඅසංසංපසංසංසංනං නිමිතතාරමමණකාපි⁶ විතතං න විකෙට්ඨං ගච්ඡති.

එවං සන්තො වාතුපලඤ්ඨයා ච පභාවනා භොති, අසංසංපසංසංසංනඤ්ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතියා ච පභාවනා භොති, ආනාපානසතිසමාධිසංච පභාවනා භොති, නඤ්ච නං සමාපත්තියං පණ්ණිනා සමාපජ්ජන්ති පි ට්ඨන්ති පි.

1. කමපනා - සං, PTS, 2. නපපණ්ණිනා - සං
 3. වාතුපලඤ්ඨයා - සං, 4. න ච නං - සං - නඤ්ච නං PTS
 5. සුමුමනිමිතතාරමමණකාපි - සං, සුමුමසද්දනිමිතතාරමමණකාපි - PTS
 6. නිමිතතාරමමණකාපි - සං, PTS.

පසුමහයං කායසඛිතාරං අසාසපසාසා කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපසානා ඤාණං, කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චව සති ව, තාය සතියා නෙන ඤාණෙන නං කායං අනුපසානි, තෙන වුවවති: 'කායෙ කායානුපසානාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපසානිති කථං තං කායං අනුපසානි. -පෙ- එවං තං කායං අනුපසානි, භාවනාති වතසො: භාවනා-පෙ- ආසෙවනට්ඨෙන භාවනා, පසුමහයං කායසඛිතාරං අසාසපසාසානා¹ සංවරට්ඨෙන සීලවිසුද්ධි, අවිකේපට්ඨෙන විතතවිසුද්ධි, දසුනට්ඨෙන දිට්ඨිවිසුද්ධි, යො තත්ථ සංවරට්ඨො, අයං අභිසීලසිකිතා. යො තත්ථ අවිකේපට්ඨො අයං අභිවිතතසිකිතා, යො තත්ථ දසුනට්ඨො අයං අභිපඤ්ඤාසිකිතා. ඉමා තිස්සො සිකිතායො ආවජ්ජනො: සිකිතති -පෙ- සච්ඡකාතඛිං සච්ඡකරොනො: සිකිතති.

පසුමහයං කායසඛිතාරං අසාසපසාසාවසෙන විතතස්ස එකගතනං අවිකේපං පජානනො විදිතා වෙදනා උපපජ්ජති -පෙ- පසුමහයං කායසඛිතාරං අසාසපසාසාවසෙන විතතස්ස එකගතනං අවිකේපං, පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති -පෙ- තෙන වුවවති: 'සමත්ථඤ්ච පටිවිජ්ඣති. (4)

අට්ඨ අනුපසානෙ² ඤාණාති, අට්ඨ ව උපට්ඨානානුසානියො,³ වතනාරි සුතතතිකචඤ්චති කායෙ කායානුපසානාය.

පටිමමනුකකං.

කථං පිතිපට්ඨිතංවෙදී අසාසසියාමිති සිකිතති, 'පිතිපට්ඨිතංවෙදී පසාසියාමි'ති සිකිතති.

කතමා පිති: දීඝං අසාසවසෙන විතතස්ස එකගතනං අවිකේපං පජානනො උපපජ්ජති පිතිපාමොජ්ජං, යා පිති පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඔදග්ගං අතතමනනා විතතස්ස දීඝං පසාසවසෙන විතතස්ස එකගතනං අවිකේපං පජානනො උපපජ්ජති පිති පාමොජ්ජං -පෙ- රසං අසාසවසෙන -පෙ- රසං පසාසවසෙන -පෙ- සඛිකායපට්ඨිතංවෙදී අසාසවසෙන -පෙ- සඛිකායපට්ඨිතංවෙදී පසාසවසෙන -පෙ- පසුමහයං කායසඛිතාරං අසාසවසෙන -පෙ- පසුමහයං කායසඛිතාරං පසාසවසෙන විතතස්ස එකගතනං අවිකේපං පජානනො උපපජ්ජති පිතිපාමොජ්ජං, යා පිති පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති⁴ ඔදග්ගං⁵ අතතමනනා විතතස්ස අයං පිති.

1. අසාසපසාස සා - සා: 2. අනුපසානා - මජ්ඣං,
3. අට්ඨ වුපට්ඨානානුසානියො - වු 4. විතතස්ස - සා,
5. ඔදග්ගං ස.

කපං සා පිති¹ පරිවිදිතා හොති දීඝං අස්‍යාසවසෙන² විතනස්‍ය එකඟතං අවිකේඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤ්‍යණෙන සා පිති පරිවිදිතා හොති. දීඝං පස්‍යාසවසෙන විතනස්‍ය එකඟතං අවිකේඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤ්‍යණෙන සා පිති පරිවිදිතා හොති, රස්‍යං අස්‍යාසවසෙන -පෙ- රස්‍යං පස්‍යාසවසෙන -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී අස්‍යාසවසෙන -පෙ- සබ්බකායපරිසංවෙදී පස්‍යාසවසෙන -පෙ- පස්‍යමගං කායසඛ්ඛාරං අස්‍යාසවසෙන -පෙ- පස්‍යමගං කායසඛ්ඛාරං පස්‍යාසවසෙන විතනස්‍ය එකඟතං අවිකේඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤ්‍යණෙන සා පිති පරිවිදිතා හොති, ආචජ්ජතො සා පිති පරිවිදිතා හොති, ජානතො -පෙ- පස්‍යතො -පෙ- පච්චවේකඛතො -පෙ- විතතා අභිට්ඨිතො -පෙ- සඤ්ඤාය අභිමුච්චතො -පෙ- විරිපං පග්ගණ්ණතො -පෙ- සතිං උපට්ඨාපයතො -පෙ- විතතං සමාදහතො -පෙ- පඤ්ඤාය පජානතො -පෙ- අභිඤ්ඤායං අභිජානතො -පෙ- පරිඤ්ඤායං පරිජානතො -පෙ- පහානබ්බං පජ්ජතො -පෙ- භාවෙනබ්බං භාවයතො -පෙ- සච්ඡිකානබ්බං සච්ඡිකරොතො සා පිති පරිවිදිතා හොති. එවං සා පිති පරිවිදිතා හොති.

පිතිපරිසංවෙදී අස්‍යාසපස්‍යාසවසෙන වෙදනා, උපට්ඨානං සති, අනු- පස්‍යනා ඤ්‍යණං, වෙදනා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤාව භවති ව, තාය සතියා තෙන ඤ්‍යණෙන නං වෙදනං අනුපස්‍යති. තෙන වුවවිති: 'වෙදනාසු වෙදනානුපස්‍යනාසතිපට්ඨානභාවනාති.

අනුපස්‍යතීති කපං නං වෙදනං අනුපස්‍යති: අතිච්චතො අනුපස්‍යති -පෙ- එවං නං වෙදනං අනුපස්‍යති, භාවනාතී චතස්‍යො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨිත භාවනා.

පිතිපරිසංවෙදී අස්‍යාසපස්‍යාසානං³ සංවරට්ඨිත සීලවිසුද්ධි -පෙ- පිතිපරිසංවෙදී අස්‍යාසපස්‍යාසවසෙන විතනස්‍ය එකඟතං අවිකේඛපං පජානතො -පෙ- පජානතො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති, තෙන වුවවිති: 'සමන්ඤ්ඤා පරිච්ඡිකිති'ති.

කපං 'සුඛපරිසංවෙදී අස්‍යසිස්‍යාමී'ති සිකඛති,⁴ 'සුඛපරිසංවෙදී පස්‍යසිස්‍යාමී'ති සිකඛති.

සුඛනතී ඤේ සුඛාති: කාසිකඤ්ඤා සුඛං, වේතසිකඤ්ඤා සුඛං. කතමං කාසිකං සුඛං. යං කාසිකං සානං කාසිකං සුඛං කායසමඵසුජං සානං සුඛං⁵ වෙදසිතං කායසමඵසුජා සානා සුඛා වෙදනා, ඉදං කාසිකං සුඛං. කතමං වේතසිකං සුඛං: යං වේතසිකං සානං⁶ වේතසිකං සුඛං වේතො සමඵසුජං සානං සුඛං වෙදසිතං, වේතොසමඵසුජා සානා සුඛා වෙදනා, ඉදං වේතසිකං සුඛං.

1. 'කපං සා පිති' තාසි පටාඤ්ඤා ක දිස්‍යති,
 2. අස්‍යාසපස්‍යාසවසෙන - මජ්ඣ.
 3. අස්‍යාසපස්‍යාසා - සා, අස්‍යාසපස්‍යාස සංවරට්ඨිත - සී 1,
 4. 'සුඛ - පෙ- සිකඛති' තාසි පටාඤ්ඤා කඤ්ඤා.
 5. කායසමඵසුජං සානං සුඛං' තාසි පටාඤ්ඤා කඤ්ඤා.
 6. වේතසිකං සුඛං' තාසි පටාඤ්ඤා කඤ්ඤා.

කථං තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා භොනති: දීඝං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා භොනති, දීඝං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතා අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා භොනති -පෙ- සච්ඡිකාතඛබ්බං සච්ඡිකරොතො තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා භොනති, එවං තෙ සුඛෙ පරිච්ඡිද්ධා භොනති.

සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන වෙදනා, උපට්ඨානං සති, අනු-පස්සනා ඤ්ඤා. වෙදනා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානං ඤ්ඤාව සති ව, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තා වෙදනං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'වෙදනාසු වෙදනානුපස්සනා සති පට්ඨානභාවනා' ති.

අනුපස්සති කථං තං වෙදනං අනුපස්සති: අනිච්චතො අනුපස්සති -පෙ- එවං තං වෙදනං අනුපස්සති. භාවනානි වතස්සා භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'සමත්ඤ්ඤ වරිච්ඡකි' ති. (2)

කථං 'විත්තසංඛාරපරිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි' ති සිකති, 'විත්තසංඛාර-පරිසංවෙදී පස්සසිස්සාමි' ති සිකති.

කතමො විත්තසංඛාරො: දීඝං අස්සාසවසෙන සඤ්ඤා ව වෙදනා ව වෙනසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපට්ඨිඤ්ඤා විත්තසංඛාරා; දීඝං පස්සාසවසෙන සඤ්ඤා ව වෙදනා ව වෙනසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපට්ඨිඤ්ඤා විත්තසංඛාරා. -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී අස්සාසවසෙන -පෙ- සුඛපරිසංවෙදී පස්සාසවසෙන සඤ්ඤා ව වෙදනා ව වෙනසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපට්ඨිඤ්ඤා විත්ත-සංඛාරා. අයං විත්තසංඛාරො.

කථං තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා භොනති: දීඝං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භොති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා භොනති, දීඝං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භොති. තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා භොනති. -පෙ- සච්ඡිකාතඛබ්බං සච්ඡිකරොතො තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා භොනති, එවං තෙ විත්තසංඛාරා පරිච්ඡිද්ධා භොනති.

විත්තසංඛාරපටිසංවේදී අසාසපසාසාවසෙන වෙදනා, උපට්ඨානං සති, අනුපසානා ඤාණං, වෙදනා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානං ඤාඤාච සති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන නං වෙදනං අනුපසානී තෙන චුළුචි: වෙදනාසු වෙදනානුපසානාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපසානීති කථං නං වෙදනං අනුපසානී. අනිච්චතො අනුපසානී, -පෙ- එවං නං වෙදනං අනුපසානී. භාවනාති චතසො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

විත්තසංඛාරපටිසංවේදී අසාසපසාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- විත්තසංඛාරපටිසංවේදී අසාසපසාසාවසෙන විත්තසා එකගතං අවිකේපං පජානතො -පෙ- පජානතො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන චුළුචි: 'සමන්ඤ්ච පටිච්ඤති'ති. (3)

කථං පසාමහයං විත්තසංඛාරං අසාසපසාසාමීති සිකති, 'පසාමහයං විත්තසංඛාරං පසාසපසාසාමීති සිකති:

කතමො විත්තසංඛාරො: දීසං අසාසවසෙන සඤ්ඤා ච වෙදනා ච වෙතසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපට්ඨිඤා විත්තසංඛාරා, තෙ විත්තසංඛාරෙ පසාමෙනෙනො නිරොධෙනො චුපසමෙනො සිකති, දීසං පසාසවසෙන සඤ්ඤා ච වෙදනා ච වෙතසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපට්ඨිඤා විත්තසංඛාරා, තෙ විත්තසංඛාරෙ පසාමෙනෙනො නිරොධෙනො චුපසමෙනො සිකති, විත්තසංඛාරපටිසංවේදී අසාසවසෙන -පෙ- විත්තසංඛාරපටිසංවේදී පසාසවසෙන සඤ්ඤා ච වෙදනා ච වෙතසිකා, එතෙ ධම්මා විත්තපට්ඨිඤා විත්තසංඛාරා, තෙ විත්තසංඛාරෙ පසාමෙනෙනො නිරොධෙනො චුපසමෙනො සිකති.

පසාමහයං විත්තසංඛාරං අසාසපසාසාවසෙන වෙදනා, උපට්ඨානං සති, අනුපසානා ඤාණං, වෙදනා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානං ඤාඤාච සති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන නං වෙදනං අනුපසානී. තෙන චුළුචි: 'වෙදනාසු වෙදනානුපසානාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපසානීති කථං නං වෙදනං අනුපසානී: අනිච්චතො අනුපසානී -පෙ- එවං නං වෙදනං අනුපසානී. භාවනාති චතසො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

පසාමහයං විත්තසංඛාරං අසාසපසාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- පසාමහයං විත්තසංඛාරං අසාසපසාසාවසෙන විත්තසා එකගතං අවිකේපං පජානතො -පෙ- පජානතො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන චුළුචි: 'සමන්ඤ්ච පටිච්ඤති'ති. (4)

අධි අනුපසානෙ ඤාණාති, අධි ච උපට්ඨානානුසානියො, චතතාරි සුත්තනතිකච්ඡුති වෙදනාසු වෙදනානුපසානාය.

කථං 'විත්තපරිසංවෙදී අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, විත්තපරිසංවෙදී පස්සසිස්සාමි'ති සිකති.

කතමං තං විත්තා: දීසං අස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විත්තං,¹ යං විත්තං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩිරං මනෝ² මනායතනං මනිඤ්ඤියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තප්පාමනෝ³ විඤ්ඤාණධාතු,⁴ දීසං පස්සාසවසෙන -පෙ- පස්සමහයං විත්තසඛිධාරං අස්සාසවසෙන -පෙ- පස්සමහයං විත්තසඛිධාරං පස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විත්තං¹ යං විත්තං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩිරං මනෝ මනායතනං මනිඤ්ඤියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තප්පා මනෝ³ විඤ්ඤාණධාතු⁴ ඉදං විත්තං.

කථං තා විත්තං පරිච්චිදිතා භෝති: දීසං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භෝති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤාණෙන තං විත්තං පරිච්චිදිතං භෝති, දීසං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතං අවිකෙඛපං පජානතො සති උපට්ඨිතා භෝති, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤාණෙන තා විත්තං පරිච්චිදිතං භෝති -පෙ- සච්ඡිකාතඛිං සච්ඡිකරොතො තං විත්තං පරිච්චිදිතං භෝති, එවා තං විත්තං පරිච්චිදිතං භෝති.

විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විත්තං,¹ උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤ්ඤාණං, විත්තං උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤවච සති ව, තාය සතියා තෙන විඤ්ඤාණෙන තං විත්තං අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'විත්තෙ විත්තානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සතිති කථං තං විත්තං අනුපස්සති: අනිච්චතො අනුපස්සති -පෙ- එවං තං විත්තං අනුපස්සති. භාමනාති චතසො භාවනා -පෙ- ආසෙවනචේන භාවනා.

විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසානං සංවරචේන සීලවිසුද්ධි. -පෙ- විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසපස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං- පජානතො -පෙ- පජානතො ඉඤ්ඤියාති සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'සමඤ්ඤව පරිච්චිදිතී'ති. (1)

කථං 'අභිප්පමොදයං විත්තං අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'අභිප්පමොදයං විත්තං පස්සසිස්සාමි'ති සිකති:

කතමො⁵ විත්තස්ස අභිප්පමොදො. දීසං අස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතා අවිකෙඛපං පජානතො උප්පජ්ජති විත්තස්ස අභිප්පමොදො. යා විත්තස්ස ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති⁶ ඔදග්ගං අත්තමනනා විත්තස්ස. දීසං පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතං අවිකෙඛපං පජානතො උප්පජ්ජති විත්තස්ස අභිප්පමොදො, යා විත්තස්ස ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඔදග්ගං අත්තමනනා විත්තස්ස -පෙ- විත්තපරිසංවෙදී අස්සාසවසෙන -පෙ- විත්තපරිසංවෙදී පස්සාසවසෙන විත්තස්ස එකගතං අවිකෙඛපං පජානතො උප්පජ්ජති විත්තස්ස අභිප්පමොදො, යා විත්තස්ස ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඔදග්ගං අත්තමනනා විත්තස්ස, අයං විත්තස්ස අභිප්පමොදො.

1. විඤ්ඤාණවිත්තං - ස්‍යා, PTS. 2. 'මනෝ' තාසිපොඤ්ඤක තඤ්චි,
3. තප්පමනො - PTS, 4 විඤ්ඤාණධාතු - PIS
5. කතමො ව - ස්‍යා 6. විත්තස්ස - ස්‍යා

අභිප්පමොදයං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විතතං, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, විතතං උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤව ආති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන නං විතතං අනු-පස්සති. තෙන වුච්චති: 'විතෙන විතතානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සතිති කථං නං විතතං අනුපස්සති: -පෙ- එවං නං විතතං අනුපස්සති, භාවනාති චතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨෙන භාවනා.

අභිප්පමොදයං විතතං අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨෙන සීලවිසුඤ්ඤි-පෙ- අභිප්පමොදයං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති, තෙන වුච්චති: 'සමත්ඤ්ඤ පටිච්ඡක්ඛි'ති. (2)

කථං 'සමාදහං විතතං අස්සසියාමි'ති සිකති, 'සමාදහං විතතං පස්සසියාමි'ති සිකති:

කතමො සමාධි.¹ දීඝං අස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතා අවිකෙඛපො සමාධි, යා විතතස්ස සීති සණ්ඨිති අවට්ඨිති². අවිසාභාරො අවිකෙඛපො අවිසාභට්ඨානසතා³ සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං සමමාසමාධි. දීඝං පස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතා අවිකෙඛපො සමාධි -පෙ- සමාදහං විතතං අස්සාසවසෙන -පෙ- සමාදහං විතතං පස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතා අවිකෙඛපො සමාධි, යා විතතස්ස සීති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාභාරො අවිකෙඛපො අවිසාභට්ඨානසතා සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමමාසමාධි, අයං සමාධි.

සමාදහං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විඤ්ඤාණං විතතං, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං, විතතං උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨාන-ඤ්ඤව ආති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන නං විතතං අනුපස්සති, තෙන වුච්චති: 'විතෙන විතතානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සතිති කථං නං විතතං අනුපස්සති: -පෙ- එවං නං විතතං අනුපස්සති. භාවනාති චතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨෙන භාවනා.

සමාදහං විතතං අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨෙන සීලවිසුඤ්ඤි -පෙ- සමාදහං විතතං අස්සාසපස්සාසවසෙන විතතස්ස එකග්ගතං අවිකෙඛපං පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'සමත්ඤ්ඤ පටිච්ඡක්ඛි'ති. (3)

1 කතමඤ්ඤ සමාධින්ද්‍රියං - භ්‍යා
2 අවට්ඨිති -පෙ- භ්‍යා,
3 අවිසාභතමානසතා - භ්‍යා.

කථාං 'විමෝචයං විතතං අසාසිසාමී'ති සිකති. විමෝචයං විතතං පසාසිසාමී'ති සිකති.

'රාගතො විමෝචයං විතතං අසාසිසාමී'ති, සිකති 'රාගතො විමෝචයං විතතං පසාසිසාමී'ති සිකති, 'ද්‍රෙසතො විමෝචයං විතතං අසාසිසාමී'ති සිකති, 'ද්‍රෙසතො විමෝචයං විතතං පසාසිසාමී'ති. සිකති, 'මොහතො විමෝචයං විතතං අසාසිසාමී'ති සිකති -පෙ- මානතො විමෝචයං විතතං -පෙ- දිට්ඨිතා විමෝචයං විතතං -පෙ- විචිතිච්ඡාය විමෝචයං විතතං -පෙ- පිනතො, විමෝචයං විතතං -පෙ- උද්ධච්චතො විමෝචයං විතතං- පෙ- අභිරිකතො විමෝචයං විතතං-පෙ- 'අනොත්තප්පතො විමෝචයං විතතං අසාසිසාමී'ති සිකති, 'අනොත්තප්පතො විමෝචයං විතතං පසාසිසාමී'ති සිකති, විමෝචයං විතතං අසාසිසාමී'ති සිකති විසෙන විඤ්ඤාණං විතතං, උපධ්‍යානං සති -පෙ-

අනුපසසති'ති කථාං නා විතතං අනුපසසති. -පෙ- ඵලං නා විතතං අනුපසසති. භාවනාති වතසො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

විමෝචයං විතතං අසාසිසාමී'ති සිකති, 'අනිච්චානුපසසි පසාසිසාමී'ති සිකති. අනිච්චනති කිං අනිච්චං පඤ්ඤාකකිං අනිච්චා. කෙනට්ඨන අනිච්චා, උපපාදවයට්ඨන අනිච්චා. පඤ්ඤානං ඛනිනං උදයං පසාසනො කති ලකිණාති පසාසති, වයං පසාසනො කති ලකිණාති පසාසති, උදයබ්බයං පසාසනො කති ලකිණාති පසාසති: පඤ්ඤානං ඛනිනං උදයං පසාසනො පඤ්ඤාපිසති ලකිණාති පසාසති, වයං පසාසනො පඤ්ඤාපිසති ලකිණාති පසාසති, පඤ්ඤානං ඛනිනං උදයබ්බයං පසාසනො ඉමාති පඤ්ඤාස ලකිණාති පසාසති.

අධි අනුපසසනෙ ඤාණාති, අධි ව උපධ්‍යානානුසසතිනො, වනනාටි සුභතනතිකවඤ්ඤාති විතතා විතතානුපසසනාය.

තතිගවතුකතං.

කථාං 'අනිච්චානුපසසි අසාසිසාමී'ති සිකති, 'අනිච්චානුපසසි පසාසිසාමී'ති සිකති: අනිච්චනති කිං අනිච්චං පඤ්ඤාකකිං අනිච්චා. කෙනට්ඨන අනිච්චා, උපපාදවයට්ඨන අනිච්චා. පඤ්ඤානං ඛනිනං උදයං පසාසනො කති ලකිණාති පසාසති, වයං පසාසනො කති ලකිණාති පසාසති, උදයබ්බයං පසාසනො කති ලකිණාති පසාසති: පඤ්ඤානං ඛනිනං උදයං පසාසනො පඤ්ඤාපිසති ලකිණාති පසාසති, වයං පසාසනො පඤ්ඤාපිසති ලකිණාති පසාසති, පඤ්ඤානං ඛනිනං උදයබ්බයං පසාසනො ඉමාති පඤ්ඤාස ලකිණාති පසාසති.

'රූපෙ අනිච්චානුපසසි අසාසිසාමී'ති සිකති, 'රූපෙ අනිච්චානුපසසි පසාසිසාමී'ති සිකති, වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසමිං -පෙ- 'ජරාමරණෙ අනිච්චානුපසසි අසාසිසාමී'ති සිකති, 'ජරාමරණෙ අනිච්චානුපසසි පසාසිසාමී'ති සිකති.

අනිච්චානුපසසි අසාසිසාමී'ති සිකති, 'අනිච්චානුපසසි පසාසිසාමී'ති සිකති, වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසමිං -පෙ- 'ජරාමරණෙ අනිච්චානුපසසි අසාසිසාමී'ති සිකති, 'ජරාමරණෙ අනිච්චානුපසසි පසාසිසාමී'ති සිකති.

1 විතතො - ඉපසං, විතමිදාතො - භා, PTS

අනුපසාහිති කථා තෙ ධම්මෙ අනුපසාහිති -පෙ- එවා තෙ ධම්මෙ අනු-
පසාහිති, භාවනාති වනයො භාවනා -පෙ- ආසෙවනටෙය්න භාවනා.

අතිව්වානුපසාහි අසාසපසාසානං සංවරටෙය්න සීලවිසුද්ධි -පෙ-
අතිව්වානුපසාහි අසාසපසාසාසවසෙන විතතසා එකගනනා අවිකෙඛපං
පජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති, තෙන ට්‍රිවචති:
'සමස්ඤ්ඤ පරිච්ඡකිති' කි. (1)

කථං 'විරාගානුපසාහි අසාසසියාමි'ති සිකති, 'විරාගානුපසාහි පසා-
සියාමි'ති සිකති:

රූපෙ ආදීනවං දිසවා රූපවිරාගෙ ඡන්දජානො භොති සද්ධාධිමුතො,
විතතඤ්ඤසා සාධිට්ඨිතං, 'රූපෙ විරාගානුපසාහි අසාසසියාමි'ති සිකති,
'රූපෙ විරාගානුපසාහි පසාසියාමි'ති සිකති, වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය
-පෙ- සඛ්ඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- වකඛුසමිං -පෙ- ජරාමරණෙ
ආදීනවං දිසවා ජරාමරණවිරාගෙ ඡන්දජානො භොති සද්ධාධිමුතො,
විතතඤ්ඤසා සාධිට්ඨිතං, 'ජරාමරණෙ විරාගානුපසාහි අසාසසියාමි'ති
සිකති, 'ජරාමරණෙ විරාගානුපසාහි පසාසියාමි'ති සිකති,

විරාගානුපසාහි අසාසපසාසාසවසෙන ධම්මා, උපට්ඨානං සති,
අනුපසාහනාඤ්ඤං, ධම්මා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤවච
සති ච, තාය සතියා තෙන ඤ්ඤෙන තෙ ධම්මෙ අනුපසාහි, තෙන
ට්‍රිවචති: 'ධම්මෙසු ධම්මානුපසාහනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපසාහිති කථා තෙ ධම්මෙ අනුපසාහි -පෙ- එවා තෙ ධම්මෙ
අනුපසාහි. භාවනාති. වනයො භාවනා -පෙ- ආසෙවනටෙය්න භාවනා.

විරාගානුපසාහි අසාසපසාසාසනං සංවරටෙය්න සීලවිසුද්ධි -පෙ- විරා-
ගානුපසාහි අසාසපසාසාසවසෙන විතතසා එකගනනා අවිකෙඛපං පජානතො
-පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන ට්‍රිවචති: 'සමස්ඤ්ඤ
පරිච්ඡකිති' කි (2)

කථං 'නිරෝධානුපසාහි අසාසසියාමි'ති සිකති, 'නිරෝධානුපසාහි
පසාසියාමි'ති සිකති:

රූපෙ ආදීනවං දිසවා රූපනිරෝධෙ ඡන්දජානො භොති සද්ධාධි-
මුතො¹, විතතඤ්ඤසා සාධිට්ඨිතං. 'රූපෙ නිරෝධානුපසාහි අසා-
සියාමි'ති සිකති, 'රූපෙ නිරෝධානුපසාහි පසාසියාමි'ති සිකති,
වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සඛ්ඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ පෙ- වකඛුසමිං
-පෙ- ජරාමරණෙ ආදීනවං දිසවා ජරාමරණනිරෝධෙ ඡන්දජානො භොති
සද්ධාධිමුතො,¹ විතතඤ්ඤසා සාධිට්ඨිතං, 'ජරාමරණෙ නිරෝධානුපසාහි
අසාසසියාමි'ති සිකති, ජරාමරණෙ නිරෝධානුපසාහි පසාසියාමි'ති
සිකති.

1. සද්ධාධිමුතො - සි 1

කතිහාකාරෙහි අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති: පඤ්චාහාකාරෙහි අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති, අට්ඨහාකාරෙහි අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති.

කතමෙහි පඤ්චාහාකාරෙහි අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති: අනිච්චට්ඨෙන අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති, දුක්ඛට්ඨෙන අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති, අනත්තට්ඨෙන අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති, සන්තාපට්ඨෙන අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති, විපරිනාමට්ඨෙන අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති, ඉමෙහි පඤ්චාහාකාරෙහි අවිජ්ජාය ආදීනවො හොති.

කතමෙහි අට්ඨහාකාරෙහි අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති: නිදනනිරොධෙන අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති, සමුදයනිරොධෙන අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති, ජාතීනිරොධෙන අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති, පහවනිරොධෙන¹ අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති, හෙතුනිරොධෙන අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති පච්චයනිරොධෙන අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති, ඤාණුප්පාදෙන අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති, නිරොධුපට්ඨානෙන අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති. ඉමෙහි අට්ඨහාකාරෙහි අවිජ්ජා නිරුජ්ඣති.

ඉමෙහි පඤ්චාහාකාරෙහි අවිජ්ජාය ආදීනවං දිස්වා ඉමෙහි අට්ඨහාකාරෙහි අවිජ්ජානිරොධෙ² ඡන්දජානො හොති සඤ්ඤානො, විතඤ්ඤාසංසාරාභිට්ඨිතං. අවිජ්ජාය 'නිරොධානුසංඝි අසංසි සංඝම්'ති සිකති, අවිජ්ජාය නිරොධානුපසංඝි පසංසි සංඝම්'ති සිකති.

කතිහාකාරෙහි සංඛාරෙසු ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි සංඛාරා නිරුජ්ඣනති: -පෙ- කතිහාකාරෙහි විඤ්ඤාණෙ ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි විඤ්ඤාණ නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි නාමරූපෙ ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි නාමරූපං නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි සලායතනෙ ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි සලායතනං නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි ඵසෙ ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි ඵසෙ නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි වෙදනාය ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි වෙදනා නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි තණ්හාය ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි තණ්හා නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි උපාදනෙ ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි උපාදනං නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි භවෙ ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි භවො නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි ජාතියා ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි ජාතී නිරුජ්ඣති. -පෙ- කතිහාකාරෙහි ජරාමරණෙ ආදීනවො හොති, කතිහාකාරෙහි ජරාමරණං නිරුජ්ඣති: පඤ්චාහාකාරෙහි ජරාමරණෙ ආදීනවො හොති, අට්ඨහාකාරෙහි ජරාමරණං නිරුජ්ඣති.

කතමෙහි පඤ්චාහාකාරෙහි ජරාමරණෙ ආදීනවො හොති: අනිච්චට්ඨෙන ජරාමරණෙ ආදීනවො හොති, දුක්ඛට්ඨෙන -පෙ- අනත්තට්ඨෙන -පෙ- සන්තාපට්ඨෙන -පෙ- විපරිනාමට්ඨෙන ජරාමරණෙ ආදීනවො හොති. ඉමෙහි පඤ්චාහාකාරෙහි ජරාමරණෙ ආදීනවො හොති.

1 ආභාරනිරොධෙන - ඥා,
2 අවිජ්ජනිරොධෙන - ඝා, PTS,

කනමෙහි අට්ඨභාකාරෙහි ජරාමරණං නිරුජ්ඣති: නිදනතිරොධෙන ජරාමරණං නිරුජ්ඣති, සමුදයතිරොධෙන -පෙ- ජාතිතිරොධෙන -පෙ- පහමතිරොධෙන¹ -පෙ- හෙතුතිරොධෙන -පෙ- පච්චයතිරොධෙන -පෙ- සද්දණ්ණපාදෙන -පෙ- නිරොධුපට්ඨානෙන ජරාමරණං නිරුජ්ඣති. ඉමෙහි අට්ඨභාකාරෙහි ජරාමරණං නිරුජ්ඣති.

ඉමෙහි පඤ්චභාකාරෙහි ජරාමරණෙ ආදීනවා දිස්වා ඉමෙහි අට්ඨභාකාරෙහි ජරාමරණතිරොධෙ ඡද්දානො හොති සද්ධාධිමුක්තො,² විත්තඤ්ඤාසාධිට්ඨිනා, 'ජරාමරණෙ නිරොධානුපසසී අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, ජරාමරණෙ නිරොධානුපසසී පස්සසිස්සාමි'ති සිකති.

නිරොධානුපසසී අස්සාසපස්සාසචසෙන ධම්මා, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා සද්දණං, ධම්මා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤාව සති ච, නාය සතියා තෙන සද්දණෙන තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

අනුපස්සති කථං තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති -පෙ- එවං තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති. භාවනාති චතස්සො භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

නිරොධානුපසසී අස්සාසපස්සාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි -පෙ- නිරොධානුපසසී අස්සාසපස්සාසචසෙන විත්තස්ස එකග්ගනං අවිකෙඤ්ඤාපාපජානතො -පෙ- පජානනො ඉන්ද්‍රියාති සමොධානෙති. තෙන වුච්චති: 'සමන්ඤ්ඤා පටිච්චකිති'. (3)

කථං 'පටිනිස්සග්ගානුපසසී අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'පටිනිස්සග්ගානුපසසී පස්සසිස්සාමි'ති සිකති:

පටිනිස්සග්ගාති ඤේ පටිනිස්සග්ගා: පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො ච, පකකඤ්ඤාපටිනිස්සග්ගො ච. 'රූපං පරිච්චජනී'ති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො 'රූපතිරොධෙ නිබ්බානෙ විත්තං පකකඤ්ඤාති පකකඤ්ඤාපටිනිස්සග්ගො, රූපෙ පටිනිස්සග්ගානුපසසී අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, රූපෙ 'පටිනිස්සග්ගානුපසසී පස්සසිස්සාමි'ති සිකති. වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සඛ්ඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ- චක්ඛුං -පෙ- 'ජරාමරණං පරිච්චජනී'ති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො, 'ජරාමරණතිරොධෙ නිබ්බානෙ විත්තං පකකඤ්ඤාති පකකඤ්ඤාපටිනිස්සග්ගො.

'ජරාමරණෙ පටිනිස්සග්ගානුපසසී අස්සසිස්සාමි'ති සිකති, 'ජරාමරණෙ පටිනිස්සග්ගානුපසසී පස්සසිස්සාමි'ති සිකති. පටිනිස්සග්ගානුපසසී අස්සාසපස්සාසචසෙන ධම්මා, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා සද්දණං, ධම්මා උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්ඤාව සති ච. නාය සතියා තෙන සද්දණෙන තෙ ධම්මෙ අනුපස්සති. තෙන වුච්චති: 'ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා'ති.

1. භවතිරොධෙන - සො, සී 1
2. සද්ධාධිමුක්තො - සී 1.

අනුපසාදිති කථං තෙ ධම්මෙ අනුපසාදිති: අනිච්චතො අනුපසාදිති, නො නිච්චතො -පෙ- පරිනිසාඡ්ඡති, නො ආදියති. අනිච්චතො අනු- පසාදෙනො නිච්චසඤ්ඤං පඡහති -පෙ- පරිනිසාඡ්ඡනො ආදනං පඡහති. එවං තෙ ධම්මෙ අනුපසාදිති. භාවනානි චතසො භාවනා: තත් ජාතානං ධම්මානං අනතිචන්තනට්ඨන භාවනා -පෙ- ආසෙවනට්ඨන භාවනා.

පරිනිසාග්ගානුපසාදි අසාසපසාසානං සංවරට්ඨන සීලවිසුද්ධි, අවිකේපට්ඨන විතවිසුද්ධි, දසුනට්ඨන දිට්ඨිවිසුද්ධි, යො තත් සංවරට්ඨා, අයං අධිසීලසිකිං. යො තත් අවිකේපට්ඨා, අයං අධිවිතසිකිං, යො තත් දසුනට්ඨා, අයං අධිපඤ්ඤසිකිං. ඉමා භිසො සිකිංයො ආචඡ්ඡනො සිකිංති, ජානනො සිකිංති -පෙ- සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොනො සිකිංති.

පරිනිසාග්ගානුපසාදි අසාසපසාසවසෙන විතතසා එකගතං අවිකේපං පජානනො විදිතා වෙදනා උපපඡ්ඡති, විදිතා උපට්ඨහන්ති, විදිතා අබ්භන්ථං ගච්ඡන්ති -පෙ- පරිනිසාග්ගානුපසාදි අසාසපසාසවසෙන විතතසා එකගතං අවිකේපං පජානනො ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමන්ඤ්ච පටිච්ඡකිති, බලාති සමොධානෙති, බොඡ්ඤ්චෙහ සමොධානෙති, මග්ගං සමොධානෙති, ධම්මෙ සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමන්ඤ්ච පටිච්ඡකිති.

ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති කථං ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති: අධි- මොක්ඛට්ඨන සද්ධිඤ්ඤං සමොධානෙති -පෙ- තෙන වුච්චති: 'සමන්ඤ්ච පටිච්ඡකිති'ති. (4)

අට්ඨ අනුපසාදෙන ඤාණාති, අට්ඨ ච උපට්ඨානානුසානියො, චන්තාරි සුත්තනතිභවඤ්ඤති ධම්මෙසු ධම්මානුපසාදනාය.

ඉමාති බ්‍රහ්මිංස සතොකාරිසා ඤාණාති.

චතුස්ථ චතුකකං.

සතොකාරිඤ්ඤාතිදෙදසො.

3 - 6, 11. සෞභාග්‍ය සම්ප්‍රදාය

(6) කතමානි වතු විසති සමාධිවසෙන සෞභාග්‍ය:

දීඝං අසාසවසෙන විතතස්ස එකගතනා අවිකෙඛපො සමාධි, දීඝං පසාසවසෙන විතතස්ස එකගතනා අවිකෙඛපො සමාධි -පෙ- විමොචයං විතතං අසාසවසෙන විතතස්ස එකගතනා අවිකෙඛපො සමාධි, විමොචයං විතතං පසාසවසෙන විතතස්ස එකගතනා අවිකෙඛපො සමාධි.

ඉමානි වතු විසති සමාධිවසෙන සෞභාග්‍ය.

(7) කතමානි ජෛසභතති විපසාසනාවසෙන සෞභාග්‍ය:

දීඝං අසාසං අනිච්චතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා, දුකඛතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා, අනතතතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා, දීඝං පසාසං අනිච්චතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා, දුකඛතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා, අනතතතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා -පෙ- විමොචයං විතතං අසාසං -පෙ- විමොචයං විතතං පසාසං අනිච්චතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා, දුකඛතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා අනතතතො අනුපසාසනවෙඨන විපසාසනා.

ඉමානි ජෛසභතති විපසාසනාවසෙන සෞභාග්‍ය.

(8) කතමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දසෞභාග්‍ය:

අනිච්චානුපසාසි අසාසං යථාභුතං ජානානි පසාසනීති නිබ්බිද්දසෞභාග්‍ය, අනිච්චානුපසාසි පසාසං යථාභුතං ජානානි පසාසනීති නිබ්බිද්දසෞභාග්‍ය -පෙ- පටිනිසාග්‍යානුපසාසි අසාසං යථාභුතං ජානානි පසාසනීති නිබ්බිද්දසෞභාග්‍ය, පටිනිසාග්‍යානුපසාසි පසාසං යථාභුතං ජානානි පසාසනීති නිබ්බිද්දසෞභාග්‍ය.

ඉමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දසෞභාග්‍ය.

(9) කතමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දනුලොමෙ සෞභාග්‍ය.

අනිච්චානුපසාසි අසාසං භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සෞභාග්‍ය, අනිච්චානුපසාසි පසාසං භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සෞභාග්‍ය -පෙ- පටිනිසාග්‍යානුපසාසි අසාසං භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සෞභාග්‍ය, පටිනිසාග්‍යානුපසාසි පසාසං භයතුපට්ඨානෙ පඤ්ඤා නිබ්බිද්දනුලොමෙ සෞභාග්‍ය.

ඉමානි අට්ඨ නිබ්බිද්දනුලොමෙ සෞභාග්‍ය.

(10) කතමානි අට්ඨ නිබ්බදපට්ඨපසසද්ධි සදුණානි:

අනිච්චානුපසසී අසාසං පටිසඛ්ඛා සනතිට්ඨනා පඤ්ඤා නිබ්බද-
පට්ඨපසසද්ධිසදුණං, අනිච්චානුපසසී පසාසං පටිසඛ්ඛා සනතිට්ඨනා පඤ්ඤා
නිබ්බදපට්ඨපසසද්ධිසදුණං -පෙ- පටිතිස්සග්ගානුපසසී අසාසං පටිසඛ්ඛා
සනතිට්ඨනා පඤ්ඤා නිබ්බදපට්ඨපසසද්ධිසදුණං, පටිතිස්සග්ගානුපසසී
පසාසං පටිසඛ්ඛා සනතිට්ඨනා පඤ්ඤා නිබ්බදපට්ඨපසසද්ධිසදුණං.

ඉමානි අට්ඨ නිබ්බදපට්ඨපසසද්ධිසදුණානි.

(11) තතමානි එකච්චිනි විමුතතිසුඛෙ සදුණානි:

සොනාපතතිමගෙහන සකකායදිට්ඨියා පභිනතතා සමුච්ඡිනනතතා
උපපජ්ජති විමුතතිසුඛෙ සදුණං, විචිතිච්ඡාය පභිනතතා සමුච්ඡිනනතතා
උපපජ්ජති විමුතතිසුඛෙ සදුණං, සීලබ්බතපරාමාසසස -පෙ- දිට්ඨානුසයසස
-පෙ- විචිතිච්ඡානුසයසස පභිනතතා සමුච්ඡිනනතතා උපපජ්ජති විමුතතිසුඛෙ
සදුණං, සකද්දගාමිමගෙහන ඔලාරිකසස කාමරාගසඤ්ඤාජනසස -පෙ-
පටිසසඤ්ඤාජනසස -පෙ- ඔලාරිකසස කාමරාගානුසයසස, පටිසානුසයසස
පභිනතතා සමුච්ඡිනනතතා උපපජ්ජති විමුතතිසුඛෙ සදුණං, අනාගාමි-
මගෙහන අනුසභගතසස කාමරාගසඤ්ඤාජනසස -පෙ- පටිසසඤ්ඤා-
ජනසස, අනුසභගතසස කාමරාගානුසයසස, පටිසානුසයසස පභිනතතා
සමුච්ඡිනනතතා උපපජ්ජති විමුතතිසුඛෙ සදුණං, අරහතතමගෙහන
රූපරාගසස -පෙ- අරූපරාගසස, මානසස, උඤ්චිචසස, අච්ඡාය
මානානුසයසස, භවරාගානුසයසස, අච්ඡානුසයසස පභිනතතා
සමුච්ඡිනනතතා උපපජ්ජති විමුතතිසුඛෙ සදුණං.

ඉමානි එකච්චිනි විමුතතිසුඛෙ සදුණානි.

සොලසච්ඡුකං ආනාපානසතිසමාධිං භාවගතො සමධිකානි ඉමානි
දේඛ සදුණසතානි උපපජ්ජනති.

ආනාපානසතිකපා සමනතා.

4

ඉන්ද්‍රිය කථා.

4 - 1. පඨමසුත්තං

එවං මෙ සුත්තං: එකං සමයං භගවා සාවඤ්චියං විහරති ජේතවනෙ අනාඨපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තඤ්ඤා ඛො භගවා භික්ඛූ ආමනොසී 'භික්ඛවො'ති. 'භදනො' ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච:

පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි, කතමානි පඤ්ච: සද්ධින්ද්‍රියං විරිතින්ද්‍රියං සතීන්ද්‍රියං සමාධින්ද්‍රියං පඤ්ඤින්ද්‍රියං. ඉමානි ඛො භික්ඛවෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි.

ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි කතිභාකාරෙහි විසුජ්ඣිතානි: ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි පනාරසහි ආකාරෙහි විසුජ්ඣිතානි. අස්සඤ්ඤා පුග්ගලෙ පරිච්ඡේදනො, සද්ධා පුග්ගලෙ සෙවනො භජනො පසිරුපාසනො, පසාදනීයෙ සුත්තනො පච්චවෙකකනො, ඉමෙහි තීභාකාරෙහි සද්ධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

කුසිනෙ පුග්ගලෙ පරිච්ඡේදනො, ආරභ්විච්චිනෙ පුග්ගලෙ සෙවනො භජනො පසිරුපාසනො, සමමපච්චානෙ පච්චවෙකකනො, ඉමෙහි තීභාකාරෙහි විරිතින්ද්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

මුට්ඨස්සනී පුග්ගලෙ පරිච්ඡේදනො, උපට්ඨිතසනී¹, පුග්ගලෙ සෙවනො භජනො පසිරුපාසනො, සතිපට්ඨානෙ පච්චවෙකකනො, ඉමෙහි තීභාකාරෙහි සතීන්ද්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

අසමාහිනෙ පුග්ගලෙ පරිච්ඡේදනො, සමාහිනෙ පුග්ගලෙ සෙවනො භජනො පසිරුපාසනො, කුමාරවිමොකෙහි පච්චවෙකකනො, ඉමෙහි තීභාකාරෙහි සමාධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

දුප්පඤ්ඤා පුග්ගලෙ පරිච්ඡේදනො, පඤ්ඤාවනො පුග්ගලෙ සෙවනො භජනො පසිරුපාසනො, ගමිතරඤ්ඤාචරියං පච්චවෙකකනො, ඉමෙහි තීභාකාරෙහි පඤ්ඤින්ද්‍රියං විසුජ්ඣිතං.

ඉති ඉමෙ පඤ්ච පුග්ගලෙ පරිච්ඡේදනො, පඤ්ච පුඤ්ඤාලෙ සෙවනො භාජනො පසිරු පාසනො, පසාදනීයෙ සුත්තනො² පච්චවෙකකනො, ඉමෙහි පනාරසහි ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි විසුජ්ඣිතානි.

කතිභාකාරෙහි පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතනී³, කතිභාකාරෙහි පඤ්චනා ඉන්ද්‍රියානං භාවනා භොති: දසභාකාරෙහි පඤ්චින්ද්‍රියානි භාවිතනී,⁴ දසභාකාරෙහි පඤ්චනා ඉන්ද්‍රියානං භාවනා භොති.

1. විරිතින්ද්‍රියං - මජ්ඣං. 2. උපට්ඨිතසනී - මජ්ඣං, ඥාණං
3. පඤ්ච පුඤ්ඤාලෙ සෙවනො - මජ්ඣං, ඥාණං 4. භාවිතනී - මජ්ඣං, ඥාණං.

අසුඛියං පජ්ඣනො සද්ධිනිදියං භාවෙති, සද්ධිනිදියං භාවෙනො අසුඛියං පජ්ඣති. කොසජ්ජං පජ්ඣනො විරිසිනිදියං භාවෙති, විරිසිනිදියං භාවෙනො කොසජ්ජං පජ්ඣති. පමාදං පජ්ඣනො සතිනිදියං භාවෙති, සතිනිදියං භාවෙනො පමාදං පජ්ඣති. උඤ්චවං පජ්ඣනො සමාධිනිදියං භාවෙති, සමාධිනිදියං භාවෙනො උඤ්චවං පජ්ඣති. අවිජ්ජං පජ්ඣනො පඤ්ඤිනිදියං භාවෙති, පඤ්ඤිනිදියං භාවෙනො අවිජ්ජං පජ්ඣති.

ඉමෙහි දසභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවීයන්, ඉමෙහි දසභාකාරෙහි පඤ්චනා ඉන්ද්‍රියානං භාවනා භොති.

කතිභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි භොනති සුභාවිතානි: දසභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි භොනති සුභාවිතානි.

අසුඛියසු පහිනතතා සුපපහිනතතා සද්ධිනිදියං භාවිතං භොති සුභාවිතං, සද්ධිනිදියසු භාවිතතතා සුභාවිතතතා අසුඛියං පහිනං භොති සුපපහිනං, කොසජ්ජසු පහිනතතා සුපපහිනතතා විරිසිනිදියං භාවිතං භොති සුභාවිතං, විරිසිනිදියසු භාවිතතතා සුභාවිතතතා කොසජ්ජං පහිනං භොති සුපපහිනං, පමාදසු පහිනතතා සුපපහිනතතා සතිනිදියං භාවිතං භොති සුභාවිතං, සතිනිදියසු භාවිතතතා සුභාවිතතතා පමාදෙ පහිනො භොති සුපපහිනො, උඤ්චවසු පහිනතතා සුපපහිනතතා සමාධිනිදියං භාවිතං භොති සුභාවිතං, සමාධිනිදියසු භාවිතතතා සුභාවිතතතා උඤ්චවං පහිනං භොති සුපපහිනං, අවිජ්ජාසු පහිනතතා සුපපහිනතතා පඤ්ඤිනිදියං භාවිතං භොති සුභාවිතං, පඤ්ඤිනිදියසු භාවිතතතා සුභාවිතතතා අවිජ්ජා පහිනං භොති සුපපහිනං.

ඉමෙහි දසභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි භොනති සුභාවිතානි.

කතිභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවීයන්,¹ කතිභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි වෙච භොනති සුභාවිතානි ච, පටිපසුඛියානි ච සුපටිපසුඛියානි ච: චතුභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවීයන්, චතුභාකාරෙහි පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි වෙච භොනති සුභාවිතානි ච, පටිපසුඛියානි ච සුපටිපසුඛියානි ච.

සොනාපතනිමග්ගකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවීයන්, සොනාපතනි-ඵලකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි වෙච භොනති සුභාවිතානි ච,² පටිපසුඛියානි ච සුපටිපසුඛියානි ච, සකදගාමිමග්ගකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවීයන්, සකදගාමිඵලකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි වෙච භොනති සුභාවිතානි ච, පටිපසුඛියානි ච සුපටිපසුඛියානි ච, අනාගාමි-මග්ගකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවීයන්, අනාගාමිඵලකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි වෙච භොනති සුභාවිතානි ච පටිපසුඛියානි ච සුපටිපසුඛියානි ච, අරහතනමග්ගකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවීයන්, අරහතන-ඵලකකිණේ පඤ්ඤිනිදියානි භාවිතානි වෙච භොනති සුභාවිතානි ච, පටිපසුඛියානි ච සුපටිපසුඛියානි ච.

1 භාවීයන් - මජ්ඣ, ෧෨
 2 සුභාවිතානි - සී 1, 2,

ඉති චතසොසා මග්ගවිසුද්ධියො, චතසොසා ඵලවිසුද්ධියො, චතසොස සමුචෙජ්ඣවිසුද්ධියො, චතසොසා පරිපජ්ජසද්ධිවිසුද්ධියො. ඉමෙහි චතුහාකාරෙහි පඤ්චන්ද්‍රියානි භවීයනති, ඉමෙහි චතුහාකාරෙහි පඤ්චන්ද්‍රියානි භාවිතානි චෙච භොතති සුභාවිතානි ච, පරිපජ්ජසද්ධිනි ච සුපපටිපජ්ජසද්ධිනි ච.

කතින්තං¹ පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා. කති පුග්ගලා භවිතින්ද්‍රියා. අට්ඨන්තං පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා, තයො පුග්ගලා භාවිතින්ද්‍රියා.

කතමෙසං අට්ඨන්තං පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා: සඤ්ඤානන්දඤ්ඤානං පුඵ්ඵජ්ජනකල්‍යාණකසො ව² ඉමෙසං අට්ඨන්තං පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා, කතමෙ තයො පුග්ගලා භාවිතින්ද්‍රියා: සචනෙන බුද්ධො³ තථාගතසො සාවකො⁴ ඛිණ්ණසචො භාවිතින්ද්‍රියො, සයං භුතට්ඨන⁵ පචෙචකඤ්ඤො⁶ භාවිතින්ද්‍රියො, අපමෙධ්‍යට්ඨන තථාගතො අරහං සමමා-සමබුද්ධො භාවිතින්ද්‍රියො. ඉමෙ තයො පුග්ගලා භාවිතින්ද්‍රියා.

ඉති ඉමෙසං අට්ඨන්තං පුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියභාවනා, ඉමෙ තයො පුග්ගලා භාවිතින්ද්‍රියා.

පඨමසුභග හිද්දොසො.

4 - 2. දුතියසුභගං

[සාවඤ්චිදීහං.]

පඤ්චමානි භික්ඛවො, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච: සද්ධින්ද්‍රියං චිරිසින්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං සමාධින්ද්‍රියං පඤ්ඤින්ද්‍රියං.

යෙ හි කෙච්චි⁷ භික්ඛවො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉමෙසං පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ඤා අත්ඛගමඤ්ඤා අසායදඤ්ඤා අදීනවඤ්ඤා නිසාරණඤ්ඤා යථාභුතං නපජානන්ති, නමෙනෙ භික්ඛවො, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා සමණෙසු වා සමණසමමනා, බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසමමනා, න ච පන තො⁸ ආයසමනො: සාමඤ්ඤන්ථං වා⁹ බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ථං වා දිට්ඨෙච ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

යෙ ච ඛො කෙච්චි¹⁰ භික්ඛවො, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉමෙසං පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයඤ්ඤා අත්ඛගමඤ්ඤා අසායදඤ්ඤා අදීනවඤ්ඤා නිසාරණඤ්ඤා යථාභුතං පජානන්ති, තෙ ඛොමෙ¹¹ භික්ඛවො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා සමණෙසු වා සමණසමමනා, බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසමමනා, තෙ ච පනායසමනො,¹² සාමඤ්ඤන්ථං වා¹³ බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ථං වා දිට්ඨෙච ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

1. කතිනං - මජ්ඣ, සූ. 2. පුඵ්ඵජ්ජනකල්‍යාණ ව කල්‍යාණකසො - සී 1
 3. භාවිතින්ද්‍රියවජ්ජන බුද්ධොති - සූ. සී 1, 2, 4. තථාගතසාවකො - සූ. සී 1, 2.
 5. සයමභුඤ්ඤාණක - සී 1. 6. පචෙචකසමබුද්ධො - මජ්ඣ, පචෙචකබුද්ධො - සී 1, 2.
 7. යො හි කොචි - සී 2, 8. න ච පනතො - මජ්ඣ,
 9. සාමඤ්ඤන්තං - සී. 1 10. යෙකෙචි ඛො - සූ. සී 1.
 11. තෙ ඛො - සී. 1 12. පනායසමනො - මජ්ඣ, සූ. සී 1.
 13. සාම ඤ්ඤන්ඤා - මජ්ඣ සූ.

අධිමෝකනිකත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ සද්ධිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 පගහහත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ විරිසිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 උපට්ඨානත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ සතිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 අවිකෙහිපත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ සමාධිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 දසුනත්වය ආවර්ණනය සමුදයෝ පඤ්ඤිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 අධිමෝකනිකවසෙන ඡන්දසු සමුදයෝ සද්ධිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 පගහහවසෙන ඡන්දසු සමුදයෝ විරිසිනුයසු සමුදයෝ හොති, උපට්ඨාන-
 වසෙන ඡන්දසු සමුදයෝ සතිනුයසු සමුදයෝ හොති, අවිකෙහිපවසෙන
 ඡන්දසු සමුදයෝ සමාධිනුයසු සමුදයෝ හොති, දසුනවසෙන ඡන්දසු
 සමුදයෝ පඤ්ඤිනුයසු සමුදයෝ හොති.

අධිමෝකනිකවසෙන මනසිකාරසු සමුදයෝ සද්ධිනුයසු සමුදයෝ
 හොති, පගහහවසෙන මනසිකාරසු සමුදයෝ විරිසිනුයසු සමුදයෝ
 හොති, උපට්ඨානවසෙන මනසිකාරසු සමුදයෝ සතිනුයසු සමුදයෝ
 හොති, අවිකෙහිපවසෙන මනසිකාරසු සමුදයෝ සමාධිනුයසු සමුදයෝ
 හොති, දසුනවසෙන මනසිකාරසු සමුදයෝ පඤ්ඤිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 සද්ධිනුයසු වසෙන එකතනුපට්ඨානං සද්ධිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 විරිසිනුයසු වසෙන එකතනුපට්ඨානං විරිසිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 සතිනුයසු වසෙන එකතනු පට්ඨානං සතිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 සමාධිනුයසු වසෙන එකතනුපට්ඨානං සමාධිනුයසු සමුදයෝ හොති,
 පඤ්ඤිනුයසු වසෙන එකතනුපට්ඨානං පඤ්ඤිනුයසු සමුදයෝ හොති.

ඉමෙහි වතතාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයෝ
 හොති, ඉමෙහි වතතාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං සමුදයං
 පජානාති.

කතමෙහි වතතාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛගමෝ
 හොති, කතමෙහි වතතාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අත්ඛගමං
 පජානාති:

අධිමෝකනිකත්වය ආවර්ණනය අත්ඛගමෝ සද්ධිනුයසු අත්ඛගමෝ
 හොති, අධිමෝකනිකවසෙන ඡන්දසු අත්ඛගමෝ සද්ධිනුයසු අත්ඛගමෝ
 හොති, අධිමෝකනිකවසෙන මනසිකාරසු අත්ඛගමෝ සද්ධිනුයසු
 අත්ඛගමෝ හොති, සද්ධිනුයසු වසෙන එකතනුපට්ඨානං¹, සද්ධිනුයසු
 අත්ඛගමෝ හොති.

පගහහත්වය ආවර්ණනය අත්ඛගමෝ විරිසිනුයසු අත්ඛගමෝ හොති,
 පගහහවසෙන ඡන්දසු අත්ඛගමෝ විරිසිනුයසු අත්ඛගමෝ හොති,
 පගහහවසෙන මනසිකාරසු අත්ඛගමෝ විරිසිනුයසු අත්ඛගමෝ හොති,
 විරිසිනුයසු වසෙන එකතනුපට්ඨානං විරිසිනුයසු අත්ඛගමෝ හොති.

1 එකකං අනුපට්ඨානං - සෞ.

සද්ධිත්‍රියසංඝ වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං සද්ධිත්‍රියසංඝ අත්ථබ්ගමො
හොති. විරිසිත්‍රියසංඝ වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං විරිසිත්‍රියසංඝ අත්ථබ්ගමො
හොති, සතිත්‍රියසංඝ වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං සතිත්‍රියසංඝ අත්ථබ්ගමො
හොති, සමාධිත්‍රියසංඝ වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං සමාධිත්‍රියසංඝ
අත්ථබ්ගමො හොති, පඤ්ඤාත්‍රියසංඝ වසෙන එකතන අනුපට්ඨානං පඤ්ඤාත්‍රි-
යසංඝ අත්ථබ්ගමො හොති.

ඉමෙහි චතතාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අත්ථබ්ගමො
හොති, ඉමෙහි චතතාලීසාය ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අත්ථබ්ගමං
පජානාති.

කතමෙහි පඤ්චවීසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අසංඝාදො
හොති, කතමෙහි පඤ්චවීසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අසංඝාදො
පජානාති.

අසංඝාදියසංඝ අනුපට්ඨානං සද්ධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, අසංඝාදිය
පරිලාභසංඝ අනුපට්ඨානං සද්ධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, අධිමොක්ඛචරියාය
වෙසාරජ්ජං සද්ධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, සනෙතා ච විහාරාධිගමො
සද්ධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, යං සද්ධිත්‍රියං පට්ඨිව උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං සද්ධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො.

කොසජ්ජසංඝ අනුපට්ඨානං විරිසිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, කොසජ්ජ-
පරිලාභසංඝ අනුපට්ඨානං විරිසිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, පග්ගභචරියාය
වෙසාරජ්ජං විරිසිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, සනෙතා ච විහාරාධිගමො
විරිසිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, යං විරිසිත්‍රියං පට්ඨිව උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං විරිසිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො.

පමාදසංඝ අනුපට්ඨානං සතිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, පමාදපරිලාභසංඝ
අනුපට්ඨානං සතිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, උපට්ඨානචරියාය වෙසාරජ්ජං
සතිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, සනෙතා ච විහාරාධිගමො සතිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො
හොති, යං සතිත්‍රියං පට්ඨිව උපපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං
සතිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො.

උද්ධච්චසංඝ අනුපට්ඨානං සමාධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, උද්ධච්ච-
පරිලාභසංඝ අනුපට්ඨානං සමාධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, අච්ඤෙඛචරියාය
වෙසාරජ්ජං සමාධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, සනෙතා ච විහාරාධිගමො
සමාධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, යං සමාධිත්‍රියං පට්ඨිව උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං සමාධිත්‍රියසංඝ අසංඝාදො.

අච්ජ්ජාය අනුපට්ඨානං පඤ්ඤාත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, අච්ජ්ජා-
පරිලාභසංඝ අනුපට්ඨානං පඤ්ඤාත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, දය්‍යනචරියාය
වෙසාරජ්ජං පඤ්ඤාත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, සනෙතා ච විහාරාධිගමො
පඤ්ඤාත්‍රියසංඝ අසංඝාදො හොති, යං පඤ්ඤාත්‍රියං පට්ඨිව උපපජ්ජති සුඛං
සොමනස්සං, අයං පඤ්ඤාත්‍රියසංඝ අසංඝාදො.

ඉමෙහි පඤ්චවීසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අසංඝාදො
හොති, ඉමෙහි පඤ්චවීසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං අසංඝාදො
පජානාති.

කතමෙහි පඤ්චවිසති යා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවො හොති, කතමෙහි පඤ්චවිසති යා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවං පජානාති:

අසුඛයො උපට්ඨානං සද්ධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, අසුඛයො- පරිලාභයො උපට්ඨානං සද්ධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, අනිච්චවේදන සද්ධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, දුක්ඛවේදන සද්ධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, අනත්තවේදන සද්ධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති.

කොසල්යො උපට්ඨානං විරිසිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, කොසල්- පරිලාභයො උපට්ඨානං විරිසිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, අනිච්චවේදන විරිසිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, දුක්ඛවේදන - පෙ - අනත්තවේදන විරිසිනිසුඛයො ආදීනවො හොති.

පමාදයො උපට්ඨානං සතිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, පමාදපරිලාභයො උපට්ඨානං සතිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, අනිච්චවේදන සතිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, දුක්ඛවේදන - පෙ - අනත්තවේදන සතිනිසුඛයො ආදීනවො හොති.

උඤ්චවයො උපට්ඨානං සමාධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, උඤ්චව- පරිලාභයො උපට්ඨානං සමාධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, අනිච්චවේදන සමාධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති, දුක්ඛවේදන - පෙ - අනත්තවේදන සමාධිනිසුඛයො ආදීනවො හොති.

අපිජ්ජායො උපට්ඨානං පඤ්ඤානිසුඛයො ආදීනවො හොති, අපිජ්ජා- පරිලාභයො උපට්ඨානං පඤ්ඤානිසුඛයො ආදීනවො හොති, අනිච්චවේදන පඤ්ඤානිසුඛයො ආදීනවො හොති, දුක්ඛවේදන - පෙ - අනත්තවේදන පඤ්ඤානිසුඛයො ආදීනවො හොති.

ඉමෙහි පඤ්චවිසති යා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවො හොති, ඉමෙහි පඤ්චවිසති යා ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං ආදීනවං පජානාති.

කතමෙහි අසීතිසතං ආකාරෙහි¹ පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං නිසුඛරණං හොති. කතමෙහි උපිතිසතං ආකාරෙහි පඤ්චනතං ඉන්ද්‍රියානං නිසුඛරණං පජානාති.

අධිමොහකවේදන සද්ධිනිසුඛයො අසුඛයො නිසුඛං² හොති, අසුඛයො- පරිලාභා නිසුඛං² හොති නදනුවනතකතිලෙසෙහි ච බන්ධෙහි ච නිසුඛං හොති, බන්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙහි නිසුඛං හොති, තතො පණිතතර- සද්ධිනිසුඛයො පරිලාභා පුරිමතරසද්ධිනිසුඛයො නිසුඛං හොති.

පග්ගහවේදන විරිසිනිසුඛයො කොසල්, නිසුඛං හොති, කොසල්- පරිලාභා නිසුඛං හොති, තදනුවනතකතිලෙසෙහි ච බන්ධෙහි ච නිසුඛං හොති, බන්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙහි නිසුඛං හොති, තතො පණිතතර විරිසිනිසුඛයො පරිලාභා පුරිමතරවිරිසිනිසුඛයො නිසුඛං හොති.

1 අසීතිසතං ආකාරෙහි - සඃ
2 නිසුඛං - සී 1

උපධ්‍යාන ධේන සතීන්ද්‍රියං පමාදා නිසංචං ගොති. පමාද පරිලාභා නිසංචං ගොති, නදනුවතනකකිලෙසෙහි ච බන්ධෙහි ච නිසංචං ගොති, බහිඤා ච සබ්බනිමිතෙනහි නිසංචං ගොති, නතො පණීතතරසතීන්ද්‍රියං පරිලාභා පුරිමතරසතීන්ද්‍රියා නිසංචං ගොති.

අවිකේඛ පධේන සමාධින්ද්‍රියං උඤ්චිචා නිසංචං ගොති, උඤ්චිචා-පරිලාභා නිසංචං ගොති, නදනුවතනකකිලෙසෙහි ච බන්ධෙහි ච නිසංචං ගොති, බහිඤා ච සබ්බනිමිතෙනහි නිසංචං ගොති, නතො පණීතතර-සමාධින්ද්‍රියං පරිලාභා පුරිමතරසමාධින්ද්‍රියා නිසංචං ගොති.

දසුන ධේන පඤ්ඤාන්ද්‍රියං අවිජ්ජාය නිසංචං ගොති, අවිජ්ජා-පරිලාභා නිසංචං ගොති, නදනුවතනකකිලෙසෙහි ච බන්ධෙහි ච නිසංචං ගොති, බහිඤා ච සබ්බනිමිතෙනහි නිසංචං ගොති, නතො පණීතතර-පඤ්ඤාන්ද්‍රියං පරිලාභා පුරිමතරපඤ්ඤාන්ද්‍රියා නිසංචං ගොති.

පුබ්බභාගෙ පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි පඨමජ්ඣානවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති ගොනති, පඨමෙ ක්කානෙ¹ පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි² දුතියජ්ඣාන-වසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති ගොනති, දුතියෙ ක්කානෙ³, පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි⁴ තතියජ්ඣානවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති ගොනති, තතියෙ ක්කානෙ පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි චතුර්ථජ්ඣානවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති ගොනති, චතුර්ථෙ ක්කානෙ පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි ආකාසානඤ්චා-යනනසමාපතනියා පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපතනියා පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති ගොනති, විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපතනියා පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසමාපතනියා පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති ගොනති, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසමාපතනියා පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපතනියා පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපතනියා පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි අතිච්චානුපසුනාවසෙන පඤ්චන්ද්‍රියාති නිසංචාති ගොනති,

1. පඨමජ්ඣානෙ - සූතං සී 1,
2. පඤ්චහින්ද්‍රියෙහි - මජ්ඣං, සූතං, පඤ්චන්ද්‍රියෙහි - සී 1.
3. දුතියජ්ඣානෙ - සූතං සී 1
4. සමාපතනියා වසෙන - සී 1,

අතිව්‍යාධුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි දුක්ඛානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, දුක්ඛානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අනත්තානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, අනත්තානු-පසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි නිබ්බදනුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, නිබ්බදනුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි විරාගානු-පසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, විරාගානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි නිරෝධානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, නිරෝධානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි පටිනිසංග්ගානුපසුනා-වසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, පටිනිසංග්ගානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි ඛයානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, ඛයානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි වයානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, වයානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි විපරිනාමානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, විපරිනාමානු-පසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අනිමිත්තානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, අනිමිත්තානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අප්පණ්ණිකානු පසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, අප්පණ්ණිකානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි සුඤ්ඤානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, සුඤ්ඤානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අධිපඤ්ඤාධිමමවිපසු-නාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, අධිපඤ්ඤාධිමමවිපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි යථාභුතඤ්ඤාදසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, යථාභුතඤ්ඤාදසුනාවසෙන පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි ආදීනවානුපසුනාව-සෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, ආදීනවානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි පරිසංඛානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, පරිසංඛානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි විවට්ඨානුපසුනාවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, විවට්ඨානුපසුනාය පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි සොකාපතනිමග්ගවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, සොකාපතනිමග්ග පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි සොකාපතනිඵලසමාපතනිවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, සොකාපතනිඵලසමාපතනියා පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි සකදගාමිමග්ගවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, සකද-ගාමිමග්ග පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි සකදගාමිඵලසමාපතනිවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, සකදගාමිඵලසමාපතනියා පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අනාගාමි-මග්ගවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, අනාගාමිමග්ග පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අනාගාමිඵලසමාපතනිවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, අනාගාමිඵලසමාපතනියා පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අරහත්තමග්ගවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති, අරහත්තමග්ග පඤ්චි ඉන්ද්‍රියෙහි අරහත්තඵලසමාපතනිවසෙන පඤ්චි නිසාපාති හොනති.

නෙකකිමෙම¹, පඤ්චේන්ද්‍රියානි කාමච්ඡදානො නිසංචානි භොනති, අබ්‍යාපාදෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි බ්‍යාපාදනො නිසංචානි භොනති, ආලොකසංකෘද්‍යය පඤ්චේන්ද්‍රියානි විනම්ඤ්ඤානො නිසංචානි භොනති, අවිකේඛපෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි උඤ්චිචනො නිසංචානි භොනති, ඛම්මචචන්දානෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි විචිකිචන්දා නිසංචානි භොනති, ඤ්ණේ පඤ්චේන්ද්‍රියානි අවිජ්ජාය නිසංචානි භොනති, පාමොජ්ජේ පඤ්චේන්ද්‍රියානි අරභිජා නිසංචානි භොනති.

පඨමෙ ක්‍රියානෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි නීවරණෙහි නිසංචානි භොනති, දුතියෙ ක්‍රියානෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි විනක්ඛවිචාරෙහි නිසංචානි භොනති, තතියෙ ක්‍රියානෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි පීතියා නිසංචානි භොනති, චතුර්ථෙ ක්‍රියානෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි සුඛදුකෙහි නිසංචානි භොනති, ආභාසානඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්චේන්ද්‍රියානි රූපසංකෘද්‍යය පටිසංසංකෘද්‍යය නානතතසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්චේන්ද්‍රියානි ආකාසානඤ්ඤායතනසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, ආකිඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්චේන්ද්‍රියානි විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්චේන්ද්‍රියානි ආකිඤ්ඤායතනසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, නෙවසංකෘද්‍යනාසංකෘද්‍යයතනසමාපතතියා පඤ්චේන්ද්‍රියානි ආකිඤ්ඤායතනසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති.

අනිච්චානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි නිච්චසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, දුක්ඛානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි සුඛසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, අනන්තානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි අන්තසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, නිබ්බිදානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි නන්දියා නිසංචානි භොනති, විරාගානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි රාගතො නිසංචානි භොනති, නිරෝධානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි සමුදයතො නිසංචානි භොනති, පටිච්චසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි දෘද්ධිවතො නිසංචානි භොනති, බ්‍යානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි ඝනසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, ව්‍යානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි ආයුහනතො නිසංචානි භොනති, විපරිනාමානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි ධ්‍රුවසංකෘද්‍යය නිසංචානි භොනති, අනිමිතානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි නිමිතතො නිසංචානි භොනති, අපජණීභ්‍යානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි පණ්ඩියා නිසංචානි භොනති, සුඤ්ඤානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි අනිතිවෙසතො නිසංචානි භොනති, අභිපඤ්ඤාඛම්මවිපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි සාරාද්‍යනාහිතිවෙසතො නිසංචානි භොනති, යථාභ්‍යුත්ඤ්ඤාදස්සනෙ පඤ්චේන්ද්‍රියානි සමමොභාහිතිවෙසතො නිසංචානි භොනති, ආදීනවානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි ආලයාහිතිවෙසතො නිසංචානි භොනති, පටිසංඛානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි අපපටිසංඛාය නිසංචානි භොනති, විච්චනානුපසංභාය පඤ්චේන්ද්‍රියානි සංකොඤ්ඤාහිතිවෙසතො නිසංචානි භොනති.

1. නිකායමම - සා, සී, 1

සොකාපතනිමයො පඤ්චීන්ද්‍රියානි දිට්ඨකට්ඨානි කිලෙසෙහි නිසසාපාති
 භොනති, සකදාමමයො පඤ්චීන්ද්‍රියානි ඔලාරිකෙහි කිලෙසෙහි නිසසාපාති
 භොනති, අනාගාමමයො පඤ්චීන්ද්‍රියානි අණ්ණසහගතෙහි කිලෙසෙහි
 නිසසාපාති භොනති, අරහතනමයො පඤ්චීන්ද්‍රියානි සබ්බකිලෙසෙහි නිසසාපාති
 භොනති, සබ්බෙසඤ්ඤාව බිණාඤ්චානං තත් තත් පඤ්චීන්ද්‍රියානි නිසසාපාති
 වෙච භොනති සුනිසසාපාති ච පටිපසසඤ්ඤානි ච සුපටිපසසඤ්ඤානි ච.

ඉමෙහි අසීතිසතංආකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං නිසසරණං
 භොති. ඉමෙහි අසීතිසතං ආකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං නිසසරණං
 පජානාති.

දුතියස්සන්තනිදදුසො.
හානවාරො පඨමො.

4 - 3. තතියස්සන්තනං

[සාමජීතිදනං:]

“පඤ්චමානි භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි, කතමානි පඤ්ච: සද්ධින්ද්‍රියං
 චිරිසින්ද්‍රියං සතීන්ද්‍රියං සමාධින්ද්‍රියං පඤ්ඤීන්ද්‍රියං.

කත්ථ ච භික්ඛවෙ, සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං: චතුසු සොකාපතනියමෙහසු
 එත්ථ සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ, චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, චතුසු
 සමමපපධානෙසු, එත්ථ චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච භික්ඛවෙ, සතීන්ද්‍රියං
 දට්ඨබ්බං, චතුසු සතිපට්ඨානෙසු, එත්ථ සතීන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. කත්ථ ච
 භික්ඛවෙ, සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං. චතුසු ක්ඛානෙසු, එත්ථ සමාධින්ද්‍රියං
 දට්ඨබ්බං කත්ථ ච භික්ඛවෙ, පඤ්ඤීන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, චතුසු අරියසලෙචසු
 එත්ථ පඤ්ඤීන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං;^a

චතුසු සොකාපතනියමෙහසු සද්ධින්ද්‍රියසසු වසෙන කතීභාකාරෙහි
 පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි: චතුසු සමමපපධානෙසු චිරිසින්ද්‍රියසසු වසෙන
 කතීභාකාරෙහි පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි, චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතීන්ද්‍රියසසු
 වසෙන කතීභාකාරෙහි පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි, චතුසු ක්ඛානෙසු
 සමාධින්ද්‍රියසසු වසෙන කතීභාකාරෙහි පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි, චතුසු
 අරියසලෙචසු පඤ්ඤීන්ද්‍රියසසු වසෙන කතීභාකාරෙහි පඤ්චීන්ද්‍රියානි
 දට්ඨබ්බානි.

චතුසු සොකාපතනියමෙහසු සද්ධින්ද්‍රියසසු වසෙන චීසතියා ආකාරෙහි
 පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි, චතුසු සමමපපධානෙසු චිරිසින්ද්‍රියසසු වසෙන
 චීසතියා ආකාරෙහි පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි, චතුසු සතිපට්ඨානෙසු
 සතීන්ද්‍රියසසු වසෙන චීසතියා ආකාරෙහි පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි, චතුසු
 ක්ඛානෙසු සමාධින්ද්‍රියසසු වසෙන චීසතියා ආකාරෙහි පඤ්චීන්ද්‍රියානි
 දට්ඨබ්බානි, චතුසු අරියසලෙචසු පඤ්ඤීන්ද්‍රියසසු වසෙන චීසතියා ආකාරෙහි
 පඤ්චීන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

^a ඉන්ද්‍රියසංග්‍රහක - සුද්ධිකවග්ගෙ.

චතුසු සොනාපතනියඛෙහසු සද්ධිනුයසස වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනුයානි දවයිබබානි:

සපජුරිසසංසෙවෙ සොනාපතනියඛෙහ අධිමොක්කාධිපතෙය්‍යවෙය්න සද්ධිනුයං දවයිබබං, සද්ධිනුයසස වසෙන පග්ගහවෙය්න විරිසිනුයං දවයිබබං, උපට්ඨානවෙය්න සතිනුයං දවයිබබං, අවිකෙකපවෙය්න සමාධිනුයං දවයිබබං, දසසනවෙය්න පඤ්ඤානුයං දවයිබබං, සද්ධිමමසවනෙ සොනාපතනියඛෙහ -පෙ- යොනිසො මනසිකාරෙ සොනාපතනියඛෙහ -පෙ- ධම්මානුධම්මපටිපතනියා සොනාපතනියඛෙහ අධිමොක්කාධිපතෙය්‍යවෙය්න සද්ධිනුයං දවයිබබං, සද්ධිනුයසස වසෙන පග්ගහවෙය්න විරිසිනුයං දවයිබබං, උපට්ඨානවෙය්න සතිනුයං දවයිබබං, අවිකෙකපවෙය්න සමාධිනුයං දවයිබබං, දසසනවෙය්න පඤ්ඤානුයං දවයිබබං.

චතුසු සොනාපතනියඛෙහසු සද්ධිනුයසස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනුයානි දවයිබබානි.

චතුසු සමමප්පධානෙසු විරිසිනුයසස වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනුයානි දවයිබබානි:

අනුප්පන්නානං පාපනානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය සමමප්පධානෙ පග්ගහාධිපතෙය්‍යවෙය්න විරිසිනුයං දවයිබබං, විරිසිනුයසස වසෙන උපට්ඨානවෙය්න සතිනුයං දවයිබබං, අවිකෙකපවෙය්න සමාධිනුයං දවයිබබං, දසසනවෙය්න පඤ්ඤානුයං දවයිබබං, අධිමොක්කවෙය්න සද්ධිනුයං දවයිබබං, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය සමමප්පධානෙ -පෙ- අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය සමමප්පධානෙ -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොඝාය භියෙසාභාවාය වෙප්පලාය භාවනාය පාරිජුරියා සමමප්පධානෙ පග්ගහාධිපතෙය්‍යවෙය්න විරිසිනුයං දවයිබබං, විරිසිනුයසස වසෙන උපට්ඨානවෙය්න සතිනුයං දවයිබබං, අවිකෙකපවෙය්න සමාධිනුයං දවයිබබං, දසසනවෙය්න පඤ්ඤානුයං දවයිබබං, අධිමොක්කවෙය්න සද්ධිනුයං දවයිබබං.

චතුසු සමමප්පධානෙසු විරිසිනුයසස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනුයානි දවයිබබානි.

චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිනුයසස වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනුයානි දවයිබබානි:

කායෙ කායානුපසසනාසතිපට්ඨානෙ උපට්ඨානාධිපතෙය්‍යවෙය්න සතිනුයං දවයිබබං, සතිනුයසස වසෙන අවිකෙකපවෙය්න සමාධිනුයං දවයිබබං, දසසනවෙය්න පඤ්ඤානුයං දවයිබබං, අධිමොක්කවෙය්න සද්ධිනුයං දවයිබබං, පග්ගහවෙය්න විරිසිනුයං දවයිබබං, වෙදනාසු වෙදනානුපසසනාසතිපට්ඨානෙ -පෙ- චිතතෙ චිතතානුපසසනාසතිපට්ඨානෙ -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපසසනාසතිපට්ඨානෙ උපට්ඨානාධිපතෙය්‍යවෙය්න සතිනුයං දවයිබබං, සතිනුයසස වසෙන අවිකෙකපවෙය්න සමාධිනුයං දවයිබබං, දසසනවෙය්න පඤ්ඤානුයං දවයිබබං, අධිමොක්කවෙය්න සද්ධිනුයං දවයිබබං, පග්ගහවෙය්න විරිසිනුයං දවයිබබං.

චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතින්ද්‍රියස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

චතුසු කුසලෙසු සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි:

පඨමෙ කුසලෙ අවිකෙඛපාඨිපනෙය්‍යට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, දුතියෙ කුසලෙ -පෙ- තතියෙ කුසලෙ -පෙ- චතුසෙ කුසලෙ අවිකෙඛපාඨිපනෙය්‍යට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං.

චතුසු කුසලෙසු සමාධින්ද්‍රියස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි:

දුකෙඛ අරියසච්චෙ දස්සනාඨිපනෙය්‍යට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකෙඛපට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, දුකෙඛසමුදයෙ අරියසච්චෙ -පෙ- දුකෙඛනිරොධෙ අරියසච්චෙ -පෙ- දුකෙඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අරියසච්චෙ දස්සනාඨිපනෙය්‍යට්ඨෙන පඤ්ඤේන්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන අධිමොක්ඛට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහට්ඨෙන චිරිසින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානට්ඨෙන සතින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකෙඛපට්ඨෙන සමාධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං.

චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චේන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

චතුසු සොතාපනතියඛෙහසු සද්ධින්ද්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා, චතුසු සමමප්පඨානෙසු -පෙ- චතුසු සතිපට්ඨානෙසු -පෙ- චතුසු කුසලෙසු -පෙ- චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන කතිභාකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා: චතුසු සොතාපනතියඛෙහසු සද්ධින්ද්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා, චතුසු සමමප්පඨානෙසු -පෙ- චතුසු සතිපට්ඨානෙසු -පෙ- චතුසු කුසලෙසු -පෙ- චතුසු අරියසච්චෙසු පඤ්ඤේන්ද්‍රියස්ස වසෙන විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා.

වතුසු සොනාපතනියමෙහි සද්ධිනිද්‍රියය වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනා ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා.

සප්පුරිසසංසෙවෙ සොනාපතනියමෙහි අභිමොක්ඛාඛිපතෙය්‍යවෙය්‍යන සද්ධිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, සද්ධිනිද්‍රියය වසෙන පග්ගහවෙය්‍යන විරිසිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, උපට්ඨානවෙය්‍යන සතිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, අචිකෙඛපවෙය්‍යන සමාඛිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, දසුනවෙය්‍යන පඤ්ඤිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා. සද්ධිමුඛවනෙ සොනාපතනියමෙහි -පෙ- යොති-සොමනසිසාරෙ සොනාපතනියමෙහි -පෙ- ධම්මානුධම්මපච්චනතියා සොනාපතනියමෙහි අභිමොක්ඛාඛිපතෙය්‍යවෙය්‍යන සද්ධිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, සද්ධිනිද්‍රියය වසෙන පග්ගහවෙය්‍යන විරිසිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, උපට්ඨානවෙය්‍යන සතිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, අචිකෙඛපවෙය්‍යන සමාඛිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, දසුනවෙය්‍යන පඤ්ඤිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා.

වතුසු සොනාපතනියමෙහි සද්ධිනිද්‍රියය වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනා ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා.

වතුසු සමමප්පධානෙසු විරිසිනිද්‍රියය වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනා ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා:

අනුප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය සමමප්පධානෙ පග්ගහාඛිපතෙය්‍යවෙය්‍යන විරිසිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, විරිසිනිද්‍රියය වසෙන උපට්ඨානවෙය්‍යන සතිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, අචිකෙඛපවෙය්‍යන සමාඛිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, දසුනවෙය්‍යන පඤ්ඤිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, අභිමොක්ඛවෙය්‍යන සද්ධිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, උප්පනනානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය සමමප්පධානෙ -පෙ- අනුප්පනනානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය සමමප්පධානෙ -පෙ- උප්පනනානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෙමාසාය භිකෂොභාවාය වෙජුලාය භාවනාය පාරිච්ඡරියා සමමප්පධානෙ පග්ගහාඛිපතෙය්‍යවෙය්‍යන විරිසිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා -පෙ-

වතුසු ධම්මප්පධානෙසු විරිසිනිද්‍රියය වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනා ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා.

වතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිනිද්‍රියය වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනා ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා:

කාසෙ කායානුප්පසනාසතිපට්ඨානෙ උපට්ඨානාඛිපතෙය්‍යවෙය්‍යන සතිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, සතිනිද්‍රියය වසෙන අචිකෙඛපවෙය්‍යන සමාඛිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, දසුනවෙය්‍යන පඤ්ඤිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, අභිමොක්ඛවෙය්‍යන සද්ධිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, පග්ගහවෙය්‍යන විරිසිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා, වෙදනාසු වෙදනානුප්පසනාසතිපට්ඨානෙ -පෙ- විනෙත විතනානුප්පසනාසතිපට්ඨානෙ -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුප්පසනා සතිපට්ඨානෙ උපට්ඨානාඛිපතෙය්‍යවෙය්‍යන සතිනිද්‍රියය චරියා දට්ඨබ්බා-පෙ-

වතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිනිද්‍රියය වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනා ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා.

වතු සු ක්‍රියානෙ සමාධිඥිය සහ වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි ආකාරෙහි පඤ්චනනං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා:

පඨමෙ ක්‍රියානෙ අවිකෙඛපාධිපනෙය්‍යවෙඨන සමාධිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, සමාධිඥිය සහ වසෙන දසුනවෙඨන පඤ්ඤාඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, අධිමොක්ඛවෙඨන සද්ධිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, පග්ගහවෙඨන විරිඨිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, උපට්ඨානවෙඨන සතිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා. දුතියෙ ක්‍රියානෙ -පෙ- තතියෙ ක්‍රියානෙ -පෙ- වතුනෙ ක්‍රියානෙ අවිකෙඛපාධි-පනෙය්‍යවෙඨන සමාධිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා -පෙ-

වතු සු ක්‍රියානෙ සමාධිඥිය සහ වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා:

වතු සු අරියසවෙච සු පඤ්ඤාඥිය සහ වසෙන කතමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා:

දුකෙඛ අරියසවෙච දසුනාධිපනෙය්‍යවෙඨන පඤ්ඤාඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, පඤ්ඤාඥිය සහ වසෙන අධිමොක්ඛවෙඨන සද්ධිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, පග්ගහවෙඨන විරිඨිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, උපට්ඨානවෙඨන සතිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, අවිකෙඛපවෙඨන සමාධිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, දුකකසමුදයෙ අරියසවෙච -පෙ- දුකකතිරොධෙ අරියසවෙච -පෙ- දුකකතිරොධගාමිතියා පටිපදා අරියසවෙච දසුනාධිපනෙය්‍යවෙඨන පඤ්ඤාඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, පඤ්ඤාඥිය සහ වසෙන අධිමොක්ඛවෙඨන සද්ධිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, පග්ගහවෙඨන විරිඨිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, උපට්ඨානවෙඨන සතිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා, අවිකෙඛපවෙඨන සමාධිඥිය සහ චරියා දට්ඨබ්බා.

වතු සු අරියසවෙච සු පඤ්ඤාඥිය සහ වසෙන ඉමෙහි විසතියා ආකාරෙහි පඤ්චනනං ඉන්ද්‍රියානං චරියා දට්ඨබ්බා.

චාරො ච විහාරො ච අනුබුද්ධො හොති පටිච්චෙද්ධො, යථාචරනනං යථා-විහරනනං විඤ්ඤ සමුභවචාරී ගමතිරෙසු ණානෙසු ඕකපෙපයසු: අද්ධා අයමායසමා පනෙතා වා පාපුණ්ණියාති වා.

වට්ඨියාති අට්ඨ චරියායො: ඉරියාපථචරියා, ආයතනචරියා, සතිචරියා, සමාධිචරියා, ඤාණචරියා, මග්ගචරියා, පනතිචරියා, ලොකත්ථචරියා'ති.¹

- ඉරියාපථචරියාති වතුසු² ඉරියාපථෙසු.
- ආයතනචරියාති ඡසු අජ්ඣතනිකඛාතිරෙසු ආයතනෙසු.
- සතිචරියාති වතුසු සතිපට්ඨානෙසු.
- සමාධිචරියාති වතුසු ක්‍රියානෙසු.
- ඤාණචරියාති වතුසු අරියසවෙච සු.

1. ලොකත්ථචරියා - භ්‍යා.
 2. වතුසු - මජ්ඣිම, ස. 21.

මග්ගවරියානි චතුසු අරියමග්ගෙසු.

පනතිවරියානි චතුසු සාමඤ්ඤඵලෙසු.

ලොකස්ථවරියානි තථාගතෙසු අරහතෙසු සමාසමුද්දෙසු,
පදෙසෙ¹ පච්චෙකඛුද්දෙසු, පදෙසෙ¹ සාවකෙසු.

ඉරියාපථවරියා ච පණ්ඩිතමපනනානං. ආයතනවරියා ච ඉන්ද්‍රියෙසු
ගුණනඤ්ඤානං. සඤ්චරියා ච අපමාදවිහාරිනං. සමාඛිවරියා ච අභි-
විතනමනුසුතනානං, ඤාණවරියා ච බුද්ධිසමපනනානං, මග්ගවරියා ච
සමාපට්ඨපනනානං,³ පනතිවරියා ච අභිගතඵලානං, ලොකස්ථවරියා ච
තථාගතානං අරහතානං සමාසමුද්දානං, පදෙසෙ¹ පච්චෙකඛුද්දානං,
පදෙසෙ¹ සාවකානං, ඉමා අට්ඨ වරියායො.

අපරාපි අට්ඨ වරියායො: අභිමුච්චනො සඤ්ඤාය වරති, පග්ගණනනො
විරියෙන වරති, උපට්ඨාපෙනො සතියා වරති, අවිකෙඛපං කාරොනො
සමාඛිනා වරති, පජානනො පඤ්ඤාය වරති, විජානනො විඤ්ඤාණ-
වරියාය⁴ වරති, එවං පට්ඨපනසු කුසලා ධර්මා ආයාපෙනති⁵
ආයතනවරියාය වරති, එවං පට්ඨපනො විසෙසමඛිගච්ඡති විසෙස-
වරියාය වරති, ඉමා අට්ඨ වරියායො.

අපරාපි අට්ඨ වරියායො: දසුනවරියා ච සමාදිට්ඨියා, අභිතිරොපන-
වරියා ච සමාසඛකපසසු, පරිග්ගහවරියා ච සමාචාරාය, සමුට්ඨාන-
වරියා ච සමාකමනසසු, චොදනවරියා ච සමාආඡ්චසු, පග්ගහවරියා
ච සමාචාරායසු. උපට්ඨානවරියා ච සමාසතියා, අවිකෙඛපවරියා ච
සමාසමාඛිසු, ඉමා අට්ඨ වරියායො.

විහාරොනි අභිමුච්චනො සඤ්ඤාය විහරති, පග්ගණනනො විරියෙන
විහරති, උපට්ඨාපෙනො සතියා විහරති, අවිකෙඛපං කාරොනො
සමාඛිනා විහරති, පජානනො පඤ්ඤාය විහරති.

අනුබුද්ධොනි සද්ධිත්‍රියසු අභිමොකඛට්ඨො අනුබුද්ධො හොති,
විරිසිත්‍රියසු පග්ගහට්ඨො අනුබුද්ධො හොති, සතිත්‍රියසු උපට්ඨානට්ඨො
අනුබුද්ධො හොති, සමාඛිත්‍රියසු අවිකෙඛපට්ඨො අනුබුද්ධො හොති,
පඤ්ඤත්‍රියසු දසුනට්ඨො අනුබුද්ධො හොති.

පට්ඨිද්දොනි සද්ධිත්‍රියසු අභිමොකඛට්ඨො පට්ඨිද්දො හොති,
විරිසිත්‍රියසු පග්ගහට්ඨො පට්ඨිද්දො හොති, සතිත්‍රියසු උපට්ඨානට්ඨො
පට්ඨිද්දො හොති, සමාඛිත්‍රියසු අවිකෙඛපට්ඨො පට්ඨිද්දො හොති,
පඤ්ඤත්‍රියසු දසුනට්ඨො පට්ඨිද්දො හොති.

1. පදෙසො - සො, සපපදෙසො - සී 1,
2. පදෙසො - සො, සපප දෙසු - සී 1,
3. සමාපතනිඤ්ඤානං - සී 1,
4. විඤ්ඤාණනං - සො, විඤ්ඤාණවරියා - සී;
5. අභාපෙනති - සී 1,

සථාවරනනනනි¹ එවං සද්ධියා වරනනං, එවා විරියෙන වරනනං, එවං සතියා වරනනං, එවං සමාධිනා වරනනං, එවං පඤ්ඤාය වරනනං.

සථාවිහරනනනනි එවං සද්ධියා විහරනනං, එවං විරියෙන විහරනනං, එවං සතියා විහරනනං, එවං සමාධිනා විහරනනං, එවං පඤ්ඤාය විහරනනං.

විඤ්ඤාති විඤ්ඤා විහාපී මෙධාපී පණ්ණිනා බුද්ධිසම්පන්නා.

සමුහමවාටීති එකකමමං,² එකුදෙදසො සමසිකකතා³

ගමගිරෙසු ධානෙසුති ගමනිරාති ධානාති වුච්චන්ති: කුතා⁴ ච විමොක්ඛා ච සමාධි⁵ ච සමාපත්තියො ච මග්ගා ච ඵලාති ච අභිඤ්ඤායො ච පටිසම්භිද්ද ච.

මහපෙසසෙසුනති සද්දහෙසෙසුං අබිච්චවෙසෙසුං.

අද්ධාති එකංසවචනමෙතං, නියංසවචනමෙතං, නිකකඛිවචනමෙතං,⁶ අදොඤ්ඤිවචනමෙතං, අදොලුකකචචනමෙතං, නියොගවචනමෙතං,⁷ අපණ්ණිකචචනමෙතං, අවජ්ජාපනචචනමෙතං ‘අද්ධා’ති.

ආයසමාති පියවචනමෙතං, ගරු වචනමෙතං, සගාරවසපපතිසාධිවචන⁸ මෙතං ‘ආයසමා, ති.

පනෙතා වාති අබිගතො වා⁹.

පාපුණිසසති වාති අබිගමිසසති වා,¹⁰

තතිසසුතනනිදෙදසො.

4 - 4. චතුස්ඵසුතනං

[සාවජ්ඣනිදනං¹¹]

පඤ්ඤිමාති භික්ඛවො, ඉන්ද්‍රියාති: කතමාති පඤ්ඤා. සද්ධිත්‍රියං, විරිඨිත්‍රියං, සතිත්‍රියං, සමාධිත්‍රියං, පඤ්ඤාත්‍රියං, ඉමාති බො භික්ඛවො, පඤ්ඤිත්‍රියාති.

ඉමාති පඤ්ඤිත්‍රියාති කතිහාකාරෙති කෙනටෙය්න¹² දට්ඨබ්බාති: ඉමාති පඤ්ඤිත්‍රියාති ඡහාකාරෙති තෙනටෙය්න¹³ දට්ඨබ්බාති. ආධිපතෙය්නටෙය්න, ආදිවිසොධනටෙය්න, අබිමතනටෙය්න, අබිට්ඨානටෙය්න, පච්චාරාදනටෙය්න, පතිට්ඨාපකටෙය්න.

කථං ආධිපතෙය්නටෙය්න ඉන්ද්‍රියාති දට්ඨබ්බාති:

අසුද්ධියං පච්චතො අබිමොක්ඛාධිපතෙය්නටෙය්න සද්ධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, සද්ධිත්‍රියසා වසෙන පගහටෙය්න විරිඨිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානටෙය්න සතිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකෙහපටෙය්න සමාධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, දසුනටෙය්න පඤ්ඤාත්‍රියං දට්ඨබ්බං.

1 සථාවරනනනි - සී 1, 2 එකං කමමං - සී, 3 සමසිකකතා - සෞ
4 කුතාති-සෞ PTS, 5 සමාධි-සෞ, සී 1, 6 නිකකඛිවචනමෙතං-සෞ, සී 1,
7 නියොගවචනමෙතං - සෞ, 8 සපාටිසාධිවචනං - සෞ,
9 අබිගතො - සෞ PTS, 10, අබිගමිසසති - සෞ, PTS,
11 පරිපුණ්ණිනිදනං - සෞ, සී, PTS, 12 කතිහාකාරෙති - සෞ PTS,
13 ඡහාකාරෙති - සෞ,

බ්‍යාපාදං පජ්ඣතො අබ්‍යාපාදවසෙන -පෙ- චිනමිද්ධිං පජ්ඣතො ආලොක සඤ්ඤාවසෙන -පෙ- සබ්බතිලෙසෙ පජ්ඣතො අරහත්තමග්ග-වසෙන අධිමොක්ඛාධිපනෙය්‍යවෙය්‍යන සද්ධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, සද්ධිත්‍රියස්ස වසෙන පග්ගහවෙය්‍යන චිරසීත්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨානවෙය්‍යන සතිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකෙඛපවෙය්‍යන සමාධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, දස්සනවෙය්‍යන පඤ්ඤිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, -පෙ- සබ්බතිලෙසෙ පජ්ඣතො අරහත්තමග්ගවසෙන දස්සනාධි-පනෙය්‍යවෙය්‍යන පඤ්ඤිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, පඤ්ඤිත්‍රියස්ස වසෙන අධිමොක්ඛ-වෙය්‍යන සද්ධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, පග්ගහවෙය්‍යන චිරසීත්‍රියං දට්ඨබ්බං, උපට්ඨා-නවෙය්‍යන සතිත්‍රියං දට්ඨබ්බං, අවිකෙඛපවෙය්‍යන සමාධිත්‍රියං දට්ඨබ්බං.

එවං අධිපනෙය්‍යවෙය්‍යන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

කථං ආදිවිසොධනවෙය්‍යන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි:

අධිමොක්ඛවෙය්‍යන සද්ධිත්‍රියං අස්සාද්ධිය¹ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි සද්ධිත්‍රියස්ස ආදිවිසොධනා, පග්ගහවෙය්‍යන චිරසීත්‍රියං කොසජ්ජ² සංව-රවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි චිරසීත්‍රියස්ස ආදිවිසොධනා, උපට්ඨානවෙය්‍යන සතිත්‍රියං පමාද³ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි සතිත්‍රියස්ස ආදිවිසොධනා, අවිකෙඛපවෙය්‍යන සමාධිත්‍රියං උඤ්චව⁴ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි සමාධිත්‍රියස්ස ආදිවිසොධනා දස්සනවෙය්‍යන පඤ්ඤිත්‍රියං අච්ඡ⁵ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤිත්‍රියස්ස ආදිවිසොධනා.

නෙකඛමෙම පඤ්ඤිත්‍රියානි කංචජ්ජ⁶ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා, අබ්‍යාපාදෙ පඤ්ඤිත්‍රියානි බ්‍යාපාද⁷ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා, ආලොක-සඤ්ඤාය පඤ්ඤිත්‍රියානි චිනමිද්ධි⁸ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා, අරහත්තමග්ගෙ පඤ්ඤිත්‍රියානි සබ්බතිලෙස⁹ සංවරවෙය්‍යන සීලවිසුද්ධි පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං ආදිවිසොධනා.

එවං ආදිවිසොධනවෙය්‍යන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

කථං අධිමත්තවෙය්‍යන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි:

සද්ධිත්‍රියස්ස භාවනාය ඡන්දෙ උපපජ්ජති, *ඡන්දවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, ඡන්දවසෙන පාමොජ්ජං උපපජ්ජති, පාමොජ්ජ-වසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, පාමොජ්ජවසෙන පීති-උපපජ්ජති, පීතිවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, පීතිවසෙන පස්සද්ධි උපපජ්ජති, පස්සද්ධිවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, පස්සද්ධිවසෙන සුඛං උපපජ්ජති, සුඛවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, සුඛවසෙන ඕභාසො උපපජ්ජති, ඕභාසවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, ඕභාසවසෙන සංවෙගො උපපජ්ජති, සංවෙගවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, සංවෙජ්ඣා විතනං සමාදහති, සමාධිවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, තථා සමාහිතං විතනං සාධුකං පග්ගහනාති, පග්ගහවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං ගොති, තථා පග්ගහිතං විතනං සාධුකං අඤ්ඤාපෙකඛති. උපෙකඛාවසෙන සද්ධාවසෙන

1. අස්සද්ධියං - ස්‍යා, සී 1 PTS. 2. කොජ්ජං - ස්‍යා, සී 1, PTS.
 3. පමාදං - ස්‍යා, සී 1,2, PTS. 4. උඤ්චවං - ස්‍යා, සී 1,2, PTS 5 අච්ඡං - ස්‍යා PTS අච්ඡජ්ජං සී 2. 6. කංචජ්ජං - ස්‍යා, සී 1, PTS. 7. ඕභාසං - ස්‍යා, සී 1 PTS
 8. චිනමිද්ධිං - ස්‍යා. සී 1,2 ,PTS, චිනමිද්ධි - මජ්ඣ. 9, සබ්බතිලෙසෙ - ස්‍යා සී 1, PTS.
 * 'ඡන්දවසෙනා'නි ආදිං කථාං යච 'අස්සද්ධියස්සා'නි පදං ස්‍යා PTS චොඡ්ඡෙකඤ්ඤා ක ද්දසා හි.

සද්ධිත්‍රියං අධිමන්තං ගොති, උපෙක්ඛාවසෙන නානත්තකිලෙසෙහි වින්තං විමුච්චති, විමොක්ඛාවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමන්තං ගොති, විමුක්තත්තා තෙ ධම්මා එකරසා ගොන්ති, එකරසධෙයින භාවනාවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමන්තං ගොති, භාවිත්තත්තා තතො පණීත්තතරෙ විචටන්ති, විචටනාවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමන්තං ගොති, විචටිත්තත්තා තතො වොස්සජ්ඣති.¹ වොස්සග්ගවසෙන² සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමන්තං ගොති, වොස්සජ්ඣත්තත්තා³ තතො නිරුජ්ඣන්ති, නිරොධවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමන්තං ගොති, නිරොධවසෙන ඥෙ වොස්සග්ගා: පරිච්චාවගවොස්සග්ගො ච පක්ඛන්දනවොස්සග්ගො ච, කිලෙසෙ ච ඛක්ඛෙ ච පරිච්චජ්ඣති පරිච්චාවගවොස්සග්ගො, නිරොධනිබ්බාන-ධාතුයා වින්තං පක්ඛන්දනීති පක්ඛන්දනවොස්සග්ගො, නිරොධවසෙන ඉමෙ ඥෙ වොස්සග්ගා.

අස්සද්ධියස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- අස්සද්ධියපරිලාභස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- දිට්ඨිකට්ඨානං කිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- ඔලාරිකානං කිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- අණ්ඤසහගනානං කිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- සබ්බ-කිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති, ඡන්දවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධිත්‍රියං අධිමන්තං ගොති -පෙ-

විරිදිත්‍රියස්ස භාවනාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- කොසජ්ඣස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- කොසජ්ඣපරිලාභස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- දිට්ඨිකට්ඨානං කිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- සබ්බ-කිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ-

සනිත්‍රියස්ස භාවනාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- පමාදස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- පමාදපරිලාභස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- සබ්බකිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ-

සමාධිත්‍රියස්ස භාවනාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- උද්ධච්චස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- උද්ධච්ච පරිලාභස්ස පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ- සබ්බකිලෙසානං පහානාය ඡන්දෙ උපපජ්ඣති -පෙ-

1. වොසජ්ඣති - මජ්ඣං,
 2. වොස්සග්ගවසෙන - මජ්ඣං,
 3. වොසජ්ඣත්තත්තා - මජ්ඣං,

පඤ්ඤාන්තිය සහ භාවනාය ඡන්දො උපපජ්ජති -පෙ- අච්ඡාය පහානාය ඡන්දො උපපජ්ජති -පෙ- අච්ඡාය පරිලාභසහ පහානාය ඡන්දො උපපජ්ජති -පෙ- දිට්ඨකථානං කිලෙසානං පහානාය ඡන්දො උපපජ්ජති -පෙ- ඔලාරිකානං කිලෙසානං පහානාය ඡන්දො උපපජ්ජති -පෙ- අණුසහගතානං කිලෙසානං පහානාය ඡන්දො උපපජ්ජති -පෙ-

සබ්බකිලෙසානං පහානාය ඡන්දො උපපජ්ජති, ඡන්දවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනා, හොති, ඡන්දවසෙන පාමොජ්ජං උපපජ්ජති, පාමොජ්ජවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, පාමොජ්ජවසෙන පීඨි උපපජ්ජති, පීඨිවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, පීඨිවසෙන පසංඝධි උපපජ්ජති, පසංඝධිවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති. පසංඝධිවසෙන සුඛං උපපජ්ජති, සුඛවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, සුඛවසෙන ඔනාසො උපපජ්ජති, ඔනාසවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, ඔනාසවසෙන සංවේගො උපපජ්ජති, සංවේගවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, සංවේචේත්ථා¹ විතනං සමාදහති, සමාධිවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, නථා සමාහිතං විතනං සාධුකං පගගණහාති, පගගවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, නථා පගගහිතං විතනං සාධුකං අජ්ඣුපෙකති, උපෙකනාවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති. උපෙකනාවසෙන නානතනාතිලෙසෙති විතනං ච්චුච්චති, විමොක්ඛවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, විමුත්තතනා තෙ ධම්මා, එකරසා හොන්ති, එකරසට්ඨන² භාවනාවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, භාවිතතනා තතො පණීතතරෙ විචට්ටනා³ විචට්ටනාවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, විචට්ටිතතනා තතො වොසසජ්ජති⁴ වොසසගවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, වොසසජ්ජිතතනා තතො නිරුජ්ඣනති, නිරොධවසෙන පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤාන්තියං අධිමතනං හොති, නිරොධවසෙන ඤො වොසසගා: පථව්වාගවොසසගො ව, පකඛන්දනවොසසගො ව, කිලෙසෙ ව ඛනෙ ව පථව්වජ්ජති පථව්වාගවොසසගො, නිරොධනිබ්බානධානුයා විතනං පකඛන්දනති පකඛන්දනවොසසගො, නිරොධවසෙන ඉමෙ ඤො වොසසගා.

එවං අධිමතනට්ඨන ඉන්ද්‍රියාහි දට්ඨබ්බාති.

භාණවාරං දුතියො⁵

කථං අධිට්ඨානට්ඨන ඉන්ද්‍රියාහි දට්ඨබ්බාති:

සද්ධින්තිය සහ භාවනාය ඡන්දො උපපජ්ජති, ඡන්දවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධින්තියං අධිට්ඨානං, ඡන්දවසෙන පාමොජ්ජං උපපජ්ජති, පාමොජ්ජවසෙන සද්ධාවසෙන සද්ධින්තියං අධිට්ඨානං. -පෙ-

එවං අධිට්ඨානට්ඨන ඉන්ද්‍රියාහි දට්ඨබ්බාති.

1. සංවේච්චා - PT 2 එකරසට්ඨන - ඉජ්ජං පොච්ඡනෙ තනු, 3. විවතනනි - සී 1 4. වොසජ්ජති - ඉජ්ජං. 5. භාණවාරං නිවසිතං- සහ, සී, PTS

කථං පරියාදනට්ඨෙන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි:

අබිමෝකනට්ඨෙන සද්ධිත්‍රියං අස්සද්ධියං පරියාදියති. අස්සද්ධියපරි-
ලාභං පරියාදියති. පග්ගහට්ඨෙන චිරිසිත්‍රියං කොසජ්ජං පරියාදියති, කො-
සජ්ජපරිලාභං පරියාදියති. උපට්ඨානට්ඨෙන සතිත්‍රියං පමාදං පරියාදියති,
පමාදපරිලාභං පරියාදියති. අචිකෙබ්බෙට්ඨෙන සමාධිත්‍රියං උභවං පරියා-
දියති, උභවපරිලාභං පරියාදියති. දස්සනට්ඨෙන පඤ්ඤිත්‍රියං අච්ජ්ජං
පරියාදියති, අච්ජ්ජපරිලාභං පරියාදියති.

නෙකකමෙම පඤ්ඤිත්‍රියානි කාමච්ජ්ජං පරියාදියන්ති, අබ්‍යාපාදෙ
පඤ්ඤිත්‍රියානි බ්‍යාපාදං පරියාදියන්ති. ආලෝකසඤ්ඤාය පඤ්ඤිත්‍රියානි
චිතමිඤ්ඤං පරියාදියන්ති. අචිකෙබ්බෙ පඤ්ඤිත්‍රියානි උභවං පරියාදියන්ති.
-පෙ- අරහත්තමයෙහ පඤ්ඤිත්‍රියානි සබ්බකිලෙසෙ පරියාදියන්ති.

එවං පරියාදනට්ඨෙන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

කථං පතිට්ඨාපකට්ඨෙන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි:

සද්ධො සද්ධිත්‍රියං අබිමෝකෙබ්බ පතිට්ඨාපෙති, සද්ධස්ස සද්ධිත්‍රියං අබි-
මෝකෙබ්බ පතිට්ඨාපෙති. චිරියවා චිරිසිත්‍රියං පග්ගහෙ පතිට්ඨාපෙති
චිරියවනො චිරිසිත්‍රියං පග්ගහෙ පතිට්ඨාපෙති. සතිමා සතිත්‍රියං උපට්ඨා-
නෙ පතිට්ඨාපෙති, සතිමනො සතිත්‍රියං උපට්ඨානෙ පතිට්ඨාපෙති. සමා-
භිතො සමාධිත්‍රියං අචිකෙබ්බෙ පතිට්ඨාපෙති, සමාභිතස්ස සමාධිත්‍රියං
අචිකෙබ්බෙ පතිට්ඨාපෙති. පඤ්ඤවා පඤ්ඤිත්‍රියං දස්සනෙ පතිට්ඨාපෙති,
පඤ්ඤවනො පඤ්ඤිත්‍රියං දස්සනෙ පතිට්ඨාපෙති.

යොගාවචරො පඤ්ඤිත්‍රියානි නෙකකමෙම පතිට්ඨාපෙති, යොගාවච-
රස්ස පඤ්ඤිත්‍රියානි නෙකකමෙම පතිට්ඨාපෙති. යොගාවචරො පඤ්ඤිත්‍රියානි
අබ්‍යාපාදෙ පතිට්ඨාපෙති, යොගාවචරස්ස පඤ්ඤිත්‍රියානි අබ්‍යාපාදෙ පතිට්ඨා-
පෙති. යොගාවචරො පඤ්ඤිත්‍රියානි ආලෝකසඤ්ඤාය පතිට්ඨාපෙති,
යොගාවචරස්ස පඤ්ඤිත්‍රියානි ආලෝකසඤ්ඤාය පතිට්ඨාපෙති. යොගාවචරො
පඤ්ඤිත්‍රියානි අචිකෙබ්බෙ පතිට්ඨාපෙති, යොගාවචරස්ස පඤ්ඤිත්‍රියානි
අචිකෙබ්බෙ පතිට්ඨාපෙති -පෙ- යොගාවචරො පඤ්ඤිත්‍රියානි අරහත්ත
පතිට්ඨාපෙති, යොගාවචරස්ස පඤ්ඤිත්‍රියානි අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙති.

එවං පතිට්ඨාපකට්ඨෙන ඉන්ද්‍රියානි දට්ඨබ්බානි.

චතුස්සභ්‍යානතිදෙදසො.

පුච්ඡජ්ජනො සමාධිං භාවෙහෙතො¹ කතිභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො
හොති, සෙකෙබ්බා² සමාධිං භාවෙහෙතො කතිභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො
හොති, චිතරාගො සමාධිං භාවෙහෙතො කතිභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො
හොති:

පුච්ඡජ්ජනො සමාධිං භාවෙහෙතො සත්තති ආකාරෙති උපට්ඨාන-
කුසලො හොති. සෙකෙබ්බා සමාධිං භාවෙහෙතො අට්ඨති ආකාරෙති
උපට්ඨානකුසලො හොති. චිතරාගො සමාධිං භාවෙහෙතො දසති ආකාරෙති
උපට්ඨානකුසලො හොති.

1 භාවයනො - PTS 2 සෙබො - PTS භි

පුටුප්පනො සමාධිං භාවෙනො කතමෙහි සත්තභාසාකාරෙහි උපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

ආවජ්ජන්තනා ආරම්මණුපට්ඨානකුසලො හොති, සමථනිමිතකුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, පග්ගහනිමිතකුපට්ඨානකුසලො හොති, අවිකෙඛිපුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, ඔනාසුපට්ඨානකුසලො හොති, සමපභංසනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, උපෙකඛුපට්ඨානකුසලො හොති. පුටුප්පනො සමාධිං
භාවෙනො ඉමෙහි සත්තභාසාකාරෙහි උපට්ඨානකුසලො හොති.

සෙකෙඛා සමාධිං භාවෙනො කතමෙහි අට්ඨභා'කාරෙහි උපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

ආවජ්ජන්තනා ආරම්මණුපට්ඨානකුසලො හොති, -පෙ- උපෙකඛු-
පට්ඨානකුසලො හොති, එකනකුපට්ඨානකුසලො හොති. සෙකෙඛා සමාධිං
භාවෙනො ඉමෙහි අට්ඨභාසාකාරෙහි උපට්ඨානකුසලො හොති.

වීතරාගො සමාධිං භාවෙනො කතමෙහි දසභාසාකාරෙහි උපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

ආවජ්ජන්තනා ආරම්මණුපට්ඨානකුසලො හොති -පෙ- එකනකු-
පට්ඨානකුසලො හොති, ඤාණුපට්ඨානකුසලො හොති, විමුක්කපට්ඨාන-
කුසලො³ හොති. වීතරාගො සමාධිං භාවෙනො ඉමෙහි දසභා'කාරෙහි
උපට්ඨානකුසලො හොති.

පුටුප්පනො විපසුන්තං භාවෙනො¹ කතිභා'කාරෙහි උපට්ඨාන-
කුසලො හොති, කතිභා'කාරෙහි අනුපට්ඨානකුසලො හොති, සෙකෙඛා²
විපසුන්තං භාවෙනො කතිභා'කාරෙහි උපට්ඨානකුසලො හොති, කති-
භා'කාරෙහි අනුපට්ඨානකුසලො හොති, වීතරාගො විපසුන්තං භාවෙනො
කතිභා'කාරෙහි උපට්ඨානකුසලො හොති, කතිභාසාකාරෙහි අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති:

පුටුප්පනො විපසුන්තං භාවෙනො නවභාසාකාරෙහි උපට්ඨානකුසලො
හොති, නවභාසාකාරෙහි අනුපට්ඨානකුසලො හොති. සෙකෙඛා විපසුන්තං
භාවෙනො දසභාසාකාරෙහි උපට්ඨානකුසලො හොති, දසභාසාකාරෙහි අනු-
පට්ඨානකුසලො හොති. වීතරාගො විපසුන්තං භාවෙනො ආදසති
ආකාරෙහි උපට්ඨානකුසලො හොති, ආදසති ආකාරෙහි අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති.

පුටුප්පනො විපසුන්තං භාවෙනො¹ කතමෙහි නවභාසාකාරෙහි
උපට්ඨානකුසලො හොති, කතමෙහි නවභා'කාරෙහි අනුපට්ඨානකුසලො
හොති:

අතිච්චනො උපට්ඨානකුසලො හොති, නිච්චනො අනුපට්ඨානකුසලො
හොති, දුක්ඛනො උපට්ඨානකුසලො හොති, සුඛනො අනුපට්ඨානකුසලො
හොති, අනන්තනො උපට්ඨානකුසලො හොති, අන්තනො අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, ඛයනො උපට්ඨානකුසලො හොති, ඝනනො අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. වයනො උපට්ඨානකුසලො හොති, ආසුභනානුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. විපරිනාමුපට්ඨානකුසලො හොති, මුචනො අනුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, අතිමිතකුපට්ඨානකුසලො හොති, නිමිත්තානුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. අප්පණ්ණිකුපට්ඨානකුසලො හොති, පණ්ණිඛානුපට්ඨාන-
කුසලො හොති, සුඤ්ඤකුපට්ඨානකුසලො හොති, අතිනිවේසානුපට්ඨාන-
කුසලො හොති. පුටුප්පනො විපසුන්තං භාවෙනො ඉමෙහි නවභාසාකාරෙහි
උපට්ඨානකුසලො හොති, ඉමෙහි නවභාසාකාරෙහි අනුපට්ඨානකුසලො
හොති.

1. භාවෙනො - PTS. 2. සෙකෙඛා - PTS, සී. 3 විකුපට්ඨානකුසලො - කො.

සෙකෙධා විපසස්‍යනං භාවෙනොතා කතමෙති දසභා'කාරෙති උපට්ඨාන-කුසලො හොති, කතමෙති දසභා'කාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හොති:

අතිච්චනො උපට්ඨානකුසලො හොති, තිච්චනො අනුපට්ඨානකුසලො හොති -පෙ- සුඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලො හොති, අභිනිවේසානුපට්ඨානකුසලො හොති. ඤ්ඤාපට්ඨානකුසලො හොති, අඤ්ඤාණානුපට්ඨානකුසලො හොති. සෙකෙධා විපසස්‍යනං භාවෙනොතා ඉමෙති දසභාකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති, ඉමෙති දසභාකාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හොති.

චිතරාගො විපසස්‍යනං භාවෙනොතා කතමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති උපට්ඨානකුසලො හොති, කතමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති අනුපට්ඨාන-කුසලො හොති:

අතිච්චනො උපට්ඨානකුසලො හොති, තිච්චනො අනුපට්ඨානකුසලො හොති -පෙ- ඤ්ඤාපට්ඨානකුසලො හොති, අඤ්ඤාණානුපට්ඨානකුසලො හොති, විසඤ්ඤාගුපට්ඨානකුසලො හොති, සඤ්ඤාගානුපට්ඨානකුසලො හොති. නිරෝධුපට්ඨානකුසලො හොති, සඛිංචාරානුපට්ඨානකුසලො හොති. චිතරාගො විපසස්‍යනං භාවෙනොතා ඉමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති උපට්ඨාන-කුසලො හොති, ඉමෙති ද්වාදසති ආකාරෙති අනුපට්ඨානකුසලො හොති.

ආවජ්ඣතතා ආරම්භ්ඤ්ඤාපට්ඨානකුසලවසෙන ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමන්ඤ්ච පටිච්ඡක්ඛති, -පෙ-ධම්මෙ සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමන්ඤ්ච පටිච්ඡක්ඛති.

ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙතීති කථං ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති: අධි-මොක්ඛවෙදෙන සද්ධිත්‍රියං සමොධානෙති, -පෙ- සමථනිමිතනුපට්ඨාන-කුසලවසෙන -පෙ- පග්ගහනිමිතනුපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- අවිකෙඛි-පුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ඔනාසුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- සමපභංසනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- උපෙකඛුපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- එකතනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ඤ්ඤාපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- විමුක්ඛනුපට්ඨාන¹ කුසලවසෙන -පෙ-.

අතිච්චනො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- තිච්චනො අනුපට්ඨානකුසල-වසෙන -පෙ- දුක්ඛනො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- සුඛනො අනුපට්ඨාන-කුසලවසෙන -පෙ- අගතතතො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අතතතො අනුපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- ඛයතො උපට්ඨානකුසලවසෙන-පෙ- ඝනතො අනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- වයතො උපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ආයුභනානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- විපරිනාමුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ධුච්චනො අනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අභිමිතනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- නිමිතනානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අපඤ්ඤිතනුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- පඤ්ඤානුපට්ඨාන² කුසලවසෙන -පෙ- සුඤ්ඤානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ-අභිනිවේසානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- ඤ්ඤාපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- අඤ්ඤාණානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- විසඤ්ඤාගුපට්ඨානකුසල-වසෙන -පෙ- සඤ්ඤාගානුපට්ඨානකුසලවසෙන -පෙ- නිරෝධුපට්ඨාන-කුසලවසෙන -පෙ- සඛිංචාරානුපට්ඨානකුසලවසෙන ඉන්ද්‍රියානි සමොධානෙති, ගොචරඤ්ච පජානාති, සමන්ඤ්ච පටිච්ඡක්ඛති.

1 විතනුපට්ඨාන - ඥා, 2 පඤ්ඤිතනුපට්ඨාන - මජ්ඣ.

වනුසට්ඨියා ආකාරෙහි තිණ්ණන්තො ඉන්ද්‍රියානං වසීභාවනා පඤ්ඤා ආසවානං බ්‍රහ්ම ඤාණං, කතමෙසං තිණ්ණන්තං ඉන්ද්‍රියානං: අනඤ්ඤා-නඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියස්ස අඤ්ඤාන්ද්‍රියස්ස අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියස්ස.

අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියං කති ධානාති ගච්ඡති, අඤ්ඤාන්ද්‍රියං කති ධානාති ගච්ඡති, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං කති ධානාති ගච්ඡති:

අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියං එකං ධානං ගච්ඡති, සොතාපනතිමග්ගං. අඤ්ඤාන්ද්‍රියං ඡ ධානාති ගච්ඡති, සොතාපනතිඵලං. සකදගාමිමග්ගං සකදගාමිඵලං අනාගාමිමග්ගං අනාගාමිඵලං අරහත්තමග්ගං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං එකං ධානං ගච්ඡති, අරහත්තඵලං.

සොතාපනතිමග්ගකකිණේ අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අධිමොක්ඛපරිවාරං හොති, චිරිසීන්ද්‍රියං පග්ගහපරිවාරං හොති, සතින්ද්‍රියං උපධියානපරිවාරං හොති, සමාධින්ද්‍රියං අවිකේකපපරිවාරං හොති, පඤ්ඤාන්ද්‍රියං දස්සනපරිවාරං හොති, මනින්ද්‍රියං විජානනපරිවාරං හොති, සොමනසීන්ද්‍රියං අභිසන්දනපරිවාරං¹ හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං පච්චත්තසන්තතාබ්-පනෙය්‍යපරිවාරං හොති. සොතාපනතිමග්ගකකිණේ ජාතා ධම්මා සබ්බෙව කුසලා හොනති ධපෙඤා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බෙව අනාසවා හොනති, සබ්බෙව නිය්‍යාතිකා හොනති, සබ්බෙව අපචයගාමිනො හොනති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොනති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොනති. සොතාපනතිමග්ගකකිණේ අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතින්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජානපරිවාරා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරිවාරා හොනති, නිස්සය-පරිවාරා හොනති, සම්පයුත්තපරිවාරා හොනති, සහගතා හොනති, සහජානා හොනති, සංසධියා හොනති, සම්පයුත්තා හොනති. තෙව තස්ස ආකාරා චේව හොනති පරිවාරා ව.²

සොතාපනතිඵලකකිණේ -පෙ- අරහත්තඵලකකිණේ අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියස්ස සද්ධින්ද්‍රියං අධිමොක්ඛපරිවාරං හොති -පෙ- ජීවිතින්ද්‍රියං පච්චත්තසන්ත-තාබ්පනෙය්‍යපරිවාරං හොති. අරහත්තඵලකකිණේ ජාතා ධම්මා සබ්බෙව අබ්‍යාකතා හොනති ධපෙඤා විත්තසමුට්ඨානං රූපං, සබ්බෙව අනාසවා හොනති, සබ්බෙව ලොකුත්තරා හොනති, සබ්බෙව නිබ්බානාරම්මණා හොනති. අරහත්තඵලකකිණේ අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියස්ස ඉමාති අට්ඨින්ද්‍රියාති සහජානපරිවාරා හොනති. -පෙ- තෙව තස්ස ආකාරා චේව හොනති පරිවාරා ව. ඉති ඉමාති අට්ඨධිකානි³ වනුසට්ඨි හොනති.

ආසවාති කතමෙ තෙ ආසවා: කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො.

කතේතෙ අ:සවා බ්‍රහ්මනි: සොතාපනතිමග්ගෙන අනවසෙසො දිට්ඨා-සවො බ්‍රහ්මනි, අපායගමනියො කාමාසවො බ්‍රහ්මනි, අපායගමනියො භවා-සවො බ්‍රහ්මනි, අපායගමනියො අවිජ්ජාසවො බ්‍රහ්මනි; එතේ'තෙ ආසවා බ්‍රහ්මනි. සකදගාමිමග්ගෙන ඔලාරිකො කාමාසවො බ්‍රහ්මනි, තදෙකට්ඨො භවාසවො බ්‍රහ්මනි, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බ්‍රහ්මනි. එතේ'තෙ ආසවා බ්‍රහ්මනි. අනාගාමිමග්ගෙන අනවසෙසො කාමාසවො බ්‍රහ්මනි, තදෙකට්ඨො භවාසවො බ්‍රහ්මනි, තදෙකට්ඨො අවිජ්ජාසවො බ්‍රහ්මනි. එතේ'තෙ ආසවා බ්‍රහ්මනි; අරහත්තමග්ගෙන අනවසෙසො භවාසවො බ්‍රහ්මනි, අනවසෙසො අවිජ්ජාසවො බ්‍රහ්මනි. එතේ'තෙ ආසවා බ්‍රහ්මනි.

1 අභිසන්දනපරිවාරං - ංෂා, PTS 2. පරිවාරා - සී 1, 3. අට්ඨකානි - PTS, අට්ඨඅට්ඨකානි - මජ්ඣ., අට්ඨාබ්ඝානි - සී 1

න නසා අද්දිට්ඨ¹ මිඛජී තිඤ්චි
 අපො අච්ඤ්ඤානමජාතිනබ්බං,
 සබ්බං අභිඤ්ඤාසී යදජචී නෙය්‍යං
 තථාගතො තෙන සමන්තවකඤ්චි.

සමන්තවකඤ්චි තෙනටොන සමන්තවකඤ්චි: වුද්දස බුද්ධිඤ්ඤාණාති: දුකෙති ඤ්ඤාණං බුද්ධිඤ්ඤාණං, දුකබසමුදයෙ ඤ්ඤාණං බුද්ධිඤ්ඤාණං, -පෙ- සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං බුද්ධිඤ්ඤාණං, අභාවජ්ඣාණඤ්ඤාණං බුද්ධිඤ්ඤාණං, ඉමාති වුද්දස බුද්ධිඤ්ඤාණාති. ඉමෙසා වුද්දසන්තං බුද්ධිඤ්ඤාණානං අට්ඨ ඤ්ඤාණාති සාවකසාධාරණාති, ඡ ඤ්ඤාණාති අසාධාරණාති සාවකෙයි.

‘යාවතා දුකබසා දුකබටො ඤ්ඤාණො, අඤ්ඤානො දුකබටො නජචීති සමන්තවකඤ්චි. යං සමන්තවකඤ්චි, තං පඤ්ඤාදිඤ්ඤාණං, පඤ්ඤාදිඤ්ඤාණං වසෙන අබිමොක්ඛටොන සද්ධිඤ්ඤාණං, පග්ගහටොන විරිසිඤ්ඤාණං, උපට්ඨානටොන සතිඤ්ඤාණං, අච්ඤ්ඤාපටොන සමාධිඤ්ඤාණං.

‘යාවතා දුකබසා දුකබටො දිට්ඨො විදිනො ආච්ඡිකතො ඵසසිතො පඤ්ඤාය, අඵසසිතො පඤ්ඤාය දුකබටො නජචීති සමන්තවකඤ්චි. යං සමන්තවකඤ්චි, තං පඤ්ඤාදිඤ්ඤාණං, පඤ්ඤාදිඤ්ඤාණං වසෙන අබිමොක්ඛටොන සද්ධිඤ්ඤාණං, පග්ගහටොන විරිසිඤ්ඤාණං, උපට්ඨානටොන සතිඤ්ඤාණං, අච්ඤ්ඤාපටොන සමාධිඤ්ඤාණං.

‘යාවතා සමුදයසා සමුදයටො -පෙ- යාවතා නිරොධසා නිරොධටො -පෙ- යාවතා මග්ගසා මග්ගටො -පෙ- යාවතා අත්ථපටිසමහිදුම අත්ථපටිසමහිදුමටො -පෙ- යාවතා ඛමමපටිසමහිදුම ඛමමපටිසමහිදුමටො -පෙ- යාවතා නිරුත්තපටිසමහිදුම නිරුත්තපටිසමහිදුමටො -පෙ- යාවතා පටිභානා-පටිසමහිදුම පටිභානාපටිසමහිදුමටො -පෙ- යාවතා ඉන්ද්‍රියපරොපරයතෙන ඤ්ඤාණං -පෙ- යාවතා සන්තානං ආසයානුසයෙ ඤ්ඤාණං -පෙ- යාවතා යමකපාටිහිරෙ ඤ්ඤාණං -පෙ- යාවතා මහාකරුණාසමාපත්තියා ඤ්ඤාණං -පෙ- යාවතා සදෙවකසා ලොකසා සමාරකසා සබ්බභවකසා සසාමණ්ඩලාභමණියා පජාය සදෙවමනුසායා දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤානං පන්තං පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා, තං² ඤ්ඤානං දිට්ඨං විදිතං ආච්ඡිකතං ඵසසිතං පඤ්ඤාය, අඵසසිතං පඤ්ඤාය නජචීති සමන්තවකඤ්චි. යං සමන්තවකඤ්චි, තං පඤ්ඤාදිඤ්ඤාණං, පඤ්ඤාදිඤ්ඤාණං වසෙන අබිමොක්ඛටොන සද්ධිඤ්ඤාණං, පග්ගහටොන විරිසිඤ්ඤාණං, උපට්ඨානටොන සතිඤ්ඤාණං, අච්ඤ්ඤාපටොන සමාධිඤ්ඤාණං.

1. අද්දිට්ඨ - ස්‍යා, PTS. 2. ‘තං’ ඉති- ස්‍යා PTS, පොඤ්ඤානඤ්ඤාණං.

සද්දහනො පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනො සද්දහති. සද්දහනො උපට්ඨාපෙති, උපට්ඨාපෙනො සද්දහති. සද්දහනො සමාදහති, සමාදහනො සද්දහති. සද්දහනො පජානාති, පජානනො සද්දහති. පග්ගණ්හනො උපට්ඨාපෙති, උපට්ඨාපෙනො පග්ගණ්හාති. පග්ගණ්හනො සමාදහති, සමාදහනො පග්ගණ්හාති. පග්ගණ්හනො පජානාති, පජානනො පග්ගණ්හාති. පග්ගණ්හනො සද්දහති, සද්දහනො පග්ගණ්හාති. උපට්ඨාපෙනො සමාදහති, සමාදහනො උපට්ඨාපෙති. උපට්ඨාපෙනො පජානාති, පජානනො උපට්ඨාපෙති. උපට්ඨාපෙනො සද්දහති, සද්දහනො උපට්ඨාපෙති. උපට්ඨාපෙනො පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනො උපට්ඨාපෙති. සමාදහනො පජානාති, පජානනො සමාදහති. සමාදහනො සද්දහති, සද්දහනො සමාදහති. සමාදහනො පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනො සමාදහති. සමාදහනො උපට්ඨාපෙති, උපට්ඨාපෙනො සමාදහති. පජානනො සද්දහති, සද්දහනො පජානාති. පජානනො පග්ගණ්හාති, පග්ගණ්හනො පජානාති. පජානනො උපට්ඨාපෙති උපට්ඨාපෙනො පජානාති. පජානනො සමාදහති, සමාදහනො පජානාති.

සද්දහිතතො පග්ගහිතො, පග්ගහිතතො සද්දහිතො; සද්දහිතතො උපට්ඨාපිතො, උපට්ඨාපිතතො සද්දහිතො; සද්දහිතතො සමාදහිතො, සමාදහිතතො සද්දහිතො; සද්දහිතතො පජානිතො, පජානිතතො සද්දහිතො; පග්ගහිතතො උපට්ඨාපිතො, උපට්ඨාපිතතො පග්ගහිතො; පග්ගහිතතො සමාදහිතො, සමාදහිතතො පජානිතො, පජානිතතො පග්ගහිතො; පග්ගහිතතො සද්දහිතො, සද්දහිතතො පග්ගහිතො; උපට්ඨාපිතතො සමාදහිතො, සමාදහිතතො උපට්ඨාපිතො; උපට්ඨාපිතතො පජානිතො, පජානිතතො උපට්ඨාපිතො; උපට්ඨාපිතතො සද්දහිතො, සද්දහිතතො උපට්ඨාපිතො; උපට්ඨාපිතතො පග්ගහිතො, පග්ගහිතතො උපට්ඨාපිතො; සමාදහිතතො පජානිතො, පජානිතතො සමාදහිතො; සමාදහිතතො සද්දහිතො, සද්දහිතතො සමාදහිතො; සමාදහිතතො පග්ගහිතො, පග්ගහිතතො සමාදහිතො; සමාදහිතතො උපට්ඨාපිතො, උපට්ඨාපිතතො සමාදහිතො; පජානිතතො සද්දහිතො, සද්දහිතතො පජානිතො; පජානිතතො පග්ගහිතො, පග්ගහිතතො පජානිතො; පජානිතතො උපට්ඨාපිතො, උපට්ඨාපිතතො පජානිතො; පජානිතතො සමාදහිතො, සමාදහිතතො පජානිතො.

සං බුද්ධිවකුට්ඨි, තං බුද්ධිකුණං; සං බුද්ධිකුණං, තං බුද්ධිවකුට්ඨි, යෙන චකුට්ඨනා තථාගතො සභෙත පසස්සති අපාරජකෙඛ මහාරජකෙඛ තිකඛිඤ්ඤියෙ ඉදිඤ්ඤියෙ සවාකාරෙ ආකාරෙ සුචිඤ්ඤපයෙ දුචිඤ්ඤපයෙ අපෙසකචෙච පරලොකචජ්ඣාසදස්සාවිනො,¹ අපෙසකචෙච න පරලොකචජ්ඣාසදස්සාවිනො.

1. සභදස්සාවිනො - සභා,

අපෙරජකෙබ් මහාරජකෙබ්නී සඳො: පුග්ගලො අපරජකෙබ්නා, අසසඳො: පුග්ගලො මහාරජකෙබ්නා; ආරභ්විට්ඨො: පුග්ගලො අපරජකෙබ්නා, කුච්චො: පුග්ගලො මහාරජකෙබ්නා; උපට්ඨිතසනී¹, පුග්ගලො අපරජකෙබ්නා, මුට්ඨස්සනී පුග්ගලො මහාරජකෙබ්නා; සමාහිතො: පුග්ගලො අපරජකෙබ්නා, අසමාහිතො: පුග්ගලො මහාරජකෙබ්නා; පඤ්ඤවා: පුග්ගලො අපරජකෙබ්නා, දුපපඤ්ඤා පුග්ගලො මහාරජකෙබ්නා.

නිකම්භ්දියෙ මුද්දියෙහී. සඳො: පුග්ගලො නිකම්භ්දියො, අසසඳො: පුග්ගලො මුද්දියො -පෙ- පඤ්ඤවා: පුග්ගලො නිකම්භ්දියො, දුපපඤ්ඤා පුග්ගලො මුද්දියො.

සමාකාරෙ ආකාරෙහී සඳො: පුග්ගලො සමාකාරො, අසසඳො: පුග්ගලො ආකාරො -පෙ- පඤ්ඤවා: පුග්ගලො සමාකාරො, දුපපඤ්ඤා පුග්ගලො ආකාරො.

සුච්ඤ්ඤාපයෙ දුච්ඤ්ඤාපයෙහී සඳො: පුග්ගලො සුච්ඤ්ඤාපයො, අසසඳො: පුග්ගලො දුච්ඤ්ඤාපයො -පෙ- පඤ්ඤවා: පුග්ගලො සුච්ඤ්ඤාපයො, දුපපඤ්ඤා පුග්ගලො දුච්ඤ්ඤාපයො.

අපෙසකච්චෙ පරලොකච්ඡන්දහයදසාච්චො අපෙසකච්චෙ න පරලොකච්ඡන්දහයදසාච්චොහී සඳො: පුග්ගලො පරලොකච්ඡන්දහයදසාච්චො, අසසඳො: පුග්ගලො න පරලොකච්ඡන්දහයදසාච්චො -පෙ- පඤ්ඤවා: පුග්ගලො පරලොකච්ඡන්දහයදසාච්චො, දුපපඤ්ඤා පුග්ගලො න පරලොකච්ඡන්දහයදසාච්චො.

ලොකොහී ඛිඤ්ඤොකො ඛාචුලොකො ආයතනලොකො විපතනිහව-ලොකො විපතනිසම්භවලොකො සම්පතනිහවලොකො සම්පතනිසම්භවලොකො.

එකො ලොකො: සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිහිකා, ඥෙ ලොකා: නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තයො ලොකා: තිස්සො වෙදනා, චිත්තාරො ලොකා: චිත්තාරො ආහාරා, පඤ්ච ලොකා: පඤ්චුපාදනකඛණ්ඩා, ඡ ලොකා: ඡ අඤ්ඤානිකානී ආයතනානී, සත්ත ලොකා: සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිහියො, අට්ඨ ලොකා: අට්ඨ ලොකාඛමමා, නව ලොකා: නව සත්තාවාසා, දස ලොකා: දසායතනානී, ආදස ලොකා: ආදසායතනානී, අට්ඨාරස ලොකා: අට්ඨාරසඛාචුයො.

ච්ඡන්දනී සබ්බෙ කිලෙසා ච්ඡන්දා, සබ්බෙ දුච්චරිතා ච්ඡන්දා, සබ්බෙ අභිසංඛාරා ච්ඡන්දා, සබ්බෙ භවගාමිකමමා ච්ඡන්දා. ඉති ඉමසම්ඤ්ච ලොකෙ ඉමසම්ඤ්ච ච්ඡන්ද තිබ්බා භයසඤ්ඤා පච්චුපට්ඨිතා භොනනී, සෙය්‍යථාපි උකම්භනාසිකෙ වධකො.

ඉමෙහි පඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්ඤාන්දියානි ජානානි පසුහි අඤ්ඤානි පටිච්ඡක්ඛිතීනි.

තනියො භාණවාණො.

ඉන්ද්‍රියකථා සමන්තා

1. උපට්ඨිතසනි - ඒජ්ඣා.

5

විමොක්ඛකපා

[සාවජ්ඣනිදුතං:]¹

5-1. “තයොමෙ භික්ඛවෙ, විමොක්ඛා, කතමෙ තයො: සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො, අනිමිතො: විමොක්ඛො, අපජණ්ඨිතො: විමොක්ඛො. ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, තයො විමොක්ඛො.”

අපිච- අධිසට්ඨි විමොක්ඛා: සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො, අනිමිතො: විමොක්ඛො, අපජණ්ඨිතො: විමොක්ඛො, අජ්ඣතනවුට්ඨානො: විමොක්ඛො, බහිඤ්ඤාචරිතො: විමොක්ඛො, දුභතොවුට්ඨානො: විමොක්ඛො, අජ්ඣතන-වුට්ඨානා: චතතාරො: විමොක්ඛා, බහිඤ්ඤාචරිතා: චතතාරො: විමොක්ඛා, දුභතොවුට්ඨානා: චතතාරො: විමොක්ඛා, අජ්ඣතනවුට්ඨානානං අනුලොමා: චතතාරො: විමොක්ඛො, බහිඤ්ඤාචරිතානං අනුලොමා: චතතාරො: විමොක්ඛො, දුභතොවුට්ඨානානං අනුලොමා: චතතාරො: විමොක්ඛො, අජ්ඣතනවුට්ඨාන-පට්ඨපසුද්ධි² චතතාරො: විමොක්ඛා, බහිඤ්ඤාචරිතානපට්ඨපසුද්ධි චතතාරො: විමොක්ඛා, දුභතොවුට්ඨානපට්ඨපසුද්ධි චතතාරො: විමොක්ඛා. ‘රුපී රූපානි පසුනී’ති විමොක්ඛො, ‘අජ්ඣතනං අරූපඤ්ඤාදී බහිඤ්ඤාචරිතානි පසුනී’ති විමොක්ඛො, ‘සුභතො’ව අධිමුතො හොනී’ති විමොක්ඛො. ආකාසානඤ්ඤායතනසමාපතතිවිමොක්ඛො, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතති-විමොක්ඛො, ආනිඤ්ඤාඤ්ඤායතනසමාපතතිවිමොක්ඛො, නෙවසඤ්ඤානා-සඤ්ඤායතනසමාපතතිවිමොක්ඛො, සඤ්ඤාවෙදහිතනිරෝධසමාපතතිවිමො-ක්ඛො. සමයවිමොක්ඛො, අසමයවිමොක්ඛො, සාමයිකො³ විමොක්ඛො, අසාමයිකො විමොක්ඛො. කුප්පො විමොක්ඛො, අකුප්පො විමොක්ඛො. ලොකියො විමොක්ඛො, ලොකුතතරො විමොක්ඛො, සාසවො විමොක්ඛො, අනාසවො විමොක්ඛො. සාමසො විමොක්ඛො, නිරුමසො විමොක්ඛො, නිරාමිසා⁴ නිරාමිසතරො විමොක්ඛො, පණ්ඨිතො විමොක්ඛො, අපජණ්ඨි-තො විමොක්ඛො, පණ්ඨිතාපට්ඨපසුද්ධි විමොක්ඛො. සඤ්ඤානො: විමොක්ඛො, විසඤ්ඤානො: විමොක්ඛො, එකතනවිමොක්ඛො, නානතන-විමොක්ඛො, සඤ්ඤාවිමොක්ඛො, ඤ්ඤාවිමොක්ඛො, සීහිසියා:විමොක්ඛො,⁵ ක්කිංචවිමොක්ඛො, අනුපාදා විතතසු විමොක්ඛො.

විමොක්ඛදෙදසො.

කතමො සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො: “ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමුලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා ඉති පටිසඤ්චිකති: ‘සුඤ්ඤමිදං අතොන වා අතනායෙන වා’ති. ‘සො තඤ්ඤානි අනිතිවෙසං න කරොති’ති සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො. අයං සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො.

1. පරිපුණ්ණනිදුතං - සො, සී, PTS, පුරිච්ඡිදුතං - මජ්ඣං, 2 අජ්ඣතනවුට්ඨානා: පට්ඨපසුද්ධි - සො, PTS, සී, 3. සාමයිකො - පු.
4 ‘නිරාමිසා’ති භාගිපොඤ්ඤා නඤ්චි. 5 සීහිසියා:විමොක්ඛො - පු.

කතමො අනිමිතො: විමොක්ඛො: ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤගනො වා රුක්ඛමුලගනො වා සුඤ්ඤගාරගනො වා ඉති පරිසඤ්චිකඛති: 'සුඤ්ඤමිදං අතෙතන වා අතතනියෙන වා'ති. සො තථ නිමිතතා න කරොතී'ති අනිමිතො: විමොක්ඛො. අයං අනිමිතො: විමොක්ඛො.

කතමො අපපණීහිතො විමොක්ඛො: ඉධ භික්ඛු අරඤ්ඤගනො වා රුක්ඛමුලගනො වා සුඤ්ඤගාරගනො වා ඉති පරිසඤ්චිකඛති: 'සුඤ්ඤමිදං අතෙතන වා අතතනියෙන වා'ති. සො තථ පණීධිං න කරොතී'ති අපපණීහිතො: විමොක්ඛො. අයං අපපණීහිතො: විමොක්ඛො.

කතමො අජ්ඣන්තවුට්ඨානො විමොක්ඛො: චතතාරි ක්ඛානාහි. අයං අජ්ඣන්තවුට්ඨානො: විමොක්ඛො.

කතමො බහිඤ්ඤාවුට්ඨානො විමොක්ඛො: චතසො අරුපසමාපතනියො, අයං බහිඤ්ඤාවුට්ඨානො: විමොක්ඛො.

කතමො දුභතොවුට්ඨානො විමොක්ඛො: චතතාරො අරියමග්ගා. අයං දුභතොවුට්ඨානො: විමොක්ඛො.

කතමෙ අජ්ඣන්තවුට්ඨානා චතතාරො විමොක්ඛා: පඨමං ක්ඛානං¹ නීවරණෙහි වුට්ඨාහි, දුතියං ක්ඛානං විතකකච්චාරෙහි වුට්ඨාහි, තතියං ක්ඛානං පීතියා වුට්ඨාහි, චතුථං ක්ඛානං සුබදුකෙඛහි වුට්ඨාහි. ඉමෙ අජ්ඣන්තවුට්ඨානා චතතාරො: විමොක්ඛා.

කතමෙ බහිඤ්ඤාවුට්ඨානා චතතාරො විමොක්ඛා: ආසාසානඤ්චායනසමාපතනි රුපසඤ්ඤාය පරිසසඤ්ඤාය නානතතසඤ්ඤාය වුට්ඨාහි, විඤ්ඤණඤ්චායනසමාපතනි ආසාසානඤ්චායනසඤ්ඤාය වුට්ඨාහි, ආකිඤ්චඤ්චායනසමාපතනි විඤ්ඤණඤ්චායනසඤ්ඤාය වුට්ඨාහි, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනසමාපතනි ආකිඤ්චඤ්චායනසඤ්ඤාය වුට්ඨාහි. ඉමෙ බහිඤ්ඤාවුට්ඨානා චතතාරො: විමොක්ඛා.

කතමෙ දුභතො වුට්ඨානා චතතාරො විමොක්ඛා: සොනාපතනිමගො සකකායදිට්ඨිවිච්චිව්ච්චිසීලබ්බතපරාමාසා දිට්ඨානුසාය විච්චිව්ච්චානුසයා වුට්ඨාහි, තදනුවනකකිලෙසෙහි ච බඤ්චෙහි ච වුට්ඨාහි, බහිඤ්ච සබ්බනිමිතෙහි වුට්ඨාහි; සකදගාමිමගො ඔලාරිකා කාමරාගසඤ්ඤජනා පරිසසඤ්ඤාජනා ඔලාරිකා කාමරාගානුසයා පරිසානුසයා වුට්ඨාහි, තදනුවනකකිලෙසෙහි ච බඤ්චෙහි ච වුට්ඨාහි, බහිඤ්ච ච සබ්බනිමිතෙහි වුට්ඨාහි; අනාගාමිමගො අණ්ණසහගතා කාමරාගසඤ්ඤාජනා පරිසසඤ්ඤාජනා අණ්ණසහගතා කාමරාගානුසයා පරිසානුසයා වුට්ඨාහි, තදනුවනකකිලෙසෙහි ච බඤ්චෙහි ච වුට්ඨාහි, බහිඤ්ච ච සබ්බනිමිතෙහි වුට්ඨාහි,

1. පඨමෙකිංකා - ෩෨, PTS.

අරභනතමයෙන් රූපරාගය අරූපරාගය මානා උද්ධව්වා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා වුට්ඨාති, නදනුවනකක-කිලෙසෙති ව ඛකෙති ව වුට්ඨාති, බහිද්ධා ව සබ්බන්තිතෙතති වුට්ඨාති, ඉමෙ දුභතො වුට්ඨාතා වතතාරො විමෝක්‍ෂා.

කතමෙ අජ්ඣත්තවුට්ඨානානං අනුලොමා වතතාරො විමෝක්‍ෂා: පඨමං ක්‍ෂානං පරිලාභන්දාය විතකෙකා ව විචාරො ව පිති ව සුඛඤ්ච විතෙතකගගතා ව, දුතියං ක්‍ෂානං පරිලාභන්දාය -පෙ- තතියං ක්‍ෂානං පරිලාභන්දාය -පෙ- චතුත්ථං ක්‍ෂානං පරිලාභන්දාය විතකෙකා ව විචාරො ව පිති ව සුඛඤ්ච විතෙතකගගතා ව, ඉමෙ අජ්ඣත්තවුට්ඨානානං අනු-ලොමා වතතාරො විමෝක්‍ෂා.

කතමෙ බහිද්ධා වුට්ඨානානං අනුලොමා වතතාරො විමෝක්‍ෂා: ආකාසානඤ්චායතනසමාපතතීං පරිලාභන්දාය විතකෙකා ව විචාරො ව පිති ව සුඛඤ්ච විතෙතකගගතා ව, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතීං -පෙ- ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතීං -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතීං පරිලාභන්දාය විතකෙකා ව විචාරො ව පිති ව සුඛඤ්ච විතෙතකගගතා ව, ඉමෙ බහිද්ධා වුට්ඨානානං අනුලොමා වතතාරො විමෝක්‍ෂා.

කතමෙ දුභතො වුට්ඨානානං අනුලොමා වතතාරො විමෝක්‍ෂා: සොකාපතතිමග්ගං පරිලාභන්දාය අනිච්චානුපසස්සනා දුක්ඛානුපසස්සනා අනන්තානුපසස්සනා, සකදගාමිමග්ගං පරිලාභන්දාය -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පරිලාභන්දාය -පෙ- අරභනතමග්ගං පරිලාභන්දාය අනිච්චානුපසස්සනා දුක්ඛානුපසස්සනා අනන්තානුපසස්සනා. ඉමෙ දුභතො වුට්ඨානානං අනුලොමා වතතාරො විමෝක්‍ෂා.

කතමෙ අජ්ඣත්තවුට්ඨානං පරිපසස්සද්ධි වතතාරො විමෝක්‍ෂා: පඨමස්ස ක්‍ෂානස්ස පරිලාභො වා විපාකො වා, දුතියස්ස ක්‍ෂානස්ස -පෙ- තතියස්ස ක්‍ෂානස්ස -පෙ- චතුත්ථස්ස ක්‍ෂානස්ස පරිලාභො වා විපාකො වා, ඉමෙ අජ්ඣත්තවුට්ඨානපරිපසස්සද්ධි වතතාරො විමෝක්‍ෂා.

කතමෙ බහිද්ධා වුට්ඨානං පරිපසස්සද්ධි වතතාරො විමෝක්‍ෂා: ආකාසානඤ්චායතනසමාපතතීයා පරිලාභො වා විපාකො වා, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපතතීයා -පෙ- ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපතතීයා -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතීයා පරිලාභො වා විපාකො වා, ඉමෙ බහිද්ධා වුට්ඨානපරිපසස්සද්ධි වතතාරො විමෝක්‍ෂා.

කතමෙ දුභතො වුට්ඨානපරිපසස්සද්ධි වතතාරො විමෝක්‍ෂා: සොකාපතතිමග්ගස්ස සොකාපතතිඵලං, සකදගාමිමග්ගස්ස සකදගාමිඵලං, අනාගාමිමග්ගස්ස අනාගාමිඵලං, අරභනතමග්ගස්ස අරභනතඵලං. ඉමෙ දුභතො වුට්ඨානපරිපසස්සද්ධි වතතාරො විමෝක්‍ෂා.

1 අජ්ඣත්තවුට්ඨානා - සෞ, PTS,
2 පඨමජ්ඣානස්ස - සෞ, PTS,
3 බහිද්ධා වුට්ඨානා - සෞ, PTS,

කපං ‘රුපි රූපානි පසුන්ති’ති විමොක්ඛො: ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං නීලනිමිත්තං මනසිකරොති, නීලසඤ්ඤං පටිලහති, සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති¹ සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති,¹ සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. නසස් එවං භොති: ‘අජ්ඣන්තඤ්ඤ ඛනිඤ්ඤා ව උභයමිදං රූප’න්ති රූපසඤ්ඤී භොති.

ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං පිතනිමිත්තං -පෙ- ලොභිකනිමිත්තං -පෙ- ඔදුනනිමිත්තං මනසිකරොති, ඔදුනනිමිත්තං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති,¹ සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ඛනිඤ්ඤා ඔදුනනිමිත්තෙහි වින්තා උපසංහරති, ඔදුනසඤ්ඤං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති: සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. නසස් එවං භොති: ‘අජ්ඣන්තඤ්ඤ ඛනිඤ්ඤා ව උභයමිදං රූප’න්ති රූපසඤ්ඤී භොති. එවං ‘රුපි රූපානි පසුන්ති’ති විමොක්ඛො.

කපං ‘අජ්ඣන්තං අරූපසඤ්ඤී ඛනිඤ්ඤා රූපානි පසුන්ති’ති විමොක්ඛො: ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං නීලනිමිත්තං න මනසි කරොති, නීලසඤ්ඤං න පටිලහති, ඛනිඤ්ඤා නීලනිමිත්තෙහි වින්තං උපසංහරති, නීලසඤ්ඤං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති, සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති. සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති. ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, නසස් එවං භොති: ‘අජ්ඣන්තං අරූපං³ ඛනිඤ්ඤා රූපමිද’න්ති රූපසඤ්ඤී භොති.

ඉධෙකච්චො අජ්ඣන්තං පච්චන්තං පිතනිමිදන්තං -පෙ- ලොභිකනිමිත්තං -පෙ- ඔදුනනිමිත්තං න මනසි කරොති, ඔදුනසඤ්ඤා න පටිලහති, ඛනිඤ්ඤා ඔදුනනිමිත්තෙහි වින්තං උපසංහරති, ඔදුනසඤ්ඤං පටිලහති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කරොති; සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති; සො නං නිමිත්තං සුග්ගහිතං කන්තා සුපධාරිතං උපධාරෙති, ස්වාච්ඡිතං අවන්තාපෙති, ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, නසස් එවං භොති: ‘අජ්ඣන්තං අරූපං ඛනිඤ්ඤා රූපමිද’න්ති රූපසඤ්ඤී, භොති, එවං ‘අජ්ඣන්තං අරූපසඤ්ඤී ඛනිඤ්ඤා රූපානි පසුන්ති’ති විමොක්ඛො.

1. වචන්තාපෙති - පු,
 2. ස්වාච්ඡිතං - සී 2
 3. අරූපසඤ්ඤී - සො සී 1, 2,

කථං සුභනෙන්'ව අධිමුත්තො¹ හොතීති විමෝක්ඛො: ඉධ භික්ඛු මෙන්තො සභගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිනිං විහරති, තථා උතීයං, තථා තනීයං, තථා චතුත්ථිං.² ඉති උඤ්චමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බන්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙන්තොසභගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අපපමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජ්ජන්³ ඵරිනිං විහරති, මෙන්තොය භාවි- තතතා සත්තා අපපටිකුලා⁴ හොනති. කරුණාසභගතෙන චෙතසා එකං දිසං -පෙ- කරුණාය භාවිතතතා සත්තා අපපටිකුලා හොනති. මුද්දිතා- සභගතෙන චෙතසා එකං දිසං -පෙ- මුද්දිතාය භාවිතතතා සත්තා අපපටි- කුලා හොනති. උපෙක්ඛාසභගතෙන චෙතසා එකං දිසං -පෙ- උපෙක්ඛාය භාවිතතතා සත්තා අපපටිකුලා හොනති. එවං 'සුභනෙන්'ව අධිමුත්තො හොතීති විමෝක්ඛො.

කතමො ආකාසානඤ්චායතනසමාපතතිවිමෝක්ඛො: ඉධ භික්ඛු සබ්බ- සො රුපසඤ්ඤනං සමතික්ඛමං පටිසසඤ්ඤනං අත්ථගමං නානත්ත- සඤ්ඤනං අමනසිකාරා 'අනන්තො ආකාසො'ති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං ආකාසානඤ්චායතනසමාපතතිවිමෝක්ඛො.

කතමො විඤ්ඤණඤ්චායතනසමාපතතිවිමෝක්ඛො: ඉධ භික්ඛු සබ්බ- සො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්ඛමම 'අනන්තං විඤ්ඤණ'නති විඤ්ඤ- ණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං විඤ්ඤණඤ්චායතනසමාපතති- විමෝක්ඛො.

කතමො ආකිඤ්චඤ්චායතනසමාපතතිවිමෝක්ඛො: ඉධ භික්ඛු සබ්බසො විඤ්ඤණඤ්චායතනං සමතික්ඛමම 'නපි තිඤ්චී'ති ආකිඤ්චඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං ආකිඤ්චඤ්චායතනසමාපතතිවිමෝක්ඛො.

කතමො නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤායතනසමාපතතිවිමෝක්ඛො: ඉධ භික්ඛු සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්චායතනං සමතික්ඛමම නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤායතනසමාපතතිවිමෝක්ඛො.

කතමො සඤ්ඤවේදයිතනිරොධසමාපතතිවිමෝක්ඛො: ඉධ භික්ඛු සබ්බසො නෙවසඤ්ඤනාසඤ්ඤායතනං සමතික්ඛමම සඤ්ඤවේදයිත- නිරොධං උපසම්පජ්ජි විහරති. අයං සඤ්ඤවේදයිතනිරොධසමාපතති- විමෝක්ඛො.

කතමො සමයවිමෝක්ඛො: චන්තාරි ච ක්ඛානාති, චතස්සො ච අරුප- සමාපතතීයො අයං සමයවිමෝක්ඛො.

කතමො අසමයවිමෝක්ඛො: චන්තාරො ච අරියමග්ගා, චන්තාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ච. අයං අසමයවිමෝක්ඛො.

කතමො සාමසිකො විමෝක්ඛො: චන්තාරි ච ක්ඛානාති, චතස්සො ච අරුපසමාපතතීයො. අයං සාමසිකො විමෝක්ඛො.

1. අධිමුත්තො - PTS අධිමෝක්ඛො - සී 1,2. 2. චතුත්ථිං - මජ්ඣ, සඝ, සී 1, PTS
 3. අබ්‍යාපජ්ජන්තො - සඝ, සී 1, PTS. 4. අපපටිකුලා - සී 1,2.

කතමෝ අසාමයිකෝ විමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං අසාමයිකෝ විමෝකෝ.

කතමෝ කුප්පො විමෝකෝ: වනතාරි ච ක්කානාති, වනසෙසො ච අරුපසමාපනතියො. අයං කුප්පො විමෝකෝ.

කතමෝ අකුප්පො විමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං අකුප්පො විමෝකෝ.

කතමෝ ලොකියො විමෝකෝ: වනතාරි ච ක්කානාති, වනසෙසො ච අරුපසමාපනතියො. අයං ලොකියො විමෝකෝ.

කතමෝ ලොකුත්තරො විමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං ලොකුත්තරො විමෝකෝ.

කතමෝ සාසවො විමෝකෝ: වනතාරි ච ක්කානාති, වනසෙසො ච අරුපසමාපනතියො. අයං සාසවො විමෝකෝ.

කතමෝ අනාසවො විමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං අනාසවො විමෝකෝ.

කතමෝ සාමිසො පිමෝකෝ: රුපපට්ඨසඤ්ඤානො¹ විමෝකෝ. අයං සාමිසො විමෝකෝ.

කතමෝ නිරුමිසො විමෝකෝ: අරුපපට්ඨසඤ්ඤානො² විමෝකෝ. අයං නිරුමිසො විමෝකෝ.

කතමෝ නිරුමිසා³ නිරුමිසගුරො විමෝකෝ: වනතාරො ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං නිරුමිසා නිරුමිසගුරො විමෝකෝ.

කතමෝ පණ්ණිතො විමෝකෝ: වනතාරි ච ක්කානාති, වනසෙසො ච අරුපසමාපනතියො, අයං පණ්ණිතො විමෝකෝ.

කතමෝ අපපණ්ණිතො විමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං අපපණ්ණිතො විමෝකෝ.

කතමෝ පණ්ණිතිපට්ඨපසසද්ධි⁴ විමෝකෝ: පඨමසස ක්කානසස⁵ පට්ඨො හො වා විපාකොවා -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායධනසමාපනතියා පට්ඨො හො වා විපාකො වා. අයං පණ්ණිතිපට්ඨපසසද්ධිවිමෝකෝ.

කතමෝ සඤ්ඤානො විමෝකෝ: වනතාරි ච ක්කානාති, වනසෙසො ච අරුපසමාපනතියො. අයං සඤ්ඤානො විමෝකෝ.

කතමෝ විසඤ්ඤානො විමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං විසඤ්ඤානො විමෝකෝ.

කතමෝ එකතනවිමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං එකතනවිමෝකෝ.

කතමෝ එකතනවිමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං එකතනවිමෝකෝ.

කතමෝ එකතනවිමෝකෝ: වනතාරෝ ච අරියමගො, වනතාරි ච සාමඤ්ඤඵලාති, තිබ්බානඤ්ඤ. අයං එකතනවිමෝකෝ.

1. රුපපට්ඨසඤ්ඤානො මජ්ඣ, සෘ, PTS 2. අරුප පට්ඨසඤ්ඤානො-මජ්ඣ, සෘ, PTS 3. නිරුමිසා³ ති ත්ඨපොඵකෙ නඤ්ඤි 4. පණ්ණිතිපට්ඨපසසද්ධි - මජ්ඣ, සෘ, PTS 5. පඨමජ්ඣානසස - සෘ, සි 1;2. PTS

කතමො නානත්තවිමොකො: චන්තාරි ච ක්කානාති, චන්සො: ච අරුපසමාපත්තියො. අයං නානත්තවිමොකො,

කතමො සංඤ්ඤවිමොකො: සීයා එකො සංඤ්ඤවිමොකො: දස සංඤ්ඤවිමොකො: හොනති, දස සංඤ්ඤවිමොකො: එකො සංඤ්ඤවිමොකො: හොති වජ්චවසෙන පරියායෙන.¹

සීයාති කපඤ්ඤ සීයා: අනිච්චානුපස්සනා ඤ්ඤාණං² නිච්චතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති³ සංඤ්ඤවිමොකො, දුක්ඛානුපස්සනා ඤ්ඤාණං සුඛතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති³ සංඤ්ඤවිමොකො, අනත්තානුපස්සනා ඤ්ඤාණං අත්තතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො, නිබ්බිදානුපස්සනා ඤ්ඤාණං නන්දියා සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො, විරාගානුපස්සනා ඤ්ඤාණං රාගතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො, නිරෝධානුපස්සනා ඤ්ඤාණං සමුදයතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො. පටිතිස්සග්ගානුපස්සනා ඤ්ඤාණං ආදානතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො, අනිමිත්තානුපස්සනා ඤ්ඤාණං නිමිත්තතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො අප්පණ්ණිතානු-පස්සනා ඤ්ඤාණං පණ්ණියා සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො, සුඤ්ඤානානුපස්සනා ඤ්ඤාණං අභිනිවේසතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො.

එවං සීයා එකො සංඤ්ඤවිමොකො: දස සංඤ්ඤවිමොකො: හොනති, දස සංඤ්ඤවිමොකො: එකො සංඤ්ඤවිමොකො: හොති වජ්චවසෙන පරියායෙන.

රූපෙ අනිච්චානුපස්සනා ඤ්ඤාණං නිච්චතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤ විමොකො -පෙ- රූපෙ සුඤ්ඤානානුපස්සනා ඤ්ඤාණං අභිනිවේසතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො. එවං සීයා එකො සංඤ්ඤ විමොකො: දස සංඤ්ඤවිමොකො: හොනති, දස සංඤ්ඤවිමොකො: එකො සංඤ්ඤවිමොකො: හොති වජ්චවසෙන පරියායෙන.

වෙදනාය -පෙ- සංඤ්ඤය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණෙ -පෙ- චක්ඛුසම් -පෙ- ජරාමරණෙ අනිච්චානුපස්සනා ඤ්ඤාණං නිච්චතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො -පෙ- ජරාමරණෙ සුඤ්ඤානානුපස්සනා ඤ්ඤාණං අභිනිවේසතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො, එවං සීයා එකො සංඤ්ඤවිමොකො: දස සංඤ්ඤවිමොකො: හොනති, දස සංඤ්ඤවිමොකො: එකො සංඤ්ඤවිමොකො: හොති වජ්චවසෙන පරියායෙන. අයං සංඤ්ඤ-විමොකො.

කතමො ඤ්ඤාණවිමොකො: සීයා එකො ඤ්ඤාණවිමොකො: දස ඤ්ඤාණවිමොකො: හොනති. දස ඤ්ඤාණවිමොකො: එකො ඤ්ඤාණවිමොකො: හොති වජ්චවසෙන පරියායෙන.¹

1 පරියායෙන සීයාති - මජ්ඣ., 2 අනිච්චානුපස්සනා ඤ්ඤාණං නිච්චතො සංඤ්ඤය මුච්චතීති සංඤ්ඤවිමොකො, අනිච්චානු-පස්සනා ඤ්ඤාණං නිච්චතො සංඤ්ඤවිමොකො, 3 විමුච්චතීති - සී 2,

සියයනි කථසද්ධි සියා: අනිච්චානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං නිච්චතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො, දුක්ඛානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං සුඛතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො. අනන්තා-නුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං අන්තතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො, නිබ්බිදානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං නන්දියා සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො, විරාගානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං රාගතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො, නිරොධානු-පසස්සනා යථාභූතං සද්දණං සමුදයතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො, පච්චිස්සග්ගානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං ආදානතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො, අනිමිත්තානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං නිමිත්තතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණ-විමොක්ඛො, අප්පණීභිතානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං පණීභියා සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො, සුඤ්ඤානානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං අනිනිවෙසතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො.

එවං සියා එකො සද්දණවිමොක්ඛො දස සද්දණවිමොක්ඛා භොන්ති, දස සද්දණවිමොක්ඛා එකො සද්දණවිමොක්ඛො භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

රූපෙ අනිච්චානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං නිච්චතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති, සද්දණවිමොක්ඛො -පෙ- රූපෙ සුඤ්ඤානානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං අනිනිවෙසතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණ-විමොක්ඛො. එවං සියා එකො සද්දණවිමොක්ඛො දස සද්දණවිමොක්ඛා භොන්ති, දස සද්දණවිමොක්ඛො එකො සද්දණවිමොක්ඛො භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණේ -පෙ- චක්ඛුසමිං -පෙ- ජරාමරණේ අනිච්චානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං නිච්චතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො -පෙ- ජරාමරණේ සුඤ්ඤානානුපසස්සනා යථාභූතං සද්දණං අනිනිවෙසතො සමමොහා අසද්දණං මුච්චතීති සද්දණවිමොක්ඛො. එවං සියා එකො සද්දණවිමොක්ඛො දස සද්දණවිමොක්ඛා භොන්ති, දස සද්දණවිමොක්ඛා එකො සද්දණවිමොක්ඛො භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන, අයං සද්දණවිමොක්ඛො.

කතමො සීතිසියා විමොක්ඛා: සියා එකො සීතිසියාවිමොක්ඛො දස සීතිසියාවිමොක්ඛා භොන්ති, දස සීතිසියාවිමොක්ඛා එකො සීතිසියා විමොක්ඛො භොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

සියාහි කථානුසාරී සියා: අනිවාර්ය පසුපස නො අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං¹ නිව්වනො: සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. දුක්ඛානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං සුඛනො: සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. අනන්තානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං අත්තනො: සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. නිබ්බදනුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං නන්දියා සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො, විරාගානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං රාගනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. තිරොධානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං සමුදයනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. පටිනිසුග්ගානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං ආදනනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. අනිමිත්තානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං නිමිත්තනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. අපඤ්චනානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං පඤ්චියා සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. සුඤ්ඤානානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං අභිනිවෙසනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො.

එවං සියා එකො සිතිසියාවිමොකො දස සිතිසියාවිමොකො හොනති, දස සිතිසියාවිමොකො එකො සිතිසියාවිමොකො හොනති වන්චුචසෙන පරියායෙන.

රූපෙ අනිවාර්ය පසුපස නො අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං නිව්වනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො, -පෙ- රූපෙ සුඤ්ඤානානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං අභිනිවෙසනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො. එවං සියා එකො සිතිසියාවිමොකො දස සිතිසියාවිමොකො හොනති, දස සිතිසියාවිමොකො එකො සිතිසියාවිමොකො හොනති වන්චුචසෙන පරියායෙන.

වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤය -පෙ- සඤ්ඤානුසාරී -පෙ- විඤ්ඤණේ -පෙ- චක්ඛුසුඛං -පෙ- ජරාමරණේ අනිවාර්ය පසුපස නො අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං නිව්වනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො -පෙ- ජරාමරණේ සුඤ්ඤානානුපසුනා අනුකරණය සිතිහාමං සදුණං අභිනිවෙසනො සන්තාපපරිලාභදර්ථා මුච්චනීති සිතිසියාවිමොකො.

එවං සියා එකො සිතිසියාවිමොකො දස සිතිසියාවිමොකො හොනති, දස සිතිසියාවිමොකො එකො සිතිසියාවිමොකො හොනති වන්චුචසෙන පරියායෙන. අයං සිතිසියාවිමොකො.

1 සිතිහාමං සදුණං - සි 1, 2

කතමෝ ක්ෂාන්තවිමෝකෝ: නෙකනිමමං ක්ෂායතීති¹ ක්ෂානං කාමච්ඡදං ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං, ක්ෂායනො² මුච්චතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ, ක්ෂාපෙනො මුච්චතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ. ක්ෂායනතීති³ ධම්මා, ක්ෂාපෙතීති කිලෙසෙ, ක්ෂානෙ⁴ ච ක්ෂාපෙ ච ජානාතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ. අඛ්‍යාපාදෙ ක්ෂායතීති¹ ක්ෂානං, ඛ්‍යාපාදං ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං, ක්ෂායනො² මුච්චතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ, ක්ෂාපෙනො මුච්චතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ. ක්ෂායනතීති³ ධම්මා' ක්ෂාපෙතීති කිලෙසෙ, ක්ෂානෙ⁴ ච ක්ෂාපෙ ච ජානාතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ ආලොකසඤ්ඤා ක්ෂායතීති ක්ෂානං, පිනමිද්ධං ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං -පෙ- අවිනෙකපො ක්ෂායතීති ක්ෂානං, උද්ධච්චං ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං -පෙ- ධම්මච්චන්දනං ක්ෂායතීති ක්ෂානං, විචිකිච්ඡං ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං -පෙ- ඤ්ඤා ක්ෂායතීති ක්ෂානං, අවිජ්ජං ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං, -පෙ- පාමොජ්ජං ක්ෂායතීති ක්ෂානං, අරතීං ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං -පෙ- පඨමං ක්ෂානං, ක්ෂායතීති ක්ෂානං, නීවරණෙ¹ ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං -පෙ- අරභතනමග්ගො ක්ෂායතීති ක්ෂානං, සබ්බකිලෙසෙ ක්ෂාපෙතීති ක්ෂානං, ක්ෂායනො මුච්චතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ, ක්ෂාපෙනො මුච්චතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ. ක්ෂායනතීති ධම්මා, ක්ෂාපෙතීති කිලෙසෙ, ක්ෂානෙ ච ක්ෂාපෙ ච ජානාතීති ක්ෂාන්තවිමෝකෝ. අයං ක්ෂාන්තවිමෝකෝ.

කතමෝ අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ: සිය ඵකො අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ දස අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ ගොනති, දස අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ ඵකො අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ ගොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

සියාති කථංකද සියා: අනිච්චානුපසස්සනා ඤ්ඤා නිච්චතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. දුක්ඛානුපසස්සනා ඤ්ඤා සුඛතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. අනත්තානුපසස්සනා ඤ්ඤා අත්තතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. නිබ්බිදානුපසස්සනා ඤ්ඤා නන්දියා උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. විරාගානුපසස්සනා ඤ්ඤා රාගතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. නිරොධානුපසස්සනා ඤ්ඤා සමුදයතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. පටිනිසංගානුපසස්සනා ඤ්ඤා ආදානතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. අනිමිත්තානුපසස්සනා ඤ්ඤා නිමිත්තතො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. අපචණ්ඨිතානුපසස්සනා ඤ්ඤා පචණ්ඨියා උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ. සුඤ්ඤානානුපසස්සනා ඤ්ඤා අහිතිවෙසගො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ.

ඵචං සිය ඵකො අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ දස අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ ගොනති, දස අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ ඵකො අනුපාදවිතනස්ස විමෝකෝ ගොති චන්ද්‍රවසෙන පරියායෙන.

1. ජායතීති - සො, පු. 2. ජායනො - සො 3. ජායනතීති - සො 4. ජානෙ - සො 5. නීවරණං - සො.

රූපෙ අනිච්චානුපසංයනා ඤාණං නිවචනො උපාදනා මුච්චතීති අනු-
පාදවිත්තසං විමොක්ඛො. -පෙ- රූපෙ සුඤ්ඤානානුපසංයනා ඤාණං
අභිනිවෙසනො උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො. එවං
සියා එකො අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො දස අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො
භොනති, දස අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො එකො අනුපාදවිත්තසං
විමොක්ඛො භොති චන්ද්‍රවසෙන පරිසංසෙන.

වෙදනාය -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණේ -පෙ-
චක්ඛුසමිං -පෙ- ජරාමරණේ සුඤ්ඤානානුපසංයනා ඤාණං අභිනිවෙසනො
උපාදනා මුච්චතීති අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො. එවං සියා එකො
අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො දස අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො භොනති,
දස අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො එකො අනුපාදවිත්තසං විමොක්ඛො භොති
චන්ද්‍රවසෙන පරිසංසෙන.

අනිච්චානුපසංයනා ඤාණං කතීනුපාදනෙහි¹ මුච්චති. දුක්ඛානුපසංයනා
ඤාණං කතීනුපාදනෙහි මුච්චති. අනත්තානුපසංයනා ඤාණං කතීනුපාදනෙහි
මුච්චති. නිබ්බිදනුපසංයනා ඤාණං -පෙ- විරාගානුපසංයනා ඤාණං -පෙ-
නිරෝධානුපසංයනා ඤාණං -පෙ- පටිනිස්සග්ගානුපසංයනා ඤාණං -පෙ-
අනිමිත්තානුපසංයනා ඤාණං -පෙ- අප්පණීතිනානුපසංයනා ඤාණං -පෙ-
සුඤ්ඤානානුපසංයනා ඤාණං කතීනුපාදනෙහි මුච්චතීති.

අනිච්චානුපසංයනා ඤාණං තීනුපාදනෙහි මුච්චති, දුක්ඛානුපසංයනා
ඤාණං එකුපාදනා² මුච්චති, අනත්තානුපසංයනා ඤාණං තීනුපාදනෙහි
මුච්චති, නිබ්බිදනුපසංයනා ඤාණං එකුපාදනා මුච්චති, විරාගානුපසංයනා
ඤාණං එකුපාදනා මුච්චති, නිරෝධානුපසංයනා ඤාණං චතුනුපාදනෙහි
මුච්චති, පටිනිස්සග්ගානුපසංයනා ඤාණං චතුනුපාදනෙහි මුච්චති, අනිමිත්තානු-
පසංයනා ඤාණං තීනුපාදනෙහි මුච්චති, අප්පණීතිනානුපසංයනා ඤාණං
එකුපාදනා මුච්චති, සුඤ්ඤානානුපසංයනා ඤාණං තීනුපාදනෙහි මුච්චති.

අනිච්චානුපසංයනා ඤාණං කතමෙහි තීනුපාදනෙහි මුච්චති දිඋච්චපාදනා
සීලබ්බතුපාදනා³ අත්තවාදුපාදනා. අනිච්චානුපසංයනා ඤාණං ඉමෙහි
තීනුපාදනෙහි මුච්චති.

දුක්ඛානුපසංයනා ඤාණං කතමා එකුපාදනා මුච්චති: කාමුපාදනා.
දුක්ඛානුපසංයනා ඤාණං ඉදං එකුපාදනා⁴ මුච්චති.

අනත්තානුපසංයනා ඤාණං කතමෙහි තීනුපාදනෙහි මුච්චති: දිඋච්චපා-
දනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාදුපාදනා. අනත්තානුපසංයනා ඤාණං ඉමෙහි
තීනුපාදනෙහි මුච්චති.

නිබ්බිදනුපසංයනා ඤාණං කතමා එකුපාදනා මුච්චති: කාමුපාදනා.
නිබ්බිදනුපසංයනා ඤාණං ඉදං එකුපාදනා මුච්චති.

විරාගානුපසංයනා ඤාණං කතමා එකුපාදනා මුච්චති: කාමුපාදනා.
විරාගානුපසංයනා ඤාණං ඉදං එකුපාදනා මුච්චති.

1 කතීනු පාදනෙහි - මජ්ඣිම, සෘණා
2 එකුපාදනා - මජ්ඣිම, සෘණා,
3 සීලබ්බතුපාදනා - මජ්ඣිම, සෘණා
4 ඉතොපාදනා - සෘණා ඉමා එකුපාදනා - සී 1, ඉමං එකුපාදනා - PTS,

නිරොධානුපසංඝනා සද්දණං කතමෙහි චතුහුපාදනෙහි මුළුවනි කාමු-
පාදනා දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාදුපාදනා. නිරොධානුපසංඝනා
සද්දණං ඉමෙහි චතුහුපාදනෙහි මුළුවනි.

පටිනිසංග්ගානුපසංඝනා සද්දණං කතමෙහි චතුහුපාදනෙහි මුළුවනි:
කාමුපාදනා දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාදුපාදනා. පටිනිසංග්ගානු-
පසංඝනා සද්දණං ඉමෙහි චතුහුපාදනෙහි මුළුවනි.

අනිමිත්තානුපසංඝනා සද්දණං කතමෙහි තීහුපාදනෙහි මුළුවනි: දිට්ඨි-
පාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාදුපාදනා. අනිමිත්තානුපසංඝනා සද්දණං
ඉමෙහි තීහුපාදනෙහි මුළුවනි

අප්පණීතිතානුපසංඝනා සද්දණං කතමා එකුපාදනා මුළුවනි: කාමු-
පාදනා. අප්පණීතිතානුපසංඝනා සද්දණං ඉදං එකුපාදනා මුළුවනි.

සුඤ්ඤානානුපසංඝනා සද්දණං කතමෙහි තීහුපාදනෙහි මුළුවනි: දිට්ඨි-
පාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාදුපාදනා. සුඤ්ඤානානුපසංඝනා සද්දණං
ඉමෙහි තීහුපාදනෙහි මුළුවනි.

යඤ්ච අනිච්චානුපසංඝනා සද්දණං, යඤ්ච අත්තනානුපසංඝනා සද්දණං,
යඤ්ච අනිමිත්තානුපසංඝනා සද්දණං, යඤ්ච සුඤ්ඤානානුපසංඝනා සද්දණං,
ඉමානි චතොරි සද්දණානි තීහුපාදනෙහි මුළුවනති: දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතු-
පාදනා අත්තවාදුපාදනා. යඤ්ච දුක්ඛානුපසංඝනා සද්දණං, යඤ්ච නිබ්බිදුහු-
පසංඝනා සද්දණං, යඤ්ච විරාගානුපසංඝනා සද්දණං, යඤ්ච අප්පණීතිතානු-
පසංඝනා සද්දණං, ඉමානි චතොරි සද්දණානි එකුපාදනා මුළුවනති: කාමු-
පාදනා. යඤ්ච නිරොධානුපසංඝනා සද්දණං, යඤ්ච පටිනිසංග්ගානුපසංඝනා
සද්දණං, ඉමානි ද්වේ සද්දණානි චතුහුපාදනෙහි මුළුවනති: කාමුපාදනා
දිට්ඨිපාදනා සීලබ්බතුපාදනා අත්තවාදුපාදනා. අයං අනුපාදා¹ විතකසංඝ
විමොක්ඛො.

විමොක්ඛකථාය පටිමඝනාණවාරං.²

නිණ්ඤා පනිමානි විමොක්ඛමුඛානි, ලොකනියොනාය සංවහනනති:
සබ්බසංඛාරෙ පරිචේදපරිච්චුමතො³ සමනුපසංඝනාය අනිමිත්තාය ච
ධාතුඥා විතකසමපකිඤ්ඤානාය, සබ්බසංඛාරෙසු මනොසමුතොත්ථනාය
අප්පණීතිතාය ච ධාතුඥා විතකසමපකිඤ්ඤානාය, සබ්බධිමේම පරතො
සමනුපසංඝනාය, සුඤ්ඤානාය ච ධාතුඥා විතකසමපකිඤ්ඤානාය ඉමානි
නිණ්ඤා විමොක්ඛමුඛානි ලොකනියොනාය සංවහනනති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො කථං සංඛාරා උපට්ඨහනති,⁴ දුක්ඛතො
මනසිකරොතො කථං සංඛාරා උපට්ඨහනති. අනත්තතො මනසිකරොතො
කථං සංඛාරා උපට්ඨහනති: අනිච්චතො මනසිකරොතො ඛයතො සංඛාරා
උපට්ඨහනති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො භයතො සංඛාරා උපට්ඨහනති,
අනත්තතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤාතො සංඛාරා උපට්ඨහනති.

1 අනුපාදය - සී 1,
2 පටිමඝනාණවාරං-මජ්ඣ, පටිමඝනාණවාරං - ඥා 9 PTS,
3 පරිච්චුමතො ඥා, පරිච්චිතො - PTS
4 උපට්ඨනති - මජ්ඣ, සෞ

අතිවචනෝ මනසිකරෝනෝ කිංඛනුලෝ විතනෝ හොති, දුක්ඛනෝ මනසිකරෝනෝ කිංඛනුලෝ විතනෝ හොති, අනන්තනෝ මනසිකරෝනෝ කිංඛනුලෝ විතනෝ හොති; අතිවචනෝ මනසිකරෝනෝ අධිමොක්ඛනුලෝ විතනෝ හොති, දුක්ඛනෝ මනසිකරෝනෝ පසුසද්ධිනුලෝ විතනෝ හොති, අනන්තනෝ මනසිකරෝනෝ වෙදනුලෝ විතනෝ හොති.

අතිවචනෝ මනසිකරෝනෝ අධිමොක්ඛනුලෝ කතමිඤ්ඤියං පටිලහති, දුක්ඛනෝ මනසිකරෝනෝ පසුසද්ධිනුලෝ කතමිඤ්ඤියං පටිලහති, අනන්තනෝ මනසිකරෝනෝ වෙදනුලෝ කතමිඤ්ඤියං පටිලහති; අතිවචනෝ මනසිකරෝනෝ අධිමොක්ඛනුලෝ සද්ධිඤ්ඤියං පටිලහති, දුක්ඛනෝ මනසිකරෝනෝ පසුසද්ධිනුලෝ සමාධිඤ්ඤියං පටිලහති, අනන්තනෝ මනසිකරෝනෝ වෙදනුලෝ පඤ්ඤිඤ්ඤියං පටිලහති.

අතිවචනෝ මනසිකරෝනෝ අධිමොක්ඛනුලස්ස කතමිඤ්ඤියං ආධිපතෙය්‍යං හොති, භාවනාය කතීඤ්ඤියාති තදනුයාති¹ හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, කෙනටෙය්‍යන භාවනා, කො භාවෙති:

දුක්ඛනෝ මනසිකරෝනෝ පසුසද්ධිනුලස්ස කතමිඤ්ඤියං ආධිපතෙය්‍යං හොති, භාවනාය කතීඤ්ඤියාති තදනුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, කෙනටෙය්‍යන භාවනා, කො භාවෙති:

අනන්තනෝ මනසිකරෝනෝ වෙදනුලස්ස කතමිඤ්ඤියං ආධිපතෙය්‍යං හොති, භාවනාය කතීඤ්ඤියා තදනුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, කෙනටෙය්‍යන භාවනා, කො භාවෙති:

අතිවචනෝ මනසිකරෝනෝ අධිමොක්ඛනුලස්ස සද්ධිඤ්ඤියං ආධිපතෙය්‍යං හොති, භාවනාය චන්තාරිඤ්ඤියාති තදනුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, එකරසටෙය්‍යන භාවනා, යො සමොපටිපනො සො භාවෙති, නත්ථි මිච්ඡාපටිපනස්ස ඉඤ්ඤියභාවනා.

දුක්ඛනෝ මනසිකරෝනෝ පසුසද්ධිනුලස්ස සමාධිඤ්ඤියං ආධිපතෙය්‍යං හොති, භාවනාය චන්තාරිඤ්ඤියාති තදනුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපසුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, එකරසටෙය්‍යන භාවනා, යො සමොපටිපනො සො භාවෙති, නත්ථි මිච්ඡාපටිපනස්ස ඉඤ්ඤියභාවනා.

1. තදනුයා - මජ්ඣ, ෧,

අනත්තතො මනසිකරොතො වෙදබහුලස්ස පඤ්ඤිඤ්ඤියං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, භාවනාය චතතාරිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමපයුත්ත-
 පච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, එකරසධෙය්‍යන භාවනා, යො සමමා-
 පටිපනො සො භාවෙති, නත්ති මිච්ඡාපටිපත්තස්ස ඉඤ්ඤිඤ්ඤියාචනා.

අතිච්චතො මනසිකරොතො අබිමොක්ඛබහුලස්ස කතමිඤ්ඤියං ආබි-
 පතෙය්‍යං හොති, භාවනාය කතිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාත-
 පච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති,
 සමපයුත්තපච්චයා හොනති, පටිවෙධකාලෙ කතමිඤ්ඤියං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, පටිවෙධාය කතිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමප-
 යුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, කෙනධෙය්‍යන භාවනා,
 කෙනධෙය්‍යන පටිවෙධො:

දුක්ඛතො මනසිකරොතො පස්සද්ධිබහුලස්ස කතමිඤ්ඤියං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, භාවනාය කතිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමප-
 යුත්තපච්චයා හොනති, පටිවෙධකාලෙ කතමිඤ්ඤියං ආබිපතෙය්‍යං හොති,
 පටිවෙධාය කතිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති,
 අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමපයුත්තපච්චයා
 හොනති, එකරසා හොනති, කෙනධෙය්‍යන භාවනා, කෙනධෙය්‍යන පටිවෙධො:

අනත්තතො මනසිකරොතො වෙදබහුලස්ස කතමිඤ්ඤියං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, භාවනාය කතිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමප-
 යුත්තපච්චයා හොනති, පටිවෙධකාලෙ කතමිඤ්ඤියං ආබිපතෙය්‍යං හොති,
 පටිවෙධාය කතිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති,
 අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමපයුත්තපච්චයා
 හොනති, එකරසා හොනති, කෙනධෙය්‍යන භාවනා, කෙනධෙය්‍යන පටිවෙධො:

අතිච්චතො මනසිකරොතො අබිමොක්ඛබහුලස්ස සද්ධිඤ්ඤියං ආබි-
 පතෙය්‍යං හොති, භාවනාය චතතාරිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාත-
 පච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති,
 සමපයුත්තපච්චයා හොනති, පටිවෙධකාලෙ පඤ්ඤිඤ්ඤියං ආබිපතෙය්‍යං
 හොති, පටිවෙධාය චතතාරිඤ්ඤියාති තදකුයාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිස්සයපච්චයා හොනති, සමප-
 යුත්තපච්චයා හොනති, එකරසා හොනති, එකරසධෙය්‍යන භාවනා, දස්ස-
 නධෙය්‍යන පටිවෙධො. එවං පටිච්ඡේදනොපි භාවෙති, භාවෙනොතොපි
 පටිච්ඡේදනං.

දුක්ඛතො මනසිකරොතො පසුඤ්චිනුලසා සමාධිනිදියං ආධිපතෙයාං
 හොති, භාවනාය චතතාරිනිදියාති තදනායාති හොනති, සහජාතපච්චයා-
 හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමප-
 යුතතපච්චයා හොනති, පටිවේධකාලෙ පඤ්ඤානිදියං ආධිපතෙයාං හොති,
 පටිවේධාය චතතාරිනිදියාති තදනායාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති,
 අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපයුතතපච්චයා
 හොනති, එකරසා හොනති, එකරසට්ඨෙන භාවනා, දසසනට්ඨෙන පටි-
 වේධො, එවං පටිච්ඡිකිනොතොපි භාවෙති, භාවෙතොතොපි පටිච්ඡිකිති.

අනත්තතො මනසිකරොතො වෙදබහුලසා පඤ්ඤානිදියං ආධිපතෙයාං
 හොති, භාවනාය චතතාරිනිදියාති තදනායාති හොනති, සහජාතපච්චයා
 හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමප-
 යුතතපච්චයා හොනති, පටිවේධකාලෙ¹, පඤ්ඤානිදියං ආධිපතෙයාං හොති,
 පටිවේධාය චතතාරිනිදියාති තදනායාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති,
 අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපයුතතපච්චයා
 හොනති, එකරසා හොනති, එකරසට්ඨෙන භාවනා, දසසනට්ඨෙන
 පටිවේධො, එවං පටිච්ඡිකිනොතොපි භාවෙති, භාවෙතොතොපි පටිච්ඡිකිති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො කතමිනිදියං අධිමත්තං හොති, කත-
 මිනිදියසා අධිමත්තතො සද්ධාවිමුචොතො² හොති. දුක්ඛතො මනසිකරොතො
 කතමිනිදියං අධිමත්තං හොති, කතමිනිදියසා අධිමත්තතො කායසකඛි³
 හොති. අනත්තතො මනසිකරොතො කතමිනිදියං අධිමත්තං හොති,
 කතමිනිදියසා අධිමත්තතො දිට්ඨිපපතො හොති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො සද්ධානිදියං අධිමත්තං හොති, සද්ධානිදියසා
 අධිමත්තතො සද්ධාවිමුචොතො,² හොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො සමා-
 ධිනිදියං අධිමත්තං හොති, සමාධිනිදියසා අධිමත්තතො කායසකඛි හොති,
 අනත්තතො මනසිකරොතො පඤ්ඤානිදියං අධිමත්තං හොති, පඤ්ඤානි-
 යසා අධිමත්තතො දිට්ඨිපපතො හොති.

‘සද්දහනො විමුචොතො’ති⁴ සද්ධාවිමුචොතො,² චුට්ඨානා සච්ඡිකතො’ති⁵
 කායසකඛි, ‘දිට්ඨානා පනො’ති දිට්ඨිපපතො, සද්දහනො විමුචවති’ති⁶
 සද්ධාවිමුචොතො,² ‘කිංචනඵසං පඵමං චුච්චති, පච්ඡ, තිරොධං නිබ්බානං
 සච්ඡිකරොති’ති කායසකඛි, ‘දුක්ඛා සඛිංරා, සුඛො නිරොධො’ති ඤානං.⁷
 හොති දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵසසිතං පඤ්ඤායා’ති දිට්ඨිපපතො.

යො වායං පුග්ගලො සද්ධාවිමුචොතො, යො ච කායසකඛි, යො ච
 දිට්ඨිපපතො, සියා ඉමෙ තයො පුග්ගලා සද්ධාවිමුචොතොපි කායසකඛිපි
 දිට්ඨිපපතොපි වනුච්චෙතෙ පරියායෙන.⁸

1. පටිවේධකාලෙපි - මජ්ඣ. 2. සද්ධාවිමුචොතො - සො 3. කායසකඛි - සො
 4. අභිමුචොතො - සො. 5. සච්ඡිකරොති - සො. PTS.
 6. අභිමුචවති - සො. 7. ඤානං - සො.
 8. පරියායෙන සියදාති - මජ්ඣ.

සියානි කථකුඩ සියා. අනිච්චතො මනසිකරොතො සද්ධිනිද්දියං අබි-
මනනං හොති, සද්ධිනිද්දියං අබිමනනනනා සද්ධාවිමුච්චෙනා හොති, දුකඛනො
මනසිකරොතො සද්ධිනිද්දියං අබිමනනං හොති, සද්ධිනිද්දියං අබිමනනනනා
සද්ධාවිමුච්චෙනා හොති, අනතනනො මනසිකරොතො සද්ධිනිද්දියං අබිමනනං
හොති, සද්ධිනිද්දියං අබිමනනනනා සද්ධාවිමුච්චෙනා හොති, එවං ඉමෙ තයො
පුගගලා සද්ධිනිද්දියං වසෙන සද්ධාවිමුච්චනා.

දුකඛනො මනසිකරොතො සමාධිනිද්දියං අබිමනනං හොති, සමාධිනිද්දි-
යං අබිමනනනනා කායසකඛි හොති, අනතනනො මනසිකරොතො
සමාධිනිද්දියං අබිමනනං හොති, සමාධිනිද්දියං අබිමනනනනා කායසකඛි
හොති, අනිච්චතො මනසිකරොතො සමාධිනිද්දියං අබිමනනං හොති,
සමාධිනිද්දියං අබිමනනනනා කායසකඛි හොති, එවං ඉමෙ තයො පුගගලා
සමාධිනිද්දියං වසෙන කායසකඛි.

අනතනනො මනසිකරොතො පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනං හොති,
පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනනනා දිට්ඨිප්පභෙනා හොති. අනිච්චතො මනසි-
කරොතො පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනං හොති, පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනනනා
දිට්ඨිප්පභෙනා හොති, දුකඛනො මනසිකරොතො පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනං
හොති, පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනනනා දිට්ඨිප්පභෙනා හොති. එවං ඉමෙ
තයො පුගගලා පඤ්ඤානිද්දියං වසෙන දිට්ඨිප්පභනා.

යො වායං පුගගලො සද්ධාවිමුච්චෙනා, යො ච කායසකඛි, යො ච
දිට්ඨිප්පභෙනා, එවං සියා ඉමෙ තයො පුගගලා සද්ධාවිමුච්චනාපි නාය-
සකඛිපි දිට්ඨිප්පභනාපි වනුච්චසෙන පරියායෙන.

යො වායං පුගගලො සද්ධාවිමුච්චෙනා, යො ච කායසකඛි, යො ච
දිට්ඨිප්පභෙනා, සියා ඉමෙ තයො පුගගලා අඤ්ඤා යෙව සද්ධාවිමුච්චෙනා,
අඤ්ඤා කායසකඛි, අඤ්ඤා දිට්ඨිප්පභෙනා.

සියානි කථකුඩ සියා. අනිච්චතො මනසිකරොතො සද්ධිනිද්දියං අබි-
මනනං හොති, සද්ධිනිද්දියං අබිමනනනනා සද්ධාවිමුච්චෙනා හොති, දුකඛනො
මනසිකරොතො සමාධිනිද්දියං අබිමනනං හොති, සමාධිනිද්දියං අබිමනනනනා
කායසකඛි හොති. අනතනනො මනසිකරොතො පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනං
හොති, පඤ්ඤානිද්දියං අබිමනනනනා දිට්ඨිප්පභෙනා හොති.

යො වායං පුගගලො සද්ධාවිමුච්චෙනා, යො ච කායසකඛි, යො ච
දිට්ඨිප්පභෙනා, එවං සියා ඉමෙ තයො පුගගලා සද්ධාවිමුච්චනාපි නාය-
සකඛිපි දිට්ඨිප්පභනාපි වනුච්චසෙන පරියායෙන, අඤ්ඤා යෙව සද්ධාවි-
මුච්චෙනා අඤ්ඤා කායසකඛි, අඤ්ඤා දිට්ඨිප්පභෙනා.

අනිච්චතො මනසිකරොතො සද්ධිනිද්දියං අබිමනනං හොති, සද්ධිනිද්දියං
අබිමනනනනා සොනාපභනිමගනං පටිලහනි, තෙන වුච්චති සද්ධානුසාරි.
වනනාරිනිද්දියානි තදනුයානි හොනති, සහජානපච්චයා හොනති, අඤ්ඤා-
මඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසසයපච්චයා හොනති, සමපසුගනපච්චයා හොනති,
සද්ධිනිද්දියං වසෙන චතුරතං ඉනුයානා භාවනා හොති. යෙ හි තෙච්ච
සද්ධිනිද්දියං වසෙන සොනාපභනිමගනං පටිලහනති, සබ්බෙ තෙ සද්ධානු-
සාරිනො.

අතිවචනො මනසිකරොතො සද්ධිනිසං අබිමනනං හොති, සද්ධිනිසං අබිමනනතො සොතාපනතිඵලං සච්ඡිකතං හොති, තෙන ට්‍රිවචනි සද්ධාච්චුතො: චතතාරිනිසං තදකියාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, සමප- යුතතපච්චයා හොනති, සද්ධිනිසංසං වසෙන චතතාරිනිසං හාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙච්චි සද්ධිනිසංසං වසෙන සොතාපනතිඵලං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ සද්ධාච්චුතො.

අතිවචනො මනසිකරොතො සද්ධිනිසං අබිමනනං හොති, සද්ධිනිසං අබිමනනතො සකදගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- සකදගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- අනාගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අරහතමග්ගං පටිලහති -පෙ- අරහතනං.¹ සච්ඡිකතං හොති, තෙන ට්‍රිවචනි සද්ධාච්චුතො, චතතාරිනිසං තදකියාති හොනති -පෙ- සමපයුතතපච්චයා හොනති, සද්ධිනිසංසං වසෙන චතතාරිනිසං හාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙච්චි සද්ධිනිසංසං වසෙන අරහතනං සච්ඡිකතා² සබ්බෙ තෙ සද්ධාච්චුතො.

දුකඛනො මනසිකරොතො සමාධිනිසං අබිමනනං හොති, සමාධිනිසං අබිමනනතො සොතාපනතිමග්ගං පටිලහති, තෙන ට්‍රිවචනි කාය- සකඛි; චතතාරිනිසං තදකියාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, සමපයුතතපච්චයා හොනති, සමාධිනිසංසං වසෙන චතුතනං ඉන්ද්‍රියානං භාවනා හොති, යෙ හි කෙච්චි සමාධිනිසංසං වසෙන සොතාපනතිමග්ගං පටිලහනති, සබ්බෙ තෙ කායසකඛි.

දුකඛනො මනසිකරොතො සමාධිනිසං අබිමනනං හොති, සමාධිනිසං අබිමනනතො සොතාපනතිඵලං සච්ඡිකතං හොති පෙ- සකදගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- සකදගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- අනාගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අරහතමග්ගං පටිලහති -පෙ- අරහතනං සච්ඡිකතං හොති, තෙන ට්‍රිවචනි කායසකඛි; චතතාරිනිසං තදකියාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, සමපයුතතපච්චයා සමාධිනිසංසං වසෙන චතතාරිනිසං හාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙච්චි සමාධිනිසංසං වසෙන අරහතනං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ කායසකඛි,

අනවනතො මනසිකරොතො පඤ්ඤිනිසං අබිමනනං හොති, පඤ්ඤිනිසං අබිමනනතො සොතාපනති මග්ගං පටිලහති, තෙන ට්‍රිවචනි ධම්මානුසාරි; චතතාරිනිසං තදකියාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, සමප- යුතතපච්චයා හොනති; පඤ්ඤිනිසංසං වසෙන චතුතනං ඉන්ද්‍රියානං භාවනා හොති, යෙ හි කෙච්චි පඤ්ඤිනිසංසං වසෙන සොතාපනතිමග්ගං පටිලහනති සබ්බෙ තෙ ධම්මානුසාරිතො.

1. අරහතනඵලං - සො PTS,
2. සච්ඡිකතං - ඉජ්ඣ.

අනන්තතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාදියං අබිමන්තං හොති, පඤ්ඤාදියං අබිමන්තන්තා සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකතං හොති; තෙන චූළිචති දිට්ඨිපාහෙනා: චත්තාරිද්දියාති තදඤ්ඤාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, සමප-
 යුත්තපච්චයා හොනති, පඤ්ඤාදියං වසෙන චත්තාරිද්දියාති භාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙච්චි පඤ්ඤාදියං වසෙන සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ දිට්ඨිපපත්තා.

අනන්තතො මනසිකරොතො පඤ්ඤාදියං අබිමන්තං හොති, පඤ්ඤාදියං අබිමන්තන්තා සකදගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- සකදගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අනාගාමිමග්ගං පටිලහති -පෙ- අනාගාමිඵලං සච්ඡිකතං හොති -පෙ- අරහත්තමග්ගං පටිලහති -පෙ- අරහත්තං සච්ඡිකතා හොති, තෙන චූළිචති දිට්ඨිපාහෙනා; චත්තාරිද්දියාති තදඤ්ඤාති හොනති, සහජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසංසපච්චයා හොනති, සමපයුත්තපච්චයා හොනති, පඤ්ඤාදියං වසෙන චත්තාරිද්දියාති භාවිතාති හොනති සුභාවිතාති, යෙ හි කෙච්චි පඤ්ඤාදියං වසෙන අරහත්තං සච්ඡිකතා, සබ්බෙ තෙ දිට්ඨිපපත්තා.

යෙ හි කෙච්චි නෙකමමං¹, භාවිතා වා භාවෙනති වා භාවිසුන්ති වා, අබිගතා වා අබිගච්ඡන්ති වා අබිගමිසුන්ති වා, පත්තා වා පාපුණන්ති වා පාපුණිසුන්ති වා, පටිලඤා වා පටිලහන්ති වා පටිලහිසුන්ති වා පටිච්ඡිදා වා පටිච්ඡන්ති වා පටිච්ඡන්තිසුන්ති වා, සච්ඡිකතා වා සච්ඡිකරොන්ති වා සච්ඡිකරිසුන්ති වා, ඵසසිතා වා ඵසුන්ති වා ඵසසිසුන්ති වා, වසිපපත්තා වා පාපුණන්ති වා පාපුණිසුන්ති වා, පාරම්පත්තා වා පාපුණන්ති වා පාපුණිසුන්ති වා, වෙසාරජ්ජපපත්තා වා පාපුණන්ති වා පාපුණිසුන්ති වා, සබ්බෙ තෙ සද්ධිදියං වසෙන සද්ධාවිච්ඡිත්තා,² සමාධිදියං වසෙන කායසකඛි, පඤ්ඤාදියං වසෙන දිට්ඨිපපත්තා.

යෙ හි කෙච්චි අබ්භාපාදං -පෙ- ආලොකසඤ්ඤාං -පෙ- අවිනෙඛපං -පෙ- ධම්මවච්ඡාදං -පෙ- ඤ්ඤාං -පෙ- පාමොජ්ජං³ -පෙ- පඨමං ක්ඛානං⁴ -පෙ- දුතියං ක්ඛානං -පෙ- තතියං ක්ඛානං -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං -පෙ- ආකාසානඤ්ඤා-
 යනනසමාපත්තිං -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්ඤායනනසමාපත්තිං -පෙ- ආකීඤ්ඤාඤ්ඤා-
 යනනසමාපත්තිං -පෙ- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපත්තිං -පෙ- අතිවිවාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- දුක්ඛාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- අනන්තාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- නිබ්බිදාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- විරාගාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- නිරොධාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- පටිතිසුඤ්ඤාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- බයාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- වයාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- විපරි-
 නාමාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- අතිමිත්තාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- අපඤ්ඤිතාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- සුඤ්ඤානාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- අබිපඤ්ඤාධම්මවිපසුන්තං -පෙ- ඥානාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- ආදීනවාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- පටිසම්ඛාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- විච්චනාක්ඛුපසුන්තං -පෙ- සොතාපත්තිමග්ගං -පෙ- සකදගාමිමග්ගං -පෙ- අනාගාමිමග්ගං -පෙ- අරහත්තමග්ගං -පෙ- යෙ හි කෙච්චි චත්තාරො සති පට්ඨානෙ-පෙ- චත්තාරො සම්මප්පධානෙ -පෙ- චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ -පෙ- පඤ්ඤාදියාති -පෙ- පඤ්ඤා ඛලාති -පෙ- සත්තා බොජ්ඣබ්බන්තං -පෙ- අරියං අට්ඨබ්බිකං මග්ගං -පෙ- යෙ හි කෙච්චි අට්ඨ විමෝකනි භාවිතා වා භාවෙනති වා භාවිසුන්ති වා, අබිගතා වා අබිගච්ඡන්ති වා අබිගමිසුන්ති වා,

1. නිකමමං - සී1, 2. සද්ධාවිච්ඡිත්තා - ස3,
 3. පාමුජ්ජං - ස3, 4. පඨමජ්ඣානං - ස3, PTS.

පතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, පටිලද්ධා වා පටිලහනනි වා පටිලභ්ණනනි වා, පටිවිද්ධා වා පටිවිජ්ඣනනි වා පටිවිජ්ඣණියනනි වා, සච්ඡිකතා වා සච්ඡිකරොනනි වා සච්ඡිකරියනනි වා, එසසිතා වා එසසනනි වා එසසියනනි වා, වසිපපතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, පාරමිපපතතා වා පපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, වෙසාරජ්ජපපතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤියසු වසෙන සද්ධා-විමුක්තා, සමාධිඤ්ඤියසු වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤියසු වසෙන දිට්ඨිපපතතා.

යෙ හි කෙවි චතසො පරිසමන්ද්‍ර පතතා වා පාපුණ්ණනි පාපුණ්ණියනනි වා -පෙ- සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤියසු වසෙන සද්ධා-විමුක්තා, සමාධිඤ්ඤියසු වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤියසු වසෙන දිට්ඨිපපතතා.

යෙ හි කෙවි තිසො විජ්ජා පටිවිද්ධා වා පටිවිජ්ඣනනි වා පටි-විජ්ඣණියනනි වා, -පෙ- සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤියසු වසෙන සද්ධා-විමුක්තා සමාධිඤ්ඤියසු වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤියසු වසෙන දිට්ඨිපපතතා.

යෙ හි කෙවි තිසො සිකධා සිකිතා වා සිකනනනි වා සිකිණියනනි වා සච්ඡිකතා වා සච්ඡිකරොනනි වා සච්ඡිකරියනනි වා, එසසිතා වා එසසනනි වා එසසියනනි වා, වසිපපතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, පාරමිපපතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, වෙසාරජ්ජපපතතා වා පාපුණ්ණනි වා පාපුණ්ණියනනි වා, සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤියසු වසෙන සද්ධා-විමුක්තා, සමාධිඤ්ඤියසු වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤියසු වසෙන දිට්ඨිපපතතා.

යෙ හි කෙවි දුකං පරිජානනති -පෙ- සමුදයං පජ්ඣනති -පෙ- නිරෝධං සච්ඡිකරොනනි -පෙ- මග්ගං භාවෙනති, සබ්බෙ තෙ සද්ධිඤ්ඤියසු වසෙන සද්ධා-විමුක්තා, සමාධිඤ්ඤියසු වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤියසු වසෙන දිට්ඨිපපතතා.

කතිභාකාරෙහි සච්චපටිච්චෙධො භොති. කතිභාකාරෙහි සච්චාති පටි-විජ්ඣනි: චතුභාකාරෙහි සච්චපටිච්චෙධො භොති, චතුභාකාරෙහි සච්චාති පටිවිජ්ඣනි. දුකසච්චං පරිඤ්ඤා පටිච්චෙධං පටිවිජ්ඣනි, සමුදයසච්චං පභානපටිච්චෙධං පටිවිජ්ඣනි, නිරෝධසච්චං සච්ඡිකරියාපටිච්චෙධං පටි-විජ්ඣනි, මග්ගසච්චං භාවනාපටිච්චෙධං පටිවිජ්ඣනි. ඉමෙහි චතුභා-කාරෙහි සච්චපටිච්චෙධො භොති, ඉමෙහි චතුභාකාරෙහි සච්චාති පටිවිජ්ඣනො සද්ධිඤ්ඤියසු වසෙන සද්ධා-විමුක්තො, සමාධිඤ්ඤියසු වසෙන කායසකි, පඤ්ඤාඤ්ඤියසු වසෙන දිට්ඨිපපතො.

කනිහාකාරෙහි සච්චපරිච්චෙධො හොති. කනිහාකාරෙහි සච්චානි පරි-
 විජ්ඣති. නවහාකාරෙහි සච්චපරිච්චෙධො හොති, නවහාකාරෙහි සච්චානි
 පරිවිජ්ඣති: දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤාපරිච්චෙධං පරිවිජ්ඣති, සමුදයසච්චං
 පහානපරිච්චෙධං පරිවිජ්ඣති, නිරෝධසච්චං සච්චිකිරියාපරිච්චෙධං පරි-
 විජ්ඣති, මග්ගසච්චං භාවනාපරිච්චෙධං පරිවිජ්ඣති, අභිඤ්ඤාපරිච්චෙධො ච
 සබ්බධම්මානං, පරිඤ්ඤාපරිච්චෙධො ච සබ්බසංකාරානං, පහානපරිච්චෙධො ච
 සබ්බාභුසලානං, භාවනාපරිච්චෙධො ච චතුක්ඛං මග්ගානං, සච්චිකිරියා
 පරිච්චෙධො ච නිරෝධස්ස. ඉමෙහි නවහාකාරෙහි සච්චපරිච්චෙධො හොති,
 ඉමෙහි නවහාකාරෙහි සච්චානි පරිවිජ්ඣානො, සද්ධිත්‍රියස්ස චසෙන
 සද්ධාවිමුච්චො, සමාධිත්‍රියස්ස චසෙන කායසකම්, පඤ්ඤාත්‍රියස්ස චසෙන
 දිට්ඨිපපතො.

දුක්ඛයෙහි භාවනාව.

අනිච්චතො මනසිකරොතො කථං සංකාරා උපට්ඨහන්ති,¹ දුක්ඛතො
 මනසිකරොතො කථං සංකාරා උපට්ඨහන්ති, අනත්තතො මනසිකරොතො
 කථං සංකාරා උපට්ඨහන්ති: (1)

අනිච්චතො මනසිකරොතො බයතො සංකාරා උපට්ඨහන්ති, දුක්ඛතො-
 මනසිකරොතො භයතො සංකාරා උපට්ඨහන්ති, අනත්තතො මනසි
 කරොතො සුඤ්ඤතො සංකාරා උපට්ඨහන්ති. (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො කිංඛනුලං විතතං හොති, දුක්ඛතො
 මනසිකරොතො කිංඛනුලං විතතං හොති, අනත්තතො මනසිකරොතො
 කිංඛනුලං විතතං හොති: (1)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකනිඛනුලං විතතං හොති, දුක්ඛතො
 මනසිකරොතො පසුද්ධිඛනුලං විතතං හොති, අනත්තතො මනසි-
 කරොතො වෙදඛනුලං විතතං හොති. (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකනිඛනුලො කතමං විමොකනං
 පටිලහති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පසුද්ධිඛනුලො කතමං විමොකනං
 පටිලහති, අනත්තතො මනසිකරොතො වෙදඛනුලො කතමං විමොකනං
 පටිලහති: (1)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකනිඛනුලො අනිමිතතං විමොකනං
 පටිලහති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පසුද්ධිඛනුලො අප්පණ්ණිතං
 විමොකනං පටිලහති, අනත්තතො මනසිකරොතො වෙදඛනුලො සුඤ්ඤතං
 විමොකනං පටිලහති. (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො අධිමොකනිඛනුලස්ස කතමො විමොකෙතො
 අධිපනෙයො හොති, භාවනාය කති විමොකනා හදකියා හොන්ති,
 සතජාතපච්චියා හොන්ති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චියා හොන්ති, නිස්සයපච්චියා
 හොන්ති, සම්පවුත්තපච්චියා හොන්ති, එකරසා හොන්ති. කෙනටෙඨන
 භාවනා, කො භාවෙති. (1)

1. උපට්ඨනති - මුඡ්ඤා යා:

අනත්තතො මනසිකරොතො වෙදබහුලස්ස කතමො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, භාවනාය කාති විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති, සහජානපච්චයා හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොන්ති, නිස්සයපච්චයා හොන්ති, සමපයුත්ත පච්චයා හොන්ති, එකරසා හොන්ති, පටිච්චෙධකාලෙ කතමො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, පටිච්චෙධාය කාති-විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති -පෙ- එකරසා හොන්ති, කෙනටෙඨන භාවනා, කෙනටෙඨන පටිච්චෙධො: (3)

අතිච්චතො මනසිකරොතො අබිමොක්ඛබහුලස්ස අතිමිත්තො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, භාවනාය ඥො විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති, සහජානපච්චයා හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොන්ති, නිස්සයපච්චයා හොන්ති, සමපයුත්තපච්චයා හොන්ති, එකරසා හොන්ති, පටිච්චෙධකාලෙ¹ අතිමිත්තො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, පටිච්චෙධාය ඥො විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති, සහජානපච්චයා හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොන්ති, නිස්සයපච්චයා හොන්ති, සමපයුත්තපච්චයා හොන්ති, එකරසා හොන්ති, එකරසටෙඨන භාවනා, දස්සනටෙඨන පටිච්චෙධො, එවං පටිච්චිකන්තොපි භාවෙති, භාවෙතොපි පටිච්චිකන්ති. (1)

දුක්ඛතො මනසිකරොතො පස්සඤ්ඤබහුලස්ස අපභණ්ණිතො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, භාවනාය ඥො විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති, සහජානපච්චයා හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොන්ති, නිස්සයපච්චයා හොන්ති, සමපයුත්තපච්චයා හොන්ති, එකරසා හොන්ති, පටිච්චෙධකාලෙ.¹ අපභණ්ණිතො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, පටිච්චෙධාය ඥො විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති, සහජානපච්චයා හොන්ති -පෙ- එකරසා හොන්ති, එකරසටෙඨන භාවනා, දස්සනටෙඨන පටිච්චෙධො, එවං පටිච්චිකන්තොපි භාවෙති, භාවෙතොපි පටිච්චිකන්ති. (2)

අනත්තතො මනසිකරොතො වෙදබහුලස්ස සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, භාවනාය ඥො විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති, සහජානපච්චයා හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයා හොන්ති, නිස්සයපච්චයා හොන්ති, සමපයුත්තපච්චයා හොන්ති, එකරසා හොන්ති, පටිච්චෙධකාලෙ සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො ආබිපතෙයො හොති, පටිච්චෙධාය ඥො විමොක්ඛා තදන්තො හොන්ති, සහජානපච්චයා හොන්ති -පෙ- එකරසා හොන්ති, එකරසටෙඨන භාවනා, දස්සනටෙඨන පටිච්චෙධො. එවං පටිච්චිකන්තොපි භාවෙති, භාවෙතොපි පටිච්චිකන්ති. (3)

අතිච්චතො මනසිකරොතො කතමො විමොක්ඛො අබිමත්තො හොති, කතමවිමොක්ඛස්ස අබිමත්තතො සඤ්ඤාවිමුත්තො¹ හොති: දුක්ඛතො මනසිකරොතො කතමො විමොක්ඛො අබිමත්තො හොති, කතම-විමොක්ඛස්ස අබිමත්තතො කායසුක්ඛි හොති: අනත්තතො මනසිකරොතො කතමො විමොක්ඛො අබිමත්තො හොති, කතමවිමොක්ඛස්ස අබිමත්තතො දිට්ඨිපාත්තො හොති: (1)

1. පටිච්චෙධකාලෙපි - මජ්ඣ. 1 සද්ධා:චූළුකො - සො,

අනිච්චතො මනසිකරොතො අනිමිතො විමොක්කො අභිමතො හොති, අනිමිතනවිමොක්කස්ස අභිමතතතො සඤ්චිමුතො¹ හොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො අපභණ්ණිතො විමොක්කො අභිමතො හොති, අපභණ්ණිතවිමොක්කස්ස අභිමතතතො කායසකඛි හොති, අනතතතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතො විමොක්කො අභිමතො හොති, සුඤ්ඤත-විමොක්කස්ස අභිමතතතො දිට්ඨිපපතො හොති. (2)

‘සඤ්චනො විමුතො’නි² සඤ්චිමුතො,¹ ‘දුට්ඨතො සච්ඡිකතො’නි³, කායසකඛි, ‘දිට්ඨතොපතො’නි දිට්ඨිපපතො. සඤ්චනො විමුච්චනීනි⁴. සඤ්චිමුතො, ‘කුඤ්චස්සං පඨමං පුඤ්ඤං, පච්ඡා නිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකරොතී’නි කායසකඛි, ‘දුක්ඛං සඛිඤ්ඤා, සුඛො නිරොධො’නි ඤ්ඤං⁵, හොති දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵසසිතං පඤ්ඤායා’නි දිට්ඨිපපතො. -පෙ-*

යෙ හි කෙච්චි නෙක්ඛමම භාවිතා වා භාවෙනති වා භාවිස්සනති වා -පෙ-සබ්බෙ තෙ අනිමිතනවිමොක්කස්ස වසෙන සඤ්චිමුතො, අපභණ්ණිත-විමොක්කස්ස වසෙන කායසකඛි, සුඤ්ඤතවිමොක්කස්ස වසෙන දිට්ඨිපපතො.

යෙ හි කෙච්චි අඛ්ඤාපාදං -පෙ- අඤ්ඤාසකඤ්ඤං -පෙ- අච්ඤ්ඤාපං -පෙ- යෙ හි කෙච්චි දුක්ඛං පරිජානනති -පෙ- සමුදයං පච්ඡනති -පෙ- නිරොධං සච්ඡිකරොතති -පෙ- මග්ගං භාවෙනති, සබ්බෙ තෙ අනිමිතනවිමොක්කස්ස වසෙන සඤ්චිමුතො, අපභණ්ණිතවිමොක්කස්ස වසෙන කායසකඛි, සුඤ්ඤත-විමොක්කස්ස වසෙන දිට්ඨිපපතො.

කතිභාකාරෙහි සච්චපච්චෙධො⁶ හොති, කතිභාකාරෙහි සච්චානි පච්චිජ්ඣති: චතුභාකාරෙහි සච්චපච්චෙධො හොති, චතුභාකාරෙහි සච්චානි පච්චිජ්ඣති.

දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤපච්චෙධං පච්චිජ්ඣති, සමුදයසච්චං පහානපච්චෙධං පච්චිජ්ඣති, නිරොධසච්චං සච්ඡිකරිතාපච්චෙධං පච්චිජ්ඣති, මග්ගසච්චං භාවනාපච්චෙධං පච්චිජ්ඣති. ඉමෙහි චතුභාකාරෙහි සච්චපච්චෙධො හොති, ඉමෙහි චතුභාකාරෙහි සච්චානි පච්චිජ්ඣනො, අනිමිතන-විමොක්කස්ස වසෙන සඤ්චිමුතො, අපභණ්ණිතවිමොක්කස්ස වසෙන කායසකඛි, සුඤ්ඤතවිමොක්කස්ස වසෙන දිට්ඨිපපතො.

කතිභාකාරෙහි සච්චපච්චෙධො හොති: කතිභාකාරෙහි සච්චානි පච්චිජ්ඣති: නචභාකාරෙහි සච්චපච්චෙධො හොති, නචභාකාරෙහි සච්චානි පච්චිජ්ඣති: දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤපච්චෙධං පච්චිජ්ඣති -පෙ- අභිඤ්ඤපච්චෙධො ව සබ්බධමානං, පරිඤ්ඤපච්චෙධො ව සබ්බසඛිඤ්ඤානං, පහානපච්චෙධො ව සබ්බාකුසලානං, භාවනාපච්චෙධො ව චතුක්ඛං මග්ගානං, සච්ඡිකරිතාපච්චෙධො ව නිරොධස්ස. ඉමෙහි නචභාකාරෙහි සච්චපච්චෙධො හොති, ඉමෙහි නචභාකාරෙහි සච්චානි පච්චිජ්ඣනො, අනිමිතනවිමොක්කස්ස වසෙන සඤ්චිමුතො, අපභණ්ණිතවිමොක්කස්ස වසෙන කායසකඛි, සුඤ්ඤතවිමොක්කස්ස වසෙන දිට්ඨිපපතො.

1 සද්ධාච්චිමුතො - සඤා 2. අභිමුච්චනොති - සඤා.
3 සච්ඡිකරොතීති - සඤා PTS 4. අභිමුච්චනීති - සඤා
5 විඤ්ඤානං - මජ්ඣිම, ඤාණං - සඤා 6. සච්චපච්චෙධො - මජ්ඣිම සඤා
* 'ගොවායං පුඤ්ඤාපාදං සද්ධාච්චිමුතො'නි ආදිසා තපො වාරා සංඛිතො

අනිච්චතො මනසිකරොනො කතමෙ ධම්මෙ යපාභුතං ජානාති¹
පසාති, කපං සම්මාදසානං භොති, කපං තදකුසෙස සබ්බෙ සංඛාරා
අනිච්චතො සුද්ධිං භොනති, කපං කඛිං පටියති, (1)

දුක්ඛතො මනසිකරොනො කතමෙ ධම්මෙ යපාභුතං ජානාති
පසාති, කපං සම්මාදසානං භොති, කපං තදකුසෙස සබ්බෙ සංඛාරා
දුක්ඛතො සුද්ධිං භොනති, කපං කඛිං පටියති. (2)

අනත්තතො මනසිකරොනො කතමෙ ධම්මෙ යපාභුතං ජානාති
පසාති, කපං සම්මාදසානං භොති, කපං තදකුසෙස සබ්බෙ ධම්මා
අනත්තතො සුද්ධිං භොනති, කපං කඛිං පටියති. (3)

අනිච්චතො මනසිකරොනො නිමිත්තං යපාභුතං ජානාති පසාති,
තෙන චුච්චති සම්මාදසානං. එවං තදකුසෙස සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චතො
සුද්ධිං භොනති, එකං කඛිං පටියති. (1)

දුක්ඛතො මනසිකරොනො පච්චතං යපාභුතං ජානාති පසාති,
තෙන චුච්චති සම්මාදසානං. එවං තදකුසෙස සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛතො
සුද්ධිං භොනති, එකං කඛිං පටියති. (2)

අනත්තතො මනසිකරොනො නිමිත්තඤ්ච පච්චතඤ්ච යපාභුතං
ජානාති පසාති, තෙන චුච්චති සම්මාදසානං එවං තදකුසෙස සබ්බෙ
ධම්මා අනත්තතො සුද්ධිං භොනති, එකං කඛිං පටියති. (3)

යඤ්ච යපාභුතං ඤාණං, යඤ්ච සම්මාදසානං, යා ච කඛිංචිතරණා,
ඉමෙ ධම්මා නානන්දා² වෙච නානාඛ්‍යඤ්ජනා ච; උද්භු ඵකන්දා, ඛ්‍යඤ්ජන-
මෙච නානන්දා: යඤ්ච යපාභුතං ඤාණං, යඤ්ච සම්මාදසානං, යා ච කඛිංචි-
තරණා, ඉමෙ ධම්මා ඵකන්දා, ඛ්‍යඤ්ජනමෙච නානං.

අනිච්චතො මනසිකරොනො කිං භයතො උපට්ඨාති: දුක්ඛතො
මනසිකරොනො කිං භයතො උපට්ඨාති: අනත්තතො මනසිකරොනො කිං
භයතො උපට්ඨාති:

අනිච්චතො මනසිකරොනො නිමිත්තං භයතො උපට්ඨාති, දුක්ඛතො
මනසිකරොනො පච්චතං භයතො උපට්ඨාති, අනත්තතො මනසිකරොනො
නිමිත්තඤ්ච පච්චතඤ්ච භයතො උපට්ඨාති.

1. පජානාති - සන:
2. කානන්දා - සී 1

යා ච භයතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා, යඤ්ච ආදීනවෙ ඤ්ඤං, යා ච නිබ්බිදා, ඉමෙ ධම්මා නානන්දා වෙච නානාබ්‍යඤ්ඤානා ච: උදුහු එකන්දා බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානන්දා: යා ච භයතුපට්ඨානෙන පඤ්ඤා, යඤ්ච ආදීනවෙ ඤ්ඤං, යා ච නිබ්බිදා, ඉමෙ ධම්මා එකන්දා, බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානං.

යා ච අනත්තානුපස්සනා, යා ච සුඤ්ඤානානුපස්සනා, ඉමෙ ධම්මා නානන්දා වෙච නානාබ්‍යඤ්ඤානා ච: උදුහු එකන්දා, බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානන්දා: යා ච අනත්තානුපස්සනා, යා ච සුඤ්ඤානානුපස්සනා, ඉමෙ ධම්මා එකන්දා, බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානං.

අනිච්චතො මනසිකරොතො, කීං පරිසඛිං ඤ්ඤං උපපජ්ජති: දුක්ඛතො මනසිකරොතො කීං පරිසඛිං ඤ්ඤං උපපජ්ජති: අනත්තතො මනසිකරොතො කීං පරිසඛිං ඤ්ඤං උපපජ්ජති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො නිමිත්තං සරිසඛිං ඤ්ඤං උපපජ්ජති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පචත්තං පරිසඛිං ඤ්ඤං උපපජ්ජති, අනත්තතො මනසිකරොතො නිමිත්තඤ්ච පචත්තඤ්ච පරිසඛිං ඤ්ඤං උපපජ්ජති. (1)

යා ච මුඤ්ඤිතුකම්‍යතා¹ යා ච පරිසඛිංනුපස්සනා යා ච සඛිංරූපෙකනා ඉමෙ ධම්මා නානන්දා වෙච නානාබ්‍යඤ්ඤානා ච, උදුහු එකන්දා බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානන්දා: යා ච මුඤ්ඤිතුකම්‍යතා යා ච පරිසඛිංනුපස්සනා යා ච සඛිංරූපෙකනා ඉමෙ ධම්මා එකන්දා, බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානං, (2)

අනිච්චතො මනසිකරොතො කුතො චිත්තං වුට්ඨාති, කන්ද චිත්තං පකඛ්ඤති: දුක්ඛතො මනසිකරොතො කුතො චිත්තං වුට්ඨාති, කන්ද චිත්තං පකඛ්ඤති: අනත්තතො මනසිකරොතො කුතො චිත්තං වුට්ඨාති, කන්ද චිත්තං පකඛ්ඤති.

අනිච්චතො මනසිකරොතො නිමිත්තං චිත්තං වුට්ඨාති, අනිමිත්තෙ චිත්තං පකඛ්ඤති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො පචත්තං චිත්තං වුට්ඨාති, අපචත්තෙ චිත්තං පකඛ්ඤති, අනත්තතො මනසිකරොතො නිමිත්තං ච පචත්තං ච චිත්තං වුට්ඨාති, අනිමිත්තෙ අපචත්තෙ නිරොධ² නිබ්බානං-ධාතුයා චිත්තං පකඛ්ඤති. (3)

යා ච බ්‍රහ්මචාරිච්චිට්ඨානවිච්චිට්ඨනෙ පඤ්ඤා යෙ ච ගොත්‍රභුධම්මා, ඉමෙ ධම්මා නානන්දා වෙච නානාබ්‍යඤ්ඤානා ච, උදුහු එකන්දා බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානන්දා: යා ච බ්‍රහ්මචාරිච්චිට්ඨනෙ පඤ්ඤා යෙ ච ගොත්‍රභුධම්මා, ඉමෙ ධම්මා එකන්දා, බ්‍යඤ්ඤානමෙච නානං. (4)

1. මුඤ්ඤිතුකම්‍යතා - මජ්ඣිමනිකායෙ.
2. නිරොධං - පු, මජ්ඣිමනිකායෙ.

අතිඵලතො මනසිකරොනොතො කතමෙන විමොකෙනින විමුච්චති: දුක්ඛතො මනසිකරොනොතො කතමෙන විමොකෙනින විමුච්චති: අනාගතතො මනසිකරොනොතො කතමෙන විමොකෙනින විමුච්චති

අතිඵලතො මනසිකරොනොතො අනිමිත්තවිමොකෙනින විමුච්චති, දුක්ඛතො මනසිකරොනොතො අපපණ්හිතවිමොකෙනින විමුච්චති, අනාගතතො මනසිකරොනොතො සුඤ්ඤතවිමොකෙනින විමුච්චති. (5)

යා ච දුභතොවුට්ඨාන විචට්ටනෙ පඤ්ඤ යඤ්ච මග්ගෙ ඤාණං, ඉමෙ ධම්මා නානාත්ථා වෙච නානාඛ්‍යාඤ්ඤා ච, උදහු එකත්ථා, ඛ්‍යාඤ්ඤනමෙච නානාත්ථා යා ච දුභතොවුට්ඨාන විචට්ටනෙ පඤ්ඤ යඤ්ච මග්ගෙ ඤාණං ඉමෙ ධම්මා එකත්ථා, ඛ්‍යාඤ්ඤනමෙච නානං. (6)

කතිභාසාරෙහි තයො විමොකනිා නානාඛණේ¹ භොනති; කතිභාසාරෙහි තයො විමොකනිා එකකඛණේ භොනති: චතුර්භාසාරෙහි තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති, සභනභාසාරෙහි තයො විමොකනිා එකකඛණේ භොනති.

කතමෙහි චතුර්භාසාරෙහි තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති: අධිපතෙය්‍යට්ඨෙන අධිට්ඨානට්ඨෙන අභිනිභාරට්ඨෙන තිය්‍යානට්ඨෙන.

කථං අධිපතෙය්‍යට්ඨෙන තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති: අතිඵලතො මනසිකරොතො අනිමිත්තො විමොකෙනිා අධිපතෙය්‍යො භොති, දුක්ඛතො මනසිකරොතො අපපණ්හිතො විමොකෙනිා අධිපතෙය්‍යො භොති, අනාගතතො මනසිකරොතො සුඤ්ඤතො විමොකෙනිා අධිපතෙය්‍යො භොති, එවං අධිපතෙය්‍යට්ඨෙන තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති, (1)

කථං අධිට්ඨානට්ඨෙන තයො විමොකෙනිා නානාඛණේ භොනති: අතිඵලතො මනසිකරොනොතො අනිමිත්තවිමොකනිය්‍ය වසෙන විතතං අධිට්ඨාති, දුක්ඛතො මනසිකරොනොතො අපපණ්හිතවිමොකනිය්‍ය වසෙන විතතං අධිට්ඨාති අනාගතතො මනසිකරොනොතො සුඤ්ඤතවිමොකනිය්‍ය වසෙන විතතං අධිට්ඨාති, එවං අධිට්ඨානට්ඨෙන තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති. (2)

කථං අභිනිභාරට්ඨෙන තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති: අතිඵලතො මනසිකරොනොතො අනිමිත්තවිමොකනිය්‍ය වසෙන විතතං අභිනිභරති, දුක්ඛතො මනසිකරොනොතො අපපණ්හිතවිමොකනිය්‍ය වසෙන විතතං අභිනිභරති, අනාගතතො මනසිකරොනොතො සුඤ්ඤතවිමොකනිය්‍ය වසෙන විතතං අභිනිභරති. එවං අභිනිභාරට්ඨෙන තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති. (3)

කථං තිය්‍යානට්ඨෙන තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති: අතිඵලතො මනසිකරොනොතො අනිමිත්තවිමොකනිය්‍ය වසෙන තිරොධං තිබ්බානා තිය්‍යාති, දුක්ඛතො මනසිකරොනොතො අපපණ්හිතවිමොකනිය්‍ය වසෙන තිරොධං තිබ්බානං තිය්‍යාති. අනාගතතො මනසිකරොනොතො සුඤ්ඤතවිමොකනිය්‍ය වසෙන තිරොධං තිබ්බානා තිය්‍යාති, එවං තිය්‍යානට්ඨෙන තයො විමොකනිා නානාඛණේ භොනති, (4)

1 නානාකඛණේ - මජ්ඣං

කතමො අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො: අනිච්චානුපසස්සනාසදුණං නිච්චතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, දුක්ඛානුපසස්සනාසදුණං සුඛතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, අනතතානුපසස්සනාසදුණං අතතතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, විරාගානුපසස්සනාසදුණං රාගතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, නිරොධානුපසස්සනාසදුණං සමුදයතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, පටිග්ගසංග්ගානුපසස්සනාසදුණං ආදනතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, අනිමිත්තානුපසස්සනාසදුණං නිමිත්තතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, අපපණ්ණිතානුපසස්සනාසදුණං සබ්බපණ්ණියි මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, සුඤ්ඤතානුපසස්සනාසදුණං අභිනිවේසතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො.

රුපෙ අනිච්චානුපසස්සනාසදුණං නිච්චතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො -පෙ- රුපෙ අනිමිත්තානුපසස්සනාසදුණං නිමිත්තතො මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, රුපෙ අපපණ්ණිතානුපසස්සනාසදුණං සබ්බපණ්ණියි මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, රුපෙ සුඤ්ඤතානුපසස්සනාසදුණං අභිනිවේසතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, වෙදනාය -පෙ- සසදුදය -පෙ- සංඛාරෙසු -පෙ- විඤ්ඤණෙ -පෙ- චක්ඛුසම් -පෙ- ජරාමරණෙ අනිච්චානුපසස්සනාසදුණං නිච්චතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො -පෙ- ජරාමරණෙ අනිමිත්තානුපසස්සනාසදුණං නිමිත්තතො මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, ජරාමරණෙ අපපණ්ණිතානුපසස්සනාසදුණං සබ්බපණ්ණියි මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, ජරාමරණෙ සුඤ්ඤතානුපසස්සනාසදුණං අභිනිවේසතො පණ්ණියා මුච්චතීති අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, අයං අපපණ්ණිතො විමොක්ඛො, (3) අයං විමොක්ඛො, (1)

කතමං මුඛා, යෙ තඤ්ඤ ජාතා අඤ්ඤාදාදා භුසලා බොධිපක්ඛියා ධම්මා ඉදං මුඛං. (2)

කතමං විමොක්ඛමුඛා: යං තෙසා¹ ධම්මානං ආරම්භණං නිරොධො නිබ්බානං, ඉදං විමොක්ඛමුඛං, විමොක්ඛස්ථ මුඛස්ථ විමොක්ඛමුඛා² ඉදං විමොක්ඛමුඛං. (3)

කතමං විමොක්ඛපච්චතීකං: නිණ්ණි අකුසලමූලාති විමොක්ඛපච්චතීකාති, නිණ්ණි දුච්චරිතාති විමොක්ඛපච්චතීකාති, සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා විමොක්ඛපච්චතීකා, ඉදං විමොක්ඛපච්චතීකං. (4)

කතමං විමොක්ඛානුලොමං: නිණ්ණි කුසලමූලාති විමොක්ඛානුලොමාති, නිණ්ණි සුච්චරිතාති විමොක්ඛානුලොමාති, සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා විමොක්ඛානුලොමා. ඉදං විමොක්ඛානුලොමං. (5)

කතමො විමොක්ඛවිවට්ඨො: සඤ්ඤවිවට්ඨො, වෙතොවිවට්ඨො, විතතවිවට්ඨො, සදුණවිවට්ඨො, විමොක්ඛවිවට්ඨො, සඵච්චවිවට්ඨො:

1 තෙසං තෙසං - සෘෂා
2 විමොක්ඛස්ථ මුඛස්ථ විමොක්ඛමුඛාති සෘෂා, PTS, පොළොන්නෙපු නඤ්ඤ

සංස්කෘතනො: විවට්ඨනී සංස්කෘතවිවට්ඨො, වෙනසනො: විවට්ඨනී වෙනොවිවට්ඨො, විජානනො: විවට්ඨනී විභවවිවට්ඨො, සුභං කරොනො: විවට්ඨනී සුභවිවට්ඨො වොස්සඡනො:1 විවට්ඨනී විමෝකනවිවට්ඨො, තථොස්2 විවට්ඨනී සච්චවිවට්ඨො.

යන් සංස්කෘතවිවට්ඨො, තන් වෙනොවිවට්ඨො; යන් වෙනොවිවට්ඨො, තන් සංස්කෘතවිවට්ඨො; යන් සංස්කෘතවිවට්ඨො වෙනොවිවට්ඨො, තන් විභව-විවට්ඨො; යන් විභවවිවට්ඨො, තන් සංස්කෘතවිවට්ඨො වෙනොවිවට්ඨො, යන් සංස්කෘතවිවට්ඨො වෙනොවිවට්ඨො විභවවිවට්ඨො, තන් සුභවිවට්ඨො; යන් සුභවිවට්ඨො, තන් සංස්කෘතවිවට්ඨො වෙනොවිවට්ඨො විභවවිවට්ඨො; යන් සංස්කෘතවිවට්ඨො; වෙනොවිවට්ඨො විභවවිවට්ඨො, සුභවිවට්ඨො, තන් විමෝකනවිවට්ඨො, යන් විමෝකනවිවට්ඨො, තන් සංස්කෘතවිවට්ඨො; වෙනොවිවට්ඨො විභවවිවට්ඨො සුභවිවට්ඨො, යන් සංස්කෘතවිවට්ඨො වෙනොවිවට්ඨො විභවවිවට්ඨො, තන් සච්චවිවට්ඨො, යන් සච්චවිවට්ඨො, තන් සංස්කෘතවිවට්ඨො වෙනොවිවට්ඨො විභවවිවට්ඨො සුභවිවට්ඨො විමෝකනවිවට්ඨො, අයං විමෝකනවිවට්ඨො (6)

කතමා විමෝකනභාවනා: පඨමස්ස ක්කිනස්ස3 ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, දුතියස්ස ක්කිනස්ස ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, තතීයස්ස ක්කිනස්ස ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, චතුර්ථස්ස ක්කිනස්ස ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, අකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා -පෙ- ආනිඤ්ඤායතන සමාපත්තියා -පෙ- නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, සොතාපත්තිමග්ගස්ස ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, සකදගාමිමග්ගස්ස-පෙ- අනාගාමිමග්ගස්ස-පෙ-අරහත්තමග්ගස්ස ආසෙවනා භාවනා බහුලීකමං, අයං විමෝකනභාවනා. (7)

කතමා විමෝකනපටිපස්සද්ධි: පඨමස්ස ක්කිනස්ස පටිලාභො වා විපාකො වා, දුතියස්ස ක්කිනස්ස පටිලාභො වා විපාකො වා, තතීයස්ස ක්කිනස්ස -පෙ- චතුර්ථස්ස ක්කිනස්ස -පෙ- ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා -පෙ- විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා -පෙ- ආනිඤ්ඤායතනසමාපත්තියා -පෙ- නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤායතනසමාපත්තියා පටිලාභො වා විපාකො වා, සොතාපත්තිමග්ගස්ස සොතපත්තිඵලං, සකදගාමිමග්ගස්ස සකදගාමිඵලං, අනාගාමිමග්ගස්ස අනාගාමිඵලං, අරහත්තමග්ගස්ස අරහත්තඵලං. අයං විමෝකනපටිපස්සද්ධි.4 (8)

තතීයක භාණ්ඩාරං 5

විමෝකනකථා සමාපතා

1. වෙ.සජජනනා - මජ්ඣං,
2. තථොස්සන - මජ්ඣං, සයා
3. පඨමඡ්ඤානස්ස - සෑ, සි 2.
4. විමෝකනපටිපස්සද්ධි මජ්ඣං - විමෝකනපටිපස්සද්ධි - සි 2,
තතීයභාණ්ඩාරං - මජ්ඣං, තතීයභාණ්ඩාරං - සයා, PTS,

6

ගති කථා

ගති සම්පන්නතා සංකල්ප සම්පූර්ණවෙන් කතින්තං¹ හෙතුනං පච්චයා උප-
 පන්නී² හොති. බන්ධන මහා සාලානං බ්‍රාහ්මණ මහා සාලානං ගහපජ මහා-
 සාලානං කාමාවචරානං දෙවානං සංකල්ප සම්පූර්ණවෙන් කතින්තං හෙතුනං
 පච්චයා උපපන්නී හොති. රූපාවචරානං දෙවානං කතින්තං හෙතුනං
 පච්චයා උපපන්නී හොති. අරූපාවචරානං දෙවානං කතින්තං හෙතුනං
 පච්චයා උපපන්නී හොති.

ගති සම්පන්නතා සංකල්ප සම්පූර්ණවෙන් අධිකතං හෙතුනං පච්චයා උපපන්නී
 හොති. බන්ධන මහා සාලානං බ්‍රාහ්මණ මහා සාලානං ගහපජ මහා සාලානං
 කාමාවචරානං දෙවානං සංකල්ප සම්පූර්ණවෙන් අධිකතං හෙතුනං පච්චයා
 උපපන්නී හොති. රූපාවචරානං දෙවානං අධිකතං හෙතුනං පච්චයා
 උපපන්නී හොති. අරූපාවචරානං දෙවානං අධිකතං හෙතුනං පච්චයා
 උපපන්නී හොති.

ගති සම්පන්නතා සංකල්ප සම්පූර්ණවෙන් කතමෙසං අධිකතං හෙතුනං
 පච්චයා උපපන්නී හොති. කුසල කම්මස්ස ජවනකම්මෙණ තයො භෙදා
 කුසලා තස්මිං බණේ ජාතවේතනාය සහජාත පච්චයා හොනති, තෙන
 චූච්චති: කුසල මූල පච්චයාපි සංකාරා, නිකන්තීකම්මෙණ දො හෙතු අකුසලා
 තස්මිං බණේ ජාතවේතනාය සහජාත පච්චයා හොනති, තෙන චූච්චති:
 අකුසල මූල පච්චයාපි සංකාරා, පරිසන්ධිකම්මෙණ නයො භෙදා අබ්‍යාකතා
 තස්මිං බණේ ජාතවේතනාය සහජාත පච්චයා හොනති, තෙන චූච්චති:
 නාම රූප පච්චයාපි විඤ්ඤාණ, විඤ්ඤාණ පච්චයාපි නාම රූප.

පරිසන්ධිකම්මෙණ පඤ්චකම්මා සහජාත පච්චයා හොනති, අඤ්ඤා මඤ්ඤා-
 පච්චයා හොනති, නිසංස පච්චයා හොනති, සම්පූර්ණ පච්චයා හොනති,
 පරිසන්ධිකම්මෙණ චිත්තාරො මහාභූතා සහජාත පච්චයා හොනති, අඤ්ඤා-
 මඤ්ඤා පච්චයා හොනති, නිසංස පච්චයා හොනති. පරිසන්ධිකම්මෙණ
 තයො ජීවිත සංකාරා සහජාත පච්චයා හොනති, අඤ්ඤා මඤ්ඤා පච්චයා
 හොනති, නිසංස පච්චයා හොනති, විපස්සාන පච්චයා හොනති, පරිසන්ධි-
 කම්මෙණ නාම ඤ්ඤා රූප ඤ්ඤා සහජාත පච්චයා හොනති, අඤ්ඤා මඤ්ඤා පච්චයා
 හොනති, නිසංස චිත්ත පච්චයා හොනති, විපස්සාන පච්චයා හොනති
 පරිසන්ධිකම්මෙණ ඉමෙ චූච්චති ධම්මා සහජාත පච්චයා හොනති, අඤ්ඤා-
 මඤ්ඤා පච්චයා හොනති, නිසංස පච්චයා හොනති, විපස්සාන පච්චයා
 හොනති.

1 කතීනං - ඡේතං, සං PTS, කතීනං - ස
 2 උපපන්නී - සී 1, 2

පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍ය ඉමේ අර්ථවිචාරය බලමා සහජාතපව්වයා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපව්වයා හොනනි, නිසසයපව්වයා හොනනි, විපප්‍යුතතපව්වයා හොනනි.

බතනියමහාසාරානං බ්‍රාහ්මණමහාසාරානං ගහපතීමහාසාරානං කාමාවචරානං දෙව්‍යානං ඤාණවිප්‍යුතො ඉමෙසං අර්ථනතං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති (2)

රුපාවචරානං දෙව්‍යානං කතමෙසං අර්ථනතං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති: කුසලකම්මස්ස ජවනකකිණේ නයො හෙතු කුසලා-පෙ-රුපාවචරානං දෙව්‍යානං ඉමෙසං අර්ථනතං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති. (3)

අරුපාවචරානං දෙව්‍යානං කතමෙසං අර්ථනතං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති: කුසලකම්මස්ස ජවනකකිණේ නයො හෙතු කුසලා තසම්. බණේ ජාතවේතනාය සහජාතපව්වයා හොනනි, තෙන චුච්චති: කුසල-මුලපව්වයාපි සඞ්ඛාරා, නිකනනිකකිණේ දේව හෙතු අකුසලා තසම්. බණේ ජාතවේතනාය සහජාතපව්වයා හොනනි, තෙන චුච්චති: අකුසලමුලපව්ව-යාපි සඞ්ඛාරා, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍ය නයො හෙතු අබ්‍යාකතා තසම්. බණේ ජාතවේතනාය සහජාතපව්වයා හොනනි, තෙන චුච්චති: නාමපව්වයාපි විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපව්වයාපි නාම.

පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍ය වතනාරො බන්ධා අරුපිනො සහජාතපව්වයා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපව්වයා හොනනි, නිසසයපව්වයා හොනනි, සම්ප්‍යුතතපව්වයා හොනනි, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍ය පඤ්චේන්ද්‍රියානි සහජාතපව්වයා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපව්වයා හොනනි, නිසසයපව්වයා හොනනි, සම්ප්‍යුතතපව්වයා හොනනි, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍ය නයො හෙතු සහජාතපව්වයා හොනනි, අඤ්ඤා-මඤ්ඤාපව්වයා හොනනි, නිසසයපව්වයා හොනනි, සම්ප්‍යුතතපව්වයා හොනනි, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍ය නාමඤ්ච විඤ්ඤාණඤ්ඤා සහජාතපව්වයා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපව්වයා හොනනි, නිසසයපව්වයා හොනනි, සම්ප්‍යුතතපව්වයා හොනනි, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍ය ඉමේ චුද්දස බලමා සහජාතපව්වයා හොනනි, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපව්වයා හොනනි, නිසසයපව්වයා හොනනි, සම්ප්‍යුතතපව්වයා හොනනි, අරුපාවචරානං දෙව්‍යානං ඉමෙසං අර්ථනතං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති. (4)

ගතිසම්පතතියා ඤාණවිප්‍යුතො කතීනතං හෙතුනං පව්වයා උප-පතති හොති: බතනියමහාසාරානං බ්‍රාහ්මණමහාසාරානං ගහපතීමහා-සාරානං කාමවචරානං දෙව්‍යානං ඤාණවිප්‍යුතො කතීනතං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති:1

ගතිසම්පතතියා ඤාණවිප්‍යුතො ඡන්තං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති, බතනියමහාසාරානං බ්‍රාහ්මණමහාසාරානං ගහපතීමහාසාරානං කාමවචරානං දෙව්‍යානං ඤාණවිප්‍යුතො ඡන්තං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති.

1. රුපවචරානං ... අරුපාවචරානං දෙව්‍යානං ඡන්තං හෙතුනං පව්වයා උපපතති හොති-PTS, (අසිසං)

ගනිකපවනතියා සූර්ණවිපසයුතො කතමෙසං ඡන්තං හෙතුනං පච්චය උපපතති හොති: කුසලකම්මස්ස ජචනකනිණේ ඤේ හෙතු කුසලා නස්මිං ඛණේ ජාතවේතනාය සභජාතපච්චයා හොනති, තෙන චූච්චතී: කුසල- මූලපච්චයාපි සඛිංරා, තිකනතිකනිණේ ඤේ හෙතු අකුසලා නස්මිං ඛණේ ජාතවේතනාය සභජාතපච්චයා හොනති, තෙන චූච්චතී: අකුසලමූල- පච්චයාපි සඛිංරා. පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ඤේ හෙතු අබ්‍යාකතා නස්මිං ඛණේ ජාතවේතනාය සභජාතපච්චයා හොනති, තෙන චූච්චතී: නාමරූපච්චයාපි විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයාපි නාමරූපං.

පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය පඤ්චකනිකා සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤා- පච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, විපසයුතනපච්චයා හොනති, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ව්‍යතාරො මහාභුතා සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤා- මඤ්ඤාපච්චයා හොනති. පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය නයො ජ්චිතසඛිංරා සභජාත- පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, විපසයුතනපච්චයා හොනති, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය නාමඤ්ච රූපඤ්ච සභජාත- පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, විපසයුතනපච්චයා හොනති, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ඉමෙ චූච්චස ධම්මා සභජාත- පච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, විපසයුතනපච්චයා හොනති.

පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ව්‍යතාරො ඛනී:1 අරූපිතො සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, සම්පසුතනපච්චයා හොනති, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ව්‍යතාරොඉඤ්චයාති සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, සම්පසුතනපච්චයා හොනති, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ඤේ හෙතු සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤා- මඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, සම්පසුතනපච්චයා හොනති, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය නාමඤ්ච විඤ්ඤාණඤ්ච සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, සම්පසුතනපච්චයා හොනති, පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ඉමෙ චූච්චස ධම්මා සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, සම්පසුතනපච්චයා හොනති.

පරිසරවිද්‍යාමයෝග්‍යතාවය ඉමෙ ඡබ්බිසති ධම්මා සභජාතපච්චයා හොනති, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයා හොනති, නිසස්සපච්චයා හොනති, විපසයුතනපච්චයා හොනති.

ගනිකපවනතියා සූර්ණවිපසයුතො ඉමෙසං ඡන්තං හෙතුනං පච්චය උපපතති හොති. (1)

ඛනිකමහාසාලානං බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං ගහපතිමහාසාලානං කාමාවචරානං දෙව්‍යානං සූර්ණවිපසයුතො කතමෙසං ඡන්තං හෙතුනං පච්චය උපපතති හොති: කුසලකම්මස්ස ජචනකනිණේ ඤේ හෙතු කුසලා නස්මිං ඛණේ ජාතවේතනාය සභජාතපච්චයා හොනති. තෙන චූච්චතී: කුසලමූලපච්චයාපි සඛිංරා -පෙ- ඛනිකමහාසාලානං බ්‍රාහ්මණමහාසාලානා ගහපතිමහාසාලානං කාමාවචරානං දෙව්‍යානං සූර්ණවිපසයුතො ඉමෙසං ඡන්තං හෙතුනං පච්චය උපපතති හොති.

ගනිකපා සමන්තො.

1. බලො - PTS,

8

විපලාසකථා

සාවතීනිදනං “චත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ සඤ්ඤවිපලාසා විගන-විපලාසා දිට්ඨිවිපලාසා, කතමෙ චත්තාරො: අනිච්චෙ භික්ඛවෙ නිච්චනනි සඤ්ඤවිපලාසො විගනවිපලාසො දිට්ඨිවිපලාසො, දුකෙඛ භික්ඛවෙ සුඛනනි සඤ්ඤවිපලාසො විගනවිපලාසො දිට්ඨිවිපලාසො, අනාත්තනි භික්ඛවෙ අනාත්තනි සඤ්ඤවිපලාසො විගනවිපලාසො දිට්ඨිවිපලාසො, අසුභෙ භික්ඛවෙ සුභනනි සඤ්ඤවිපලාසො විගනවිපලාසො දිට්ඨි-විපලාසො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ චත්තාරො සඤ්ඤවිපලාසා විගන-විපලාසා දිට්ඨිවිපලාසා.

චත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ නසඤ්ඤවිපලාසා නවිගනවිපලාසා නදිට්ඨි-විපලාසා, කතමෙ චත්තාරො: අනිච්චෙ භික්ඛවෙ අනිච්චනනි නසඤ්ඤ-විපලාසො නවිගනවිපලාසො නදිට්ඨිවිපලාසො, දුකෙඛ භික්ඛවෙ දුකනනි නසඤ්ඤවිපලාසො නවිගනවිපලාසො නදිට්ඨිවිපලාසො, අනත්තනි භික්ඛවෙ අනත්තනනි නසඤ්ඤවිපලාසො නවිගනවිපලාසො නදිට්ඨිවිපලාසො, අසුභෙ භික්ඛවෙ අසුභනනි නසඤ්ඤවිපලාසො නවිගනවිපලාසො නදිට්ඨිවිපලාසො, ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ චත්තාරො නසඤ්ඤවිපලාසා නවිගනවිපලාසා නදිට්ඨිවිපලාසා. a

1. අනිච්ච නිච්චසඤ්ඤිනො දුකෙඛ ච සුඛසඤ්ඤිනො අනත්තනි ච අනත්තනි¹ අසුභෙ සුභසඤ්ඤිනො ඕච්ඡාදිට්ඨිගතා² සත්තා ඩිගනවිගතා විසඤ්ඤිනො,
2. තෙ යොගස්සත්තා මාරස්ස අයොගකෙඛමිනො ජනා³ සත්තා ගච්ඡන්ති සංසාරං ජානිමරණගාමිනො,
3. යද ව බුද්ධා ලොකසම්භූතා උපපජ්ජන්ති පහසිකරා තෙ ඉමං ඛම්මං පකාසෙනති දුක්ඛුපසම්මාණං,
4. නෙසං සුඛාන සප්පඤ්ඤ සවිගතං පච්චලද්ධු⁴ නෙ අනිච්චං අනිච්චනදුක්ඛං⁵ දුක්ඛමදුක්ඛු දුක්ඛතො,
5. අනත්තනි අනත්තනි⁶ අසුභං අසුභනදුස්සං සම්මාදිට්ඨිසම්මාදුතා සබ්බං දුක්ඛං⁷ උපච්චගුන්ති, a.

1. අනතසඤ්ඤිනො - සෘ.

2. ඕච්ඡාදිට්ඨිගතා - අනි, PTS.

3. අයොගසෙඛමිනො - PTS. අයොගසෙඛමිසං ගාමිනො - සි 1

4. පච්චලනටු - අනි, පච්චලදධා - මජ්ඣ., සි 2

5. අනිච්චතො දුක්ඛං - අනි, මජ්ඣ. සෘ, PTS.

6. අනත්තං ච අනත්තතො - සෘ.

7. සබ්බදුක්ඛං - සෘ, PTS.

a. (4. 1. 5 9) අඛිඤ්ඤාර - චතුස්සකිපාන - රොහිතසවගන.

ඉමෙ වතකාරො විපලාසා දිට්ඨිසමපන්නස්ස පුග්ගලස්ස පනීනා අපහිනාති: කෙවි පනීනා, කෙවි අපහනීනා, අනිච්චෙ නිච්චනාහි සඤ්ඤවිපලාසො විහනවිපලාසො දිට්ඨිවිපලාසො පනීනො. දුකෙඛි සුඛනාහි සඤ්ඤ උපපජ්ජති, විතතං උපපජ්ජති, දිට්ඨිවිපලාසො පනීනො. අනත්තනි අත්තාති සඤ්ඤවිපලාසො විහනවිපලාසො දිට්ඨිවිපලාසො පනීනො, අසුභෙ සුභනාහි සඤ්ඤ උපපජ්ජති, විතතං උපපජ්ජති, දිට්ඨිවිපලාසො පනීනො.

ද්විසු වජ්ඣසු ඡ විපලාසා පනීනා, ද්විසු වජ්ඣසු දො විපලාසා පනීනා: වතකාරො විපලාසා අපහනීනා, චතුසු වජ්ඣසු අට්ඨවිපලාසා පනීනා, වතකාරො විපලාසා අපහනීනාති.

විපලාසකථා අමගනා.

9

මගනකථා

මගොති කෙනටෙඨන මගො: සොතාපත්තිමගනකඛණේ දස්සනටෙඨන සමමාදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨියා පහානාය මගො චෙච හෙතු ච, සහජාතානං ධම්මානං උපත්ථිගනාය මගො චෙච හෙතු ච, කිලෙසානං පරියාදානාය මගො චෙච හෙතු ච, පටිච්චොදිවිසොධනාය මගො චෙච හෙතු ච, විතතස්ස අබ්ධියානාය මගො චෙච හෙතු ච, විතතස්ස වොදානාය මගො චෙච හෙතු ච, විසෙසාධිගමාය මගො චෙච හෙතු ච, උත්තරි.¹ පටිච්චොදාය මගො චෙච හෙතු ච, සච්චානිසමයාය මගො චෙච හෙතු ච, නිරොධෙ පතිට්ඨාපනාය මගො චෙච හෙතු ච.

අනිතිරොපටෙඨන² සමමාසඛිකපෙපා මිච්ඡාසඛිකපපස්ස පහානාය මගො චෙච හෙතු ච, සහජාතානං ධම්මානං උපත්ථිගනාය මගො චෙ ච හෙතු ච, කිලෙසානං පරියාදානාය මගො චෙච හෙතු ච පටිච්චොදොධොදොධනාය මගො චෙච හෙතු ච, විතතස්ස අබ්ධියානාය මගො චෙච හෙතු ච, විතතස්ස වොදානාය මගො චෙච හෙතු ච, විසෙසාධිගමාය මගො චෙච හෙතු ච, උත්තරි පටිච්චොදාය මගො චෙච හෙතු ච සච්චානිසමයාය මගො චෙච හෙතු ච, නිරොධෙ පතිට්ඨාපනාය මගො චෙච හෙතු ච.

පරිග්ගහටෙඨන සමමාචාචා මිච්ඡාචාචාය පහානාය මගො චෙච හෙතු ච, සහජාතානං ධම්මානං උපත්ථිගනාය මගො චෙච හෙතු ච, කිලෙසානං පරියාදානාය මගො චෙච හෙතු ච, පටිච්චොදොධොදොධනාය මගො චෙච හෙතු ච, විතතස්ස අබ්ධියානාය මගො චෙච හෙතු ච, විතතස්ස වොදානාය මගො චෙච හෙතු ච, විසෙසාධිගමාය මගො චෙච හෙතු ච, උත්තරි පටිච්චොදාය මගො චෙච හෙතු ච, සච්චානිසමයාය මගො චෙච හෙතු ච නිරොධෙ පතිට්ඨාපනාය මගො චෙච හෙතු ච.

1. උත්තරි - සත,
2. අනිරොපනටෙඨන - PTS,

සමූහයානවේදන සමමාකමමනෙතා, මිච්ඡාකමමනනසස පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව -පෙ- වොදනවේදන සමමාආජ්චො, මිච්ඡාජ්චසස පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව -පෙ- පගහවේදන යමමාචායාමො මිච්ඡාචායාමසස පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව -පෙ- උපට්ඨානවේදන සමමාසනි මිච්ඡා-සනියා පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව -පෙ- අවිකේඛපවේදන සමමා-සමාධි මිච්ඡාසමාධිසස පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සහජාතානං ධම්මානං උපත්ථනනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, කිලෙසානං පරියාදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, පරිචෙධාදිවිසොධනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස අධිට්ඨානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස වොදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විසෙසාධිගමාය මගේතා වෙච හෙතු ව, උත්තරි පරිචෙධාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සච්චාභිසමයාය මගේතා වෙච හෙතු ව, නිරොධෙ පනිට්ඨාපනාය මගේතා වෙච හෙතු ව.

සකදගාමිමගහකකිණේ දසසනවේදන සමමාදිට්ඨි-පෙ- අවිකේඛපවේදන සමමාසමාධි ඔලාරිකසස කාමරාගසකෙදෙදුජනසස පරිසසකෙදෙදුජනසස ඔලාරිකසස කාමරාගානුසයසස පරිසානුසයසස පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සහජාතානං ධම්මානං උපත්ථනනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, කිලෙසානං පරියාදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, පරිචෙධාදිවිසොධනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස අධිට්ඨානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස වොදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විසෙසාධිගමාය මගේතා වෙච හෙතු ව, උත්තරි පරිචෙධාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සච්චාභිසමයාය මගේතා වෙච හෙතු ව, නිරොධෙ පනිට්ඨාපනාය මගේතා වෙච හෙතු ව.

අනාගාමිමගහකකිණේ දසසනවේදන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අවිකේඛපවේදන සමමාසමාධි අණ්ණසහගතසස කාමරාගසකෙදෙදුජනසස පරිසසකෙදෙදුජනසස අණ්ණසහගතසස කාමරාගානුසයසස පරිසානුසයසස පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සහජාතානං ධම්මානං උපත්ථනනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, කිලෙසානං පරියාදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, පරිචෙධාදිවිසොධනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස අධිට්ඨානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස වොදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විසෙසාධිගමාය මගේතා වෙච හෙතු ව, උත්තරි පරිචෙධාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සච්චාභිසමයාය මගේතා වෙච හෙතු ව, නිරොධෙ පනිට්ඨාපනාය මගේතා වෙච හෙතු ව.

අරහත්තමගහකකිණේ දසසනවේදන සමමාදිට්ඨි -පෙ- අවිකේඛපවේදන සමමාසමාධි රුපරාගස මානසස උභවවසස අවිජ්ජාය, මානානුසයසස හවරාගානුසයසස¹ අවිජ්ජානුසයසස පහානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සහජාතානං ධම්මානං උපත්ථනනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, කිලෙසානං පරියාදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, පරිචෙධාදිවිසොධනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස අධිට්ඨානාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විතතසස වොදනාය මගේතා වෙච හෙතු ව, විසෙසාධිගමාය මගේතා වෙච හෙතු ව, උත්තරි පරිචෙධාය මගේතා වෙච හෙතු ව, සච්චාභිසමයාය මගේතා වෙච හෙතු ව, නිරොධෙ පනිට්ඨාපනාය මගේතා වෙච හෙතු ව.

1. රාගානුසයසස - සසා

දසසනමග්ගො සමමාදිට්ඨි, අභිනිරොපනමග්ගො සමමසඛකපෙසා, පරිග්ගහමග්ගො සමමාචාචා, සමුට්ඨානමග්ගො සමමාකමනො, වොදුන-මග්ගො සමමාආජ්චො, පග්ගහමග්ගො සමමාචායාමො, උපට්ඨානමග්ගො සමමාසති, අච්චෙක්ඛපමග්ගො සමමාසමාධි.

උපට්ඨානමග්ගො සතිසමෙඛාජ්ඣකෙඛො, පච්චයමග්ගො ධම්මවිචය-සමෙඛාජ්ඣකෙඛො, පග්ගහමග්ගො විරියසමෙඛාජ්ඣකෙඛො, ඵරනමග්ගො පිනි-සමෙඛාජ්ඣකෙඛො, උපසමමග්ගො පසුසද්ධිසමෙඛාජ්ඣකෙඛො, අච්චෙක්ඛපමග්ගො සමාධිසමෙඛාජ්ඣකෙඛො, පරිසඛානමග්ගො උපෙකඛාසමෙඛාජ්ඣකෙඛො.

අසුසද්ධියෙ අකමපියමග්ගො සද්ධාබලං, කොසජේඡ අකමපියමග්ගො විරියබලං, පමාදෙ අකමපියමග්ගො සතිබලං, උද්ධච්ච අකමපියමග්ගො සමාධිබලං, අච්ඡාය අකමපියමග්ගො පඤ්ඤබලං.

අධිමොක්ඛමග්ගො සද්ධිඤ්චං, පග්ගහමග්ගො විරිසිඤ්චං, උපට්ඨාන-මග්ගො සතිඤ්චං, අච්චෙක්ඛපමග්ගො සමාධිඤ්චං, දසසනමග්ගො පඤ්ඤඤ්ඤං,

ආධිපනෙත්ථාට්ඨෙන ඉඤ්චං.¹ මග්ගො, අකමපියට්ඨෙන බලං.² මග්ගො, නිත්ථානට්ඨෙන බොජ්ඣකෙඛො.³ මග්ගො, හෙත්ථට්ඨෙන⁴ මග්ගඛං මග්ගො,⁵ උපට්ඨානට්ඨෙන සතිපට්ඨානං මග්ගො, පදහනට්ඨෙන⁶. සමමපට්ඨානං මග්ගො, ඉජ්ඣනට්ඨෙන ඉද්ධිපාදෙ මග්ගො, නථට්ඨෙන සච්චං.⁷ මග්ගො, අච්චෙක්ඛපට්ඨෙන සමථො මග්ගො, අනුපසුසනට්ඨෙන විපසුසනා මග්ගො, ඵකරසට්ඨෙන සමථවිපසුසනා මග්ගො, අනතිවනනට්ඨෙන යුගනද්ධං⁸ මග්ගො, සංවරට්ඨෙන සීලවිසුද්ධි මග්ගො, අච්චෙක්ඛපට්ඨෙන විතනවිසුද්ධි මග්ගො, දසසනට්ඨෙන දිට්ඨිවිසුද්ධි මග්ගො, මුත්තට්ඨෙන විමොකෙඛා මග්ගො, පච්චෙඛට්ඨෙන විජ්ජා මග්ගො, පරිච්චාගට්ඨෙන විමුත්ති මග්ගො, සමුච්ඡ-දට්ඨෙන ඛයෙ ඤ්ඤං මග්ගො, ඡ්ඤෙ මුලට්ඨෙන මග්ගො, මනසිකාරො සමුට්ඨානට්ඨෙන මග්ගො, ඵසෙසා සමොධානට්ඨෙන මග්ගො, වෙදනා සමොසරණට්ඨෙන මග්ගො, සමාධි පමුඛට්ඨෙන මග්ගො, සති ආධිපනෙ-ත්ථාට්ඨෙන මග්ගො, පඤ්ඤ කදුත්තරට්ඨෙන⁹. මග්ගො, විමුත්ති සාරට්ඨෙන මග්ගො, අමත්තොගධං නිබ්බානං පරියොසානට්ඨෙන මග්ගො'ති.

මග්ග කථා සමන්තා.

1 ඉඤ්චං - මජ්ඣ, සෘ.
2 බලං - මජ්ඣ.
3 බොජ්ඣකෙඛො - මජ්ඣ.
4 හෙත්ථට්ඨෙන - සී 2, 3. ජග්ගට්ඨෙන - සෘ.
5 මග්ගො - මජ්ඣ.
6 පදහනට්ඨෙන - PTS.
7 සමමා - මජ්ඣ සෘ, PTS.
8 යුගනද්ධං - මජ්ඣ, යුගනකො - සෘ, PTS.
9 කදුත්තරට්ඨෙන - මජ්ඣ.

මණ්ඩපෙය්‍යකථා

“මණ්ඩපෙය්‍යමදං භික්ඛවෙ ඛුහමචරියං, සඤ්ඤා සමමුඛිභුතො”¹, 2, නිධිත්තමණේධා,³ සඤ්ඤා සමමුඛිභුතො: දෙසනාමණේධා, පටිග්ගහ-මණේධා,³ ඛුහමචරියමණේධා.

කතමො දෙසනාමණේධා: චතුන්තා අරියසම්මානා ආචිකක්ඛනා දෙසනා පඤ්ඤාපනා⁴ පට්ඨපනා විචරණා විහජනා උත්තානීකමමං.⁵ චතුන්තං සතිපට්ඨානානා-පෙ-චතුන්තං සම්මප්පධානානං-පෙ-චතුන්තං ඉද්ධිපාදනං -පෙ- පඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියානං -පෙ- පඤ්ඤානං බලානං -පෙ- සත්තානං බොජ්ඣංගානා -පෙ- අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්ස ආචිකක්ඛනා දෙසනා පඤ්ඤාපනා පට්ඨපනා විචරණා විහජනා උත්තානීකමමං. අයං දෙසනා-මණේධා. (1)

කතමො පටිග්ගහමණේධා: භික්ඛු භික්ඛුනීරියො උපාසකා උපාසිකායො දෙවා මනුස්සා, දෙවා පඤ්ඤාදුට්ඨි කෙචි විඤ්ඤාතාරො. අයං පටිග්ගහ-මණේධා. (2)

කතමො ඛුහමචරියමණේධා: අයමෙව අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො, සෙය්‍යපීදං.⁶ සමමාදිට්ඨි සමමාසඛිකපෙප, සමමාචාරා, සමමාකමමනො, සමමාආජීවො, සමමාචාරායමො සමමාසනී සමමාසමාධි. අයං ඛුහමචරිය-මණේධා. (3)

අධිමොක්ඛිමණේධා සද්ධිත්‍රියං, අස්සද්ධියං කසටො, අස්සද්ධියං කසටං ඡඛේධනා සද්ධිත්‍රියස්ස අධිමොක්ඛිමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං. පග්ගහ-මණේධා විරිසිත්‍රියං, කොසජ්ජං කසටො, කොසජ්ජං කසටං ඡඛේධනා, විරිසිත්‍රියස්ස පග්ගහමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං. උපට්ඨානමණේධා සතිත්‍රියං, පමාදෙ කසටො, පමාදං කසටං ඡඛේධනා සතිත්‍රියස්ස උපට්ඨානමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං. අවිකේඛපමණේධා සමාධිත්‍රියං, උද්ඛම්චා කසටො, උද්ඛම්චා කසටං ඡඛේධනා සමාධිත්‍රියස්ස අවිකේඛප-මණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං. දස්සනමණේධා පඤ්ඤාදුට්ඨියං, අවිජ්ජා⁷ කසටො, අවිජ්ජා කසටං ඡඛේධනා පඤ්ඤාදුට්ඨියස්ස දස්සනමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං.

අස්සද්ධියෙ අකමපියමණේධා සඛාබලං, අස්සද්ධියං කසටො, අස්සද්ධියං කසටං ඡඛේධනා සඛාබලස්ස අස්සද්ධියෙ අකමපියමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩ-පෙය්‍යං. කොසජ්ජෙ අකමපියමණේධා විරියබලං, කොසජ්ජං කසටො, කොසජ්ජං කසටං ඡඛේධනා විරියබලස්ස කොසජ්ජෙ අකමපියමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං. පමාදෙ අකමපියමණේධා සතිබලං, පමාදෙ කසටො, පමාදං කසටං ඡඛේධනා සතිබලස්ස පමාදෙ අකමපියමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං. උද්ඛම්චෙව අකමපියමණේධා සමාධිබලං, උද්ඛම්චා කසටො, උද්ඛම්චා කසටං ඡඛේධනා සමාධිබලස්ස උද්ඛම්චෙව අකමපියමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං. අවිජ්ජාය අකමපියමණේධා පඤ්ඤාබලං, අවිජ්ජා කසටො, අවිජ්ජා කසටං ඡඛේධනා පඤ්ඤාබලස්ස අවිජ්ජාය අකමපියමණ්ඩං පිචනීති මණ්ඩපෙය්‍යං.

1. සඤ්ඤා සමමුඛිභුතො - සෆා, PTS 2 නිමේධා මණේධා - සෆා, සි 1, 2. PTS,
3. පටිග්ගහමණේධා - ඡේසා. 4 පඤ්ඤාපනා - සෆා, සි 1, 2, PTS.
5 උත්තානීකමම - PTS 6. සෙය්‍යපීදං - ඡේසා.
7. අවිජ්ජා - ඡේසා, a. සංයුක්තනිකාය - නිදක බටුමක

උපධානමණ්ඩලය, සහිතවලෝචකවලය, පමාදේ කාසටො, පමාදො කාසටො, ජනේඩනා, සහිතවලෝචකවලය, උපධානමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩල-පොතය. පවිවලමණ්ඩලය, ධර්මවිවලය, පමාදේ කාසටො, අවිජ්ජා කාසටො, අවිජ්ජා කාසටො, ජනේඩනා, ධර්මවිවලය, පමාදේ කාසටො, පවිවලමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. පහතමණ්ඩලය, විරිච්චලෝචකවලය, කොසච්ච කාසටො, කොසච්ච කාසටො, ජනේඩනා, විරිච්චලෝචකවලය, පහතමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. එරණමණ්ඩලය, පිතිතවලෝචකවලය, පරිලාභො කාසටො, පරිලාභො කාසටො, ජනේඩනා, පිතිතවලෝචකවලය, එරණමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. උපසමමණ්ඩලය, පසුදාසවලෝචකවලය, දුටුලො කාසටො, දුටුලො කාසටො, ජනේඩනා, පසුදාසවලෝචකවලය, උපසමමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. අවිජ්ජාපමණ්ඩලය, සමාධිපමණ්ඩලය, උභවිච්චා කාසටො, උභවිච්චා කාසටො, ජනේඩනා, සමාධිපමණ්ඩලය, අවිජ්ජාපමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. පවිසඛානමණ්ඩලය, උපෙකාසවලෝචකවලය, අපච්චා කාසටො, අපච්චා කාසටො, ජනේඩනා, උපෙකාසවලෝචකවලය, පවිසඛානමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය.

දසනමණ්ඩලය, සමාදිට්ඨි, මිච්චාදිට්ඨි කාසටො, මිච්චාදිට්ඨි කාසටො, ජනේඩනා, සමාදිට්ඨිය, දසනමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩල-පොතය, අනිතිරොපනමණ්ඩලය, සමාසඛකපොත, මිච්චාසඛකපොත කාසටො, මිච්චාසඛකපොත කාසටො, ජනේඩනා, සමාසඛකපොත අනිතිරොපනමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. පරිග්‍රහමණ්ඩලය, සමාචාරාචාරා, මිච්චාචාරාචාරා-කාසටො, මිච්චාචාරාචාරා කාසටො, ජනේඩනා, සමාචාරාචාරා පරිග්‍රහමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. සමුධානමණ්ඩලය, සමාකමමණ්ඩලය, මිච්චාකමමණ්ඩලය කාසටො, මිච්චාකමමණ්ඩලය කාසටො, ජනේඩනා, සමාකමමණ්ඩලය සමුධානමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. වොදනමණ්ඩලය, සමාආච්චො, මිච්චාආච්චො කාසටො, මිච්චාආච්චො කාසටො, ජනේඩනා, සමාආච්චො වොදනමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. පහතමණ්ඩලය, සමාචාරායාමො, මිච්චාචාරායාමො කාසටො, මිච්චාචාරායාමො කාසටො, ජනේඩනා, සමාචාරායාමො පහතමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. උපධානමණ්ඩලය, සමාසනී, මිච්චාසනී කාසටො, මිච්චාසනී කාසටො, ජනේඩනා, සමාසනී උපධානමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය. අවිජ්ජාපමණ්ඩලය, සමාසමාධි, මිච්චාසමාධි කාසටො, මිච්චාසමාධි කාසටො, ජනේඩනා, සමාසමාධි අවිජ්ජාපමණ්ඩලය, පිවතීති මණ්ඩලය.

අභි මණ්ඩලය, අභි පොතය, අභි කාසටො;

දාසොකමණ්ඩලය, සද්ධිඤ්ඤා, අසුදාසො කාසටො, යො තථ අභි-රසො ධර්මරසො විච්චතරසො, ඉදං පොතය, පහතමණ්ඩලය, විරිච්චිඤ්ඤා, කොසච්ච කාසටො, යො තථ අභි-රසො ධර්මරසො විච්චතරසො, ඉදං පොතය, උපධානමණ්ඩලය, සභිඤ්ඤා පමාදේ කාසටො, යො තථ අභි-රසො ධර්මරසො විච්චතරසො, ඉදං පොතය, අවිජ්ජාපමණ්ඩලය, සමාධිඤ්ඤා, උභවිච්චා කාසටො, යො තථ අභි-රසො, ධර්මරසො විච්චතරසො, ඉදං පොතය. දසනමණ්ඩලය, පසුදාසො, අවිජ්ජා කාසටො, යො තථ අභි-රසො ධර්මරසො විච්චතරසො, ඉදං පොතය.

1. අවිජ්ජා - පොත.

අසුද්ධියෙ අකම්පිතමණෙකා සඤ්ඛාලං, අසුද්ධියං කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, කොඤ්ඤා අකම්පිත-
 මණෙකා විරිතලං, කොඤ්ඤා කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, පමාදෙ අකම්පිතමණෙකා සඤ්ඛාලං, පමාදෙ
 කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං උද්ධමෙව අකම්පිතමණෙකා සමාධිලං, උද්ධමෙව කසටො, යො තඤ්ඤානං
 ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, අවිජ්ජාය අකම්පිත-
 මණෙකා පඤ්ඤාලං, අවිජ්ජා කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං.

උපට්ඨානමණෙකා සතිසමෝඤ්ඤා, පාමාදෙ කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, පවිච්ඡාමණෙකා ධම්මවිච්ඡා-
 සමෝඤ්ඤා, අවිජ්ජා කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතති-
 රසො, ඉදං පෙය්‍යං, පග්ගහමණෙකා විරියසමෝඤ්ඤා, කොඤ්ඤා
 කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං,
 ඵරණමණෙකා පීතිසමෝඤ්ඤා, පරිලාභො කසටො, යො තඤ්ඤානං
 ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, උපට්ඨාමණෙකා පසුද්ධි-
 සමෝඤ්ඤා, උද්ධමෙව කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො
 විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, අවිකෙකපමණෙකා සමාධිසමෝඤ්ඤා,
 උද්ධමෙව කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං
 පෙය්‍යං, පටිසම්භිදාමණෙකා උපෙකකාසමෝඤ්ඤා, අපටිසම්භිදා කසටො,
 යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං.

දසුද්ධියෙ අකම්පිතමණෙකා සමමාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො
 විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, අභිනිරෝපනමණෙකා සමමා-
 සඤ්ඤාපෙසා, මිච්ඡාසඤ්ඤාපෙසා කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො
 විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, පරිග්ගහමණෙකා සමමාචාරා, මිච්ඡාචාරා
 කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං,
 සමුද්ධානමණෙකා සමමාකම්මනො, මිච්ඡාකම්මනො කසටො, යො
 තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, වොද්භමණෙකා
 සමමාආජිවො, මිච්ඡාආජිවො කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො
 විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, පග්ගහමණෙකා සමමාචාරායො මිච්ඡාචාරායො
 කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං,
 උපට්ඨානමණෙකා සමමාසති, මිච්ඡාසති කසටො, යො තඤ්ඤානං
 ධම්මරසො විමුතතිරසො, ඉදං පෙය්‍යං, අවිකෙකපමණෙකා සමමාසමාධි,
 මිච්ඡාසමාධි කසටො, යො තඤ්ඤානං ධම්මරසො විමුතතිරසො,
 ඉදං පෙය්‍යං,

දසානමණ්ඩා සමාදිට්ඨි, අභිනිරෝපනමණ්ඩා සමාසඛකපෙපා, පරිග්‍රහමණ්ඩා සමාචාරා, සමුට්ඨානමණ්ඩා සමාකමමනො, වොදනමණ්ඩා සමාආජ්චො, පග්ගහමණ්ඩා සමාචාරායමො, උපට්ඨානමණ්ඩා සමාසභි, අවිකෙඛපමණ්ඩා සමාසමාභි.

උපට්ඨානමණ්ඩා සතිසමොඡ්ඤ්ඤො, පච්චිකමණ්ඩා ධම්මච්චික සමොඡ්ඤ්ඤො, පග්ගහමණ්ඩා විරියසමොඡ්ඤ්ඤො, ඵරණමණ්ඩා පිතිසමොඡ්ඤ්ඤො, උපසමමණ්ඩා පසුඤ්ඤාසමොඡ්ඤ්ඤො, අවිකෙඛපමණ්ඩා සමාභිසමොඡ්ඤ්ඤො, පච්චිකමණ්ඩා උපෙකකාසමොඡ්ඤ්ඤො.

අසුඤ්ඤා අකමපියමණ්ඩා සභාබලං, කොසජේ අකමපියමණ්ඩා විරියබලං, පමාදෙ අකමපියමණ්ඩා සතිබලං, උභවෙච අකමපියමණ්ඩා සමාභිබලං, අවිජ්ජා අකමපියමණ්ඩා පසුඤ්ඤාබලං.

අභිමොක්ඛමණ්ඩා සභාබලං, පග්ගහමණ්ඩා විරියබලං, උපට්ඨානමණ්ඩා සතිබලං, අවිකෙඛපමණ්ඩා සමාභිබලං, දසානමණ්ඩා පසුඤ්ඤාබලං.

ආදීපනෙයසවෙදන ඉන්ද්‍රියං¹ මණ්ඩා² අකමපියවෙදන බලං³ මණ්ඩා, නීයසාභවෙදන බෙ ජ්ඤ්ඤො⁴ මණ්ඩා, හෙතුචෙදන⁵ මග්ගො මණ්ඩා, උපට්ඨානවෙදන සතිපට්ඨානං⁶ මණ්ඩා, පදනවෙදන සමමප්පාධානං⁷ මණ්ඩා, අඡ්ඤ්ඤාචෙදන ඉඤ්ඤාපාදො⁸ මණ්ඩා, තථවෙදන සච්චි⁹ මණ්ඩා, අවිකෙඛපවෙදන සමථො මණ්ඩා අනුපසාදනවෙදන විපසාදනා මණ්ඩා, ඵකරසවෙදන සමථච්චිපසාදනා මණ්ඩා, අනතිචතනවෙදන සුගතභංගං¹⁰ මණ්ඩා, සචරවෙදන සීලවිසුඤ්ඤා මණ්ඩා, අවිකෙඛපවෙදන විතනවිසුඤ්ඤා මණ්ඩා, දසානවෙදන දිට්ඨිවිසුඤ්ඤා මණ්ඩා, මුත්තවෙදන විමොක්ඛනා මණ්ඩා, පච්චෙධවෙදන විජ්ජා මණ්ඩා, පරිච්චාගවෙදන විමුත්තනි මණ්ඩා, සමුච්චෙදවෙදන බයෙ ඤ්ඤං මණ්ඩා, පච්චපසුඤ්ඤාවෙදන අනුපපාදො ඤ්ඤං මණ්ඩා.

ජ්ඤො මුලවෙදන මණ්ඩා, මනසිකාරො සමුට්ඨානවෙදන මණ්ඩා, ඵසො සමොධානවෙදන මණ්ඩා, වෙදනා සමොසරණවෙදන මණ්ඩා, සමාභි පමුඛවෙදන මණ්ඩා, සති ආදීපනෙයසවෙදන මණ්ඩා, පසුඤ්ඤාකදනතරවෙදන¹¹ මණ්ඩා, විමුත්තනි සාරවෙදන මණ්ඩා, අමනොගධං නිබ්බානං පරියොසානවෙදන මණ්ඩානි.

මණ්ඩලපෙයසකථා සමත්තා.

මතුඡ්ඤ්ඤාණවාරං.

මහාචාර්ය පඨමො

තසා චග්ගසා උද්දනං හවිති:

ඤ්ඤා¹²දිට්ඨි ච අසාසා
ඉන්ද්‍රියං විමොක්ඛ පසුඤ්ඤා,
ගතිකමච්චිපලාසා
චග්ගො මණ්ඩන කෙ දසා'නි.

ඵස නිකායධරට්ඨපිනො¹³
අසමො පඨමො පචරො චරචග්ගො'නි¹⁴

1. ඉන්ද්‍රියං - මජ්ඣ, සෘ 2' ඉන්ද්‍රියමණ්ඩා - සී 1, 2, 3, ස
3. බලං - මජ්ඣ, 4 බෙඡ්ඤ්ඤා - මජ්ඣ, 5. හෙතච්චික - සෘ. සී 1, 2, 3
6. අනිපට්ඨානා මජ්ඣ, සෘ. PTS 7 අමමපධානා - මජ්ඣ, සෘ. PTS.
8 ඉද්ධිපාද - මජ්ඣ, සෘ. PTS 9. සමා - මජ්ඣ සෘ. සමමමණ්ඩා - සී 1, 2; 3
10 සුගතභංගං - මජ්ඣ සුගතභංගං - සෘ. PTS 11 නතුකතරවෙදන - මජ්ඣ. සී 1
12 ඤ්ඤං - සී 2 13. නිකායධරෙති ධම්මො - මජ්ඣ නිකායචරො ධම්මො - සෘ. PTS
14. පඨමො ච පචරො චරචග්ගොනි - සෘ. පචරො චරො ච චග්ගොනි - PTS

පරිච්ඡේදය
පදනකකමණිකා

ගාථාදීපාද්‍යනුකූලමණිකා

අ	පිටපිඛනානි	උ	පිටපිඛනානි
අකෙකාධනො අනුපතාහි	304	උකනා සඛාරා	132
අජාතං ක්‍රියාපෙති ජාතෙන	132	ඛ	
අධා සමාධිසා පච්චයා	124, 128	ඛ තසා අඤ්චාමිච්චි	
අනිතානුධාවනං විතනං	314	කිඤ්චි 246, 248, 430	
අනතතනි අනතතානි	506	ඛි	
අනිච්ච නිච්චසඤ්ඤිනො	506	නිමිතනං අසාසපසාසාසා	322
අනුගච්ඡනා ච රසාසං	312	නිමිතනං ආචජ්ජමානසා	312
අනුපාදං අපචතනං	114	ඃ	
අසාසෙනානිතුනසා	312	පරිසඛා සනනිච්චනා	122
අසාසං ආචජ්ජමානසා	312	ඃ	
ආ		ඃ වඤ්චා දිවසීං විභවඤ්චා දිවසීං	302
ආනාපානසති යසා	316, 324	ඃ	
ආරමමණං අනුසෙන	110	යද ව බුද්ධා ලොකසමිං	506
ආරමමණඤ්ච පරිසඛා	110	ඃයා	
ඉ		යො භුතං භුතතො දිසවා	302
ඉදං ආදිනවෙ ඤ්ඤං	114	ච	
ඉමෙ අධිචාරසාකාරා	124, 128	ච දුඤ්ඤාමනා චෙච	110
ඊ		චි	
උපපාදඤ්ච පචතතඤ්ච	114	විමොක්ඛචරි යං ජානාති	132
කු		ඃ	
කුසලො නිසු අනුපසානාසු	110	සමාදහිචා යථා චෙ විපසානි	132
කො		සචෙ භුත පරිඤ්ඤානො	302
කොධනො උපනාහි ච	304	සාමිසඤ්ච නිරාමිසං	128
ඡ			
ඡ එතෙ උපකාමිලෙසා	312, 314		
ඡෙ			
ඡෙ යොගසුභතා මාරසා	506		
ඡෙසං සුචාභ සපාඤ්ඤා	506		

විසේස පද්‍යුක්තිය (විකල්ප)

අ	පිටුව
අකමපියවේදය	170
අකමපියමගය	512
අකමපියමගයේ	514, 518, 523
අකුප්‍රාදේශන විමර්ශන	64
අකුප්‍රාදේශන විමර්ශන	436, 443
අභාර	332
අභිජනන ව්‍යවස්ථාපන පද්‍යුක්තිය	142
අභිජනන ව්‍යවස්ථාපන විමර්ශන	436, 438
අභ්‍යන්තර චරිත	152, 154, 156
අභ්‍යන්තර විකල්ප	218
අභ්‍යන්තර ක්‍රියා	218
අභිජනන වේදය	120
අභ්‍යන්තර පරිසර විද්‍යාත්මක විකල්ප	298
අභ්‍යන්තර විකල්ප	266
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා	170
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා	4, 8, 168, 224
අභ්‍යන්තර ක්‍රියා විකල්ප	6, 198
අභ්‍යන්තර විකල්ප	504
අභ්‍යන්තර විකල්ප	412
අභ්‍යන්තර විකල්ප	86
අභ්‍යන්තර විකල්ප	190
අභ්‍යන්තර විකල්ප පද්‍යුක්තිය	206
අභ්‍යන්තර විකල්ප	86
අභ්‍යන්තර විකල්ප	204
අභ්‍යන්තර විකල්ප	174
අභ්‍යන්තර විකල්ප	230, 232
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	514, 516, 520
අභ්‍යන්තර විකල්ප	86, 90
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	218, 428
අභ්‍යන්තර විකල්ප	36
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	454
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	510
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා	8
අභ්‍යන්තර විකල්ප	364
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	456
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	458
අභ්‍යන්තර විකල්ප විමර්ශන	436, 438
අභ්‍යන්තර විකල්ප	324
අභ්‍යන්තර විකල්ප	452

අ	පිටුව
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	426
අභ්‍යන්තර විකල්ප 334, 344, 348, 352, 354	
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	64
අභ්‍යන්තර විකල්ප පරිසර	326
අභ්‍යන්තර විකල්ප විමර්ශන	454
අභ්‍යන්තර විකල්ප	32
අභ්‍යන්තර විකල්ප	410
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	230
අභ්‍යන්තර විකල්ප	232
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	286
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	294
අභ්‍යන්තර විකල්ප පරිසර	160
අභ්‍යන්තර විකල්ප ක්‍රියා මගය	458
අභ්‍යන්තර විකල්ප විමර්ශන	436, 438, 446
අභ්‍යන්තර විකල්ප	226, 434
අභ්‍යන්තර විකල්ප	120
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	330
අභ්‍යන්තර විකල්ප	232
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	210
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	12, 14, 16, 18
අභ්‍යන්තර විකල්ප	118
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	172
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	518, 520
අභ්‍යන්තර විකල්ප	118
අභ්‍යන්තර විකල්ප	116, 118, 120
අභ්‍යන්තර විකල්ප	330
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	4, 184
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	184
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	510
අභ්‍යන්තර විකල්ප	70
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	160
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	500
අභ්‍යන්තර විකල්ප	172
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	512
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	518, 520
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	148, 150
අභ්‍යන්තර විකල්ප	120
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	436, 444
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	196
අභ්‍යන්තර විකල්ප මගය	436, 444

අ	පිටියිබකාති
අසම්මානෝ	46
අසා:ද දිට්ඨි	262, 264, 266
අභනති මානවිතිබකා දිට්ඨි	296
අනුභව සම්භව	146, 148, 150
අගොසිකමම	504
අදානං	108, 110, 146, 148
ආදීතවෙ සදුණං	2, 112, 114
ආනනනරිකසමාධිසම් සදුණං	4, 180, 182
ආනා	324
ආනාපානසති	308
ආයතන වරියා	408
ආයතනාති	40
ආයසමා	412
ආයුභනට්ඨෝ	34
ආයුභනා	22, 26
ආලොකාසකදුකදු	42
ආචර්ණ නවසී	190
ආසායානුසයෙ සදුණං	8
ආසයෝ	230
ආසවසමුච්ඡේද පඤ්ඤා	180, 182
ආසවා	180, 182, 220, 428
ආසවානං බයෙ සදුණං	6, 218
ආහාරසම්භව	148, 150
ආහාරා	40
ඉ	
ඉජ්ඣනට්ඨෝපඤ්ඤා	210
ඉජ්ඣනට්ඨෝ	34
ඉධිතිට්ඨා	304, 306
ඉධිභාසතිට්ඨා	304, 306
ඉඳ්ධිවිධෙ සදුණං	6, 210
ඉඤ්ඤපරොපරිඤ්ඤා සදුණං	8
ඉඤ්ඤභාවනා	382
ඉඤ්ඤානං වරියා	406, 408
ඉඤ්ඤාති	378, 382, 400, 412, 416
ඉඤ්ඤාති සමොධානෙන	346
ඉඤ්ඤාපච්චරියා	408
උ	
උදයබ්බයානුපසාදා සදුණං	104
උපකාරඤ්ඤාති	308
උපකක්ඛිලොසා (අට්ඨාරස)	310
උපට්ඨානකුසලො	422, 424

උ	පිටියිබකාති
උපට්ඨානට්ඨෝ	172
උපට්ඨානමණෝ	512
උපට්ඨානමණෝ	516, 518, 520
උපාදනකඛිකෝ	40, 70, 74
උපාදය	148, 150
උපෙකනානුමුභනා	316, 318
උප්පාදෙ	22, 24
ඵ	
ඵකග්ගනා	90
ඵකග්ගවිමෝකෙබ්බා	436, 446
ඵකග්ගනා	308, 316
ඵකග්ගන	32
ඵකරසට්ඨෝ සදුණං	4,166
ඵකසම්භවනා	198
ඵකසම්භවනානානග්ගනකභවන- පට්ඨෙට්ඨපඤ්ඤා	198
ඹ	
ඹකපෙසයදු	412
ඬ	
කමමසම්භව	148
කසිණාඤ්ඤාති	50
කාමාවචරානං දෙවානං	498, 500
කාමාවචර භුමි	160
කායසකඛි	466, 468
කායසබ්බාරෙ	348
කාසිකං සුඛං	354
කායෝ	346
කුප්පො විමෝකෙබ්බා	436, 446
කුසලාබ්බාකනට්ඨන	118
භ	
භවතිසමහාසාලානං	498, 500
භවතිසදුණං	6, 200
භිණ්ණසවචලො	64
ඹ	
භතිසමහවතියා	496, 500, 502
භමිච්චරාති ආනාති	412
භවපතිමහාසාලානං	498, 500
භොවරනානග්ගන සදුණං	4, 148
භොවරා	340, 344
භොවුභු සදුණං	2
භොවුභුධමමා	126, 128

න	පිටිබිකානි
නවති සමාඛිවරියානි	188
නානතනවිමොකෙබ්‍යා	436
නානතතා	166
නානතෙතකතතනං	194, 200
නානතෙත පඤ්ඤා	204
නානාධම්මපකාසනතා පඤ්ඤා	198
නානාධම්මා	198
නාමං	40
නිබ්බිද්දඤ්ඤාණානි	347
නිබ්බිද්දනුපසසනාඤ්ඤාණං	456
නිබ්බිද්දනුලොමේ ඤ්ඤාණානි	374
නිබ්බිද්දපටිපසසාද්ධි ඤ්ඤාණානි	374
නිබ්බෙධිහානියො	66, 68
නිඨ්‍යානා	310
නිරුමිසං	26
නිරුමිසො විමොකෙබ්‍යා	436, 448
නිරුතතිපටිසමනිද්දෙ ඤ්ඤාණං	4, 8, 168, 172
නිරොධසමාපනතියා ඤ්ඤාණං	4, 180
නිරොධානුපසසනා ඤ්ඤාණං	458
නිරොධෙ	192
නිරොධෙ ඤ්ඤාණං	8
නීවරණා	308, 310
ඵ	
පකතිවරියා	410
පකාසනට්ඨො	34,
පකාසනනා	198
පග්ගහට්ඨො	172
පග්ගහමග්ගො	512
පග්ගහමග්ගො	518
පච්චය	94, 96, 98
පච්චලෙකනිණවසී	190
පච්චලෙකනිණ ඤ්ඤාණං	4, 138
පඤ්චවසීයො	190
පඤ්ච්ඤියානි	400, 402, 404
පටිග්ගහමග්ගො	514
පටිපද්දවිඤ්ඤානි	316
පටිනිසංගහා	370
පඋවිජ්ඣානි	340
පටිවිද්දො	410
පටිවෙධෙ	200
පණීනිතො විමොකෙබ්‍යා	446
පණීනාධිමුත්තතා පඤ්ඤා	184
පභෙතා	412

ප	පිටිබිකානි
පදෙසවිභාරෙ ඤ්ඤාණං	6, 209
පධානං	324
පගොගපටිපසසාද්ධිපඤ්ඤා	132
පරලොකච්ඡ්ඡ්භගදසාචිනො	434
පරිග්ගහට්ඨො	172
පරිග්ගහමග්ගො	520
පරිචිතා	326
පරිච්චාගට්ඨො ඤ්ඤාණං	166
පරිඤ්ඤාට්ඨො	18
පරිඤ්ඤායා	40
පරිනිබ්බානෙ ඤ්ඤාණං	4, 190, 192
පරිපච්චේ ඤ්ඤාණානි	308
පරිපුණණං	324
පඤ්චුබ්බං සතීං	332
පරියොගාහණේ ඤ්ඤාණං	6, 202
පචතං	22, 24
පචතනපරියොදනෙපඤ්ඤා	190, 192
පචතනසන්නතාධිපතෙයා - පරිවාරං	220
පභානට්ඨො	18
පමුබ්බොධට්ඨො	34
පාපුණීසසනි	412
පාමොඡ්ඡමුලකං ධම්මා	162, 164
පාරිඤ්ඤාධිපධානියඛනානි	50
ඵනි	352
පුච්ච	194
පුබ්බනනානුද්ධි	294
පුබ්බනිච්චාසානුසානිඤ්ඤාණං	214
පොනොහවිකං	74
ඵ	
ඵසො	40
ඵලෙ ඤ්ඤාණං	2
ඛසනට්ඨො ඤ්ඤාණං	4, 166
ඛ	
ඛලානි සමොධානෙතී	340
ඛනිඤ්ඤා වචනොනෙ පඤ්ඤා	148
ඛනිඤ්ඤා ට්ට්ඨානො විමොකෙබ්‍යා	436, 438
බුඤ්ඤාචකනු	432
බුඤ්ඤාඤ්ඤාණානි	246
බුඤ්ඤා	328
බොජ්ඣබ්බා	7
බොජ්ඣබ්බෙත සමොධානෙතී	340

බ	පිටියකිතානි
බ්‍යඤ්ඤානනිරුත්තාහිලාපා	170, 172
බ්‍රහ්මවදිසමණේධා	514
බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං	498, 500

භ

භබ්බා	232
භවදිට්ඨියෝ	300
භවදිට්ඨිසනනිසසිතා	230
භාවනට්ඨො	18
භාවනා 52, 54, 56, 58, 60, 62, 334	
භාවිතීන්ද්‍රියා	382
භික්ඛු	330
භූමිනානතෙත ඤාණං	4, 160

ම

මග්ගචරියා	410
මග්ගං සමොධානෙනි	342
මග්ගෙ ඤාණං	2, 8
මග්ගො	74, 76, 508
මණ්ඩපෙය්‍යං	514
මරණං	70
මහාකරුණාසමාපත්තියා	ඤාණං 8, 236
මහාරජකේධා	226, 434
මච්ඡතතා	46
මච්ඡාදිට්ඨි	282
මුඤ්චිතුකමයතා ඤාණං	114
මුඤ්චිතුකමයතා පටිසංඛිතා	සනනිට්ඨිනා පඤ්ඤා 114
මුදිත්ථියෝ	226, 434

ය

යභිච්ඡකං	190
යථාථා	326
යථාචරනනං	412
යථාවිහරනනං	412
යදිච්ඡකං	190
යමසපාටිභිරෙ ඤාණං	8, 234
යානිකතා	324
යාවතිච්ඡකං	190
යොනිසොමනසිකාර	
මූලකාධම්මො	164

ර

රුක්ඛමූලං	332
රූපං	40
රූපාවචරානං දෙවානං	500
රූපාවචරාභූමි	160

ල

ලක්ඛණානි	104, 106, 108
ලොකවාදපටිසංයුත්තාදිට්ඨි	293
ලොකො	228, 328, 434

ව

වජ්ජං	228, 434
වජ්ජිකතා	324
වජ්ජිනානතෙත ඤාණං	4, 142, 146
වජ්ජා	64
විඤ්ඤාණචරියා	152, 154
විඤ්ඤාණට්ඨිතියෝ	40
විඤ්ඤාසු	312
විපනනාදිට්ඨි (පුග්ගලා)	302
විපරිනාමට්ඨො	34
විපසානාබලා	186, 188
විපසානාවසෙන ඤාණානි	374
විපසානෙ ඤාණං	2, 108
විහවදිට්ඨියෝ	300
විහවදිට්ඨිසනනිසසිතා	230
විමුත්තනි	64
විමුත්තනි ඤාණං	2
විමුත්තනිසුඛෙ ඤාණානි	374
විමෝක්ඛපච්ඡිකිකා	492
විමෝක්ඛපටිපසාසාද්ධි	494
විමෝක්ඛනාවනා	494
විමෝක්ඛනමුඛානි	458
විමෝක්ඛවිචට්ටො	492
විමෝක්ඛා	486, 488
විමෝක්ඛානුලොමං	492
විමෝක්ඛො	488, 490, 492
විරාගානුපසාසානා ඤාණං	456
විරියාරභො ඤාණං	6, 196
විචට්ටනා	110
විචට්ටානුපසාසානා	46, 88
විහාරට්ඨො ඤාණං	6, 174
විහාරනානතෙත පඤ්ඤා	14
විහාරසමාපත්තට්ඨො ඤාණං	4
විහාරසමාපත්තට්ඨොන	120

ව	පිටපිඛකාණි
විමංසාසමාධිපධාන	
සඛිඛාරසමන්තාගතං	210, 212
වුට්ඨානවිච්චනෙපඤ්ඤා	128, 130, 132
වොදනට්ඨො	172
වොදනමග්ගො	512
ස	
සකදගාමිමග්ගකවණේ	510
සකකායදිට්ඨි	282
සකකායච්ඡේදනාඋච්චේදදිට්ඨි	284
සකකායච්ඡේදනාසංස්ථාපදිට්ඨි	284
සඛිඛතට්ඨො	34
සඛිඛාරා	26, 28, 68
සඛිඛාරාපෙකකාසු ඤාණං	2, 122
සඛිඛාරෙසු ආදීනවො	268
සච්චවිච්චෙට්ඨො ඤාණං	6, 208
සච්චකීරියට්ඨො	18
සඤ්ඤාවිපලොසො	506
සඤ්ඤාගට්ඨො	34
සඤ්ඤාප්ථානී චෙච්ච දිට්ඨියො	264, 266
සඤ්ඤාප්ථිකා දිට්ඨි	294
සතීචරියා	408
සත්තාචාසා	40
සතොකාරියසා ඤාණානී	330
සතොච	332
සඤ්ඤාසාරී	466
සඤ්ඤාවිමුත්තා	468
සඤ්ඤිඤියං	400
සත්තාපට්ඨො	34
සත්තීපදෙ ඤාණං	112, 114
සප්පතාසං විතතං	216
සබ්බඤ්ඤාන ඤාණං	8
සබ්බධම්මානං	198
සබ්බභවාරී	412
සමන්තවකචු	246, 430
සමං	194, 326, 340
සමඵලා	186
සමග්ගවිමොකො	436, 444
සමසීගට්ඨො ඤාණං	4
සමාධි	362
සමාධිචරියා	408
සමාධිභාවනමණ ඤාණං	2, 90
සමාධිවිසෙන ඤාණානී	374
සමාපජ්ජනවසී	190
සමාපත්තට්ඨො ඤාණං	4
සමුට්ඨානට්ඨො	172
සමුට්ඨානමග්ගො	512

ස	පිටපිඛකාණි
සමුට්ඨානමණිකා	518
සමුදයෙ ඤාණං	6
සමුදගතං	140
සමුදගතා	138, 140, 142, 148
සමුදගතො	138
සමොදහනෙ පඤ්ඤා	202
සමපත්තදිට්ඨි (පුග්ගලා)	302
සමපභාසනා	316, 318
සමමසනෙ ඤාණං	2, 100, 102
සමමාසමුච්චේදෙ	192
සලොඛට්ඨො ඤාණං	4
සලොඛො	196
සානසභගතා	50
සාමඤ්ඤඵලානී	64
සාමධිකො විමොකො	436, 444
සාමිසං	26
සාමිසො විමොකො	436, 444
සාසවො විමොකො	446
සිකකායො (කියෙසා)	88
සීඛිසියාවිමොකො	436, 450, 452
සීලමයෙ ඤාණං	2, 80
සීලවිසුද්ධි	38
සීලානී (පඤ්ඤා)	80, 82, 86
සීසං	194
සුඛං	354
සුඤ්ඤානාසුපසානා ඤාණං	458
සුඤ්ඤානාවිභාරසමාපත්තී	176, 178
සුඤ්ඤානෙ පඤ්ඤා	206
සුඤ්ඤානො විමොකො	436
සුඤ්ඤානො විභාරෙ	176, 178
සුභමයෙ ඤාණං	2, 10, 12, 40, 46, 60, 62
සුභාවිතා	324
සුවිඤ්ඤාපයෙ	228, 434
සුසමං	326
සොතධාතුවිසුද්ධි ඤාණං	6
සෙනාපතනීමග්ගකවණේ	508
සොතාවධානං	10, 12, 40, 46, 60, 62
සොතාකාරෙ	228, 434
හ	
හානභාහියො ධම්මො	66
හෙතුට්ඨො	36